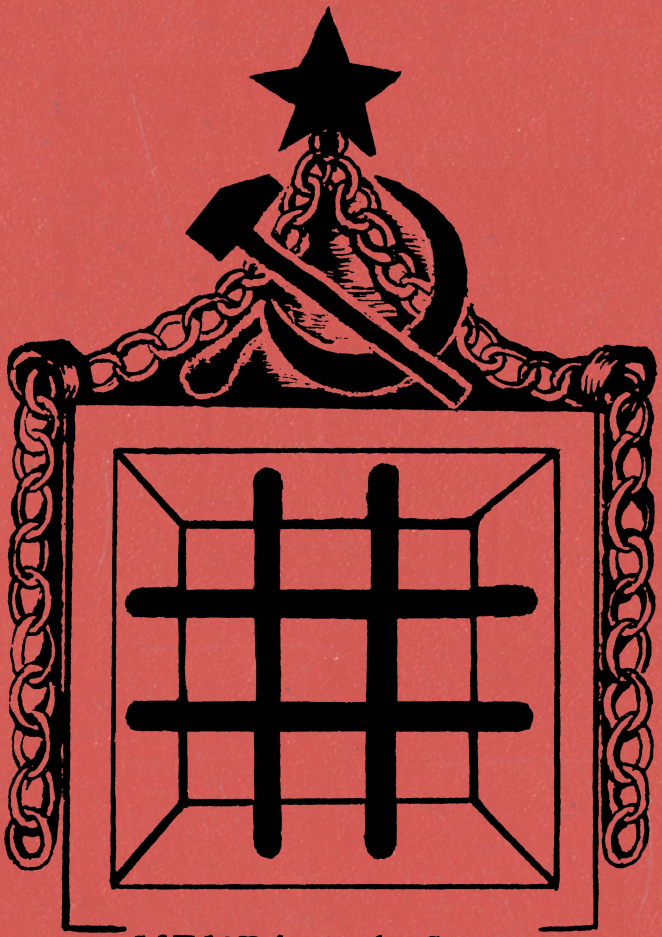

KRUPA SÁNDOR:
O.F.M.

A Sarló-Kalapács Börtöneiben

A SARLÓ—KALAPÁCS BÖRTÖNEIBEN

A szerző kiadása
Nyomatott az Ohio állambeli Youngstownban,
a Katolikus Magyarok Vasárnapja gépein.

A SARLÓ—KALAPÁCS BÖRTÖNEIBEN

KRUPA SÁNDOR

DeWitt, Michigan
1978

ELŐSZÓ

"A SARLÓ—KALAPÁCS BILINCSEIBEN" című könyvemből már magam sok részt kihagytam vagy megrövidítettem, hogy vékonyabb, és így olcsóbb lehessen. Ugyanilyen indítóokból kiadóm ezt a műveletet folytatta.

Olvasóim — de magam is — hiányolták az elhagyott részeket, és rosszallták a rövidítéseket, azért kértek azok pótló kiadására. Könyvem e kívánságoknak akar eleget tenni: hozván a fontosabb kihagyott részeket, illetőleg az eredeti szöveget. Való, hogy ezek a börtönélmény teljességéhez éppen úgy hozzátartoznak, mint a közöltek. Sőt: egyike-másika még jobban!

Tökéletesebben majd azok értik meg és értékelik ezeket a "láncszemeket", akik "A sarló—kalapács bilincseiben"-t olvasták.

Talán nem is kellene hangsúlyoznom, hogy nem minden rabvéleménnyel értek egyet. De közöltem, mert elhangzottak, és a börtönélet ábrázolását elősegítik.

Szeretném remélni, hogy ez a kisegítő könyvecske is oly szerető fogadtatásra talál, mint az elődje.

DeWitt, 1977 Húsvét ünnepén

AZ ÁTOK ITT ÜL S KORCS DINASZTIÁJA
SZENNYET OKÁD
ÉS VÉRVÖRÖS KÖDÖT

MELYIK LESZ AZ A RÓZSÁS HAJNAL
MELYIK LESZ AZ AZ ÁLDOTT REGGEL
MIKOR FÖLÉNK DERÜL A NAP

S KÜLDÖTTEI AZ ALVILÁGNAK
A ZSARNOKOK A VÉSZES ÁRNYAK
VÉGRE POKOLRA HULLANAK

(Tűz Tamás)

I. fejezet

Véres érem

"A csatatereken kinől a fű, de az akasztófák fölött soha!"

(Churchill)

Megkésett zárkanyitás

Hosszú, döbbenetes reggeli némaság után végre nyitották a cellák ajtaját. Ám most valahogyan csillagszárnyunkból nem lett megbolygatott, zümmögő méhkas. Mintha mindnyájunk arcát az a piszkos kendő borítaná, amelyet az imént felakasztott fejére vetettek. Hóhérkendő alól pedig még suttogni sem lehet! Magam is fulladoztam a szánalom és gyötrelem sűrű, sárga ködében, mikor sétatársam mélabús hangjával szétszakította ezt a lidércfátyolt:

— Az akasztottra gondolsz? Mindnyájunkat ő gyötör. Pedig mi már se itt, se máshol nem vagyunk újoncok. Megszokhattuk volna. Szinte mindennapos. Térdig járunk az elhasznált hóhérkötelekben, és a gyilkos golyókból egész kosárral szedhetnénk össze. Azonban a gyilkosságot nem lehet megszokni, sem szörnyű emlékét magunkból kirázni. Mint tiszta ruhára freccsent tinta, olaj vagy sósav az anyagba, úgy marja magát be húsunkba, idegeinkbe. Nem vethetők le, mint a hétvégi szennyesek. És nincs az a csodaelixír, amellyel kimoshatók lennének. Ez különösen áll azokra, akik halálraítélttel laktak együtt, vagy kivégzésnek lehettek tanúi, illetőleg tetemeiknek eltakarítói, mint voltam magam is...

— Így neked tényleg lehetnek felejthetetlen élményeid?

— Valóban vannak. De ezek közül is kiválik egyik zárkatársam tragédiája. Az Országos Sajtókamara elnöke volt. Mivel mint ilyen, próbálta megrendszabályozni a destruáló baloldali sajtót, közben a zsidókérdésről tanulmányt is írt, a népbíróság

életfogytos kényszermunkára ítélte. Azonban a véres bosszúra lihegő új vörös sajtó perújítást követelt. Megkapta. Ekkor már halálra ítélték Kolosváry-Borcsa Mihályt, mert róla beszélek. Mártír lett, a keresztény újságírás nagy mártírja!

Hűség a néphez, hűség Krisztushoz!

— Nem mondanád el esetét? Én alig tudok róla valamit. Még kint olvashattam róla az újságokból egyet-mást, de ez inkább csak rágalom és gyalázkodás lehetett. Nem is hittük el. Ami meg igazság lett volna, és érdekelt volna bennünket, tudtuk, hogy nem írják meg.

— Szívesen. Hátha ennek a kiváló embernek a halála vigasztalásodra és erősítésedre szolgál. Meg azért is, mert rendkívül tisztelte a rendetekhez tartozó Zadravecz István volt tábori püspök rabtársát. És a sors különös kegye által ferences atya kísérte el a puskacsövek elé.

— Lélekindítón tudott beszélni: láng volt minden szava, minden betűje. Nagyon szeretett volna a szebb, boldogabb, szociálisabb magyar élet munkása lenni haláláig. Újságíróskodását Debrecenben kezdte. Előtte tüzér főhadnagy volt. Szép, nagy szál ember, impozáns fejjel és homlokkal. De még impozánsabb elvekkel: "*Hűség a magyarsághoz, hűség a néphez, hűség a krisztusi elvekhez!*"

— Amikor látta, hogy a palástos hóhér (másokkal együtt így nevezte Tildy Zoltánt, a volt református lelkészt, aki a "felszabadúlás" után az ország államelnöke lett) mily könnyen írja alá a kommunisták és oroszok által kikényszerített halálos ítéletek százait, ezreit, megrendült hitében. Nem tudta megérteni, hogy a "magyar vallás" papja, a kemény nyakú kálvinista, kurucok és hajdúk utóda, hogyan válhatott az ország júdásává, és lett az ország főhóhéra. Ugyanakkor előtte tündökölt Mindszenty hercegprímás ragyogó személye, akinek ekkor még a magyarságát is tagadták, egyedül állva tankhárítóként Sztálin világhódító acélgépei elé; egyedül tartva mellét a pusztító vörös eszmék nyílzáporának. Úgy látszott, mintha egyedül csak őt, csakis őt érdekelné ekkor a magyar sors, a kereszténység ügye!

— Nagyon szégyellte azt is, hogy míg annyi katolikus pap pusztul a börtönben, addig protestáns csak elvétve akad.

— Lelki és hazafi problémáinak megoldásában nagy segítségére szolgált Zadravecz püspök hősies kiállása a népbíróság előtt és börtönéletében. Rabtartói mindent megtettek, hogy a püspök acél gerincét megtörjék, de ő az ütésektől inkább megerősödött, mint az izzásban kovácsolt vas a pöröly csapásai alatt. Ilyen ki-

kovácsolt gerincű mondhatta csak a népbíráknak: "*Uraim, a börtön megtanított szenvedni, de félni nem!*"

— A rabok nemcsak ezt a mondatát ismerték, hanem az utolsó szó jogán elmondott minden szavát. Papírfecnikre írták. Titokban egymásnak kézről kézre adták, és az elnémított ajkak szenzációként egymás fülébe suttogták. Megtanulták szóról szóra, és boldog volt, aki egy mondattal többet tudott a másiknál. Lehet, hogy a népbíróság előtt elhangzott sok utolsó szó ezekből a mondatokból merített ihletet, vagy legalább a bátorsághoz vért, és a meg nem juhászkodáshoz bátorítást. Ezeket a papírdarabkákat Zadravecz kordájával valósággal a homlokukra kötözték, hogy mindig szemük előtt legyen. De még inkább rabszívük gránitjába vésték, hogy soha el ne feledhessék. Úgy hordozták magukkal, mint Mózes a kőtáblákra írt tízparancsolatot. Ha szenvedéseik közepette gyengének érezték magukat, vagy inogtak, megcirógatták ezeket a varázsszavakat, hogy belőlük erőt, bátorságot, hitet és kitartást merítsenek: "*Ha leveszik mostani keresztemet, madzagon fakeresztet akasztok a nyakamba, s úgy járom tovább a magyar utakat. De ettől a fakereszttől féljenek jobban, mint az aranykereszttől, mert Krisztus valóban fán, a keresztfán váltotta meg a világot...*"

— Ezek az eszmék, az ilyen eszmék, ez a megingathatatlanság vonzották nemes lelkét, mint mágnes a vasat. Katolizált a börtönben, hogy Mindszentyhez és Zadraveczhez tartozhassék, vagyis azokhoz, akik hazánk és a kereszténység ügyét minden áldozattal, akár életük árán is, készek megvédeni; és Krisztushoz, aki "fán, a keresztfán váltotta meg a világot!"

— Sokszor emlegette, hogy Szent István Mária védelmébe ajánlotta országát. S azóta minden régi magyar Mária-tisztelő volt, és az ma is, a Mária-évet meghirdető Mindszentyig. Halála előtt, mint Szent István, ő is Mária keblére hajtotta fejét, hozzá fordult, és kérte segedelmét.

— Halálos ítélete és kivégzésének híre nem rendítette meg. Mintha nem is neki szólna: ő hazamegy, s nem vágóhídra!

— Siralomházi éjszakáján megírta feleségének utolsó levelét mély hittel és izzó, tiszta szerelemmel: "*Istenem, mit hagyhatok én neked?* — írta a többek között. — *Az első amerikai tábor óta hordoztam pár szem színes cukrot magammal a te részedre: ennyi minden vagyonom... Szép volt az életünk, és nyugodt; és nyugodt lesz eltávozásom. Pár óra még, s megnyílik előttem a nagy titok, ahol újra találkozni fogunk. Gondolj rám addig úgy, mint aki ideiglenesen eltávozott, de aki onnan is, ott is, örökre szeret...*"

A papot is lőjétek agyon!

— A kivégzés hajnalán ingadozás, félelem, sápadtság nélkül, de szívében békével és megbocsájtó szeretettel ment a börtönudvaron reá váró ügyész asztalához, majd a halált osztogató golyókat felfogó homokzsákok elé. Pedig ez nem is volt olyan egyszerű. Hiszen ellenséges, acsarkodó, halálát váró és követelő tömeg között kellett elmennie, mely kitörő dühvel fogadta, a gyalázkodás undok bagóját köpködte rá, követve minden léptét gúnyos röhejjel. Órák óta itt ültek már, rágcsálva magukkal hozott elemózsiájukat, hogy aztán reggeli kávéként ráigyák az áldozatuk kiömlő vérét, miként ezt tették tegnap is, tegnapelőtt is, és még teszik ki tudja, hányszor ezután. Így utolsó útja valósággal Nabukodonozor háromszorosan felfűtött kemencéjén át vezetett. De ő lélekben teljesen sértetlenül ment át ezen a tűzön.

— Fiatal ferences pap kísérte, mint őrangyala, Ráfaelje. Rabtestvérem pár szóval elbúcsúzott tőle, megköszönve neki égbe segítő gyámolítását, és továbbra is kérte imáját. Megcsókolta a feléje nyújtott feszületet. Aztán úgy nézett szembe a kivégző osztaggal, mint aki nem halált, hanem életet vár tőlük.

— Az ügyész kérdésére, hogy bekössék-e szemét, tüzér főhadnagyhoz illő mozdulattal nemet intett...

— Mikor a kivégző szakasz felemelte fegyverét, a pillanatnyi halálcsendbe belevisított valami rekedt női hang: "*A papot is! A papot is!*"

— Mint saskeselyűk, ha hullára, áldozatra találnak, egymástól veszik át a vijjogást, úgy ez a csőcselék is, és bandában követelték az ártatlan pap halálát is...

— Döbbenetes!

— Csak a fegyverek durranása fojtotta beléjük hörgő hangjukat.

— Az pedig, aki az imént még élt, holtan rogyott a földre.

— Kiomló vére pirosra festette ruháját, az árva, annyiszor meggyalázott magyar földet, és a már úgyis sokak vérétől katicabogárpettyezett homokzsák-barikádra újabb vérrózsákat vetett.

— Mártírunk arcán vércsíkok csörgedeztek alá. Arca így olyan volt, mint azé a Jézusé, "aki fán, a keresztfán váltotta meg a világot".

— Egy hű magyarral, egy istenhivővel, egy krisztuskövetővel kevesebb lett e sátánverte földön...

Pecsét a búcsúlevélre

— A ferences atya mellé térdelt, hogy még egyszer elsuttogja

a feloldozás szavait, s kettős börtönéből kiszabadult lelkét a Mennyei Atya puha tenyerébe ajánlja.

— Mikor az orvos felnyitotta a halott ingét, hogy szívén megállapíthassa hivatalosan a halál beálltát, Mária-érem csúszott a földre. Ellőtték láncát. Pillanatig véresen feküdt a földön ez is, mintha őt is hét tőr döfte volna által, mint azt, akinek a képét ábrázolta.

— A pap észrevétlen felmarkolta. Majd később a búcsúlevélhez pecsétként tette: hadd tudja meg örök szerelme, hogy ezután mindkettőjük anyja, Mária, a magyarok Nagyasszonya: azé is, aki fent várakozik rá, s azé, aki innét vágyakozik utána...

— Látod — búcsúzott tőlem a sétapárom —, ilyen mártír esetek nem letörik az embert, hanem felemelik!

Hátha ma is ilyen vértanú fejezte be földi életét?...*

*Kint a feleségétől sikerült megszereznem az egész levelet.

Mindig megható s megrendítő az emberek utolsó szavait hallani, illetőleg utolsó soraikat olvasni. Minden emberét, de különösen azét, akit nem az öregkor betegsége ragad magával, hanem az emberi gonoszság kényszerít — talán élte derekán — a "csúfos" halálba. Különösen megrendítő akkor, ha az illető tudja, hogy élete utolsó sorait rója, illetőleg szavait mondja, és ha maga is ezeknek szánja. Még inkább az, ha ezek az utolsó sorok, szavak annak szólnak, akit mindenkinél jobban szeretett.

Azt mondják: a haldokló nem tud hazudni! Az ember utolsó szavai, a "hatytyúdal": csak szívből jöhet, csak a lélek mélységéből fakadhat.

Miért tudna hazudni az, aki puskacsövek elé áll, vagy hóhérkötélnek nyújtja nyakát? Mi értelme lenne már ilyenkor bármilyen ámításnak? Éppen ez a döbbenetes őszinteség, a léleknek e teljes mezítelen megnyilatkozása az, amely megráz bennünket minden utolsó vallomásban.

Dr. vitéz Kolosváry-Borcsa Mihály siralomházi levele remekmű, csodálatos minden tekintetben, akár irodalmilag nézem, akár szívét figyelem, akár hitvallomását hallgatom. Nem a világnak szól, hanem szívtől szívnek, Az egyetlennek! Nem búcsúzás, hanem örök találkára való hívás.

Az ember csak könnyezve tudja olvasni, és azzal a vággyal: bár én is ilyen férfi lehetnék, bár nekem is ilyen férjet adna az Ég! És még azzal a mélységet kavaró kérdéssel: lehettek ilyen emberek olyan "vadállatok", amilyennek vádlóik kiáltották ki őket, hogy sortűz elé állíthassák, vagy hóhérkötélre adhassák áldozataikat? "Gyümölcseiről ismeritek meg a fát!" A gyümölcs nem hazudtolhatja meg fáját, virágát. A halál az élet gyümölcse. Mióta ember az ember, vallja: amilyen az élet, olyan a halál.

Kolosváry-Borcsa Mihály halála: a gyümölcsök gyümölcse. A siralomházi búcsúlevele pedig életének hiteles tükörképe:

"Édes Ilám!

Míg e levélpapír előtt ülök, számítom a perceket, mindjárt tíz óra, s a rádión újra hallani fogod a hírt a végső, megváltoztathatatlan döntésről. Szomorú a szívem, amint Rád gondolok, akinek sem ezekben a percekben, sem a földi életben többé támasza lenni nem tudok. És búcsúzni sem tudok, de nem is akarok Tőled,

mert a szívem felett viszem a fegyverek elé képedet, úgy tölti el a Te szereteted, szépséged, hűséged, közös életünk minden boldog emléke egész valómat, és tudom, hogy nem szakadunk el egymástól. Elmondjam-e még egyszer, mennyire szeretlek, hogy elevenen ég bennem a sok drága óra, nap, év, amivel megajándékoztál. Hiszen tudod. És amint a leveleidet, melyeket szüntelenül magamnál hordozok, most végigolvastam, Isten tudja, hányadszor megint, nem tudom kifejezni hálámat a Gondviselésnek, hogy megajándékozott Veled.

Az én Toscám messze van, és oly jó tudnom, hogy sikerült megkímélnem téged mindama viszontagságtól, ami annyiunknak osztályrészül jutott. De nem váltál el tőlem sohasem. Érted imádkozva ébredtem rab-reggelemre. Veled voltam szüntelenül a szép múltban, halkan elfütyültem magam elé kedves áriáidat, visszaidéztem derűs vasárnapjainkat meleg otthonunkban, melyet Te ápoltál oly széppé, elképzeltem, mint és hol élsz ma odakint, számodra kértem az Úristen kegyelmét és Szűz Mária segedelmét minden esti fohászomban, s Te jöttél el hozzám vigasztaló álmaimban. Látni foglak utolsó pillanatomban is, és utolsó szavammal Rád kérek áldást.

Istenem, mit hagyhatok én neked? Földi jókat: semmit. Az első amerikai tábor óta hordoztam magammal pár szem színes cukorkát a Te részedre: ennyi minden vagyonom. De hiszek a földöntúli szerelem erejében, s ezzel ott leszek körülötted mindörökké. Köszönöm azt a sok jóságot, szépséget, amellyel körülvetted verekedő életemet, az otthont, a hangodat, a gyermeki tisztaságodat és vidámságodat s hitedet, ami engem is hivővé tett. Emlékezem mindenre, amit adtál nekem, s azzal a tudattal indulok elrendeltetett utamra, hogy sokkal többet kaptam, mint amennyi egy életben a kiválasztottaknak is juthat.

Szép volt az életünk, és nyugodt lesz az eltávozásom. Pár óra még, s megnyílik előttem a nagy titok, ahol újra találkozni fogunk. Gondolj rám úgy, mint aki időlegesen eltávozott, de aki onnan is, ott is, örökre szeret. Az imakönyvemet át fogják adni neked, tanúja mindennapi Reád gondolásomnak.

Bocsáss meg, ha valaha megbántottalak. Egész életem törekvése volt, hogy békés, meleg, kényelmes otthont, szép életet biztosítsak Számodra, hogy megóvjalak gondtól, keserűségtől; nagyon fáj, hogy most én leszek okozója e megpróbáltatásnak. De meg kell nyugodnunk az Úristen bölcs rendelésében. Ő tudja, mit, miért cselekszik. Én tudom, hogy Tőled nem akarhat elszakítani. Ezért nem is búcsúzom Tőled, tudom, hogy újra együtt leszünk.

Számtalanszor csókollak, soha meg nem szűnő szeretettel.

Siralomházban, 1946. december 5-én este."

II. fejezet

A tizedik állomás

"A népbíróság célja nem az igazságszolgáltatás, hanem a megtorlás!"

(Riesz igazságügy-miniszter)

Éva, hol vagy?

Az Evangélium sehol sem részletezi Jézus levetkőztetését, mégis a kereszténység a legapróbb részletéig ismeri a háromszoros lemeztelenítését, s mint az egyik legjellegzetesebb szenvedését, a tizedik állomásban összegezve rögzítette. Azóta ezt a stációt a tiszta lelkek hófehér fantáziájának kendője takarja. A hivők szemérmes fátyola.

Jézushoz csak ezzel a fátyolos mimózasággal lehet közeledni. Ezt fejezi ki Emmerich Katalin is, aki látomásaiban úgy szemléli, hogy Jézus ostorozásakor az oszlopa felé fordul, hogy fedje mezítelenségét, közben kérvén anyját: *"Fordítsd el szemedet felőlem!"* Tövissel való koronázásakor guggolással próbál védekezni. Keresztrefeszítése előtt tenyereivel takarja testét. Mária fátyolát akarja nyújtani neki, de férjének, Józsefnek unokaöccse megelőzte, mert ágyéktakaró kendőt adott Jézusnak... A papokhoz is csak így lenne szabad közeledni, Jézus iránti tiszteletből — aki titeket megvet, engem vet meg! Így van? Ha a hivők nagy része is tisztátalan szemmel néz rájuk, mennyire inkább a gonoszok és hitetlenek.

A papoknak követniök kell Mesterüket a lemeztelenítésben, ha egyszer ellenségeik kezébe kerülnek. A legjellegzetesebb papi szenvedések egyike ez. Az Evangéliumban semmi jele annak, hogy a hóhérok Jézust perverzitásból vetkőztették volna le. Egyszerűen a keresztrefeszítési módhoz ez hozzátartozott. Ugyanakkor minden jel arra mutat, hogy a papokat csakis ezért fosztják meg ruháiktól, vagy legalábbis úgy, ahogyan azt véghezviszik. Romlott ter-

mészetüknek ez oly élvezet, melyben ritkán van részük. Ezért egyetlen alkalmat sem mulasztanak el. Örömük megszégyeníteni áldozatukat úgy, hogy pírjuk halálra égesse őket. Beteges, pokoli, bűnös élvezet.

Ez a levetkőztetés többféleképpen történhet: lehúzni testi ruháját, illetőleg vélt vagy kitalált erkölcsi szennyeseiket kiteregetni.

Az elsőről már többször tettem említést, és rámutattam, mily gyötrelem ez a pap számára. Ami érthető. "A tanítványnak nem lehet különb sorsa mesterénél!" Azért erről itt nem szólok. A második módot szeretném egy példával bemutatni, miként is történik ez.

Jellegzetes, hogy Jézusnak e második módban, a szégyenletesebb levetkőztetésben nem volt része. Sok mindennel vádolták, de "nő-ügyekkel" még akkor sem mertek előállni, amikor ezt a nem mindennapi kérdést vetette eléjük: "Ki vádolhat közületek bűnről engem?" Pedig minden bizonnyal e tekintetben is nagyon szemmel tartották. S ha csak a legkisebb váddal is előállhattak volna, itt lett volna a leleplező, megszégyenítő s erkölcsileg tönkretevő alkalom. De hallgattak, mint a sír. Hallgattak kétezer éven át. Csak velejéig romlott korunk próbálja pocsolyájába maga mellé rántani azon az egyetlen alapon: kellettek, hogy legyenek "nő-ügyei", mert ember volt ő is! Mivel ilyen ügyekről a történelem nem tud, perverz fantáziájával gyártja fáradhatatlanul.

A világ papjait e tekintetben sohasem kímélte. Sőt! Korunk pedig szinte előszeretettel rántja őket a legerkölcstelenebb helyzetekbe. Ha kisiklásra akad, világszenzációt fúj belőle. Ha a napi eseményekből botrányt kiszűrni nem tud, akkor gyárt. Katonaságnál, rendőrségnél s börtönben pedig kényszerítik az illetőt, hogy mások előtt álljon elő bukásaival, kalandjaival. Ha nem lenne, találjon ki, és adja elő mint tényeket!

Miért e nagy hajsza a papok becsületét illetőleg? Szeretné a világ a papokat megtisztítani, ettől a bűntől soraikat tisztává tenni? Szó se róla! Sőt! Boldog lenne, ha e tekintetben az ő soraikban lenne a legtöbb gáncsolható. Miért? Az ő hibájukkal szeretnék sajátjaikat szentesíteni! "*Ha a pap vétkezhet, miért nem én is? Ha nekik nem kárhozat, miért lenne nekem bűn?*" Ostobán azt hiszik, hogy a papok vétke az övékét igazolná. Mintha a rendőr lopása igazolná a zsivány betörését. Mintha kétszer kettő öt lenne, csak azért, mert a számtantanár a piacon így csal. Botoran azt hiszik, ha a pap vétkezik, perdöntő bizonyítéka annak, hogy nem hisz semmiben, még az Istenben sem, csak a népet ámítja. "*Másoknak vizet prédikál, maga pedig tömény szeszt iszik!*" Ha pedig a pap nem hisz, miért hinnénk mi? Perverz élvezetük mellett ez az ok,

amiért annyira odavannak a papok erkölcsi botrányaiért. Egy papot semmivel sem lehet jobban tönkretenni, végképp lejáratni, mint erkölcsi hibáival. És semmivel sem lehet jobban megingatni az emberekben a hitet, mint éppen ezzel. Ezért is nyúltak mindenkor az Egyház és a hit ellenségei ehhez a fegyverhez.

Már a régi pogányok is azt hirdették: az első keresztények azért jönnek össze titkon a föld alatti barlangokban, katakombákban, hogy ott papjaikkal erkölcstelenkedjenek. Még a módját is megjelölték: kutyákat kötnek a világító gyertyatartókhoz. Istentiszteletük alatt kisgyermeket ölnek. Vérét megisszák, húsát megeszik, csontját pedig a kutyáknak dobják. A kutyák csont után kapva elrántják a gyertyatartókat. Sötétség borul a helyiségre, s megindul az erkölcstelen orgia! Könnyű belátni, hogy utálták, hogy gyűlölték ezért a jámbor pogányok a keresztényeket, s a világ kincséért sem léptek volna soraikba.

Hitlerék is a papok szexuális bűneivel akarták a hívek hitét megtörni. Ország-világ előtt mindenféle szexuális bűnökkel, orgiákkal, természetellenességekkel vádolták őket, hurcolták bírák elé, s rakták meg velük a börtönöket és internáló táborokat. Bizonyítékaikat szalagon gyártották. Újságok, képes folyóiratok tömve velük. Egyszerű volt a bizonyítékok elkészítése. Beteghez hívták a papot. S mikor a pap belépett, a beteg helyett egy szép, csupa mezítelen nő ugrott a pap nyakába, amit a lesben álló fényképész mindjárt meg is örökített. A képek aláírása: "*Így paráználkodnak a papok beteglátogatás címén!*"

Már említettem: ha pap rendőrökkel, detektívekkel, katonai hatósággal, kihallgatóval, kommunistával, börtönszemélyzettel került össze, holtbiztosra vehette, hogy ez a téma hamarosan terítékre kerül. Velem is nemegyszer megtörtént. Talán elég lesz, ha ezek közül a legjellegzetesebbet mondom el. Kényes téma ez. Nem szívesen beszél róla az ember. De kell, mert ha elhagyná, a börtön egyik legocsmányabb oldalát hagyná el. Persze, még így is kötve van. Köti a papi szemérem, hogy mindent elmondjon.

Kakukk-párbaj

Vácott történt, amikor egyik ferences testvéremmel beszéltem tilalom ellenére. Ezért nyolc őr elé kihallgatásra vittek. Mint ilyenkor divatos, ezer olyasmi került szóba, amihez az ügynek semmi köze. Amint belefáradtak a szárazabb témákba, fordultak a moslékos dézsához, mert ez kiürítetlen sohasem maradhatott.

— Ne ezekről vitázzon, hanem kurva papjairól! — kezdte a lebuktatóm. — Az asszonydolgokat már nem lehet kicsavarni. A

mi falunkban minden gyerek a papé volt. Nem volt hozzá fogható csődör az egész határban. Ezt mindenki tudta!

Mintha egyszerre tankokkal másztak volna rám. Micsoda durva, lehengerlő, arcpirító, ellentmondást nem tűrő állítás! Vakságában észre sem veszi, hogy ezzel önmagát is megbélyegzi, s a vér kötelékénél fogva azok közé sorolja magát, akiket gyűlöl, megvet.

Mindjárt belépett a másik tank is, annak a ficsúr őrünknek a személyében, aki nagyon szeretett volna tiszt lenni, és ezért mindig adta az előkelőt, és játszotta a tudálékost. Kérdezte:

— Ismeri ezt a verset? — és mondotta is a címét.

— Nem!

— Kár, mert ebben meg az van leírva, hogy a pap konyhalánya nem megy el az éjféli misére, hanem közben megszüli a papja fiát. Mivel nincs se jászola, se bölcsője... lesz a falu legszerencsétlenebb gyermeke, aki felett nem angyalok énekelnek glóriát, hanem a megejtett lány bőgi nyomorúságát.

Az őrök röhögtek. Tisztünkkel szavaltatták a költő karácsonyi "Glóriáját".

— Telitalálat ez a vers! — gratuláltak neki. — Sztálin-kalapács a papunk fejére.

— Nem rossz! — szájalta a másik őr. — Papok a kis Jézusgyártók! Nem tették mindjárt a templomi jászolba? Ott lett volna igazán helye!

— Erre felelj, papunk, ha tudsz!

Ezzel kezdetét vette a kakukk-párbaj. Hogyan történik ez? A két pisztolyos párbajozót sötét szobába zárják. Az egyik kiáltja: *kakukk!* Mire a másik a vélt irányba lő. Ha nem talált, akkor most ő kiáltja: *kakukk,* és az előbbi lő. Így megy ez addig, míg valamelyik halálos lövést nem kap... Az én esetemben csak az a különbség, hogy ők először is tankkal lőnek, s nem egyedül. Mielőtt lőnének, rám reflektoroznak. Ugyanakkor az én kezemben nem lehet akármilyen fegyver, mert akit szaváért agyonverhetnek, nagyon meg kell gondolnia, milyen követ tesz parittyájába. Megtörténhet, hogy amikor ellenfelét találja homlokon, saját magát teríti le a földre. Így inkább csak Isten segítségével indulhat a küzdelembe, mint saját erejében bízva. Isten nemcsak a cigány nyúlra fogott botjával tehet csodát, hanem az én lakatolt számmal is. Elhangzott a *kakukk,* megforgatom hát parittyámat, és a sima pataki kavicsomat a felém dübörgő páncélosokra eresztem:

— A versre nem felelek semmit. Az csak vers. Mondhat, amit akar, pláne most. Bíróság nem fogadja el szavahihető tanúnak. A másik állításra jogászelvvel felelek. Így hangzik: "*Mindig biztos, hogy ki az anya, de sohasem biztos, hogy ki az apa!*" Ezt az elvet

vallja a magyarországi bíróság, és vele az egész világ. Kivétel ez alól az említett falu, mert ott ezt állítják: "*Biztos, hogy minden gyerek apja a pap!*" Holott könnyű belátni, senki sem tudhatja másként, ki az apja, csak hit által, ha elhiszi, amit mond neki az anyja vagy mások.

— Hadd fojtsam meg ezt a disznót! — robbant ki az emberem. — Itt nyilvánosan mer gyalázni! Hogy én nem tudom, ki az apám? Zabinak, fattyúnak mert titulálni!

Nekem ugrott, hogy megfojt vagy letaglóz, mint egy barmot. De a többiek megakadályozták. A fő-fő meg ezzel csitítgatta:

— Van ebben az állításban valami. Tagadhatatlan, kellemetlen, de igaz. Honnét is tudhatnánk, hogy ki az apánk, hacsak nem anyánk állításából. Csakis az ő állításából, amit ha akarom, hiszem, ha akarom, nem. Kakukktojásokat emberfészekbe is raknak! Igaz? Lehet, hogy sokszor még anyánk sem tudja, ha fészkére többen jártak. Napjainkban a helyzet még bizonytalanabbá vált, mert a törvény "apát" ad annak is, akinek "nincs", hogy ne legyen megbélyegezett, törvénytelen, ne lássék zabinak, fattyúnak. Aztán köztudott az is, hogy ma már vannak mesterséges megtermékenyítések is. Egyik-másik országban csak patika- és orvoskérdés. Ilyen esetben még az anyának sem árulják el, hogy ki az apa. Azért, ha te ahhoz ragaszkodol, hogy falutokban minden gyerek a paptól van, akkor magad mondottad ki ítéletedet: gyanús fáról szakadtál le. Vagy legalábbis egy kivétel van.

Az őrök ismét nevettek. Provokálóm pirult felsülésén. Én meg örültem, hogy helyettem más lőtt vissza, és a kihallgatás légnyomása csökkent.

— No de ez csak lárifári. Fecsegés, móka, diótörés. Ezeknél lehet zsákbamacskát játszani. Menjünk vissza a kérdés gyökeréhez! Ott majd nem lehet jobbra pofázom, balra pofázom. Csak egyenes felelet adható.

Ezzel az ünnepélyes hangvétellel a fő-fő kanyarintott bennünket vissza. Megijedtem, mert nem tudtam, hová lyukadunk ki. Mi a kérdés gyökere? Egyáltalán mi a gyökér? Most jön a feketeleves? Most jön a számonkérés, amiért ide hoztak? Aztán a számla kiegyenlítése? Zuhan a légnyomás. Sapkámat forgatva várom, hogy újra rám dörrentsenek. A berobbanó kérdés váratlan volt, de logikus:

— Mondja csak, volt-e már magának "ügye" nővel?

Úgy megrezzentem, hogy a sapkám csaknem leesett a fejemről. Odakaptam. Forgattam. Valamelyikük mindjárt rám is szólt:

— Hallja, maga ideges? Miért rángatja mindig azt a sapkát, mint egy bolond? Még egy pofont se kapott! Miért idegeskedik?

Talán nagyon a tyúkszemére léptek a kérdéssel? Ne ugráljon, mintha parazsakon állna, hanem feleljen: igen vagy nem?

Rám szögezték szemeiket, mint kandúr az egérre: kijön-e lyukból, vagy sem? A kérdés roppant egyszerűen hangzott, de a felelet annál nehezebb. Mennyit engedhet meg a papi szemérem? Hol állhatok meg, ha egyszer erre az útra ráléptem? Kisujjam nyújtásával mennyire ingerlem fel étvágyukat, és mit kívánnak majd utána: először szép szóval, utána meg...? De hát mit is lehet erre felelni? És legfőképpen hogyan, hogy utána agyba-főbe ne verjenek? Aggodalmaskodón nyitom hát meg a számat:

— Nem fogják elhinni a feleletemet!

— Hogyne hinnénk! — Atyáskodón, jóbarátként, behízelgően bátorított a fő-fő. — Férfiak között vagy. Természetes dolog ez az egészséges embernél! Bátran, csak ki vele: volt ügyed, vagy sem?

— Nem! Soha! — böktem ki, tényleg bátran, de azért megemeltem a sapkámat, hogy egy kicsit szellőzzék a fejem, mert egyszerre nagyon melegem lett. Ilyenfélékkel, papok, nem szoktunk mások elé állni vagy dicsekedni. Túlságosan lealázó, groteszk, idétlen a kaján szemek előtt mezítelenre való vetkőzés. De ha nem válaszolok, azzal magyarázzák, hogy sejtésük igaz. Vagy verni fognak addig, míg szájuk íze szerint nem felelek. Szégyelltem magam. Éreztem: talpamig elpirulok...

Erre kitört a vihar, illetőleg teljes tüzet nyitottak. Csattogtak, robbantak körülöttem lövegeik:

— Te aljas! Te disznó! Még itt is hazudsz? Mitől félsz? Megtudják híveid? Hát még mindig azt hiszed, hogy innét valaha élve kikerülsz? Itt döglesz meg társaiddal együtt. Mérget iszunk rá!

Osztályparancsnokom telitalálatnak szánta lövegét:

— Nekem az orvosa azt mondotta, hogy a halál már kikezdte a nyakát. Számára nincs menekvés! Halála csak rövid idő kérdése. Élve rohad el.

— No látod, itt pusztulsz el. Miért félsz hát? Miért nem adsz őszinte feleletet? Őszinteségeddel sok bajt elkerülhetsz. Hazudozásoddal csak ingerelsz bennünket. Te lásd, ha a rövidebbet te húzod! Nyilatkozz, mintha gyónnál! Tudod, hogyan kell: nem szabad szépíteni, nem szabad semmit elhallgatni, a nagyobb eseteket szám szerint, és a súlyosbító körülményeket sem szabad elhagyni. Igaz? Az őszinte gyónásra van csak feloldozás! Ígérjük, penitenciád is kisebb lesz, ha teljes őszinteséggel tárod fel múltadat.

Míg így bátorítanak, és ismétlik előttem a jó gyónás szabályait — csodálom, hogy nem idézték Szent Jakab levelét: "*Valljátok meg egymásnak bűneiteket!*", mert ezek mindent tudnak —, a zsoltáros szavaira gondolok:

"Rólam beszélve ellenségeim sziszegik,
vizslaszemmel figyelnek, 'ügyemet' feszegetik!
Hah, hah, hah! Isten elfeledte őt, fogd meg a nyakát!
Nincs, ki megmentse, ragadd meg a haját!"

Megerősödtem. Tehetnek velem, amit akarnak. Kezükben vagyok. Kedvükért mégsem hazudom. Újra megforgatom parity-tyámat, s nekik eresztem:

— Nem! Soha! Csak ezt felelhetem, ha nem akarok hazudni!

Mintha negyedik sebességre kapcsoltak volna, tankjaik új lendületet vettek.

— Hülye! Látszik, hogy beteg vagy. Fehérvérű, ha igazat mondasz, mert csak beteg embernek nem lehet ügye. Miért vannak szerszámaink, ha nem azért, hogy használjuk? Miért adta a természet? Pláne, szerintetek meg egyenesen Isten teremtette. Ő rendelte vastörvénnyel, hogy általa cselekedjünk. A természet ellen vétkezik, aki ezt megtagadja... De legalább azt mondd meg őszintén: sohasem kívántál ilyent?

— Nem tagadom!

— Hej, az anyádat! — ugrott fel örömében a fő-fő. — Hát mégsem vagy beteg! Mégis férfi lennél? Látod, tudsz te igazat is mondani. Ne szégyelld a természetet, te marha! Magunk között vagyunk. Annyi ez, mintha azt mondottad volna: olykor megkívántam a vizet. Szomjaztam és ittam.

A többiek is vigadtak. Szavaimat ismételgették, magyarázták, kifejtették, csepegő szájjal nevettek, és a zaftos kifejezésekre cuppantottak. Sokatmondóan összekacsintottak. Verték a combjukat.

Az sohasem baj, ha sajátjukat verik, csak az enyémnek hagyjanak békét. Ez arra is jó, hogy van időm kicsit gondolkodni, mert az újabb *"kakukk"* elhangzott, rajtam a sor lőni. Mikor lecsillapodtak, csendesen kérdeztem:

— No de mi következik ebből? Sok gyönyörű kirakatot láttam én már Budapesten. Lehet, hogy egyik-másik előtt még a nyálam is futott igézetes portékájuk után. Mégsem törtem be egy kirakatot sem. Nem! Nem azért, mert beteg voltam, hanem mert egészséges férfi. Tudok magamnak, ösztöneimnek, vágyaimnak, szenvedélyeimnek parancsolni! Nem az ösztön ura az embernek, hanem az ember ura az ösztönnek!...

Őr lépett be a helyiségünkbe. Súgott valamit a fő-főnek, aki erre felállt, s elémbe lépett:

— Mégiscsak beteg vagy te, s nem egészséges ember. Valami klozettöltelék! Silányabb az életed, mint egy utolsó tetűé!

Megragadta a galléromat, jól megszorította, és szavait szinte belém lövellte:

— Ide figyelj! Ha még egyszer pofázol, ha nem tartod meg a szabályokat, itt taposunk szét. Itt döglesztünk meg! Megértettél?

Ezzel inkvizítoraim elmentek, engem pedig osztályparancsnokom nagy szidás és fenyegetés között visszavitt a zárkámba.

Ettől kezdve, ha bántani akart, csak így szólított: "*Szüzecske!*"

Alig lehetett pap, aki ilyen lelki tortúrán keresztül nem ment volna. És még nagyon szerencsésnek mondhatta magát, ha az enyémhez hasonlóan folyt le.

Mert magam is ismertem olyan idős papot, akinek esete megdöbbentett bennünket. Még akkor is, ha tudtuk, hogy a hosszú fogság már agyára ment, teljesen nem volt beszámítható, és a szabadulásért a legképtelenebb dolgokra is vállalkozott. Sajnáltuk, és helyében mindnyájan szégyenkeztünk. Ugyanis őrei (nőkkel együtt) sokszor nyaggatták, hogy mesélje el "ügyeit" széltében-hosszában, és minél színesebben adja elő kalandjait. Ő nem fáradt bele kalandok kitalálásába, őrei pedig annak hallgatásába. Kéjesen élvezték ezt a ritka csemegét, aztán biztatólag vagy csúfondárosan mesélték el a többi papoknak; világiaknak pedig megbotránkoztatólag.

Tudtunk olyanról is, akit jutalommal való kecsegtetéssel, máskor meg gyötréssel kényszerítettek "mesélésre", vagy olyan cselekedetek nyilvános megtételére, melyeknek leírását az erkölcsi jóízlés és a szemérem nem engedi.

Még most is csak döbbenettel tudok az emberi aljasságnak erre a poklára gondolni. Micsoda sátáni perverzség pocsolyába rántani, akit csak lehet, de elsősorban azt, akinek a keresztút tizedik állomása miatt is tisztának kellene maradnia... Ha másért nem, már csak ennek az egynek megismétlődéséért sem szeretnék még egyszer börtönbe kerülni: kommunista börtönbe! És minden részvétem azoké, akik ezt nem kerülhetik el...

Mint akkor, most is csak Emmerich Katalin Jézusával kérhetem Máriát:

"*Anyám, fordítsd el a szemedet*" ezektől az ocsmányságoktól...

III. fejezet

Halálalbum

"Ha elvről van szó, száz hulla csak nulla!"

(Weisz Fülöp, 1919-ban terrorcsapatok vezére)

"Burzsujokkal szemben vadállatoknak kell lenniök, és egy kis burzsujvértől nem kell megijedni!"

(Cserni, 1919-ben az akkori ávósok vezére)

Siralomzárkák sirató siralmai

Valami balhé történhetett korán reggel, mert a Kisfogházat nyitó őrünk dühös káromkodással vágta ki zárkánk ajtaját:

— Bár döglöttetek volna meg mindnyájan!

Összenéztünk! Akasztás lett volna?

Zárkánk rossz helyen feküdt. A kivégzésekről csak másoktól értesülhettünk. A sétán próbáltunk megtudni egyet-mást, de most még a máskor jól értesültek is bizonytalankodtak. Suttogták: valami nagyon bántót mondhatott a felakasztott; elszakadt volna a hóhérkötél, vagy kiakadt a hurokjából; tülekedni kellett az áldozattal; késve érkezett volna az ügyész stb.

E bizonytalanság rosszabb volt a legborzalmasabb bizonyosságnál is, mert túlságosan izgatta a felajzott idegzetű rabok fantáziáját. Egész nap a lehetőségeket boncolgatták. Sőt: még este is. Egymás elé kirakták fantáziájuk és szomorú emlékeik kosarainak tartalmát. Gyászruhába öltözött lélekkel forgatták a halálalbumukat. Mindegyiknek volt legalább egy halottja, akinek emlékétől nem tudott szabadulni. Sokja nem is akart. Ideáljukként, példaképként őrizték emléküket megkínzott lelkükben.

Zárás után körülültük láthatatlan koporsóinkat, mint szokták éjjel a falusi siratóasszonyok, hogy siratóénekeinkben elmondjuk

halottaink életét, megrendítő halálát, és még inkább saját szívünk fájdalmát.

Én úgy éreztem, hogy nem egyes emberek, hanem hazánk koporsója fekszik előttünk, és a megvigasztalhatatlan Ráchelként siránkozunk magyar népünk felett.

Zárkánk legtöbb lakója veterán rab: a "főbűnösöknek" volt cellatársai, a Markó s egyéb börtönök borzalmainak végigélői, a saját ítéletük évmázsáinak elnyűtt hordozói.

●

Pfuj! Tömeggyilkos!

Elsőnek szobaparancsnokunk nyitotta ki halálalbumát, s mintha szellemidéző kristályba nézne, kezdte siralmát:

— Ki felejthetné el Bárdossy László volt miniszterelnök ősz haját, mely ezüstös ragyogásával dicsfényt sugárzott feje fölé, amikor kivégzésére ment a halálát váró, halálát követelő, őrjöngő tömeg között?

— Persze ez a bosszút vágyó tömeg nem a magyar nép volt!

— Bárdossyt a magyar nép szívébe zárta politikai életéért, a bíróság előtt tanúsított magatartásáért, rendíthetetlen hazafiságáért, kereszténységéért és a kivégzésekor mutatott példátlan bátorságáért. Ezek a magyarok nem mentek el az egyre divatosabbá váló "népünnepélyek" nagy ősbemutatójára, hanem otthon, templomaik mélyén imádkoztak érte, hogy életéhez méltón haljon meg, úgy, mint aki az 1848-as forradalmunk első miniszterelnökének, a mártír Batthyány Lajosnak utóda!

— Sorkatonasággal akarták agyonlövetni, de a magyar fiúk nem vállalták hazánknak ezt a szimbolikus meggyilkolását. Megfélemlített vagy gyűlölettől átitatott fegyházőröket kellett kirendelniök. Ennek a válogatott halálosztagnak megfelelő keretül szolgált a prémbundákban felékszerezett hisztérikus nők hada, a kivezényelt, betanított elvtársak szavalókórusa, és azoknak a százai, akik a bosszú fékezhetetlen vérbűvöletében éltek.

— Mikor Bárdossy, papjától kísérve, megjelent az embervértől foltos homokzsák-gát előtt, Dante poklának ez a tömege szinte intésre morajlott fel: "*Pfuj! Tömeggyilkos! Pfuj! Tömeggyilkos!*"

— S ebből olyan emberorkán keletkezett, melybe az egész ország beleremegett. Minden magyar megérezte, hazánkra olyan vihar szakadt, mely elsöpréssel fenyeget mindent és mindenkit.

— Rekedtre ordították magukat, és a gyalázkodás egész szótárát fordították ki magukból.

— Ugyanekkor Bárdossy kemény lendülettel felvágta fejét,

mintha nem vérét kívánó, gyalázkodó szavalókórus csapta volna meg fülét, hanem a legszebb dicsőítő himnuszé, amit valaha embernek írtak.

— Ezt a komoly, öntudatos, mindent vállaló megdicsőült magatartást nem lehet elfelejteni!

— Nem csodálom, hogy ez a kéj mámorában fetrengő tömeget is meglepte. Nem ismerték ezt a magatartást, és nem is várták. Úgyhogy egy pillanatra dagadtra düllesztett torkukba rekedt a pfujozásuk. Ők azt várták, hogy az áldozatuk összeroskad. Biztosra vették, hogy majd térdreesik: bűnbánóan veri horpadt mellét, és az irgalom morzsáiért könyörög. Vagy legalább lehajtja fejét: magába szálltan, belül reszketve a megbántott nép bosszújától és Isten haragjától...

— De nem. Mindebből semmi! Sőt!

"Uram, szabadítsd meg a banditáktól..."

— Vérben forgó szemüknek nem hittek, amikor azt látták, hogy nem engedi bekötni szemét. Tehát látni akarja a fegyverek torkolattüzét. Látni azokat a lángokat, amelyek neki az örök élet csillagait gyújtják ki feje felett. Nem a halálét, hanem az életét! *"El lehet ezt tűrni és viselni? Pfuj, magatartásával megöl bennünket ez a szörny, nemhiába gyilkos."*

— Indulatuk még inkább forrt, mikor látták, hogy kísérő papjával szinte kaszinózik. Barátságosan búcsúzgat tőle. Köszöni szíves szolgálatát. Sőt: vigasztalja a lelkészt — ő, aki már a puskacsövek előtt áll —, mikor arra a szomorúság gyászfátyola omlik alá. *"Még ő vigasztal! Ő, a tömeggyilkos!"*

— Mit tehettek mérhetetlen dühükben mást, minthogy újra megnyitják a pfujozás és gyalázkodás sistergő vulkánját.

— Ő meg csak állt a kivégző osztag előtt, mint egy aranyszobor.

— Ez a sistergő láva ismét megtorpant, megmerevedett egy pillanatra, amikor a hóhérok felemelték gyilkos fegyverüket. Némaságba döbbentek. Olyan csöndet akartak, melyben egy baktérium mozgása is hallható. Hallani akarták a fegyverek dörrenését minden ízében, minden zamatában és porcikájában. Évek óta vártak rá. Évekig álmodoztak róla, s legalább olyannak képzelték, mint a jerikói kürtökét, melyekre akkor várfalak omlottak le, most pedig egy egész ország zuhan a porba!

— De ebben a várakozó döbbenetben nem a fegyverek pukkantak, hanem az szólalt meg, aki eddig a jövendő halálától elnémítottnak látszott.

— Szavaival csak egy pillanattal előzte meg a puskacsöveket, de ez elég volt arra, hogy úgy csengjenek tőle a várakozó fülek,

hogy süketté váljanak: durranásra, szavalókórusra, még a kivégzett halálhörgésére is. Hiába volt már utána minden hangorkán, dunányi pfujozás, a kimondott szavakat nem tudták a fülekből kigumizni, sem a mondójával ezerszer visszaszívatni! Nem. Mint tavaszi könnyű felhők, akadályozhatatlanul szálltak az ország, sőt: a világ fölé. Először a Markó visszhangozta megsokszorozottan, aztán ettől csengett az egész ország füle: egyeseket félelemmel, másokat meg reménnyel töltve el.

— Ugyanis Bárdossy pontosan egy pillanattal a puskaporok lobbanása előtt utolsó imájára nyitotta ajkát, és a puskacsöveken át felejthetetlen zengéssel belekiáltja a fölötte immár nyitott égbe: *"Uram, szabadítsd meg az országot ezektől a banditáktól!"*

— Csak a kirendelt őrség tudta megakadályozni, hogy vérbe borított testét a csontja velejéig megbántott tömeg szét ne tapossa... De már azt nem tudta megakadályozni, hogy a haza első nagy mártírját szemfedőként undok váladékaikkal el ne borítsák...

— A tettesek nem tudták, de mi tudjuk, hogy ezek a nyálak az aranyszobornak örök ragyogását biztosították.

— Testvéreim, akik Bárdossynak társai voltunk rabságában, s talán részesei leszünk végzetének is, álljunk fel egy pillanatra hódolatunk jeléül!...*

Kakastollas kukorékoló

— Nem ő volt az első mártír — folytatta a megemlékezést egy másik rab a lélekfogó csend után. — Nekem az a szerencse jutott szomorú osztályrészül, hogy Budapest eleste után hamarosan láthattam utcákon lefolytatott nyilvános tárgyalásokat és kivégzéseket!

— Mivel ilyenekről a történelemnek csak a legvéresebb lapjairól tudunk, el sem mertük képzelni, hogy ez nálunk, a művelt Európa közepén lehetséges legyen. Ezek a rémes események maradandóan megdöbbentették nemcsak az üldözötteket, hanem az üldözők józanabbjait is, hiszen, ahol nincs pártatlan, elfogulatlan, indulatmentes igazságszolgáltatás, ott többé az ártatlan élete sincs biztonságban. A gyűlölet vak, és megkülönböztetés nélkül bunkóz.

— Az úgynevezett igazságszolgáltatásukból nem csináltak titkot. Inkább arra törekedtek, hogy minél többen tudjanak róla, s minél nagyobb tömeg vegyen részt ebben a szadista gyilkolás-

*Kovács Imre — a föld alatti "ellenállók" vezére, a későbbi Nemzeti Parasztpárt titkára — közlése szerint: közbenjárására pártja nem szavazott Bárdossy halálára (egyedül az öt párt közül), sőt: Kovács még bíróság elé állítását is helytelenítette!

ban. Sőt: akiket lehetett, odarendeltek, így elsősorban hivatalnokokat, gyáriakat, a pártok tagjait, hogy a bosszú rémdrámáinak minél több szemlélője és tényleges szereplője legyen. Nem okulásra. Nem! Hanem reszketés keltésre. Már az 1919-es plakátjaik ezt harsogták: "*Reszkess, te sötétben bujkáló ellenforradalmár!*" Most ez így hangzott falragaszok nélkül is:

"*Reszkess, te minden porcikádban bűnös ország; úgy, mint ezeréves fennállásod óta soha!*"

— Reszketett is! Reszketett ijesztgető szavak nélkül is. A tetteik reszkettették: de nemcsak a bűnösöket, hanem az ártatlanokat is.

— Ezeket a közönséges lincseléseket "népítéletnek" nevezték. Lincselésükre leginkább az Andrássy úti Oktogon teret szerették használni. Lezáratták az utcákat, a teret. Levonult a bíróság. Felvonult a tömeg. Leráncigálták szerfölött gyűlölt áldozatukat, akinek a halál az előzmények után már megváltást jelentett. A csőcselék, akit most isteni "népnek" neveztek, együtt vádaskodott, együtt bíráskodott az úgynevezett bírókkal, s hozta meg ítéletét, amely sohasem lehetett más, mint halál.

— Bogár hóhérra nem volt itt szükség. Itt mindenki hóhér volt személyében. Kezükbe kapták hát áldozatukat, s legtöbbször a legközelebbi fára vagy villanyoszlopra felakasztották. Ritkán kötéllel. Inkább drótból vetettek nyakára hurkot. A kötél túl úri módi halál lett volna. Emberi halál. De ezek kutyák, hát sintér dróthurok méltó hozzájuk.

— Akik a testhez hozzáférhettek, ütötték, rúgták, verték, köpdösték, mert ezeknek nem egy halál járt, s minden módon ki kellett mutatni a népharagot, a népindulatot. Közben a kirendelt hivatásos híradók kattogtatták fényképezőgépeiket, zümmögtek a filmfelvevők, hogy újságok, mozik, rádiók útján mindenki értesülhessen a népítéletről. Hogy mindenkinek része lehessen bánatból vagy örömből, mely a hír nyomán fakad.

— Láttam sok borzalmat. Megkülönböztetett élvezettel rendőröket, katonákat és leginkább kakastollas csendőröket semmisítettek meg így. Ott voltam Kun páter kivégzésénél is. Összeterelték híveit plébániája elé, és szemük láttára akasztották fel.*

* Ezt a fiatal nyilas minorita atyát bírái súlyos dolgokkal vádolták. Szinte ő lett a bűnösök bűnöse. Hogy ezekben a vádakban mennyi az igazság, és mennyi a bosszú mérge, nehéz eldöntenie annak, aki csak az ő híradásaik anyagára támaszkodik. Mindenesetre óvatosságra int bennünket az a nagyon is ismert tény, hogy azok, akiket e kornak pártoskodó, bosszútól hajtott bírái ítéltek el, csaknem mindig ártatlanok voltak — mint például Mindszenty —, vagy legalábbis nem

— Én egy csendőr emlékét nem tudom elfelejteni. Nevét még ma sem tudom. Lehet, hogy nem is volt, csak szimbóluma hivatásának: a csendőr. Úgy feszült a villanykarón, mint sötét, viharos éjjel az éjfélt jelző kakas az eperfán: "*Ébredjetek, emberek! Ébredjetek, mert legyilkolnak benneteket!*"

— De a körülötte szendergő sok tyúk-ember rá sem hederített. Elvégre is: ők nem kakasok, hanem tyúkok! Miért féljenek hát?

— Nem tudta még ekkor a mások haláltorján vigadozó tömeg, hogy azok a hóhérok, akiknek ő most nagy derűsen, a bosszú mámorától ittasan segédkezik, szeretik ám a tyúkhusikát is. Még csak nem is sejtette, hogy ebben az országban már mindenki a vágásra szánt szárnyasok ketrecébe van zárva. Csak a soron következés ideje lehet vitás, semmi más!

— Nem tudták: jelenlegi törvényhozóik eltörülték már, hogy csak a fácánkakast szabad lepuffantani, a tyúkját pedig futni kell hagyni! Hogy csak az őzbakot szabad puskacsőre kapni, de az őzikére rá sem szabad nézni! Nem tudták, dehogyis tudták, hogy az új urak és felszabadítók más vadásztörvényekkel élnek. Nem vették komolyan, hogy "egyenlőség" van náluk ilyenekben is. Minden egyre megy, hiszen nem nemes vadakról, hanem mérges kígyókról, viperákról, sakálokról, tetűkről, bolhákról, félelmetes bacilusokról van szó, ahol már nem lehet válogatás, nem lehet megkülönböztetés, nem lehet kímélet: hiszen mind elpusztítani való gonosz! Pedig így volt!

— Éppen a minap súgta valaki a sétán, hogy Riesz igazságügy-miniszter kijelentette: négy és fél év alatt jó 25 ezer embert állítottak a népbíróságok elé! Azaz havonként 4626-ot, naponként 154-et! Látott valaha a magyarság ilyen megdöbbentő mennyiségű bírói idézést és ítéletet? Szalagon szállítják az emberek ezreit bíráik elé, szalagon ítélik el őket, s úgyanígy szállítják a börtönök mélységeibe. Lehetséges ez másként, hacsak szerintük nem bűnös mindenki ebben az országban?

olyan mértékben bűnösök, miként vádlói állították. Ezt a tényt perdöntően bebizonyítottam "A sarló—kalapács bilincseiben" című könyvemben.

Legismertebb fényképe — melyen revolvere a kordáján lóg, és karját az árpádsávos szalag díszíti — fiatalnak, inkább csendes, szelíd lelkű álmodozónak mutatja, mint vérben fürdő, perverz Drakulának. Párt- és harcoló bajtársai ezt írták fényképe alá:

"*Szívvel-lélekkel papnak indult. Kirobbanó, fanatikus magyar volt, aki, amikor népe tragédiáját látta, minden erejével felvette a harcot a belső és külső ellenség ellen. Budapest védelmében még saját bajtársait is megijesztő, kíméletlen elszántsággal harcolt. Tudta, hogy sorsa az akasztófa. Mégsem menekült. Semmit sem tagadott. Mindent magára vállalt. Hangos 'kitartás'-sal búcsúzott a neki már semmi értéket nem jelentő élettől.*"

A kezdődő rémuralom vörös éjszakáján ezt jelezte előre csendőröm az Oktogon lámpavasán, de nem volt, aki higgyen neki.

Én azonban ma is látom alakját, és hallom kiáltását: *"Emberek! Ébredjetek!"*

•

Esthajnali csillag

— Én Szálasi Ferencet, volt vezérkari őrnagyot, majd a későbbi országvezetőt nem tudom felejteni. Nemcsak azért, mert magam is nyilas voltam; mert halálát szűkebb keretekben éppen úgy várták és ezrek óhajtották, mint Hitlerét, akivel gonoszkodói annyira egybekötötték, hanem mert kevés olyan történelmi emberünk van, akit annyian szerettek, követtek és gyűlöltek, mint őt, ezt a hirtelen fel- s letűnő üstökösünket. Ki lenne az ítéletek ellentmondásainak sziklája annyira, mint ő? Már millió mindent állítottak róla, és írtak le, csak éppen az igazságot nem! Ellenségeinek ítélete még nem jogerős! Történelmükön nem ragyog a hitelesség pecsétje. Hosszú idő kell még ahhoz (csak miután a szenvedélyek lecsillapodtak, a bosszú és gyűlölet elfogult lángjai kialudtak, az önigazolás és tisztelet mécsesei elhamvadtak, az adott és kapott sebek begyógyultak), hogy az elfogulatlan történetírók megrajzolhassák igaz képét.

Zárkánk egyik tekintélye kezdte így jeremiádját, vagy talán helyesebben annak a képnek az elénk való vetítését, mely előtte úgy fénylett, mint üstökös, illetőleg az esthajnali csillag. Látszott rajta, hogy amikor fájdalom marcangolja szívét, ugyanakkor büszkeség dagasztja mellét.

— De az elfogulatlan előtt már ma is tény — folytatta rabunk lélekidézését —, hogy hazáját szerette, s a maga módján annak javát kereste. Letagadhatatlan tény, hogy az ország nagy részének bizalmát élvezte. Ezért kaphatott pártja a titkos választásokon negyven százalékot, s kerülhetett ötvennégy képviselője a parlamentbe. Tény, hogy ámbár az ország legválságosabb pillanatában lett az ország vezetője, nem diktatórikus úton, hanem a parlament hozzájárulásával vette át a hatalmat, noha tagadhatatlan, hogy ehhez a német támogatás sem hiányzott, ami azonban abban a politikai helyzetben nagyon is érthető és természetes.

"Tudom: felakasztanak!"

— Bosszúra lihegő ellenségei, vádlói és elfogult bírái megbocsájthatatlan bűnének tudták be ízig-vérig kommunista-, illetőleg oroszellenességét. Azt, hogy a magyar nemzet győzelmét (talán

helyesebben megmaradását) csak a németek oldalán tudta elképzelni az adott kényszerkörülmények között, és nem a vörös Oroszország oldalán. A zsidókkal szembeni magatartása miatt rányomták a zsidógyűlölet, a fajirtó kitörülhetetlen káini bélyegét. Őreá, aki ezt mondotta: "*Nem vagyok antiszemita. Ők is emberek. Brutálisan, erőszakkal nem lehet a zsidókérdést megoldani. És nem most, hanem a háború után, mégpedig Európához méltó eszközökkel: önálló zsidóországot kell alapítani!*"

— Tény továbbá, hogy szokatlan bátorságot mutatott az ellenséges indulatoktól fűtött tárgyalásokon és kivégzésekor.

"*Szálasi — kérdezte Jankó bíró —, tudja, mi lesz a sorsa a múltbeli magatartásáért?*" "*Tudom — felelte a legtermészetesebb hangon. — Tudom: felakasztanak.*"

— Persze, hogy tudta, sorsa a régi Babilónia királyaié, akiknek koronázásuk előtt egy pap ökölcsapásait el kellett viselniök. Tudta, bitófa nélkül nincs korona.

— A hóhérkötéltől nem is próbált menekülni. Vállalta mindazzal, amit tett. Az irgalom kenyerére nem éhezett. A vezéreknek járó üröm serlegét emelte ajkához, hogy egy hajtásra kiigya utolsó cseppjéig.

— A bírók és körülöttük nyüzsgők a lincselési móddal együtt tárgyalták az ügyét, és hozták meg a már régen eldöntött végzetét. Önmagukat hazudtolták és gyalázták volna meg, ha e döntés nem kötél általi halál.

— Az utolsó szó jogán elmondotta végső szavait, de nem hóhérainak, hanem azoknak, akikre mindvégig szeretettel gondolt, akik együtt masíroztak vele a szenvedés országútján: "*Köszönöm mindenkinek, kivétel nélkül, aki engem ezen a súlyos úton követett. Köszönöm az özvegyeknek, az árváknak, a hősi halottaknak, a rokkantaknak, hogy ezért a hitért áldozatot hoztak.*"

"Bogár, húzd meg, ereszd meg!"

— Ő is katonásan ment bitófája alá. Olyan igazi vezérőrnagyosan! Márványból vésett arcát nem izzította fel a gyűlölet lávájának feléje sistergő Don folyama! A félelem fagya sem torzította el nemes vonásait, holott már kivégzett társainak bitófán lógó, kihűlt tetemei mellett kellett elhaladnia. Gránit embernek mutatkozott. Nem barátai, hanem ellenségei állították ezt róla, és éppen az akasztófája alatt.

— Hivő alázattal csókolja meg a kísérő papjától feléje nyújtott feszületet. Igazi gránit kiállás ez is. Röhögő, vihogó, csúfolkodó tömeg előtt megcsókolja a keresztet az, akinek hitében a papok kételkedtek, ellenségei pedig csak istentelent láttak. Modern,

pogány, emberfáklyákat gyújtó Nérót! De ő megtette, mert neki ez a jelenet és gesztus nem cirkuszi mutatvány, hanem tanúságtevő vallomás Isten és emberek előtt... Búcsúzás az élettől, és alázatos kopogtatás az Irgalmasság ajtaján...

— Nem ő remeg, a halálraítélt, hanem Bogár, a nagyon is edzett hóhér. Remegésében áldozata szájára teszi a kötelet. Szálasi kéri, mint jóbarátját: "*Barátom, ne a számra, hanem nyakamra tedd a kötelet!*"

— Aztán égre veti arcát, mintha imádkozná: "*Mi Atyánk, ki vagy a mennyekben...*"

— Imádkozását fényképezőgépek frivol kattogása, villanófények vakító sávja, filmfelvevők mormogása követi. Minden dolgozik a várva várt nagy jelenet rögzítésére. A mozinak hangosnak kell lennie, a színelőadásnak teátrálisnak. Ezért a bitófák körül szorongók, a háztetőkön kuporgók, az ablakokban fürtökben lógók rázendítenek beteljesült leszámolásuk Tedeumába. Már csak azért is kapura nyitják szájukat, ha netalán áldozatuk az utolsó pillanatban mégis megszólalna, ne hallják, ne tudja meg a világ, mit üzent nekik utoljára az, aki a gyalázatok gyalázata.

— Bömböli hát a kórus: "*Bogár, húzd meg! Ereszd meg! Bogár, élvezni akarunk!*"

— De Szálasi nem szakítja meg imáját. Nem nyitja ajkát még egyszer emberi szóra. Ő már magában régen kimondotta: Beteljesedett!

— Néma lett egy huroktól örökre. És süket.

— Így nem ér el már hozzá a felkorbácsolt szenvedélytenger sziklákat morzsoló tajtékozó hulláma: "*Bogár, húzd meg! Ereszd meg!*"

— Rajta egyik sem hajtható többé végre...

— Mikor hóhéra orvosi vizsgálatra felszakítja ingét, egy érem reszketett kihűlő mellén...

— Napnyugta után börtönünk felett feltűnő fénnyel ragyogott az esthajnali csillag.

— Vezérünk tavasszal ment el. Kora tavasszal, amikor minden új életre készül.

— Való lenne, hogy el kell vesznie a búzamagnak, hogy új termésbe szökkenhessen?

●

Tábortűz a bitófák körül

— Mintha bitófák körül gyújtott tábortűznél ülnénk, úgy merengünk a közeli múltba, úgy nézünk a vakító lángokba, szik-

rázó emlékfényekbe. És regéljük nemzetünk legizgalmasabb regéit, melyet előttünk írt a történelem legsötétebb tintájával...

Emlékezését így kezdte cellánk volt cserkésztisztje, s olyan mereven nézett maga elé, mintha látná azt, aki igézetében tartja.

— Én nem voltam nyilvas, mégis Rajniss Ferencet (Szálasi egyik volt minisztere s a legnagyobb számban megjelenő Magyar Futár folyóirat szerkesztője) nem tudom felejteni. Szálasival egy napon, de előtte végezték ki. Ugyanaz a tömeg várta halálát, mint vezéréét. Rajniss kivégzése váratlanul forró bemelegítő lett Szálasi kivégzéséhez. Kötélre ítélték, és csak a kivégzése helyén, a Kisudvaron tudatták vele, hogy golyó általi halálra változtatták.

— Hogy, hogy nem, a sortűz nem ölte meg! Nemes szervet nem találtak el benne. Remegett a fegyvertartók keze? Szabotázs? Vagy egyik sem akart gyilkosa lenni?

A két szomjazó

— Az áldozat halálra sebzetten bár, mégis élve maradt. Kivégző oszlopához kötve vergődött lassú haláltusájában. Homlokáról lecsúszott a kendő, s hörögte: "*Vizet! Vizet!*"

— A tömeg, melyet egy pillanatra elnémított a fegyverek hangja, amikor látta, hogy mi történt, és a haldokló vízért eseng, vízadás helyett olajat öntött saját tüzére, nehogy irgalomra, szánalomra induljon. Kitört medréből, mint a gátját szakított Tisza. Mindent elsöprő hullámgyűrűként vették körül, s még azt sem engedték, hogy kegyelemlövéssel gyorsan kioltsák életét: "*Vizet? Még csak az kellene! Újabb sortüzet. De azt sem mindjárt. Nem adjuk olcsón a halált!*"

— Élvezni akarták a hosszú haláltusát, és keservesebbé tenni azt a szemtől szembe, fültől fülbe való szitkozódásukkal és köpködésükkel.

— Micsoda iszonyú belső szomjúság gyötörhette ezt az áldozatot, hogy vizet kért azoktól, akik vérére szomjaztak?!

— Uraim, nem lehet elfelejteni azt a vizet kérő hangot, azt a vízért könyörgő, kiszáradt arcot, azt a vizet sóvárgó szemet...

— Nem életet, nem kegyelmet kért, amit régen hivatalból megadtak, ha a bakó sújtása nem volt eredményes, vagy leszakadt a kötél... hanem vizet.

— Csak vizet!... Miként egykoron Jézus a keresztfán...

— Életemben Rajniss esetekor döbbentem rá először, mit jelenthettek Jézus szavai: "*Szomjazom!*"

— Vizet kért ellenségeitől az, aki azt hirdette önmagáról: "*Aki szomjazik, jöjjön hozzám!*" Keresztfáján egyszerre kiszáradt forrás lett, melyből nem mások, de már maga sem olthatta pokoli szomját.

— Vizet kér az, aki eddig a legkegyetlenebb kínzásra sem nyitotta ki száját. Még csak nem is nyög, amikor keresztrefeszítik. De kiáltásra nyitja, amikor láztól kicserepesedett ajka elviselhetetlen: "*Szomjúhozom!*" A pokol minden gyötrelmét ez a szó foglalhatja magában: "*Szomjazom!*"

— A dúsgazdag is ezt kérte, vizet, a kárhozat helyéről. Nem vigasztalást, nem szabadulást, nem kenyeret, nem lázcsillapítót... nem, csak vizet. És abból is csak annyit, amely könyörgő kezének egyik remegő ujjhegyén megtapadhatna!

— "*Vizet! Csak egy kortynyi vizet!*" — hallom azóta, valahányszor a vizespoharat szomjas ajkamhoz emelem... Közben így imádkozom: "*Uram, ha fent csak egy vízcseppet adsz is örök jutalmul, már akkor is enyém lesz a menny minden gyönyörűsége!*"

— Sohasem értettem, Jézus miért nem fogadta el a felnyújtott ecetes szivacsot, ha vizet kért? Rajniss vízkérése óta gondolom, azért, hogy könnyebb legyen a szomjúságukat majd elviselni azoknak, akik vizet kérnek, és nem kapnak!

— Rajniss nem kapott, s úgy tudom, más sem! Így víz nélkül halt meg a szomjúság poklával torkában, mint a Világszomjazó a keresztfáján...

— Végül sikerült a gátját vesztett tömeget visszaszorítani. S ekkor az egyik fegyveres hátulról tarkón lőtte. Tarkón, hátulról, mint a vágóhídi barmot.

— Ez a golyó már kioltotta életét. De lelkét és emlékét nem küldhette a feledés sírjába.

— Előttem azóta is úgy él: mint aki vízért kiált...

— De nincs, aki adna neki!

•

Kútbavetett József — Fájdalmak Férfia

— Hadd kezdjem az én felejthetetlen képem megrajzolását egy eset elbeszélésével (egyesek szerint börtönanekdóta), mert ez kellően megvilágítja azt a mély, belső tüzet, amely őt Isten ügyeiben való buzgólkodásában hajtotta. E tekintetben semmi sem volt neki kicsinység. Ilyenekért még akkor is kiállt, ha érte keményen megbűnhődhetett.

— Egy különösen komisz ávós hadnagya volt, akit egyszerűen csak "*csibukosnak*" neveztek, mert kis pipája mindig a szájában lógott. Kedvelt káromkodásként használta: "*A kódis Krisztusát!*" Egyszer ezt kérdezte tőle: "*A hadnagy úr antiszemita?*

— A csibukos meghökkent: "*Miért, miből gondolja?*" "*Mert gyalázza a zsidókat!*"

— A hadnagy ijedten nézett széjjel, nem hallja-e valaki ezt a vészthozó kijelentést? Ezt még tréfából sem lehetett senki fejéhez vágni a lebuktatás kockázata nélkül. *"Elment az esze? Mikor gyalázom én a zsidókat?" "Ha máskor nem, legalább akkor, amikor Jézust ilyen csúfondárosan emlegeti. Hiszen ő is zsidó volt. Vagy nem!"*

— A csibukos méreg-pulykavörösségét hirtelen a félelem sárgája váltotta fel. Magát máris azon ávósok között látta, akik mostanában olyan sűrűn buknak le. Közel hajolt hát vádlójához, és szinte a fülébe sziszegte: *"Hallja, ha még egyszer ilyent mer kiejteni a száján, belelépek, de úgy, hogy lábam ujja csizmám ellenére is bíboros sarkán bújik majd ki! Megértette?"*

— Megértette. De megértette a hadnagy is, mert ettől kezdve nem lehetett tőle hallani ezt a káromkodást.

— Nos, ennek az embernek halálát követelte az egész országban a felheccelt kommunista ifjúság és az utcákra kihajtott munkásság:

"Népnek munkát, kenyeret!
Mindszentynek kötelet!"

— Nekem ezek nem voltak új szavak. Elhangzottak ezek más fogalmazásban már az első Józseffel kapcsolatban is: *"Nézzétek, öljük meg, dobjuk egy ciszternába, és mondjuk azt, hogy a vadállat ette meg."*

Ezeket egy intelligens, több nyelven beszélő, idős emberünk mondotta, aki kopott kis imakönyvét mindig zsebében hordozta, hogy belőle naponként több órát imádkozhassék. Úgy ismertük, mint Mindszenty nagy tisztelőjét. Emiatt bukott is le. Ugyanis, mikor hercegprímásunk bekerült a börtönbe, emberünk a fényképét a budapesti templomok előtt és búcsújáró helyeken árusította, közben nagy buzgalommal hirdette: *"Ő a mi egyiptomi Józsefünk! Akit meg akartak ölni! Ciszternába vetették. Letépték róla ruháit, s vérébe mártva világgá kiáltották: 'Bűnei tépték halálra!'"*

Demokrácia elleni lázítás címén perbe fogták. De tiszteletéből itt sem csinált titkot, mert főpapunk képét nemcsak árusította, hanem szívében hordta, s úgy nézett fel rá, mint oltárképre.

— Az ország vére hullt — mondotta nekünk is hitvalló bátorsággal —, amikor a gumibotok marcangolására kifröccsent vére. Az ország verejtékezett benne, eddig soha ily módon és mértékben, amikor tárgyalásán a felismerhetetlenre gyötörtnek nyála csepegett és orra nedvezett. Az országot feszítették benne keresztre, amikor kimondották felette az életfogytos ítéletet.

— Ha rágondolok, csak a Fájdalmak Férfiát láthatom benne, és a zsoltáros leírását reá vonatkoztatom:

"Én csak féreg vagyok, nem ember,
az emberek gúnytárgya, és a népek megvetettje.
Mind, aki lát, gúnyt űz belőlem,
elhúzza száját, és csóválja fejét:
'Az Úrban bízott, hát mentse meg őt,
segítsen rajta, ha szereti!'
Kezemet és lábamat összekötözték,
és a halál porába fektettek.
Uram, szabadíts ki az oroszlán torkából,
és nevedet hirdetni fogom testvéreim előtt."

— Egyik lebukott ávós, aki Mindszenty őrzői közé tartozott, beszélte el nekem a következő esetet, mert tudta: miért és kiért kerültem a börtönbe. *"Volt idő, amikor hercegprímás urunknak megengedték a zárkájában való misézést. Hivatalosan bort is kapott hozzá. Mégis a katakombáknál katakombábbmise volt az. Miséjét az őrök valamelyikének mindig figyelni kellett az ajtó kukucskálóján át. Tenyérnyi kis asztal. Barna rabkenyér. Kehelynek ütött-kopott alumínium pohárka. Csíkos rabruha. Még a katakombák vékony gyertyája vagy kicsi füstölgő mécsese sem vette körül. Orgonának, éneknek a folyosókon levő őrök káromkodása, és a cellákból olykor kihangzó jajgatások szolgáltak.*

Mikor egyszer a lebukott ávós figyelte, Úrfelmutatáskor úgy tűnt neki, hogy Mindszenty a kenyérben tényleg Jézust emeli fel teljes emberi súlyával és keresztjével. Amikor meg a kelyhet nyújtotta fel, mintha nemcsak Jézust, de saját magát is emelte volna, úgy, hogy szinte roskadozott a kettős súly alatt. Közben lelke mélyéből sóhajtotta: 'Én uram! Én Istenem!' Ekkor villámlott. Borús volt az ég, sőt: esett. A villám mintha a felemelt pohárból csapott volna ki. Valami megmagyarázhatatlan fény ragyogta be az egész zárkát... Magam is csaknem térdre rogytam."

Börtönök új védőszentje

— Miséje után zárkájában mindig motozást kellett tartani. Ezt tette ő is. Ekkor abban a kommunista könyvben, melyet kehelytartónak használt, talált egy picurka papírdarabkát, melyre ez volt írva: *"Uram, bajjal teli a lelkem! Átadattam ellenségeimnek. Kigúnyolnak, sanyargatnak. Ostorcsapásaik megsokszorozódtak. Ámbár a halál árnyékában élek, Uram, mégis egyedül csak benned remélek. Ámen!"*

— A papírdarabkát eldugta. Feletteseinek nem mutatta meg. Miért nem? Maga sem tudta. Sőt: róla később az imát megtanulta.

— Emlékezetből mondotta el nekem.

— Ekkor már divat volt a börtönraboktól írt imák gyűjtése, végzése. A sok szenvedés imára hajtotta őket. A halál túl gyakran járt közöttük, szinte mindennapos vendégként: vagy így, vagy úgy. Erejük fogyott. Reményük fonnyadozott. Szükség volt hát az imára. Nem annyira a papoktól írt imákat keresték (kivételként szerepelt Zadravecz püspök és Mindszenty bíborosunk), hanem a civilektől írtakat. Azt mondották: a papok szenteltvízzel írják imáikat, a civilek pedig vérükkel. Ezek a húsukból hús, csontukból csont, vérükből vér.

— Valóban, mintha egyik-másiknak minden betűjét, szavát szívükből szakították volna ki. A börtön minden fájdalma, a remény utáni kiáltás jajongott ki belőlük. Valami csodaerőt tulajdonítottak ezeknek az imáknak. Isten kegyelme lüktetett ki belőlük. Ösztönösen érezték, hogy általuk olyan telefonhuzalhoz jutnak, mely az emberszívektől az Isten szívéig vezet; melynek egyik végén a halandó, a por férge, a trágyadombon szenvedő Jób kiált, a másik végén pedig a szerető atya hallgatódzik... Ezen a huzalon mindig jött vissza válasz. Legtöbbször erő, mely felemelt bennünket, amikor leroskadtunk...

— Mindszenty imáját megtanultam tőle, már csak azért is, mert ki tudja, hányszor nyugodhatott az áldozati kelyhe fölött abban a közönséges könyvben. Sokszorosan megszentelt ima lehetett. Mikor tehettem, keménypapír-darabkára gyöngybetűkkel leírtam. Sapkám bélése alá rejtettem. Így mindig magammal hordoztam, de különösen akkor, amikor a legnehezebb pillanataimat éltem. Hiszen veszedelmes pillanatokban és helyen a sapka nem is hiányozhat a rab fejéről. Ám nemcsak hordoztam, de ilyenkor az imát mondottam is, azért bátran beléptem akár az oroszlán barlangjába is. Erőt adott az a tudat, hogy ő velem van. Ő, a börtönök új védőszentje. Azt az erőt adja, mely neki fentről adatik, s melylyel fogsága legkegyetlenebb óráin is átment.

Ezután emberünk sapkájából elővette a kis "*talizmánt.*" Megmutatta. Tisztelettel néztük, mint ereklyét. Többen kérték: hadd tanulják meg, mert ők is hisznek az ima erejében, s leginkább a rabokéban.

— És mindenekelőtt Mindszentyében — hangoztatta rabunk még egyszer lángoló meggyőződését. — Hiszen róla is mondotta az Úr: "*Menjetek Józsefhez!*" Mert ő lett az a csillag, mely előtt a mai világ összes csillagai elhalványodnak; az a búzakéve, mely előtt minden más meghajol; ő az a magtárnyitó, akinek csűre gabonáiból táplálkoznak mindazok, akik a vörös istentelenség börtönébe kerülnek.

— Ő a börtönfájdalmak férfia!
— Ő a felejthetetlenünk!
— Ő az új oltárképünk!
— Ő a börtönök új védőszentje!
— Ő, aki nem szűnik meg imádkozni értünk soha!

•

A bitófa visszalő?

A következő albumnyitó még fiatal. Ezért az élet furaságai riadoztatják. Az élet titkai veszik körül, s nem tudja, hová is nézzen, miként ítéljen. Most is szinte a szavak lábujjhegyén jár, mikor nekünk beszél:

— Engem különösen Ruszkay kivégzése kísért. Isten keze még így nem működött a börtönben, mint az ő halálánál. Kommunistákat még nem láttam így megrémülni, mint akkor.

— Az áldozatra négy fegyver gyilkos sortüzet ad. Ruszkay holtan roskad össze. Lekonyult fejéről lecsúszik a szemkötő kendő, s Ruszkay szemei olyan vészjóslóan merednek kivégzőire, mintha rájuk céloznának. Szörnyű nézés ez, a bosszúálló halálé.

— Ő már nem jajgat, nem kapkod véres arcához vagy átlőtt tagjaihoz. De annál jobban riadoznak, kapkodnak, jajgatnak azok, akik imént még víg haláltáncot jártak körülötte.

— Mi történt? Visszalőtt a halott? Tüzelt rájuk a bitófa?

— Négy rendőr és három civil nemcsak érzi, de látja is, hogy megsebesült. Egyik így, a másik úgy. Az egyik itt véres, a másik meg máshol. Csörgedező vérük egyre pirosabbra festi bőrüket, ruhájukat.

— A döbbenet pillanatában mindenki önmagát nézi és vizsgálja futó pillantással és villám tapogatással: nem tartozik-e a sebesültek közé? Aztán riadtan igyekeznek menedéket találni mások háta mögött, vagy a falak biztos mélyedésében: az orvlövészektől. Mert hát ki mástól, mi mástól jöhettek volna ezek az orvgolyók? Reszketve várják a második sorozatot. "*Az aljas fasisztáktól minden kitelik, még az is, hogy bosszúból válogatás nélkül lelövik az ártatlanokat is. A pimaszok bérencei még a börtönök négyméteres falai közé is bemerészkednek. Végigkaszálnak itt bennünket egy emberükért.*" Azt ugyanis sehogy sem akarták elhinni, hogy a halott lőtt volna vissza.

— Ám az orvlövészek sorozatukkal nem jelentkeznek újra, csak a halott néz továbbra is elviselhetetlen módon azokra, akik látószögébe esnek, míg vissza nem rántják szemére a kendőt.

— Honnét hát a lövés? Honnét a golyók?

— A durranást, koppanást világosan hallották. Vérzésük és sebeik letagadhatatlanul eredetiek. Kizárt, hogy képzelődés eredményei legyenek. Már van, aki sebéből golyót kaparászott ki. Az orvlövészeknek meg semmi nyoma, pedig ugyancsak fürkészik, kémlelik őket, és már a tetőkön is kutatják.

— A higgadtabbak meg a szakértők hamarosan rájönnek, hogy a golyók gellert kaptak a kivégző oszloptól: "*érthetetlen*" okból. Véletlenül. Később majd jobban megvizsgálják az ügyet. Magyarázzák: a golyók valószínűleg a falba csapódtak a gellertől, s repeszeik újabb gellert kapva sebesítették meg az embereket.

— Szájtátva hallgatják ezt a magyarázatot, de látszik rajtuk: nem nagyon hiszik, és áldozatukkal most már mit sem törődve, igyekeznek eliszkolni a veszedelmes helyről.

— Én azonban még ma is hiszem, hogy a halott lőtt vissza! Azok a rettenetesen néző szemek lehettek golyói!

— És a bitófa is elsülhet, ha az Isten akarja! Nem?

— És Isten a kacskaringósban is tud egyenesen lőni, ha akar! Igaz?

— Most akart, mert Ruszkayt is ártatlanul végezték ki!

•

Halál rejlik a fazékban!

— A Don-kanyarnál vitéz Jány Gusztáv altábornagy katonája voltam — folytatja siratóénekünket egy sebesült arcú rabtársunk. — Jól ismertem hát. A legképzettebb tábornoknak tartották, és igazi bajtársnak. Velem együtt több százezer küzdő honvéd úgy nézett rá, mint a hazaszeretet és a mintakatona szimbólumára. Szemünkben ő volt a hazánk felé hömpölygő vörös horda megingathatatlan beton hullámtörője, a kommunista szellem elleni védőpajzs.

— Mikor szennyes hullámaikkal mégis elöntötték országunkat azok, akik ellen annyit küzdött, külföldről figyelte országpusztító hóhérmunkájukat. Szemmel tartotta a vörös terrort s a bosszú sárga, kevert lángjait, melyek Bajorország figyelőtornyáig szórták pusztulást hirdető pernyéiket. Szíve mélyéig megdöbbentette, miként esnek a terror és bosszú áldozataiul az ország legjobbjai, legnagyobbjai, és miként viszik bitófa alá és puskacső elé katonáit. Alattvalói engedelmes magatartásukért halállal lakoljanak, ugyanakkor haduruk valahol meglapuljon?

— Nem! Nem lehet! Mindig egy volt katonáival.

— Elhatározta, hogy önként hazajön. Vállalja nemcsak sorsát, de mindent, hogy ezzel katonáit mentse!

— Mert hiszen mit is tett ő, s vele sok százezer magyar honvéd? Amit Szent István, Szent László, Hunyadi: mellükkel védték országunkat, s ugyanakkor Nyugatot is, a barbár, istentelen, mindent elpusztító ázsiai horda ellen! Ha ez bűn, akkor minden magyar bűnös. Ő is e bűnösök közé akar tartozni. Halál vár reá is? Legyen! Ártatlanul mindig könnyebb a halált elviselni. "*Ember, tábornokunk* — döbbentek meg tiszttársai és honvédei —, *tudod, hogy halál rejlik a fazekadban? Az a halál, melyet ellenségeink mérges, vad tökökből kotyvasztottak számodra? Tudod, hogy nem lesz Elizeus prófétád, aki csodás lisztjével megmentené életedet?*" "*Tudom, mit boszorkánykodnak össze ellenségeink konyháikban. Mégis hazamegyek! Megyek katonáim után, akik meghaltak a Hazáért.*" "*Ember, tábornokunk! Tudod, hogy vesztőhelyeden sakálaid majd füledbe vijjogják vásott kölykökként: 'Jer fel, kopasz, jer fel, kopasz, a bitófára!?' És majd nem lesz két elizeusi medvéd, melyek kitörve az erdőből, széttépnék hóhéraidat!*" "*Tudom, nagyon is tudom, hogy mint legfelső vezetőnek, sorsom, végzetem csak rosszabb lehet másokénál. Mégis hazatérek. Ha nem lesznek magyar tábornokok, akik önként vállalják a halált, hogy példát mutassanak a jövendő magyar fiatalságnak, akkor hiába volt harcunk, és nincs feltámadás!*"

— Hazajött.

— Hazajött, csupán tiszta lelkiismeretétől és a hős helytállás szellemétől hajtva.

Nincs kegyelem!

— Bérenc, idegen lelkű bírái golyó általi halálra ítélték.

— Legnagyobb bűnének azt rótták fel, hogy vezetésével a magyar szinte utolsó csepp véréig próbálta az orosz, vörös betörést megakadályozni. Hogy nem lett nemzete s a keresztény szellem árulója. Hogy nem támadta orvul hátba szövetségesét. Hogy magyar volt, magyar felelős katona, aki úgy cselekedett, mint ekkor minden hű magyarnak cselekednie kellett.

— Az utolsó szó jogán méltán hangsúlyozta tiszta lelkiismerettel: Nem érzi magát bűnösnek! Kötelességét teljesítette, mint katona. Hazáját védte legjobb tudása és lelkiismerete szerint. A haza oltárán áldozott fel mindent. Katonáival, a polgári emberekkel úgy bánt, mint az a legvéresebb önvédelmi háborúban, kétségbeejtő helyzetekben lehetséges és szükséges.

— Utolsó útján a reggeli vörös lapok vagy betűkkel szedett szadizmussal kísérték: "*Nincs kegyelem!... Nincs kegyelem a magyar nép gyilkosának, aki a Donnál nem kegyelmezett honvédeink százezreinek!*"

— Kivégzését magam is láttam. Itt, a Gyűjtőfogházban oltották ki életét, pár méterrel odább, ahol most ülünk, és róla emlékezünk. Olyan bátran halt meg, mint a tizenhárom aradi vértanú legbátrabbja. Úgy, mint aki hiszi és tudja, hogy mártírhalála nem hiábavaló.

— Utolsó útján nemcsak gyalázkodó újságírók, s halálát szüntelen követelők kísérték, hanem pár volt honvédje is, akik még nem kerültek az ország pecérjeinek hurokjára. Ezek kirakták könnycseppjeikkel mártírútja nagyon is rögös ösvényét, hogy könnyebbé tegyék élete legnehezebb lépéseit. Ezeken a ragyogó gyémántszikrákon ment is könnyedén a halált osztó puskacsövek elé, mint annyiszor a dicsőség napjaiban díszszázada előtt: tábornoki öntudattal, katonás lépésekkel, a félelem legkisebb jele nélkül.

— Nem koldult szánalmat. Nem akarta, hogy élete utolsó pillanataiban ellenségei szenvedéseiben gyönyörködhessenek. Ment hát, mintha Salamon Ernő versére gondolna:

"Ne sírjon, akit ütnek, ne kiáltson!
Vagy hogyha sír, botozója ne tudja,
A gazkedv örül a minél több gyászon!"

— Gyávasága miatt rajta nem mulathattak az ellenségei, de bátorsága büszkeséggel töltötte el honvédeit, még akkor is, ha fájdalmukban sírtak. Aki tudott százezreket könyörtelenül a halálba hajszolni (vádlói szerint), az magával sem bánt kesztyűsebb kézzel (a történelem tanúsága szerint). A halálos lövéseket díszlövésként várta, melyet hazájának s az emberiségnek tett szolgálataiért megérdemelt...

— Azóta minden puskadörrenésben, minden bitófareccsenésben, és minden jajkiáltásban ezt hallom: *"Nincs kegyelem! Nincs kegyelem!"*

— Legénység, tisztelegj! — vezényelt elbeszélőnk.

S azok, akik a Donnál vele harcoltak, felálltak, a kivégzés helye felé fordulva feszes vigyázzban tisztelegtek Jány altábornagy mártír emlékének...

•

Eltaposott cigarettavég

Bitófák körüli tábortüzünk már szunyókálóban volt. Ám egy középkorú rabtársunk, aki politikus és történelemtanár is, többször nyújtotta ujját, hogy neki is lenne mit kiolvasni albumából. Mivel úgy látszott, hogy nem szeretne nyugovóra térni, míg ő is meg nem mutathatja szíve tartalmát, intett hát neki szobaparancsnokunk, hogy Rákóczi-kesergőjével ő fújjon ma nekünk takarodót.

— Tanári lendülettel kezdte:

— Nekem egész albumom van a felejthetetlenekről. Például hogyan felejthetnénk el Kovarcz Emilt, tárca nélküli minisztert aki Jányn kívül önként jött haza, mert ő is osztozni akart minisz tertársai sorsában. Őrültnek nézték ezért a rendőrök, amikor je lentkezett, még lefogni sem akarták. Később mégis halálra ítélték

— Külön engedéllyel cigarettázva mehetett bitófája alá. Ott még párat szippantott, majd földre dobta a cigarettacsutkáját, s a legnagyobb lelkiismeretességgel eltaposta. Szinte feltűnő kéjes élvezettel. Aztán nyakát úgy nyújtotta hóhérának, mintha feleségének mondaná: "*Légy olyan jó, kösd fel a nyakkendőmet!*"

— Micsoda lelkierő kellett ehhez a magatartáshoz! Semmi félelem. Élete utolsó pillanatában, mintha nem lenne neki fontosabb, mint hogy egy csikket eltaposson. Ezzel a magatartásával nem kevésbé tapodja halálát, mint eldobott cigarettáját. Mintha csak jelezni akarná: "*A halál nem úr felettem! Sem azok, akik nyakamra hurkolják kötelüket! A lélekhez nem férhetnek a hóhérok. Semmihez, ami a keményített galléron túl van. Övéké csak az anyag. Materialisták... Miénk pedig mindaz, ami ezek mögött van...*

"Tévedés, nem halálraítélt!"

Hellebronth Vilmos is albumom képe. Vele a gonoszság megjátszotta, amit a cárok Dosztojevszkijjel. Macska-egérjáték, talán a legborzalmasabbak egyike. Bizonnyal több, mint maga a halál.

— Halálra ítélték, és siralomházba vitték, hogy másnap reggel kivégezzék. Gyötrelmes utolsó éjszaka ez még akkor is, ha vigasztaló, erősítő pap lehetett mellette, ha rokonaitól pár szóval elbúcsúzhatott. Az élet mégiscsak élet! A halál meg halál! Különösen, ha az életet derékba törik. Egy éjszaka elég lehet ahhoz, hogy a legkeményebb ember haja is koromfeketéből hófehérré váljék.

— Reggel, a kivégzés pillanata előtt közölték vele: "*Tévedés! Nem halálraítélt, hanem életfogytos!*"

— Láttatok már embert, aki halálból kelt fel, mint a bibliai Lázár, vagy legalább mély ájulásból: milyen üres szemmel, milyen értelmetlenül bámul maga elé: hol vagyok? Mi történt velem? Élek, halok?

— Ha szándékosan taszítják ilyen állapotba az embert, pokoli ötlet, sűrített halálsorozat!

— Hellebronth sohasem hitt az utolsó hír valódiságában! Soha! Mindig várta, hogy még egyszer mondják majd neki: "Tévedés! Nem életfogytos, hanem halálraítélt!" És végre eljön a megváltó kivégzés.

— Így életben maradni, idegileg össze nem roppanni, emberfeletti.

— Százszoros halál.*

Szimuláló halott

— Ha lapozok albumomban, benne találom Gaál Csabát is. Kivégzése éjszakáján (talán a nagy, irtózatos lelki izgalomtól) siralomcellájában szívszélhűdésben meghalt. Mi lesz most az akasztással? Meghalt, kész, nincs tovább? De van tovább, mert a halálára összegyűlt tömeg várta áldozatát, mint állatkertben reggelijét az éhes oroszlán. Márpedig ezt az éhes tömeget nem lehet kielégítetlenül hagyni. Tessék csak egy pillanatra hallgatni, és hallható, hogyan morog és dühöng húscafatja után. A dzsungelek vadjai nemcsak élő hússal táplálkoznak, megelégszenek az elhulltéval is.

— Talán lecsillapodnék, ha megmondanák neki: meghalt? Hiszen halálát akarták. S ez éjszaka már megjött. Nem, nem hinnék el, hátha csak be akarják őket csapni?

— Talán megelégednék, ha kivinnék neki, és megmutatnák: íme, a halott ember!? Nem, ez sem! Hiszen ők ismerik a Szigetvárt ostromló Szulejmán esetét, akit mint élő pipázót ültettek ki katonái elé, holott már régen halott volt. Itt történhetnék fordítva: élőt álcáznak halottnak! Meg hát hallottak ők már szimuláló halottakról is, akik ezzel a trükkel akarták kikerülni a kötelet vagy a golyót. Azért ennek az embernek előttük, saját szemük előtt kell meghalnia: akár élő, akár halott! Így hát ezeket a bosszúéheseket nem lehet semmivel sem lecsillapítani, kielégíteni? Talán a szeretet szavával?

— Valahol olvastam, hogy Jézus Egyiptomban jártában megmentette egy varázsló életét. Az hálából egy varázsszót adott neki, mellyel a legmérgesebb kígyót is megszelídítheti, lefegyverezheti, lecsillapíthatja. Ez a szó nyelvükön a "*szeretet*" szó volt. Állította ez a varázsló, hogyha ezt a szót szeretettel mondja ki: nincs az a mérges kígyó vagy halált osztó állat, melyet nem lehet leszerelni. Jézus kételkedett, de a varázsló tettével meggyőzte.

— Lehetséges lenne, hogy az állat megszelídül a szeretetre, az ember pedig nem? A tapasztalat azt mutatja, hogy a szeretet meg-

* A pócspetri katolikus plébánossal, Asztalos Jánossal — akiről első könyvünkben írtunk — állítólag még kegyetlenebbül jártak el. Halálra ítélték. A siralomházba vitték. Végignézették vele a bitófa összeácsolását, halálraítélt társának felakasztását. Majd őt is a bitófa alá állították. Az utolsó pillanatban itt hirdették ki, hogy a kötélhalált életfogytos börtönre változtatták.

szelídíti, lecsillapítja a haragra lobbant, ideges embert, de nem bír azzal, akit a bosszú hajt! Mert az ember bosszújának csak egyetlen ellenmérge van: az ellenség vére, ha azt kionthatta, megihatta, vagy a szennyes világtengerbe engedhette!

— Nem csodálkozhatunk tehát, ha végül is Gaál Csaba testét hordágyra tették, kivitték, és Bogár a halottat szabályosan felakasztotta a jelenlevők üdvrivalgása között.

— A következő napokban a lapok, rádió, filmirodák fennhangon hirdették: "*Gaál Csaba félelmében elájult! Szimulált, hogy így elkerülhesse gyalázatos végét. De a hatóságokat nem tudta félrevezetni. Felakasztották úgy, ahogyan volt!*"

— A történelem folyamán ritkán történik efféle. De nálunk gyakorta. Hiszen albumom szerint Hain Pétert is hordágyról akasztották fel, mert olyan beteg volt, hogy mozdulni sem tudott.

— Az újságok, hírközlők szerint: ő is szimulált!

Csak a testük

— Hadd fejezzem be siratóénekeinket Feketehalmy Ferenc versével, akinek meg kellett halnia, mert Délvidéken rendet csinált. Utolsó éjszakáját föld alatti börtönben töltötte, s a következő szavakkal búcsúzott az élettől:

"Csepegj, te nyüves földverem,
nekem már nem lesz idegen,
ha rám legyint a vén halál:
Testem marad csak, s lelkem száll!"

— Mintha csak Gárdonyi Géza jellegzetes sírfeliratát olvasnánk az egri várban: "Nincs itt. Csak a teste!"

— Így mentek el ők mindnyájan. Csak a testüket ölhették meg, de emlékükkel s lelkükkel már nem tudtak mit kezdeni..."

Lassan mindnyájunkat elnyom az álmosság, hogy az álomban legalább egy pillanatra elfeledhessük: mindnyájan halottak vagyunk, halott az egész ország, vagy legalábbis halálraítélt.

Ha mégis lenne, aki nem, csak azért maradt élve vagy elítéletlen, hogy siratóénekét belezokogja a rémuralom vörös éjszakájába...*

***Purim-ünnep?**

A "Halálalbumunkban" — sőt: minden könyvünkben — hazánk legnagyobb "bűnöseinek" tragédiáját szemlélhettük és szemlélhetjük megdöbbenésünk remegő könnyein át. Bizonnyal minden olvasóban ezer kérdés szakad fel, melyre feleletet szeretne kapni. Könyvünk következő lapjain — ha figyelmesen olvassa — sokra talál majd választ. S ezek egészen elfogadhatók lesznek, ha itt a nürnbergi

perről emlékezünk meg — melynek a mi bíráskodásunk is része —, melyben a világ "legnagyobb háborús bűnöseit" kötél általi halálra ítélték. Tesszük ezt a legilletékesebb tanú, Burton C. Andrus ezredes nyomán, aki börtönük igazgatója volt, s mindezt leírta kivégzésük után jó húsz évre: *The Infamous Of Nuremberg* című könyvében, amely Tellér Gyula fordításában otthon is megjelent: *A nürnbergi huszonkettő* címen.

Nürnbergben pontosan *tízet* ítéltek halálra, s mind a tízet *bitófára!* Hitlerrel — mint szellemi atyjukkal — tizenegyen lettek volna, ha előbb nem vet véget életének öngyilkossága által.

Ez a szám és összetétel máris meghökkent bennünket, és elgondolkodtat. Véletlen játéka lenne, hogy pontosan *tíz* "fiút" ítélnek kötélhalálra, mintha csak a bibliai Ámán gyermekei lennének? Mert ezekkel is ezt cselekedték apjuk halála után, akit szintén felakasztottak ötven könyök magas bitófára.

Halálra ítélésük után 14 napig váratták őket kivégzésükre, hogy tizennégy napon át újra és újra meghaljanak, legyen az bár a legbecstelenebb halál — miként az akasztás az volt —, jelen esetben a kéjes bosszú mértékét nem töltheti be tökéletesen.

A kivégzés idejét 14-ére "suttogták", hogy az áldozatok életük utolsó huszonnégy órájában huszonnégyszer ürítsék ki a halál legkeserűbb "bürök"-poharát! Púpozni a mértéket, púpozni, ahogyan csak lehet! Mintha csak ez lenne a titkos jelszó. (Figyeljük meg, hogy a 14-es szám immár másodszor szerepel.)

Tornateremben állítanak fel három, feketére festett akasztófát — ha ugyan nem keresztet, hiszen vízszintes águk is volt —, s ezeken lógtak a vastag kötelek. (Hármat! Miért éppen hármat? Egyenként végzik ki őket, s az előbb kivégzett nem lóg a bitófán, mert süllyesztőbe zuhantatják. A Golgotát utánozzák? Azt akarják szimbolizálni, hogy népgyilkosként vesznek el a kereszt-bitófán? Hogy a halálraítélt a három "átokfában" akasztófaerdőt lásson, és reszkessen? Vagy hogy minden elítélt hármat érdemel belőle?)

A bitófák reflektorfényben tündökölnek, amikor a hátra kötött kezű rab belép abba a terembe, melyben pár órával előbb az őrség szórakoztató meccset játszott kacagások között, a halálraítéltek füle hallatára. Az egyik alatt áll teljes díszben és hóhérpózban az amerikai Bogár, John C. Woods, aki már eddig háromszáz katonát akasztott fel, s most örömmel vállalta a *tíz* kivégzését.

Éjjel egy órakor kezdik az akasztásokat!

Éjjel! A legszellemjártabb órában! A nagy jelenetet jól meg kell rendezni. Még az órákat is külön összehangolják. Minden lépés, minden mozdulat megtervezett, betanult. Mozog mindenki, mintha madzagon rángatnák őket. Drámát játszanak?

Esőtől vert, legsötétebb éjszaka utolsó pillanatában — hogy a "világesemény" minél hátborzongatóbb legyen most és mindenkor — Andrus ezredes a mit sem sejtő halálraítéltek füle hallatára a börtön udvarán beleharsogja a könnyező ég feketeségébe a halálos ítéleteket a halálraítéltek neveivel. S ezt: "*Halálraítélt vagy!*" németül visszhangozza a tolmács. A világnak nincs még egy olyan lélekharangja, mely félelmetesebben kongana ezeknél a szavaknál: Halálraítélt! Akiknek szól, felriadnak. Immár másodszor sütik homlokukra az átkozottak bélyegét. Szívükhöz kapnak: itt a vég! Halálverejtéküket még le sem törülhették csontjaikig barázdált homlokukról, Andrus ezredes máris belép hozzájuk, hogy szemtől szembe megismételje, amit az imént világgá kiáltott: "*Halálraítélt vagy!*"

A többszöri "beolvasás" hatása oly nagy, a jelenet oly megrendítő, hogy a "német" külön tanúk elfordulnak, hogy ne lássanak, és ne halljanak, holott azért küldték őket, hogy majd mindenről hitelesen tanúskodjanak a lélegzetét visszafojtva váró világnak... azoknak, akik majd sírnak vagy örvendnek!

A naptár 15-ét mutatott!

Miért éppen *tizenötödikére* tették ezt a nagy világszenzációt?

Véletlen ez is? Minden véletlen ott, ahol minden kiszámított, céltudatos, szimbolikus?! Ezredesünk aggályos pontossággal lejegyezte, hogy a bitófákhoz 13 lépcső vezetett! És 13 csomóval kötötték minden kötélre a hurkot! Miért éppen 13 lépcső? Mert a távolságból ennyi adódott ki? Jó, jó. Lehet. De a hurkot is csak éppen 13 csomóval lehetett megkötni? (Hogyan és miért történhetett meg az, hogy egy amerikai 25 ezer dollárt ígért azért a 13 csomóval megkötött hurkos kötélért, mellyel Göringet kellett volna felakasztani? Minek a jele és szimbóluma lett volna ez számára?) Andrus ezredes pontosan közölte könyvében, hogy minden dobogó, melyen a bitófa állt, ennyi és ennyi láb, így a három bitófa kb. *15* négyzetméter talapzatú. Miért volt ez annyira fontos, hogy lecentizze az alapzatot? A 15-ös számot kellett kihoznia azok számára, akiknek füle van a hallásra, szeme a látásra, és esze és ismerete a jelképekre, kabalára, emlékeztetőkre? Éppen ezeknek a számoknak érthetetlen hangsúlyozása hívja fel rá azok figyelmét is, akik egyébként könnyedén átsurrannának fölöttük.

Így tehát a 13, 14, 15 méltán majd előttünk is jelentést kap...

A halálraítélt, miután a hóhér összekötözte lábát, és nyakára tette a tizenhárom csomós hurkot, elmondhatta utolsó szavait. A legelső — Ribbentrop — ezzel kezdte: "*Isten óvja Németországot!*"

Elgondolkoztató, hogy még a bitófa alatt sem vállalja egyikük sem bűnösségét! Sauckel meg éppen ezt kiáltja a süketítő éjszakába: "*Ártatlanul halok meg!*" Streicher pedig utolsó szavaival sötét fátyolt szakít le a világ várakozó szeméről, látni akaró szeméről, amikor a beavatottak, Bibliában járatosak arcába vágja: "*Purim-ünnep ez!*"

Purim-ünnep?

Mi ez, hogy annak, akinek a kötél már ott a nyakán, mégis fontosnak tartja, hogy ebbe a hazug éjszakába belesüvítse sistergő, vakító rakétáját? Hogy ezt megérthessük, sok kérdésünkre választ kaphassunk — és csaknem minden hóhérkodásra fény derüljön —, a Bibliából el kell olvasnunk "Eszter Könyvét"!...

Ezekben az években az egész világ — így a mi hazánk is — a Purim "farsangünnepét" (Tellér Gyula értelmezése) tartotta volna? Sauckellel együtt ezt sokat állítják, és egyre többen bizonyítják minden *ember* mérhetetlen szomorúságára...

Ha ez így van, elveszett a világ!

Csapóajtón át a testek mélységbe zuhantak. Szimbólum ez is: eltűntek a föld színéről? A csapóajtó visszavágódva összetörte arcukat, orrukat, szájukat. Véresek voltak a hullák. Egyesek emiatt aggodalmaskodtak, de a hóhér, Woods őrmester, nyugtatta őket: "*Ez már a halál beállta után történt!*"

Ezeknél tömeg nem vicsorgathatta fogát, nem üvölthetett örömében, mert nem lehetett jelen. Csak milliós népek képviselői meresztették egyre tágabbra szemüket a látottakra, csak a választottak horpadt mellei domborodtak egyre jobban, ahogyan a csapóajtó nyílt és csukódott. S amikor az utolsó ellenségük is eltűnt a süllyesztőben, néztek egymásra, mint lidércnyomottak: való, amit láttak, vagy csak a hosszú évek várt, de alig remélt álma ismétlődött? Tényleg meghaltak? Erősebbek voltak ezeknél? Nem szimulánsok? Nem halhatatlanok? Nem ismétlődik-e meg az egykor hét pecséttel lezárt sír kinyílása...?

Hogy ez meg ne történhessék, a kilenc, véres holttestet egymás mellé fektetve — hozzájuk téve tizediknek Göringet is, mint "jelképesen felakasztottat", aki az utolsó pillanatban öngyilkos lett méreg által —, miután jegyzékbe vették testük nagyságát és súlyát, ruhában és ruhátlanul mindegyikről nyolc hivatalos fényképet készítettek.

Aztán teherautókra hányták őket. A nagy szállító őrség sortűzzel fenyegette

meg azokat, akik utánuk akartak menni, hogy tanúi lehessenek a hullák további sorsának. Nagy titokban Dachauba szállították rakományukat. Még egyszer befűtötték a hírhedt kemencéket, s bennük hamvasztották el a világ "legnagyobb bűnöseit": *akikhez hasonló iszonyú lényeket Andrus ezredesünk még nem látott és nem hallott, oly visszataszító szörnyetegek voltak!*...

Hamvaikat — szintén nagy titokban — valamelyik folyóba szórták.

A világ egyik része ünnepelt, a másik gyászolt!

A világ minden hírközlője harsogta a világszenzációt. Hogyan? Voltak újságok, melyek előre megírták nagy részletezéssel gyalázatos halálukat, így Göringét is. Mikor megtudták, hogy őt nem akaszthatták fel, mert öngyilkos lett — tehát riportjuk hamis, miként az lehetett a többi is —, még New Yorknak is újra kellett nyomtatnia lapjait. Sok százezerbe került ez. Mégsem ezt sajnálták, hanem hamis riportjukat; az bántotta őket, hogy híradásukban nem jelenhettek meg való hírként...

IV. fejezet

A titkok kapujánál

"Ki méltó, hogy kibontsa a tekercset, feltörje pecsétjeit? De senki sem tudta: sem a mennyben, sem a földön, sem a föld alatt."

(Jel. 5.)

Rabtársaimban az "albumforgatás" még reggel is folytatódhatott, és a tegnapi élmények érhettek, mert délelőtt hozzám jött az egyik:

— Rajniss kivégzése, helyesebben a sortűz utáni késett halála, eszembe juttatta egyik rabtársamat, aki állítólag tetszhalott volt. Kettőjükkel kapcsolatban az a gondolat gyötör, milyen élménye lehet a haldoklónak, illetőleg azoknak, akik meghaltak, és újraébredtek, újraéledtek. Mit tapasztalhattak az úgynevezett túlvilági életből?

Hordágyát cipelő halott

— Mit mondott a te előbb említett társad?

— Sajnos, semmi különösebbet. Csak annyit, hogy amikor ez vele megtörtént, a zárkákban nagyon gyakori volt a hirtelen halál-eset. Sem fűtés, sem kielégítő koszt vagy megfelelő ruha. Ugyanakkor legtöbbjét külföldi gyűjtőtáborokból hozták vissza, ahol egészségileg nagyon lerongyolódtak, itt pedig a szörnyű kihallgatások és kegyetlen bánásmód egyszerűen a sír szélére taszította őket. A zárkákból reggelenként szemétként szedték őket össze. Ez megszokott, mindennapi eset volt. Se őreik, se elfásult rabtársaik nem törődtek velük. A szemétgyűjtők sem válogatták vagy vizsgálgatták különösebben a hordágyukra kerülőket. *"Nem mozog? Elég. Kész. Gyerünk vele a hullakamrába!"* Sokan csak irigyelték sorsukat, mert az ő megpróbáltatásuk nagyon egyszerűen ért véget.

— Így került közéjük ő is. A hideg padlóra gurították. Még rájuk sem zárták a kamra ajtaját. Miért zárnák? *"Ezeket már eléggé bezárta a halál!"* Ő az egészből annyira emlékezett, hogy egyszer kezdte érezni: álomszerűen lebeg. Lebeg, s egyre emelkedik, mintha varázsszőnyegen feküdnék, s valami különös hullámzás mozgatná, mérhetetlen súlytalanság emelné. Ez jó érzés volt. Szeretett volna felülni és szétnézni: hol is van, hová száll? De sokáig nem bírt. Mikor meg végre sikerült, nagyon természetesnek találta, hogy különböző helyzetben fekvő halottak között ül. A sarokban egy hordágyat látott. A folyosón pedig olyan reggeli sürgés-forgás.

— Feltápászkodott. Különösnek azt találta, hogy tagjai még csak nem is sajognak. Este pedig hogy fájt mindene: szédült, ájuldozott, kígyózó fényeket látott, és szikrázó csillagszórókban gyönyörködhetett. Melege is volt, mintha kemencében ült volna. Most meg inkább fázik és jól érzi magát.

— Hóna alá vette a hordágyat. S mikor a kamra előtt az orvosi vizitre menő rabok sora elkígyózott, utánuk állt. A rendelőnél hordágyát észrevétlen a falhoz állította, s minden orvosi vizit nélkül a visszatérőkkel zárkájába indult. Kicsit bizonytalankodhatott, mert őre hátba vágta, és sorba taszította: *"Te, mamlasz. Mintha élő halott lennél, úgy ténferegsz itt!"*

— Zárkatársai ugyan egy pillanatra kimeresztették ébredező szemeiket, amikor közéjük lépett, de még csak nem is kérdezték: *"Hogyan, hát nem haltál meg, hogyan kerültél vissza?"* Gondolhatták, hogy rosszul emlékeznek. Meg hát itt nem ritka tünemény, hogy valaki visszajön a halálból, a puskacső elől, a bitófa alól... Miért ne jöhetne hát valaki vissza a hullakamrából? Ő meg nem magyarázkodott. Félt, baj lesz az egészből. El sem hiszik az esetét. Még ráfogják, hogy szimulált, csak hogy a halálkamrában szétnézhessen, császkálhasson. *"Ne szólj, szám, nem fáj fejem!"* Később is csak nagy titokban beszélt erről egyik-másik megbízható rabtestvérének.

Természetesen ez lett az esti beszédtéma. Mindenkit érdekelt és felcsigázott: A titkok kapujáig eljuthat-e az ember, és visszajöhet-e onnét? Lehet-e az embernek túlvilági élménye? Tapasztalata? S ha igen, mik, milyenek, hihetők-e azok?

Akasztófavirág Jóska

Bemelegítőül egy gyermekkori élményemet mondottam el nekik. Egyetlen ilyen élményem volt életemben, nem csoda hát, ha nem tudtam elfelejteni.

— Az utcánkban lakott egy nagyobbacska fiú. Szüleink előtt nem jó hírnévnek örvendhetett, mert gyakorta óvtak bennünket társaságától. De nekünk tetszett vagánysága. Anyja csak Akasztófavirág Jóskának nevezte, mert még ő is nagyon rossznak tartotta. Előttünk is sokszor mondotta neki: *"Miért nem akasztod már fel magad?"* Ám Jóska csak a szemébe nevetett: *"Ha bolond volnék."*

— Hogy, hogy nem, egyszer mégis felakasztotta magát. Történetét maga mesélte el nekünk. Mégpedig így: vágott a szárítókötelükből. Ezzel felment a padlásukra, hogy felakassza magát. Őt senki sem szereti. Még az anyja is csak gyűlöli. Nem érdemes hát élni. Legjobb, ha végez magával.

— Mikor felment a padlásra, s egyik kakasülő alá állt, úgy érezte, hogy nem egyedül van. Ámbár senki és semmi idegent sem látott, mégis határozottan tudta, hogy nyüzsögnek, forognak, jönnek-mennek a padláson. A kakasülő magasan állt a feje felett. Nem érte fel. Szétnézett, mire állhatna fel. S ekkor azt látta, hogy a sarokban levő zsírosbödön megindul feléje, mintha valakik hoznák. Az edény nagy huppanással lába elé állt. Érezte, felsegítik rá...

— Többre nem emlékezett.

— A történtek után édesanyja véletlenül hamarosan felkapaszkodott a padlásra. Megdöbbenve látta, hogy fia felakasztva a kakasülőn lóg. Mivel azt hitte, hogy gonosz fia tréfál, odakiáltott: *"Jól van, fiam, csak lógjál! Lógjál, mint a harangkötél. Már régen meg kellett volna tenned."* Ámde amikor a fiú meg sem moccant, mégiscsak megijedt. Hozzáugrott, leszedte a vékony keresztgerendáról, és a háziak segítségével visszagyurmálták belé az életet. Újraéledt!

— Persze, utána mi, gyerekek, faggattuk, mit gondol, hogyan került lábához a zsírosbödön? Ki vitte oda? Ördögök, szellemek? Hogyan került nyakára a kötél, maga kötötte rá, vagy mások, akiket nem látott, de körülötte nyüzsögtek?

— Jóskánk hangsúlyozta: csakis az ördögök tehették, mert nekik ő már rég eladta a lelkét.

— Brr! Jeges borzongás futkározott a hátunkon. Szörnyű; hogyan adhatja el valaki lelkét a sátánnak? Majd tovább faggattuk: Látta az Istent? Állt ítélőszéke előtt? Látta Jézust, Máriát, a szenteket, az angyalokat? Bepillantott-e a mennyországba a pokolba menet, mert mi biztosra vettük, hogy csak kárhoztató ítéletet kaphatott. Milyen a pokol? Tényleg büdös, kénszagú?

— De Akasztófavirágunk csak nagyokat pislogott, s messzegondolón csak ennyit felelt: *"Még magamat sem láttam, hogy*

milyen vagyok, ám tudtam, hogy kívül vagyok a testemen, mert távolabbról láttam a felakasztott testet. Így, test nélkül, könnyűnek éreztem magam, mint egy veréb. Ugráltam egyik kakasülőről a másikra. Magam előtt egy fényes csúzdát láttam, mely az Egednél is tovább nyúlt. Szerettem volna csúszkálni rajta, de nem lehetett, mintha láthatatlan szálakkal a testem visszatartott volna. Szerettem volna elhagyni testemet, messzire repülni, de valahogyan fogva voltam, mint lépen a cinke. Aztán láttam, hogy anyám jön fel a padlásra. Szerettem volna megakadályozni, nehogy leszedjen a kakasülőről, de nem bírtam. És még csak arra emlékszem, hogy amikor kinyitottam a szememet, sokan hajoltak fölém; nagy, bámuló szemek néztek rám, anyám meg könnyezett. Majd mintha valaki meleg kispárnával takarta volna be a szememet, mire az lecsukódott, s pár napig aludtam, mint mondják... Jobb volt halottnak, mint élőnek. De azért nem tenném meg még egyszer!"

A rejtély kulcsárosai

Az elbeszélés végén összenéztünk. Minden szemben kérdések csillogtak. Nincs tovább? Nincs több? Ennyi az egész? Hiszen azok a kérdések, melyek minket, gyerekeket izgattak, izgatnak minden embert!

Csillapításukra említettem nekik annak érdekességét, hogy az Úr Jézus által feltámasztottak, mint pl. a naimi ifjú, a négy napig halott Lázár, Jairus leánya, Jézus halálakor sírjaikból kijövő és hazatért halált-megízlelők tapasztalatairól, élményeiről az Evangéliumokban egyetlen szó sincs. Holott elképzelhetetlen, hogy szüleik, rokonaik, embertársaik erről ne faggatták volna őket. De még érdekesebb az, hogy maga a feltámadt Üdvözítő sem mondott élményéről, a túlvilági életről egyetlen olyan mondatot sem, amelyet már az előbbi életében nem mondott volna.

— Nem lett volna nekik semmi élményük? Egyszerűen csak aludtak a legmélyebb álom öntudatlanságában? Ezek azt bizonyítanák, hogy a halottak semmit se tudnának az elhagyott világ eseményeiről, s ugyanakkor a másvilágba sem nyertek volna bepillantást? Nem! Mert ámbár az Evangéliumok hallgatását nem tudjuk könnyen megmagyarázni, mégis maga az Evangélium és a szentek élete tanúskodik az ellenkezőjéről. Igenis, a meghaltak tudnak a földi dolgokról, ha újraélednek, úgy is; ha csak lélekben jelentkeznek, úgy is. Erre perdöntő példa az Evangéliumból a táborhegyi eset, melynél Mózes és Illés megjelennek Jézusnak, sőt: a Mennyei Atya hangja is hallható. Szent Lukács röviden így beszéli ezt el: *"Jézus maga mellé vette Pétert, Jánost és Jakabot, és felment velük a hegyre imádkozni. Míg imádkozott, teljesen*

elváltozott: ruhája ragyogó lett, mint a villám. Egyszer csak két férfi jelent meg ott beszélgetve Jézussal. Megdicsőülten jelentek meg, és a halálról beszélgettek, melyet Jeruzsálemben kell majd elszenvednie. Péter és társai is látták Jézus dicsőségét, és mellette a két férfit. Közben felhő támadt, és elborította őket. A felhőből szózat hallatszott: 'Ez az én szeretett fiam, őt hallgassátok!' Mire a szózat elhangzott, Jézus ismét egyedül volt." (Luk. 9.)

— Szent Antal édesapját azzal vádolták, hogy ő ölte meg a szomszédjukat, mert a gyilkos kést náluk találták meg. Halálra ítélték. Ekkor Szent Antal kiásatta a halottat, s megkérdezte tőle, ki a gyilkosa. A halott felült, és a sír körül álló igazi gyilkosra mutatott.

— Szent Paskálról, az Oltáriszentség nagy ferences tisztelőjéről olvassuk, hogy amikor ravatalánál érte végezték a gyászmisét, úrfelmutatáskor felült a koporsójában, mély tisztelettel meghajtotta fejét, majd visszadűlt a halotti párnájára.

— Tudunk egy szerzetesről — akit a nép szentnek vélt —, hogy amikor a templomban érte végezték a temetési szentmisét, a jelenlevők nagy megrökönyödésére felült koporsójában, s egyre kétségbeesettebben kiáltotta: "*Isten ítélőszéke elé állíttattam. Megítéltettem. Elkárhoztam!*" Aztán ő is visszadűlt a koporsójába örökre.

— Nemcsak szentek keltek így életre, hanem világiak is a szentek közbenjárására, életben is maradtak, s így ezektől már sok választ kapunk égő kérdéseinkre. Ilyenektől tudjuk, hogy az ember nem olyan hamar veszíti el öntudatát, mint ez látszik, vagy miként gondoljuk. Többet látnak, hallanak, mint a körülállók sejtik. Be tudnak számolni lelküknek a testtől való különválásától, testen kívüli öntudatukról. Látják testüket, rokonaikat, orvosok és mások viselkedését. Látják a közeledő vagy már jelenlevő Jézust, Máriát, szenteket, angyalokat, meghalt rokonaikat. Az örök élet fénye, az örök élet ragyogása megcsillan előttük. Filmszerűen látják egész életük elmúlt folyását. Világosan látják tévedéseiket, hibáikat, mintegy átfogó szemlélettel. És mégis, bármit, bármennyit is mondottak ezek, alig tudunk meg általuk többet a titkokról, mint megtudtunk Jézustól vagy az Egyházunk tanításából.

A visszatérők beszélnek?

— Azonban az a tudomány, mely a lélek létét, illetőleg az öntudatnak a testen kívüli létét tagadja, a föntieken szinte napjainkig csak nevetett. Kitalálásnak, képzelgésnek, ha ugyan nem szédelgésnek vagy szándékos ámításnak tartotta. Ám most ez ná-

luk egyre jobban a megfigyelés tárgya. S az a meglepő, hogy az általuk lemosolygott állításokat az ő tudományos megfigyeléseik igazolják! Számtalan klinikai újraélesztettől nyert tapasztalataik kényszerítik őket erre. Tehát nem a szentekkel kapcsolatos dolgokból, hanem az orvosok által kezelt mindennapi emberek eseteiből szűrik ki állításaikat.

— És ezek az állítások beszámolnak kellemes és kellemetlen érzésekről, andalító zenéről, csodálatos hangokról, jelenségekről. Beszélnek csillogásokról, fényességről meg mindent betöltő sötétségről. Élveztek leírhatatlan gyönyört. Rémüldöztek villámló fénykígyóktól. Gyönyörködtek elbűvölő lidércfényben. Elteltek mámorító illatokkal. Vallási élményekről is számolnak be; jellegzetesen, a kevésbé vallásosak kevesebbről. Beszámoltak bántó zajról, ugyanakkor boldogító béke-érzésről. Ajtókon, falakon keresztül tudtak menni. Nagy, fényes kapuhoz jutottak, melynél azonban elakadtak. Találkoztak más szálldogáló lelkekkel is stb. És határozottan el tudták különíteni lelküket a testüktől, és teljes birtokában voltak öntudatuknak.

— Meglepő, hogy a legtöbb, ilyen orvosilag életbe visszahívott személy nem tud tapasztalatairól beszámolni, nemcsak azért, mert nem voltak, hanem inkább azért, mert nem tudja élményeit kellően leírni. Állítják, hogy ezekben a tapasztalatokban minden egészen más, mint az evilági tapasztalatok. Ezért nincs hozzá megfelelő szó, de még csak hasonlat sem. És ha mégis mondanak valamit, mindig kihangsúlyozzák: nehéz a valót még csak megközelítőleg is vázolni! Azonban rájuk ezek az élmények annyira a valóság erejével hatnak, hogy már rendszerint nem félnek a haláltól, nem tartják azt rettenetesnek, hanem inkább kívánják, és örömmel látnák megismétlődését. Az ilyenek szilárdan hisznek abban, hogy a lélek valami más, mint a test, és a léleknek valami újszerű élete kezdődik a test halála után.

— Az említett szakszerű tapasztalatok után a tudomány most már elismeri a léleknek, illetőleg a testtől külön is létező öntudatnak a valóságát? A leírt jelenségek így a lélek és a túlvilág bizonyítékai? — kérdezte egyikünk.

— Nem! A tudomány nagyon óvatos, s ez kötelessége is! Még nem döntött. Még várakozó, és további megfigyelésektől várják a döntő szót. Ugyanis az említett jelenségekhez sok hasonlót lehet előidézni az emberben bizonyos kábítószerekkel, mérgekkel, italokkal, hipnózissal. Ezért sokan úgy gondolják, hogy a halál óráiban a vese termelne olyan anyagokat, amelyek ezeket a rendkívüli élményeket keltik. Vagy a felbomló agy termékei lennének a jelenségek okai. Talán a természet ezzel a furfangjával (ha ugyan nem

Isten jóságával) igyekszik megkönnyíteni számunkra a halált.

— Éppen ezért lehet, hogy amikor mi gyötrődni látjuk a testet, élményei éppen nem kínzók, hanem mámorítók! A sejtek, izmok, idegek halála nem az övé már, mert a lélektől bizonyos fokban elválasztódott. A test mutatja, mi történik vele, de a lélek élményeit már nem tudja e világnak közvetíteni. S ha mégis, mint a szenteknél, akkor a test a lélek tükre lesz, s a boldog, szent halál fénye tündöklik az arcon.

— Mi lehet a magyarázata annak, hogy a legtöbb ilyen élményt tapasztalt ember újraéledése után sem emlékszik vissza, vagy ha igen, akkor gyarlón? — újabb kérdésével az a rabtársunk lendítette tovább beszédünk szekerét, aki azt elindította.

— Úgy látszik, hogy a lélek azokat a tapasztalatokat, melyeket test nélkül, azaz érzékszervek, idegek nélkül, lekapcsolt aggyal szerez, mivel nem lettek az agyba beírva, vagy csak tökéletlenül, nem tudja visszaolvasni az anyagi világnak, Isten különösebb segedelme nélkül. A felvételek ugyan készülnek a lélek mikrofonján át a lélek filmjére, de mivel a halál vagy öntudatvesztés a testtel való kapcsolatot megszüntette, nem rögzítődnek az agystúdió viaszlemezére, honnét élményeit másoknak visszaolvashatná. Ebből következnék, ha valaki vissza tud olvasni valamit, akkor nem lehetett egészen szétszakítva a test és lélek, tehát az élmények többé-kevésbé rögzítődtek az agyban is, így a rögzítés fokának megfelelően visszaadhatók. Valószínűnek látszik az is, hogy a visszaadható élmények nem a halál után, hanem a halál pillanataiban, a halál küszöbén játszódtak még le (lehetséges, hogy legtöbbször az említett különös hatásokkal működő testi termékek által), melyeket már színezhet a túlvilág beszüremlő fénye...

— Végső állásfoglalásunkban ezért nekünk is óvatosaknak kell lennünk. Nagyon sokat nem tudunk még testi-lelki adottságainkról. Hitünk így ezután is csak az isteni kinyilatkoztatásokon nyugodhat, s nem a még kellően be nem bizonyított részlegmegfigyeléseken!

Szellemidézés a zárkákban

— Atya, nem értem, miért a rejtély kulcsának e lázas keresése, amikor a titkok kapuját a spiritizmus sarkig kitárta? A halottidézés lehetősége és ténye nem elég bizonyíték a megkérdőjelezettek igazolására? Miért nem említetted ezt? Vagy kételkednél a szellemidézés valódiságában?

Ezt olyan kérdezte, akiről később megtudtam, hogy a börtönben maga is részt vett a szellemidézésekben. Ugyanis a Kisfog-

házban nyílt titok volt, hogy asztaltáncoltatást végeznek. Ceruzával, tükör, kristály nézésével próbálták a halottak szellemeit felidézni. Az illetők párszor engem is hívogattak, hogy vegyek részt a szeánszaikon. Ígérték, hogy az őröknél kijárják az ilyen szellemidéző zárkába való helyezésemet.

Én nem csodálkoztam, hogy nyomorúságos helyzetükben még tanult emberek is ilyen kétes értékű titokfeszegető eszközökhöz nyúlnak, hiszen a lélek tisztán látása a nagy szorongattatásokban könnyen elhomályosul, és a fuldokló ösztönösen kap még szalmaszál után is, hogy mentődeszkához jusson. Joggal, ki lehetne kíváncsibb jövőjét illetőleg — hiszen effélék érdekelték őket leginkább, s nem annyira az örök élet titkai —, mint az, akit halálra ítélt a gonoszság? Kit nyugtalaníthatna jobban a rezsim változása, a lehetséges enyhülés, forradalom, amnesztia, mint azt, akit nemcsak évekre vagy életfogytra ítélt a vörös rémuralom, hanem gyötrésével naponként húzza karóba, és vonszol az akasztófa alá? Az úgynevezett nyert szellemi nyilatkozatok pillanatnyi kábulatot jelenthettek számukra, és az egyre gyöngülő remény újralobbanását!

A végeredmény mégis inkább káros volt, mint hasznos. Ugyanis, ha nem teljesedett be a nyilatkozat — legtöbbször ez volt a helyzet —, reményük tragikusan összeomlott, az idegek felmondták a szolgálatot, az ember apátiába zuhant, és ezzel szinte a halál karjaiba dőlt... A feltett kérdés tehát nem jött váratlanul, és mindnyájan éreztük, hogy ez robbanásig feszülő kérdés, amely komoly feleletet vár.

— Megvallom őszintén, nem hiszek a szellemidézésben. Egyházunk sem hiszi, hogy Isten engedné az Úrban elhunytakat — sokszor nagyon is gyanús körülmények között — kíváncsiskodó emberek játék-martalékává válni. Jézus még életében sem elégítette ki a titkok után kíváncsiskodó apostolait, amikor azok Jeruzsálem pusztulásának ideje, a világ végének időpontja, Isten országa megalapításának kezdete felől faggatták, vagy János apostol jövőjét akarták megtudni. Olyan feleletet kaptak, amely minden kor minden emberének szól: "*Azt a napot és órát nem tudja senki, még az ég angyalai sem, csak az Atya. Mi gondotok tehát vele?*" (Mt. 24, Ján. 21.) Máskor: "*Nem tartozik rátok, hogy ismerjétek az időpontokat és a körülményeket. Ezeket az Atya szabta meg saját tetszése szerint.*" (Ap. cs. 1.)

— Ezek ellenére a megidézettek mégis úgy viselkednek, mintha nem is lenne más feladatuk, mint a titkok közlése, és ők lennének Isten titkainak egyedüli kincstárnokai. Ők felette állnának még az angyaloknak is? Kételkedünk benne. Ezért nem jogos-e

az Egyházunk következtetése, hogy ha szellemidézéskor mégis jelentkeznék valaki, az csak elkárhozott lélek lehet, vagy maga az ördög, akik minden alkalmat felhasználnak arra, hogy az emberek sorsába beleszólhassanak, hazugságaikkal az embereket csapdáikba ejthessék, és előbb vagy utóbb hitükben megingathassák őket.

— Éppen az utóbbiak miatt is már az Ószövetségi Szentírás tele van halottidézést tiltó rendeletekkel, amikor Mózes és a próféták ajkaira ilyen szavakat és törvényeket ad: "*Aki halottlátóhoz megy, kiirtom népemből!*" "*Aki lelkeket kérdez, halottat idéz, utálat tárgya az Úr szemében!*" (Lev. 19, 11—12; 20,6 és 27.) Ezért mondja Izaiás által: "*Ha azt mondják nektek az emberek: 'Kérdezzétek meg a halottidézőket, akik suttognak és motyognak', ekkor ezt mondjátok: 'Hát nem Istenét kell megkérdeznie a népnek, vagy talán a holtaktól kell felvilágosítást kérni az élők felől?'* " (8,19.)

— Érdekes, hogy Jézus szinte ezeket a szavakat ismétli (megtoldva új, határozott kijelentéssel), amikor elmondja a dúsgazdag, és a szegény Lázár esetét. Jézus szerint a pokol kínjában gyötrődő felkiált Ábrahámhoz, miután a kínját enyhítő vízcseppet nem kapta meg: "*Atyám, arra kérlek, hogy legalább Lázárt küldd el az atyai házba. Van még öt testvérem, hadd figyelmeztesse őket, nehogy ők is ide jussanak a gyötrelem helyére.*" Ábrahám ezt felelte: "*Van Mózesük, és vannak prófétáik. Azokra hallgassanak!*" De az erősködött: "*Nem hallgatnak, atyám, Ábrahám. De ha a halottak közül megy el valaki, bűnbánatot tartanak.*" Ő azonban így felelt: "*Ha Mózesre és a prófétákra nem hallgatnak, ha a halottak közül támadna fel valaki, annak sem hinnének.*" (Luk. 16,27-31.)

— Vagyis: erkölcsi intelmeinket, erkölcsi szabályainkat, hitbeli dogmáinkat, sőt: még a jövendő eseményeket sem a halottaktól kell s lehet megtudnunk! Ez nagyon kétes forrás lenne. Mert sokszor hitünk és erkölcsünk ellen nyilatkoznak, egymásnak ellentmondanak, s legtöbbször előjelzésük csütörtököt mond.

— Túlságosan rontja hitelüket az a tény, hogy a megidézett legnagyobb szellemek, legyen az akár maga Jézus, nyilatkozatai minden tekintetben alacsony nívójúak, dadogók, dodonaian homályosak, kétértelműek. Bebizonyíthatóan semmivel sem tudnak ők többet, mint azok az élő, jelenlevő emberi agyvelők, amelyeknek segítségével szólnak. És ha még azt is figyelembe vesszük, hogy eddig az összes nagy médiumokat csaláson fogták; hogy a legfantasztikusabb trükkök használatát bizonyították rájuk, melyek az emberek vak hiszékenységére (ha egyetlen "hitetlen" van közöttük, máris nincs jelenés!), a megfigyelések korlátozottságára lettek építve (a szeánszok sötétben, homályban vagy meglehetős távolban történnek), akkor kell, hogy minden elfogulatlan ember megtagadja tőlük hitelét!

— Ha mégis nem csalásról lenne szó, nem a sátán beavatkozásáról, se önámításról, akkor feltehetjük (mert ennek valószínűsége egyre növekszik), hogy lehetnek bennünk olyan testi-lelki erők, melyek még sok meglepetést hozhatnak számunkra. Ezek az ismeretlen erők működhetnek bizonyos körülmények között meglepő újszerűséggel!

Endorbani boszorkány

— Atya — vágott szavamba az, aki az esti beszélgetést ebbe az irányba lendítette —, szerintem elfogultság a Bibliából önkényesen kiragadott részekkel hadakozni a spiritizmus ellen, amikor van benne olyan rész is, mely ellentmond az eddigi állításoknak, s te ezt nem említetted! Pedig perdöntő rész, melynél nincs csalás, kizárt az önámítás, s melynél kétségtelenül a megidézett jelenik meg. És a szellemidéztető nemcsak nem bűnhődik tettéért, hanem még jövendőjét is halálos biztonsággal megtudja; megtudja azt, amiért éppen a halottat megidéztette. Ellentmondás lehet a Bibliában? Jézus megmondotta: "*Minden, önmagában meghasonlott ország elpusztul!*" Így a Biblia is hitelét veszti, ha önmagához nem következetes!

Spiritiszta kontrázó emberünk Saul király jellegzetes esetére gondolt, aki megidéztette Sámuel prófétát, akivel valamikor barátságban élt. A király tette ezt azért, mert a sajátjánál nagyobb ellenséges filiszteus sereggel állt szemben, s emberileg veresége bizonyosnak látszott. Minden megengedett, sőt: tanácsolt módon — mint már annyi másszor — próbált szorongattatásában Istentől felvilágosítást kapni a harc kimenetelét illetőleg, de most Isten néma maradt számára, mert Saul király már nem az Úr útját járta. Ekkor szánta rá magát a király, hogy elmenjen a híres endorbani halottlátó asszonyhoz álruhában, holott jóval előbb kemény törvényt hozott a halottidézők ellen, s a Biblia szellemében tűzzel-vassal irtotta őket.

Emberünk nagy hévvel hozta Bibliáját — ekkor még lehetett könyv a zárkákban —, lendülettel felcsapta benne Sámuel próféta könyvét, és szinte fuldokolva olvasta:

— "*Mondd meg nekem a jövendőt, Sámuelt idézve meg!*" *És az asszony látta Sámuelt, és hangosan felkiáltott.* "*Ne félj — mondta neki a király. — Mit látsz?*" "*Egy szellemet látok, amint fölfelé száll a földről.*" "*Milyennek látod?*" "*Egy öregember száll fölfelé, köntösébe burkolva.*" *Sámuel így szólt Saulhoz:* "*Miért zavarsz nyugalmamban, s miért idéztél meg?*" "*Nagy szorultságban vagyok. Mondd meg nekem, mit tegyek?*" "*Miért kérdezel — felelte Sámuel —, amikor az Úr elfordult tőled, az Úr azt teszi veled, amit*

már általam megmondott neked: az Úr kiragadja kezedből a királyságot. Az Úr veled együtt Izraelt is a filiszteusok kezére adja. Holnap fiaiddal egyetemben meghalsz." (I.Sám. 28.)

Ezekkel a szavakkal csukta be a könyvét:

— A Biblia további leírása szerint minden úgy történt, ahogyan azt a megidézett Sámuel próféta lelke megmondotta. Ebből az esetből világos: valóban van csalás nélküli halottidézés; van olyan, amelyen nem elkárhozott vagy ördög jelenik meg, hanem szent életű próféta; és olyan, mely nem ellenkezik Isten szándékával, tehát nem tilos!

Tagadhatatlanul mutatós érvelés. Fel is villanyozta vele az egész társaságot. Izegtek-mozogtak helyükön. Mit lehet ezekre válaszolni? Lenne pajzs ellene? Mégpedig a következőképpen:

— Először: nem tagadtam eddig sem, sőt: állítottam, hogy Isten rendkívüli engedelmével és segítségével, sőt: szándékával jelenhet meg halott. Példákat is hoztam rá. Gondolatban ezek közé soroltam Sámuel esetét is, ámbár külön nem emeltem ki. Isten az utolsó pillanatban még egyszer tudtára akarta adni a hűtlen Saulnak azt, amit neki már élő prófétája szája által megmondott, nevezetesen azt: bűnei miatt elvetette őt, fiait, Izraelt. Lehet, hogy Isten azért tette ezt, hátha Saul a jövendölés megismétlésére magába száll, hamuba ül, szőrruhát ölt, bűnbánatot tart, mint például Dávid király, s akkor az Úr, mint annyi más esetben történt, megkegyelmez neki, és megváltoztatja ítéletét. Saul király tehát nem kapott egy új szót sem a jövőjéről, hanem csak annak megerősítését.

— Másodszor: ha jól megfigyeltük a szöveget, észrevehettük, hogy ténylegesen nem történt szellemidézés. Ugyanis Sámuel megjelent, mielőtt az endorbani halottlátó asszony a próféta nevét csak ki is ejtette volna, vagy bármit tett volna. A lélek mégis megjelent. Ezért ijedt meg. Ezért kiáltott fel ijedten! Hiszen így még sohasem jelent meg neki lélek. Éppen e váratlan jelenésből tudta meg, hogy nem az ő varázslatának, idézésének az eredménye, hanem Isten hatalma s akarata működött. Nem az ő médiumsága kényszerítette Sámuelt megjelenésre, hanem Isten akarata. Félt tehát, hogy tiltott, szándékolt akaratáért Isten, Saullal együtt, keményen megbünteti.

— Harmadszor: Isten már előbb halálra ítélte a királyt, fiaival s országával együtt. A halálbüntetéshez még mit adhatott volna? Nincs a halálban minden büntetés? Hacsak nem az volt az új, hogy egész napon át viselnie kellett a legszörnyűbb vég biztos tudatát. Mindnyájan magunkról tudjuk, hogy az előre tudás sokszor borzalmasabb, mint a bekövetkezett tény. És Saul esetében

nem klasszikusan következett-e be a halottidézést megtorlással fenyegető isteni ígéret: "*Aki halottlátóhoz megy, kiirtom népemből!*" Isten előre tudta ezt az elkövetendő bűnét is, melyért a büntetést eleve ki is szabta. Éppen ez is oka lehetett: elvettetésének!

— Negyedszer: ha ezeket figyelembe vesszük és elfogadjuk, állíthatjuk-e még továbbra is, hogy a Bibliában e tekintetben ellentmondás lenne?

— A történelemből tudjuk, hogy mióta ember az ember, mindig hitt a lélek létében, hitt a léleknek a testen kívüli, halál utáni életében, hitt az öntudat továbbélésében. Ezért kísérelt meg mindent, hogy vele kapcsolatot létesítsen. Tudjuk, hogy ezredekkel ezelőtt Tyrosz királya drágakövekkel kirakott melldíszével próbálta szolgálatába befogni az elhaltak szellemeit. Aranylemezbe foglaltatott különböző színű drágaköveket. Mögöttük egy kerék megállt, a foszfor valamelyik ékkövön titokzatosan átvilágított. Minden drágakő betűt is jelentett. Így tudták meg a szellemnyilatkozatokat. Tőlük a zsidók is átvették ezt a módot. Csak a köveikre Izrael törzseinek nevét írták.

— Ez a próbálkozás koronként kisebb-nagyobb hullámokat vert. Jelenleg is magasan áll mércéje. Milliók hisznek a szellemidézésben. És minél sötétebb felhők borítják egünket, annál inkább akarják a halottak megidézése által a jövőt takaró fátyolt fellebbenteni. Különös, hogy régebben a vallásosak hittek benne. Egész vallásrendszerek erre épültek. Ma meg a hitükben gyöngék fordulnak jobban feléje. Ez hitpótlék lett számukra. Olyan gyönge "pótkávé", melyhez a valódihoz szokott hivő nem nyúl.

— Nem is nyúlhat, ismételjük, mert a mai napig nincs döntő bizonyítékunk arra, hogy ezek a halottidézések nem öncsalások, nem szándékos megtévesztések, nem az ördög és a kárhozottak mesterkedései, nem a test, a lélek ismeretlen erőinek megnyilatkozásai.

— Ha pedig ez így van, elégedjünk meg az isteni kinyilatkoztatáson és Egyházunk csalhatatlan tanításán nyugvó hitünkkel. Fogadjuk el, amit ezek tanítanak, abban a reményben, hogy egyszer e tekintetben is lehull szemünkről az igazság látását akadályozó földi fátyol, és tényleg tágra nyílt szemmel nézhetünk be a titkok kapuján...

Későre járt már az idő. Embereim bóbiskolásra billenő szempillái ámen tettek esténkre. A bibliás emberünk feje alá tette könyvét, és ráhajtotta fejét, mint Jákob a kőpárnájára. Hogy aztán álmában az égbe nyúló létrán le- s felszálló angyalokat látott-e, vagy a halottidézéssel földre kényszerített lelkeket? Nem tudom. Nem mondotta meg.

Azonban másnap reggel köszönésként rám mosolygott...

V. fejezet

Kötelek — láncszemek

"Ne féljetek a vértől!
Vér nélkül nem lehet dolgozni!
Vér nélkül nincs terror!
És terror nélkül
nincs diktatúra!"

(Vágó Béla, 1919-ben népbiztos)

Légy áldott, börtön!

Hosszan elmondottam, hogyan próbáltam megértetni rabtársaimmal a szenvedés értelmét, amikor a tüdőbajos zárkatársunk nem akart meggyónni, s megdöbbentő módon fejezte ki hitetlenségét abban az Istenben, aki ily kegyetlenül hagyja elpusztulni.

Befejezésül elmondottam nekik Szent Ferenc esetét, aki annyira szerette a betegeket, hogy élethivatásának tartotta ápolásukat, különösen a leprások ápolását, és ezt testvéreinek is kötelességükké tette.

A rabok szívesen hallgattak minden elbeszélést, verset, történetet, eseményt, sőt: várták ezeket, mert lélek-, agy-tápláléknak számítottak, s ebben nagyon ki voltak éhezve. A gyilkos unalom is telt vele, mely talán leggyilkosabb a kórházban, mert mindjárt saját bajára terelődik figyelme. Szerették az ilyeneket, mert utána volt miről beszélni, mit boncolgatni, kiegészíteni, különösen, ha olyan ezer tartalmú volt, mint a miénk.

A Fioretti elbeszélése szerint történt, hogy egyik városban, ahol Ferenc fiai ápolták a betegeket, szenvedett egy fészkelődő, türelmetlen, izgága nagybeteg leprás. Annyira gonoszul viselkedett, és káromlón, hogy az ápoló testvérek csakis azt gondolhatták: az ördög tartja megszállva. Szidalmakat, ütlegeket, sértegetéseket még elviseltek volna Jézus szerelméért, de képtelenek voltak hallgatni Jézus káromlását és Mária gyalázását. Azért elhatározták, hogy a poklost elhagyják, nem ápolják tovább. De szándékukat előzőleg jelentették Ferencnek.

Ekkor Ferenc maga ment a beteghez, és köszöntötte:

— Kedves atyámfia, adjon az Isten néked békességet!

Mire a bélpoklos:

— Na 'iszen, miféle békességet várhatok én még az Istentől, ki minden jóval még a békességet is elvette tőlem, mikor egészen elrohasztott, és bűzössé tette testemet?

Ferenc mondá:

— Légy türelemmel! A test nyavalyái a lélek javára adatnak, hogy békés elviselésükkel érdemeket szerezhessünk.

Válaszolá a beteg:

— Miképpen viselhetném békével az örökös kínt, mely éjjel-nappal rágódik csontjaimon? S ha csak a kórság nyugtalanítana!... Növelik bajomat az általad szolgálatomra rendelt fráterek is.

Ekkor Ferenc megértette: a gonosz lélek tartja hatalmában. Ezért félrevonulva buzgón kérte számára Isten szabadító kegyelmét.

Aztán így szólt szelíd szavakkal hozzá:

— Fiacskám, ezután magam foglak ápolni.

— Jó — felelte a beteg. — De mi többet tehetnél te, mint társaid?

— Mit kívánsz? — kérdezte Ferenc. — Mindent megteszek.

— Akarom, hogy tetőtől talpig öblíts le, mert olyan szörnyen bűzlöm, hogy már magamtól is megundorodom.

Ferenc illatos füvekkel elegyített vizet melegített. A poklost levetkőztette, és sebeit mosogatta. S ahol Ferenc a beteget érintette, a lepra ott Isten kegyelméből elmúlt, és a beteg teljesen meggyógyult.

S miként gyógyult a test, gyógyult a lélek is. Magába szállott. Röstellte bűneit, s míg testét az illatos víz, lelkét a bánat könnyei tisztították meg. Mert két hétig keservesen siratta bűneit, majd szentgyónásában kérte azok feloldozását.

Láttam rabtestvéreim arcán, hogy mélyen meghatódtak, s mindegyik azt gondolja: Miért is nem vagyok én Szent Ferenc? Hiszen mindnyájan betegek voltak, mindegyiknek ágya szélén ott ült a halál, különösen azén, akiből naponként dűlt a vér...

Sokszor szerettem volna már életemben szent lenni — s lettem is volna, ha az olyan könnyen menne —, különösen csodatevő! De most legjobban. Szerettem volna Szent Ferenc gyógyító hatalmát bírni, hogy ezt a testi-lelki beteget meggyógyíthassam. Éreztem, társaim rám néznek, vádlón, számonkérőn, miért nincs ez a hatalmam. Igazuk volt, ha lélekben elítéltek. A világ talán joggal vádol minden papot, aki nem szent, nem csodatevő. Jézus ígérte nekik: "*Majd nagyobb csodákat műveltek, mint én tettem!*" És ha mégsem teszik, a hiba csak bennük lehet...

Ritkán suhantak lelkemre olyan korbácsütések, mint most...

Szégyenkezve hajtottam le fejemet, és a hiányzó csodát Szent Ferenctől szerettem volna kieszközölni. Azért kértem őket, hogy ezután mindennap legalább egyszer imádkozzuk:

— Ferenc, betegek gyógyítója, gyógyítsd meg a betegünket!

Betegünk a beszélgetésből meghallhatott valamit. Egyikünket addig nyaggatta, míg el nem mondotta Szent Ferenc esetét. Csendesen, figyelmesen hallgatta, majd így szólt:

— Ha Szent Ferenc engem is meggyógyítana, én is hinnék!

S hogy tényleg lelke mélyéből szakadtak ki ezek a szavak, melyekkel Jézushoz kiáltott az evangéliumi beteggel: "*Uram, add, hogy lássak, add, hogy higgyek!*", mutatta az a nagy könny, amely fényes üstökösként szaladt végig arcán, mikor ígérte:

— Majd én is elmondom mindennap: "Ferenc, könyörögj érettem!"

Persze, a problémának ezzel nincs vége, és az esemény elmondásának se. Maradt a kérdés: megtért volna-e Ferenc poklosa, ha teste nem gyógyul meg? Betegünk is csodához kötötte megtérését.

Sajnos, Istennel nem mindig lehet seftelni. Nem lehet neki feltételeket szabni. S mi ezt legtöbbször elfeledjük. Így történhet, hogy a szenvedés sokak veszte lesz, és nem mindenki üdve.

Én azt gondolom és hiszem, hogy Istennek különös kegyeltjei azok, akiknek hasznukra válik megpróbáltatásuk. De azt is hiszem, hogy a börtönben nagyon sokan vannak, akiknek így vagy úgy, javukra váltak szenvedéseik.

Olvassuk, hogy volt idő, amikor Tolsztoj szeretett volna a börtönbe kerülni. Ugyanis eljött az az idő, amikor ez az óriás is kezdett kiszáradni. Valóban úgy kellett volna neki a börtön, mint a szomjas földnek a nyári eső.

Szolzsenyicin is hirdeti, hogy neki föltétlen hasznára vált a börtön. Azért így kiált fel: "*Áldott légy, börtön!*"

Elismeri, börtön nélkül nem lett volna az az ember, amivé lett. Ezért a változásért hálás. Ezért nem szűnik meg nagy betűvel hangoztatni: "*Áldassál, börtön!*"

Ha önként akarok lelki vetkőzést csinálni, nekem is meg kell vallanom, hasznomra vált ez a megpróbáltatás. Azt nem is hangsúlyozom, hogy első perctől kezdve tudtam: Jézus szenved bennünk, így hát az Ő szenvedése nem lehet céltalan, hasztalan, értelmetlen. Gyönge emberi erőmnek megfelelően próbáltam ennek a nagy, kitüntető meghívásnak megfelelni.

Azt azonban már hangsúlyozom, hogy a börtön sokat változtatott rajtam. A legtöbb belső változás, melyről csak magam tudtam, és az Isten. Azonban a külsőn is megmutatkozott ez, és

másoknak is lemérhető volt. Még a járásom is csendesebb lett. Hevem és indulatom mérsékeltebb. Nem izgatott már ezer minden úgy, mint azelőtt, s egy lendülettel könnyen átugrottam az eddig áthághatatlan Rubicont.

A börtön szenvedései után egészen másként láttam a világot, egészen másként az Istent is.

Jobban megértettem magamat, jobban embertársaimat. Különösen a hajszoltat, nélkülözőt, a szenvedőt.

Ezért a változásért, ezért az új látásért, ezért az új megértésért én is csak azt mondhatom:

— Légy áldott, börtön!

Három év pokla nem a legnagyobb ár volt érted!

Rabnővér

Sok olvasómnak feltűnhetett, hogy nő rabokról nem írok. Ez, részint, természetes, mert férfi rab írja ezeket a sorokat. Másrészt nem egyszer emlegettük őket is, hangsúlyozván, hogy a sorsuk körülbelül ugyanaz, mint a férfiaké, ha ugyan nem rosszabb éppen nőiségük miatt. Ahol a férfiösztön tobzódhatott velük szemben, ott százszorosan jaj volt nekik.

Ámbár több helyen is voltam velük együtt, mégis elég keveset tudtam meg róluk, mert szigorúan el voltunk különítve. Debrecenben leginkább csak istentisztelet alatt találkoztunk, illetőleg láthattuk egymást.

A férfi rab látványa is szomorú, de a nőé összehasonlíthatatlanul. Ha tényleg gonosztevő, akkor azért. Bennük az ocsmányság hatványozottabban ocsmányabb. Ha meg ártatlan, akkor ártatlanságuk szívmarcangolóbb. Megbilincselt nőt látni pedig egyenlő a döbbenettel. Úgy érzi az ember, hogy anyját látja bilincsekbe verve. Láttam jó pár megláncoltat, amikor tárgyalásra kísérték őket. Ezt a látványt sohasem tudtam megszokni.

Olykor őreink sugdostak róluk meghitt rabjaikkal. Ocsmány nyelvvel beszélték, hogyan fürödnek, hogyan öltözködnek, vetkeznek, feküsznek, milyenek az orvosi viziteik, hogyan veszekednek, és a kimondottan erkölcstelen nők mit tesznek egymással, és hogyan kacérkodnak velük. Ha botrány történt valamelyikükkel, akkor azt nagy élvezettel és szakértelemmel tálalgatták. A nő őrök — ha ilyenek voltak — komiszabban viselkedtek a férfiaknál. Valahogyan túl megvetik és gyűlölik a "nemüket". Ha pedig a rabnő kimondottan fiatal és szép volt, tehát riválisa a férfi őrökkel szemben, akkor meg egyenesen üldözték őket.

Láttam bent szülés előtti nőket. Nohát, ezek látványát már nem is tudom, hogyan nevezzem meg. Láttam, akiknek kisbabájuk

is velük volt, mert így próbáltak átszökni a határon! Vagy egyszerűen bent születtek! Én még akkor is csak könnyezve tudtam rájuk nézni, ha gyilkosak lettek volna.

Ismertem egy középkorút közülük, aki mindig kis rongybabát szorongatott, még ha szentmisére ment is. Elfogatásakor történhetett valami kisgyermekével. S ez megzavarta elméjét. Nem adta ki kezéből semmi áron. Azt zokogta: beteg, meg kell gyógyítania. És gyógyítgatta. Micsoda tragédiája ez az anyaságnak! Persze, vádlói, őrei csak nevettek rajta: szimulál! És tréfát űztek belőle.

Egyikük egyszer eltűnt. Tűvé tették érte az udvart, folyosókat, zárkákat, de sehol se találták. Végül a kápolnában leltek rá, az oltár előtt térdelve imádkozott. Lehordták, leszidták, fenyegették, de különösebben nem büntették meg, hiszen nem szökött meg, meg sem próbálta. És akkor még maguk is érezték: egy anyát imádkozásáért megbüntetni túlságos kegyetlenség lenne.

Hallottunk nő rabokról, akik férfiakat megszégyenítő bátorsággal viselkedtek kihallgatásukkor, tárgyalásuk alatt és a börtönben. Voltak, akik önként adták életüket, becsületüket férjükért és családjukért!

Csodálatos, még e pokolba is utat talált a romantika. Igaza volt Gárdonyinak, amikor azt állította: A halálnál csak az élet erősebb! A fiatalság pedig az élet. Az élet pedig szerelem, romantika, Isten mézes titka. Ahol lehetőség adódott rá, ez a csodálatos lótuszvirág mindjárt kinyílott. Hja, a szerelem előtt lehetnek nehézségek, de nem áttörhetetlen akadályok. Rácsok, őrök, besúgások... csak kívánatosabbá tették a "tündért" s a "srácot"!

Már az is nagy örömnek számított, ha pillanatra egymásra tekinthettek. Ha meg már mosolyoghattak is, egyszerre bűvöletbe estek. A csúcspontot a levelezés, az egymásnak való ajándékküldés jelentette. Ez különösen ott történhetett, ahol a női és férfi osztályok egymás fölött helyezkedtek el. Módja?

A magasban levő, alkalmas időben — leginkább a zárás utáni szürkületben — az ablakon át madzagon leeresztette levelét, adományát. A partner levette, sajátját kötötte rá helyette, és a börtönlift célba emelte: a szívtől szívnek szólót. Lett légyen ez csak egy sor írás, név, vagy őröktől elvetett bűzös "csikkecske", illetőleg az udvarról sétánál fellopott egyetlen szirmocska, máris az első börtönszerelem tüzét, hamvasságát és boldogságát vitte magával.

Ez a Rómeó és Júlia viszony nagy kockázattal járt, mégis sohasem hagyták abba. Sőt: minél többet szenvedtek érte, annál varázslatosabb lett az ereje. Kellemes izgalmat jelentett, napokon át színes fantáziával töltötte be a zárkát, és kifogyhatatlan be-

szédtémául szolgált. De benne mégis a leglényegesebb az ifjú szíveket boldogító tudat volt: A gyűlölet e kriptájában van, aki szeret!

"Mielőtt a kakas megszólal!"

Alázatosan be kell ismernünk: mi, papok sem álltunk mindig a vértanúság-vállalás magaslatán. Sokszor túlságosan embereknek bizonyultunk, akiknél ugyan a lélek lehetett kész, de a test erőtlennek találtatott. A vértanúság bíborköpenyét hirtelen vagy cseles mozdulattal fordítottuk le magunkról — mint az evangéliumi ifjú, nehogy elfogják, és Jézus sorsában kelljen osztoznia —, és a lemeztelenített lélek pucérságával futottunk el a jelentkező szenvedés elől. Ezek a futások lehettek a test számára hasznosak, de a léleknek mindig megalázóan szégyenletesek, melyen az árulás pecsétje kéklett-vöröslött. Amikor már túl elcsigázottak voltunk, könnyen Péterekké váltunk, mondván szorongatóinknak: *"Ember, nem értem, mit beszélsz!"*, hogy vele bizonyos értelemben tagadást vigyünk végbe...

A váci fegyház öreg fái csupaszan dideregtek a rabokkal együtt az olykori derekkel gémberítő novemberen. Tűz Tamás mondaná:

"Hó még nem hull, de már fagy ül a rögre,
A mennybolt ólomkék kárpitja föd be."

Ávósaink meleg csizmában feszengtek, és már téli bundában hősieskedtek közöttünk. De a rabok még mindig harisnya és kapca nélküli nyitott bakancsokban, és nyári, vékony rabruhákban mentek a fegyház jéghideg templomába, melyet az istentelenség hatalmas munkateremmé alakított át. Itt is a szövőgyárakból kitakarított, kisöpört, szaggatott és összekuszált fonalakkal vesződtek a kiéheztetettek, miként az egyes zárkákban. Porban, piszokban, éhségben és ezer kiagyalt testi-lelki gyötrésben dolgoztak Molochnak.

Valamikor innét a szerzetesek szent himnuszai szárnyaltak az ég felé — hiszen szerzetesek laktak körülötte —, most az őrök eszeveszett káromkodása és a meggyötörtek nyögése. Kékre fagyott kezekkel motoztak a fonalhulladékok között, vagy gémberedett ujjakkal próbálták pörgetni gépeiket, orsóikat. Reggel hatkor kezdték, és este hatkor végezték. Szánalom volt nézni ezt az elcsigázott embertömeget, amikor szótlanul, libasorban húztak vissza zárkáikba, elkésett, néma vadludakként. Mintha mind temetésre menne. A saját temetésére. Sokan imádkoztak, hogy utuk végén ne legyen motozás. Mert ez azt jelentette, hogy a jéghideg folyosón mezítelenre vetkőzve, csupasz lábakkal állni kell a betonon, míg kékre nem fagynak, mint a dércsípte kökénybogyó.

Az egyik munkaláda mellett három pap ült.

Baranyai Jusztin ciszterci szerzetes, volt egyetemi professzor, aki kiváló jogász hírnek örvendett valamikor, most pedig hangtalan, néma, névtelen falanszteri munkás; senki, akiben már most csak halni jár a lélek, hogy hamarosan majd elborult elmével roskadjon összekuszált fonalai fölé. Rabtartói nem munkáját akarták, hanem vele alázni, gyötörni az őrültségig. Elérték! Ha ránézek, sírni szeretnék. Önmaga árnyéka. Papságom kezdetétől ismertem. A Központi Sajtóvállalat termékeinek terjesztői közé tartoztam. Ennek pedig ő volt a szemmeli csillaga. Most? Sötét erdő mélyén foszforeszkáló, pudvás faforgács.

A Mindszenty-pör második vádlottja volt. A köztársaság megdöntésére irányuló szervezkedés vezetésének bűntette miatt 15 évi fegyházra ítélték a csaknem hetvenéves, törékeny, gyenge egészségű szerzetest. Úgy hírlett, éppen úgy bántak el vele, mint Mindszentyvel. Érthető hát a tökéletes összeesettsége, üres, megfagyott nézése, és mindennel szembeni apátiája. Ez az ember már nem él. Halott az úgynevezett élők között. Paptársai elvégezhetnék mellette a halottak zsolozsmáját.

A másik pap — Túry Lajos — rabsága előtt falusi plébános volt. Egészséges, paraszti nemzedékből származott, akinek se testét, se lelkét nem lehet könnyen megtörni, különösen munkával nem. Most valami "lázításért" ül a váci kápolna ládája mellett, holott faluja oltáránál és szószékén lenne a helye. Nem olyan magabiztos már, mint plébániáján volt, ezért természetes paraszteszét olykor igénybe veszi, nehogy úgy összetörjék, mint a mellette ülő jogász professzort. Szeretne még egyszer hazakerülni. Szeretné Tedeumra harangjait megkondítani.

A harmadik pap — Tüll Alajos — jezsuita atya, volt rendfőnök. Hatalmas, szép szál ember most is. Nem olyan jegenyeegyenes már, mint régen, de még mindig Szent Lászlóként egy fejjel emelkedik ki rabtársai közül. És ez a kiemelkedő fej nem üres! Több van abban, mint az összes rabtartóiéban együttvéve. Van is tekintélye. Kopói nemes vadként tartják számon. Kispapjai kiszöktetéséért kell most az anyaggal gyürkőznie a tudomány világa helyett. Nagy, egészséges testében, nagy, egészséges törhetetlen lélek lakozik. Pedig ugyancsak gyötrik, mert neki is jogásztársa sorsát szánták. Szeretnék emberroncsként látni. Már gimnazista koromban Pécsett ismertem. Vácra érkezéskor vele pár napig egy zárkában éltem. A gyűjtő gombgyárában együtt dolgoztunk. Itt is kegyetlenül meggyörtörték kurtavassal, szabotálás címén, de gerincét és hitét így sem tudták megtörni. Míg én ismertem, erkölcsi magatartása töretlen maradt, mint az elméje.

Mennyi ember nyüzsög, mozog ebben a szent falak közé zárt gyárban, mégis nyomasztó, néma csend, mintha minden rabnyelvet kivágtak volna. Valóban az is történt, mert beszélni nem volt szabad. Ha valaki megmukkant, azt egy Cövek nevezetű őrvezető azonnal felírta. A Cövek nevet a rabok ragasztották rá, mert ha valakit magához szólított, annak úgy kellett álnia: mint a cövek! Komisz, goromba fráternek ismerte mindenki. A felírásokban versenyben futott őrtársaival. Könnyű volt nekik pontokat szerezni, hiszen ezer előírás, tilalom kötötte gúzsba a rabokat, ha akarták, ha nem, úgyis áthágták őket. Pedig jaj volt annak, akit ők egyszer a feketelistára rávezettek. Cövek még csak huszonöt éves lehetett, de máris az őrmesteri magaslatra tornászta fel magát a szerzett pontok létráin, mert itt az őrök komiszságát és kegyetlenségét csillaggal márkázták és jutalmazták.

Tizenegy óra körül járt az idő, amikor hozták az ebédnek nevezett löttyöt, amit helyben és ülve gyorsan kellett belafatyolniok. Ebből a párolgó löttyből a rabok minden energiát ki akartak szedni: kapjon belőle valamit a gémberedett kéz, és jusson a gyomornak is. Nem estek hát neki az ételnek, hanem fagyos kezeikkel szorongatták a langyos csajkát, hogy fagyos ujjaikba visszatérjen az élet. A hidegtől sokszor jobban szenvedtek, mint az éhségtől. Azonban ez már visszaélésnek számított a rabtartók előtt, meg kéjelgésnek és időlopásnak. Az ételt nem kályhának szánták — hát még mit nem: melegítő parazsat a sok anyagyilkosnak, s hozzá talán friss, forró, illatos sült gesztenyét is, mi? —, hanem a csévélőgép hajtóerejének. Azért Cövek hamarosan ordította:

— Összeszedni a csajkákat! Mit gondolnak, szanatóriumban vannak? Úgy látszik, egyesek nem éhesek! Összeszedni az edényeket!

Egyik nap Cövek elfelejtett túl korán csajkaszedést parancsolni, mert Túry Lajos szokatlan viselkedése kötötte le éber figyelmét. Ugyanis mielőtt papunk hozzálátott volna a kanalazáshoz, levette a sapkáját, és keresztet vetett az ételre papi szokás szerint.

— Ahá — hördült fel Cövek —, ez imádkozik! Tüntetően pont az orrom alatt! No, majd megtanítom én móresre!

Rákiáltott:

— Micsoda hókuszpókuszokat csinál maga azzal a levessel? És miért vette le a sapkáját?

Az őrnek nem lehetett ülve felelni, azért a kistermetű Túry felállt, és megszeppent tisztelettel jelentette:

— Azért vettem le a sapkámat, mert melegem van. És azért legyeztem a levest, mert forró!

Közben a leves már kihűlt — ha egyáltalán melegen hozták —, és a templom hideg, mint a jégverem, hogy belekékülnek a rabok. Tudta ezt Cövek, meg azt is, hogy igaziból mit csinált a pap. S mivel a pap nem merte bevallani az igazat, Cövek megelégedett a felelettel. "*Gyáva! Ennek már rogyadozik a gerince. Azért lehet, hogy nem tüntetésből, hanem csak hülye megszokásból cselekedte.*" Nem piszkálta hát tovább a dolgot, csak ennyit mondott:

— Akkor zabáljon tovább!

Másnap ugyanúgy ültek a láda körül, ugyanúgy némán dolgoztak, és ugyanúgy hozták délfelé a löttyöt, mint előző nap. De most Cövek kimondottan lesben állt, mert tegnap óta az a gondolat gyötörte: talán a pap átejtésnek vette az esetet, vagy valami jól sikerült gonosz tréfának, és most sutyiban minden rab rajta röhög, hogy az a hülye őrmester bevette a dumát. Márpedig ezt a gyalázatot egyik őr sem bírná elviselni, nem még Cövek őrmester úr. No, majd ma rácsap — gondolta — a tegnapiért is.

Ám Túry tegnap óta sem esett a feje lágyára. Parasztesze csorbítatlanul működött. Hamar észrevette, hogy Cövek őt szemezi. Nem akarta a sorsot esztelenül maga ellen kihívni, azért nem "hűtötte a levesét, sem a fejét", hanem szorgalmas igyekezettel hányta magába a löttyöt.

Helyette a mellette ülő Tüll atya vetemedett "kétértelmű, átejtő" mozdulatokra. Cövek nem akart hinni a szemének, de hinnie kellett, mert az öreg jezsuita templomi mozdulattal levette fejéről a darócsapkát, s akkora keresztet vetett a csajkában gőzölgő levesre, mint a papok a koporsóra, mikor sírjába engedik. Nagyon csodálkozott, hogy ezt a sok, imádkozó papot eddig sem ő, sem társai nem vették észre. Vagy talán ez csak tagnap óta jött divatba? Mindjárt rá is zörrentett:

— Mi az a hókuszpókusz, amit csinált? És miért vette le a sapkáját?

Tüll atya, nagy testéhez illő nyugalommal, felállt, és oly eltökéltséggel felelt, mint akiben még nem tört meg a lélek:

— Én pap vagyok, és mindig fedetlen fejjel szoktam étkezni. Az a hókuszpókusz pedig keresztvetés az Úrtól kapott mindennapi kenyérre...

Ebben a magatartásban és feleletben annyi erő és méltóság feszült, hogy Cövekben meghűlt a vér, s akadozó ádámcsutkája csak nyögni tudott:

— No, akkor csak egyék tovább!

Az őröknek az erő és kiállás mindig imponált.

Semmi más előtt nem hajoltak meg: csak az acél ököl előtt. Valami babonás tiszteletet éreztek az erővel szemben. Minél gyá-

vábbak és gyöngébbek voltak ők, annál inkább. Megjegyezték az ilyent. Válogatott módszerekkel gyötörték. De még ebben is volt valami a megkülönböztetett tiszteletből.

Tüll atya leült, s nyugodtan evett. De nem úgy Túry rabtársunk. Elvörösödött, mint Péter, amikor az utolsó éjszakán Mestere azt mondotta neki: "*Bizony, mondom neked, mielőtt a kakas megszólal, háromszor tagadsz meg engem.*" A kanala megállt a löttyben. Tegnapi és mai gyáva viselkedéséért bocsánatot kérő szemét Tüll atyára vetette. Ő pedig visszanézett rá Jézus megbocsájtó szemével, amely hajdan Pétert keserves sírásra fakasztotta, hogy zokogjon mindazoknak a nevében, akik valamikor félelemből többé-kevésbé majd megtagadják az Urat...

(Ezt a esetet finom lélektani elemzéssel leírta Fiala Ferenc is Hídfőjében.)

Halálos kurtavas

Tüll atya ilyen tekintetben is edzettebb volt, hiszen átment a nagy tűzpróbán, a kurtavason is, ezért megértőbb azokkal szemben, akik kakaskukorékolástól is megrezzennek.

A rákoskeresztúri börtön gombgyárában bukott le Vid jezsuita atya testvérével és Moga főtisztelendővel együtt. Szabotálással vádolták őket, akik gombvarrásukat még az ebéd alatt is folytatták, csakhogy elérjék a normát, és elkerülhessék a lehető legroszszabbat. De nem kerülhették el. Megkülönböztetetten szenvedniök kellett, mert papok voltak, és még azok között is nem akárkik. Ez pedig a kommunista börtönben megbocsájthatatlan nagy bűnnek számított. Örökké keresték hát az alkalmat és ürügyet, hogy kínozhassák őket.

Egyik délután, amikor a munkának és az utána szokványos kegyetlen motozásnak vége lett, hármukat kiszólították a sorból. Ebből mindnyájan sejtettük, hogy nagy baj lesz, már csak azért is, mert a közismerten besúgó, vamzer Lőrincz is mellettük állt. Reggel a három atya nem jelent meg sorainkban, de a hazug árulkodó igen! Minden rab lelkében sikoltozni kezdtek a vészszirénák...

A gombválogató és varró rabok súgtak-búgtak összedugott fejjel, s egymásba kapaszkodó reszkető szemmel, de bizonyosat nem tudhattak meg. A júdás Lőrinczet nem kérdezhették meg, hiszen kérdezésük az őröknek úgy került volna fülükbe, hogy este már ők álltak volna a sorból kirántottak között.

A rabok nagy megrökönyödésére tíz óra körül megjelent közöttük Horváth ávós százados. Leállította a munkát. Döbbenetes csend. A rabszívek úgy zakatoltak, mint a földszinten levő gépek. Mind attól rettegett, őérte jött, viszik a három eltűnt után...

Máris szemük előtt lángolt a kénköves pokol minden borzalma. Ilyen rettegéssel talán még az utólsó ítéleten sem áll az ember, mert tudja, ott igazságos ítélet hangzik el, itt meg csakis hamiskodással vetik a gyehennába.

— Amint látják — kezdte mondókáját a százados, élvezve a rémülettől sápadt arcokat —, hiányzik maguk közül három "derék magyar ember!"... Hát, kérem, ez a három csirkefogó azért, mert szabotáltak, és másokat is szabotálásra buzdítottak!! Három hónapi fegyelmit kaptak kurtavassal, kemény fekhellyel és rövid koszttal. Ebből tanuljanak! Mert mindenki így fog járni, aki szabotál!

A rabok beleremegtek. Egyik-másikat úgy kellett támogatni, nehogy összeroskadjon. Mintha csak neki szólt volna a három hónapi iszonyú büntetés. Ki bírhatja ezt ki?

Tüll atya kibírta. A másik két idős atya nem. Szívük nem tudta kiheverni ezt az embertelen kínzást. Mindketten meghaltak a börtönben!...

Ezek a vértanú 'Pálok' méltó elégtételt adtak a 'Péterek' esetleges árulásáért...

VI. fejezet

A lopott Jézus

"Istenhiány miatt az üzlet zárva."

Szíves rabtestvér

Magunk között csak így neveztük ezt a harmincöt éves, szívbeteg rabtársunkat. Ámbár nem ez volt a neve, mégsem tiltakozott ellene. Ha baja különösebben nem gyötörte, vidám és hivő társnak mutatkozott. Tudtuk róla, hogy vidéken tanároskodott.

Egyszer a tanfelügyelő éppen akkor ment be órájára, amikor a fejlődés elmélete volt a tananyag. Szíves hűen előadta az anyagelvűek darwini elméletét. De utána ugyanolyan hűen felolvasta a Bibliából a teremtésről szóló lapokat is. Majd megkérdezte a fiúkat: *"Melyik hangzik valószínűbben?"* A fiúk kórusban felelték: *"A bibliai!"*

Nos, ez elég volt ahhoz, hogy azonnal felfüggesszék, működéséből ürügyeket kotorásszanak elő, és börtönbe juttassák.

Kívül az ablakunkon már ragyogott az ősz. Minden szépült, minden édesedett, mintha a természet nem meghalni, hanem élni készülne. Kintről még ekkor csomagocska becsúszhatott. Szíves nagyon örült, ha szőlőt talált benne. Ez a gyümölcs volt a kedvence: *"Az ősz szimbóluma"* — mondotta. Naponként csak három szemet evett meg belőle: *"Hogy kitartson a következő csomagig."*

Utolsó estéjén is egy szép, koromfekete fürt illatozott csajkájában, kis kenyérdarabkával. Ezek a kincsei ott pihentek mellette a padlón, a napokban beküldött tiszta fehérneműin.

Az ősz varázslatos bíborában fürdő nap utolsó sugarait lopta be zárkánk vasrácsozott kis ablakán át, nem sokkal a zárás előtt, amikor Szíves magához intett:

* 1919-ben egy Császár nevű községben elterjedt a hír, hogy megbukott a kommunizmus. Ezért a plébánost a terroristák a templom előtt felakasztották. A templomajtóra pedig az idézett szöveget szögezték.

— Atya, olyan rosszul érzem magam, hogy állandóan az a gondolatom: az éjjel meghalok! Tudod, ez a szíveseknél könnyen megy. Szeretnék hát meggyónni és megáldozni.

— Az első kérésedet teljesíteni semmi nehézség. De hogyan áldoztassalak meg? Most meggyóntatlak. Utána végezz lelkiáldozást! S majd vasárnap megáldoztatlak, ha magad nem tudnál eljönni a szentmisére. (Ekkor még jártunk szentmisére.) "Lopunk" számodra egy szentostyát. Rendben van?

De ő csak a fejét rázta:

— Lelkiáldozást sokszor végzek, mint végeztem ma is, hiszen elsőpéntek van. De ez mégsem az igazi. Vasárnapra meg ki tudja, hol leszek én már. Nekem pedig föltétlen meg kell áldoznom. Tudod, kicsi korom óta Jézus Szívének tisztelője vagyok. Az ő nagy ígéretében erősen hiszek, már csak azért is, mert gimnazista koromban álmomban megjelent, és külön biztosított: "*Te nem halsz meg szentségek nélkül!*"

— Nekem egyik rab azt mesélte, hogy ő látott sokakat meghalni Jugoszláviában. Tito kommunista partizánjai megásatták velük sírjukat. Ők, a sírjuk szélén állva, papért könyörögtek, merthogy ők Jézus Szívének tisztelői, s nem akarnak szentségek nélkül meghalni. Ám pap helyett sírba döntő puskagolyót kaptak. Így szentségek nélkül haltak meg. Ez a tragikus eset sok rokonban és ismerősben megrendítette a hitet. Csalódtak! — Én nem akarok Jézus ígéretében csalódni! És nem is csalódhatom, hiszen van velem pap.

— Jézusnak ezt az ígéretét nem kell szó szerint venni. Illetőleg, legalább nem úgy, ahogyan nagyon sokan gondolják és magyarázzák. Nem lehet "betűrágó" az a Jézus, aki azt állította: "*A betű öl. A szellem az, ami éltet!*" Szerintem tehát ez az ígéret ezt jelenti: aki Jézus Szívét tiszteli, nem romolhat el annyira, hogy élete utolsó pillanatában ne kívánná a szentségeket. És ha kívánja (s nem rajta múlik, hogy ez be nem teljesülhet), máris részesül azok áldásaiban. A jézusi ígéretnek boldog részese. Ez Jézus ígéretének szelleme, ami éltet.

— Én azonban nem elégedhetem meg a vággyal, amikor a kívánság talán teljesíthető. Itt vagy. Pap vagy. Ki kell találni ennek módját. Nem végezhetnél katakomba-misét? Itt a szőlő. Könnyű mustot készíteni belőle. Kenyerem is van.

— A must mégsem bor. Ezzel tilos misézni. Tilos az is, hogy csak az átváltoztatás szavait mondjuk. A miséhez több is kell, mint csak ezek a szavak. Könyv is kellene hozzá. Honnét, hogyan, hogy ne zúdítsunk mindnyájunk nyakára bajt? Ismétlem, ha magad nem tudnál eljönni, a vasárnapi szentmiséről hozom majd

neked az Úr Jézus szent testét. A magam szentostyáját csempészem majd be a zárkába. Ez nem lehetetlen. Mások is megtették már. Csak csempészni lehet, mert még pap kísérheti ugyan a halálraítéltet kivégzési helyére, de a cellákban nem láthat el beteget...

— Ámde én az éjjel meghalok. Jézus meg azt ígérte... A Gyűjtőbe való kerülésem után olyan zárkába tettek, amelyből látszott a börtön kápolnájában égő örökmécs. Órákat töltöttem, különösen este, ennek az örökmécsnek a nézésével, és az Azzal való beszélgetéssel, akire ő piros fényével mutat. Kettőnket e fény egybeötvözött. Ilyenkor határozottan éreztem, hogy egyek vagyunk: egy a tabernákulum rabja és a zárka rabja! Életem legboldogabb órái voltak ezek. Mivel tudtam, hogy nagyon beteg vagyok, ilyenkor is mindig kértem: ne feledkezzék meg ígéretéről... Ő hűséges ígéreteiben!

"A kafarnaumi kenyeret szeretném!"

Ahogyan előttem feküdt nyamvadt szalmazsákján, szeme egyre tüzesebben fénylett, ajka egyre pirosabb rózsává vált. Az izzadság gyöngyei kezdték gyémántozni homlokát. Bennem érzések és gondolatok kavarogtak: ennek az embernek nagy hitét s forró vágyát mindenáron be kell teljesíteni...

A csend nyomasztó lett, megtörtem hát:

— Nézd, részesíthetnélek az úgynevezett "Assisi Eucharistiában!"

— Mi az? Sohasem hallottam róla.

— Mikor Szent Ferenc éppen úgy érezte halálát, annak közeledtét, mint most te, este maga köré gyűjtötte szerzetestársait. Felolvastatta velük az utolsó vacsora történetét. Aztán megáldott egy kenyérkét, mint Jézus tette valamikor, majd szétosztotta közöttük, mint Jézus, hogy *"egyenek mindnyájan belőle!"* Ők meg úgy vették e szent diakónus keze által megszentelt kenyeret, mint az apostolok Jézusét a világtörténelem legnagyobb estéjén. És könnyen lehetséges, hogy hasonló eredménnyel is, hiszen a szeretetben való részesedés Jézusban való részesedés!

— Gyönyörű! Ilyen égből szállott gondolata csak a szeráfi Ferencnek lehetett. Ha nem lennél itt, rabtársaimtól ezt kérném. De mivel itt vagy, pap vagy (s ez nem lehet véletlen), mégis inkább a kafarnaumi élő kenyeret szeretném, mert Jézus gondolata meg egyenesen a Mennyei Atyától szállott alá. Akkor volt Jézus a legnagyobb, amikor ezt megígérte, és a legistenibb, amikor ezt megcselekedte! Bámulatos. Bámulatos gondolat. Isten egy falatka kenyérben adja magát a reá éhezőknek! Ennél ő sem tehetett na-

gyobbat. De ezt megtette, "*mert Isten úgy szerette a világot, hogy Egyszülött Fiát adta nekünk a kenyér örök keresztfáján...*" — Atya, a kafarnaumi kenyeret add nekem!

Oly átizzott hittel és vággyal beszélt, mint a haldoklók, mikor testamentumukat suttogják, és utolsó kívánságaikat sóhajtják. Ilyen végső kívánságot nem teljesíteni kárhozat lenne. De hogyan?

— Szent Tádé apostol, Jézus rokona, aki elsőnek ettél ebből az égből szállott kenyérből, te, a lehetetlenek szentje, most ne hagyj cserben bennünket! — imádkoztam magamban.

Örökmécs a tabernákulum kulcsa

Cellánkban lakott a sekrestyés rab. Miért éppen őt tüntették ki ezzel az angyali szolgálattal? Nem tudom. Nem látszott a legjámborabbnak. Mégis becsületes, jó szándékú, bátor, segítőkész legénynek ismertük. Magamhoz intettem. Pár halk szóval elmondottam neki, miről is lenne szó: egy Szentostyát kellene hozni most a tabernákulumból!

Megdöbbent:

— Mit gondolsz? A Szentséghez nyúlni? Hogy belém csapjon a villám? Pogány vagyok én? Szentségtörően érinteni? Nem tehetem. Nem vagyok pap!

— Az Úr Jézus csapkodna villámmal, aki dicsérte Dávid királyt, mert éhségtől hajtva, és mások szükségétől, mert a szentélybe bemenni, és a kitett, szent kenyerekből hozni? Nem bántotta a negyven éve vérfolyásban szenvedő asszonyt sem, aki titokban, gyógyulást keresve, megérintette, inkább kívánságát teljesítette. A keresztrefeszítőinek sem lett semmi bajuk. Sőt: még annak sem, aki szívét általszúrta lándzsájával. A kételkedő Tamás apostolt meg egyenesen biztatta, hogy tegye ujjait a még friss sebhelyébe, hogy hivő lehessen, s ne maradjon hitetlen. Nem ellenségként közeledsz te hozzá, mint a kardokkal és dorongokkal rátörő banda, hogy szavával földre sújtson, hanem mint jóbarát, aki rabtestvéréért súlyos kockázatot vállal. Jézus pedig az ilyen kockázatot dicsérte, sőt: a legnagyobb tettnek hirdette...

Sekrestyésünk szájtátva hallgatott, s megenyhült:

— Ha úgy van, amint te mondod, megteszem. Imádkozzatok, hogy sikerüljön!

Felkapta a beteg tiszta zsebkendőjét, és máris kopogott a zárkánk ajtaján:

— Nagyon sajnálom és bánt, osztályvezető úr — mondotta a bekukucskáló őrnek —, de elfeledtem a leégőben levő örökmécset újratölteni. Ha az aljáig leég, eltörhet az üvegje, az olaj ráömlik a szőnyegre, és a láng felgyújthatja az egész templomot, illetőleg

az egész börtönt. Ilyen már előfordult. Még ma újra kellene tölteni!

— Nem érdekel — kapta a választ. — Te lásd, ha hanyag voltál. Zárás előtt akarsz szaladgálni?

És máris készült becsukni a kukucskálót. De a legényünk nem hagyta:

— Tanúm lesz a zárka, ha baj történik, hogy én még idejében szóltam. Engem nem lehet majd szabotálással vagy még rosszabbal vádolni!

— Engem sem, te bivaly. Lódulj kifelé! Rohanás!

Rabtestvérünket erre most nem kellett biztatni. Nyomában az őr alig bírta a vágtatást. A templomnál másik őrrel találkoztak. A két őr beszédbe elegyedett. Őt csak belökték az ajtón:

— Siess! Tedd, amit kell! Zárásra a zárkádban kell lenned!

Mikor a sekrestyés zárkánkból elment, Szíves kért, hogy mondjam el neki az utolsó vacsora történetét olyan részletesen, ahogyan csak tudom. Utána el kellett mesélnem a kistermetű fővámos, Zakeus esetét, aki még az útszéli fügefára is felmászott, csakhogy Jézust megláthassa. És nemcsak megláthatta, hanem még házába is fogadhatta. Míg én a történetet vázoltam, Szíves közben Jézus szavait suttogta: "*Ma a te házadban kell lennem!*" S hozzátette a sajátját: "*Nézd, Uram, én meg visszaadom életemet, melyet valamikor tőled kaptam!*"

A sekrestyés az oltárig valóban szaladt. Előkapta az oltárszekrény kulcsát. Remegő kézzel ugyan, és roskadozó térdekkel, de kinyitotta az áldoztató kelyhet, majd nagy tisztelettel a beteg zsebkendőjébe tett egy Szentostyát. Keblébe szerette volna rejteni. De a zsebét mégis biztonságosabbnak találta. Aztán gyorsan feltöltötte a mécsest, és máris igyekezett kifelé. . .

Mikor zárkánk ajtaján sapkalevéve belépett, tudtuk, hogy Tarziciusként jön. Egyenesen a beteghez ment, s annak mellére helyezte a Szent Útravalót. Ruhacsomagomból kivette tiszta ingemet, s mintha sekrestyében lennénk, természetes magatartással papi karingként a piszkos, csíkos rabruhám fölé húzta. Szíves úgy feküdt, mint az első keresztények föld alatti börtöneikben a rohadó szalmájukon: békésen, mint aki már célba ért.

Az "*Íme, az Isten Báránya*" szavakkal felemeltem a Legszentebbet, mire Szíves felült, rabtársaim pedig térdre ereszkedtek. Meleg meghatódottság puhította lágyra kemény, megkínzott arcukat, mintha csak Szívessel áldoznának ők is. . .

Az est további részén csendes lett a szobánk.

Hamarosan mindenki szokatlan békés álomba merült.

Rab-hattyúdal

Éjjel arra ébredtünk, hogy a szobaparancsnok veri cellánk ajtaját, és a dühöngő őrnek jelenti:

— Betegünk elájult. Izzadás borítja a testét. Csupa kék, csupa zöld az egész teste.

— Ezért dörömbölsz éjjel, te kuvasz. Majd magához tér. A szívbajosak mindig mókáznak. Nyitáskor jelentsd a dolgot!

— Reggelig nem várhatunk. Ha most még él is, a reggelt aligha éri meg. Szája szögleténél mintha vércsík lenne.

— Ne erőszakoskodj! Több is veszett már Mohácsnál! — pattogott az őr, mint a parázs fölé tartott pattogtatni való kukorica. S nagy megrökönyödésünkre elment. Azonban nemsokára kattant a zárunk. A rab orvos jött két betegápoló rabbal. Mikor Szívesre ránézett, csak intett a betegápolóknak, hogy tegyék a hordágyra. Egyetlen szó nélkül elvitték. Mintha mindnyájunkat vele együtt vittek volna. . .

A felkelő nap ébren talált bennünket. Szívesről beszélgettünk. Találgattuk, mi lehet vele. Él, hal?

Reggeli után jött a két éjjeli betegápoló, hogy elvigyék Szíves itt maradt kevéske cuccát. Arcukra volt írva: nem jó hírt hoztak. Kérdő szemeinkre csak intettek: vége!

— Meghalt — nyögte egyikük — olyan csendes békességgel, mintha csak álomba szenderülne. Még most is mosolyogva fekszik. Én ilyen halottat a börtönben még sohasem láttam. Mellén egy zsebkendőt találtunk. Írás van rajta, valami különös anyaggal, ha ugyan nem a vérével. Feleségének szóló utolsó üzenet, vagy másnak? Talán ti kitaláljátok.

Zsebéből előhúzta azt a kendőt, melyben a sekrestyés a Legszentebbet hozta. Elénk terítette. Csodálkozva néztük rajta a vastag vonalú, vöröskés írást:

"*TENÁLAD, J., NINCSEN HÍVEBB BARÁT.*"

— Ki lehet az a J.? — kérdezték a hordágyasok. — Felesége, apja, anyja?

Szíves családi körülményeit ismertük annyira, hogy társaim nemmel felelhessenek. Ám mégsem annyira, hogy biztos választ adhassanak. Azonban arra hamarosan rájöttek, hogy nem vérével írt, hanem szőlőbogyóval. Csajkájában voltak az elhasznált szemek, egyik-másiknak már csak a héja.

A kendőt nálunk hagyták, hogyha valamikor lesz módunk, juttassuk el feleségének, majd ő kitalálja, mit jelent az írás.

Én észre sem vettem, hogy a betegápolók elmentek. Magam előtt láttam Szívest, amint éjjel, míg mi békésen aludtunk, a zárka félhomályában felrepesztett szőlőbogyóval írja — a nagy boldog-

ság diktálta — életzáró vallomását, a legjobb barát himnuszát. Nekem hattyúdalként hangzott! Könnyeim összefolytak vörös mustjával — mellyel misét akart —, s kibuggyant belőlem:

— Uram, Jézus, add, hogy valamikor én is ilyen vallomással halhassak meg!

Mert ekkor már tudtam, hogy a "J." Jézus nevének első betűje.

Közben visszaemlékeztem, hogy sokszor hallottam dúdolgatni. Sajnos, olyan halkan, hogy igaziból sem szövegét, sem dallamát nem tudtam felismerni. Még akkor sem, amikor egyszer kérdezte: Ismerem ezt meg azt a Jézus Szíve-éneket? Hogyne ismertem volna, hiszen gyermekkoromban igen kedvelt templomi énekek voltak. Nos, Szíves ezek egyikéből idézett.

Társaim elé tartottam a kendőt, s halkan dúdolni kezdtem:

"Tenálad, JÉZUSOM, nincsen hívebb barát.
Szíved nem változó, örök szerelmet ád.
Benned a szenvedő mindig vigaszt talál.
Ki benned bízni tud, legyőz minden viszályt."

Zárkatársaim hol rám, hol erre a "Veronika"-kendőre néztek:

— A dolog csak nem ment a pap idegeire? Vagy Szíves tényleg ezt írta volna kendőjére?

Ki nem mondott kérdésükre nem én, hanem az öreg Jóska bácsink felelt:

— Valóban, Jézus a leghívebb barát!

Feltette sapkáját. Elgondolkodva leült ösztövér szalmazsákja szélére. Mintha imádkozott volna.

Mi hol őt, hol a kendőt néztük meghatódva, s azt vettük észre, hogy vele együtt mondjuk halottunkért az első üdvözlégyünket...

VII. fejezet

Vértanú papok zsengéje

"Vezető a vértanúk seregében...
Pap nem hajolt föléd, aki annyi lelket
bocsátottál szelíden át a réven,
nyelvedre nem tapadt az édes Ostya
s a hűs Kenet se érte ajkadat.
Stólát a bárgyú hóhér aggatott rád,
zsoltár helyett profán röhej kísért."

(Tűz Tamás: Requiem)

"Terrorista szervezetek vezére!"

Sok rabtársam lefestette halálalbumának hősét, emlékkönyvének felejthetetlenjét, élete csodáltját, csak én nem. Pedig nekem is van. Ha a börtönben nem is fénylett még képe eléggé tisztán előttem, most annál tündöklőbben ragyog.

Ez a csodakép rendtársam: P. KISS SZALÉZ, akiről Mindszenty hercegprímás azt mondotta: *"Ő nyitotta meg a magyar vértanú papok sorát!"*

Börtönélményeim elmondásánál említettem, hogy vallató őreim úgy vágták fejemhez őt, mint a "gyalázatos, tömeggyilkos második Kun pátert".

Lehetséges lenne, hogy az én felejthetetlenem, a halálalbumom hőse egy tömeggyilkos pap lenne?

A gyilkosnak nevezettről már börtönöm előtt is sokat tudtam, hiszen a napi sajtó gyalázkodó szavait olvastam róla, és hallgattam a rádió vérlázító vádaskodásait. A börtönben megtudtam felőle valamit ettől is, attól is (hiszen üstökösként jelent meg bilincseiben, ismert volt a régi rabok előtt), mert végigkálváriázta az ország csaknem valamennyi börtönét, kezdve Gyöngyösön, be az Andrássy útiba, Markóba, a Bajza, Conti, Vilma királynő, Hársfa utcai börtönökön át Sopronkőhidáig, ahol talán kivégezték, vagy Oroszország ki tudja, hányadik börtönéig, munkatáboráig, bányájáig, ahol elveszett. Akármilyen csillogó is volt, amit rabtársaim

nyújtottak róla, csak mozaikdarabkákat adtak, amelyekből teljes mártírképe nem volt kirakható. Amit pedig a hírközlő szervek állítottak elénk, csak arra volt jó, hogy a fénylő nap elé torzítólencsét vagy kormos üveget húzzanak.

Ám azóta a legtisztább forrásokból meríthettem, a legmegbízhatóbb adatokhoz juthattam, amelyekből csaknem mindent megtudhattam. Így árnyékolatlanul, mocsoktalanul, torzítatlanul gloriolájával áll előttem az, aki minden papnak vezérlő csillagként ragyoghat!

P. Király Kelemen, a "Naplóm" neves írója, szinte egész életet szentelt rá, hogy volt tanítványának, ennek a tüneményes rabnak hamisítatlan képét megrajzolhassa. A műve kiadásra kész. Tőle kaptam és veszem, amivel az én emlékképemet megfestem. Természetesen nem olyan részletesen és raffaeli ecsettel, miként ő cselekedte, hanem csak nagy vonásokban és festékbe mártott ujjal vázolom fel.

A Moszkvából hozott tervek közül minden nem kommunista ifjúsági szervezet felosztása, a katolikus Egyház gerincének a megtörése, 1946-ban már a kivitelezés állapotába jutott. Rákosiék csak alkalomra és ürügyre vártak, hogy az égszakadást, földindulást megindíthassák. Mivel ezek az ürügyek kellő formában nem jelentkeztek, galád módon maguk gyártottak és indítottak el megfelelőket. Oly tökéllyel rendezték meg ezeket, hogy még ma is inkább csak sejtenénk, mint biztosan tudnánk, hogy a sok ezer pernél melyik volt hamis vád, melyik az igaz, ha később maguk Rákosiék nem jelentették volna ki, hogy *"Ezreket ártatlanul ítéltek el, végeztek ki."* Ugyanis, az egykorú krónikás szerint: *"Az újságok olyan hazugságokat írtak a szabad sajtó nevében, hogy nemcsak az olvasónak, de még a papírnak is el kellett pirulnia, amelyre a hazugságokat és a minden alapot nélkülöző rágalmaikat írták."*

Ez év kora tavaszán, áprilisban, váratlan erővel megdörrent az ég. A Mátra tövében meghúzódó Gyöngyös fölött kegyetlenül szikráztak a villámok. Fényükkel meg hangjukkal betöltötték az egész országot. P. Kiss Szaléz ekkor itt tanároskodott a Hittudományi Főiskolánkon. Ugyanekkor a KALOT-nak (földmíves ifjak szervezete) és más ifjúsági szervezetnek — KIDE — éltető szíve városa s megyéje határán is túl. Kitűnő szónok, nagyszerű szervező, lángoló tűz. Ifjúsági szervezetei oly tökéllyel, oly lendülettel s vonzási erővel működtek, hogy a hely- s környékbeli kommunista szervezetek egyszerűen nem is léteztek! Akkora bűn ez Rákosiék szemében, hogy Szaléz atya az elsők között került a halállistájukra!

Bömbölték hát a rádiók, és öles betűkkel harsogták az újságok:

"Egy katolikus lelkész gyilkosságra szervezte az ifjúságot!"
"Kitűzve az általános felkelés ideje!"
"Megtalálták a gyöngyösi terroristák lőszerraktárát!"
"A terrorszervezet vezére P. Kiss Szaléz!"

Tagadhatatlan, még ma is vérforralóan hangzanak ezek a vádak, s úgy érzi az ember, hogy bitófák százai masíroznak Gyöngyös felé. Beleremegett az egész ország!

Dehát mi is történt? Mi robbantotta ki ezt az országfelháborodást? Mi a mennydörgésnek az oka, mik a villámok forrásai?

Állítólag a Szaléz atya ifjúsági szervezetébe tartozó fiúk megöltek két orosz katonát. (A városban úgy suttogták: azért, mert anyjukat megbecstelenítették. Természetesen ezt a napi sajtó nem emlegette.)

P. Szalézt csaknem oltárától húzták el a letartóztató detektívek. Gimnazista ifjaknak beszélt. Utolsó szavai így hangzottak az oltártól: *"Letartóztatnak! Kezdődik kálváriám, nagypéntekem. Bármit hallotok rólam, esküszöm, mindenben ártatlan vagyok! Isten legyen veletek!"*

Első pillanattól mily pontosan tudta Szaléz atya, hogy mi vár rá. Mosta kezét. De az ő kézmosása nem volt pilátusi, miként azé sem, akit hamarosan majd *"gazdájának"* neveznek.

Érdekes, hogy az, akinek felakasztását Szaléz atyának pribékjei ígérni fogják, Mindszenty, elfogatása előtt bizalmasainak csaknem szóról szóra azt írta, amit most ő diákjainak: *"Nincs vallanivalóm! És semmit se írok alá! Ha mégis megtenném, ez csak az emberi test gyöngeségeinek következménye, és eleve semmisnek nyilvánítom."*

"Megdöglesztünk benneteket!"

Ellenségei a rendőrségen már várták. Tudták, hogy nem mindennapi csuka került szennyes hálójukba. Várta Aczél (Steiner) Leó helybeli kommunista párttitkár, aki fennen hangoztatta: *"Mi nem vagyunk szentimentálisak: ellenségeinket könyörtelenül kiirtjuk!"* Bánkuti Ferenc rendőrszázados pedig egyenesen ezekkel a szavakkal fogadta:

— Itt vagy, jómadár? Te nyiszlett alak! Te akartad megdönteni a világkommunizmust? Most kezünkben vagy. És majd kezünkbe kerül Péhm (Mindszenty — a szerző) gazdád is. Megdöglesztünk benneteket!"*

* Mikor Péter Gábor, a világ leggonoszabb pribékje, meglátogatta Mindszenty hercegprímást a börtönben, ezzel búcsúzott tőle: *"Jól van ez így! Most a nép az úr! A pápa is nemsokára a maga sorsára jut!"*

És mindjárt leadta elindítóját annak a végtelen számú pofonnak, mely Szaléz atya első elájulásához vezetett. Éjjelre a börtönpince hideg kövezetére vetették.

Kihallgatása során be kellett volna ismernie: államellenes összeesküvést szőtt; az orosz katonaság gyilkolására biztatta az ifjúságot; Mindszentytől kapta utasításait; mit gyónt nála a két "gyilkos" fiú.

Csodálkozva állunk a bűnöknek felfújt hazugság-hólyagok előtt. Mert ha mindez meg is történt volna, melyik lenne közülük bűn, s nem inkább erény?

Mióta bűn a zsarnokságot lerázni a nemzet nyakáról? Olyan hatalmat, amelyet idegen, letipró nép emelt a nyakunkra? Itt meg erről van szó! Ha ez bűn, akkor bűnös volt az általuk is dicsért Rákóczi, bűnös Kossuth.

Mióta bűn az ország letipróját, megszállóját, kifosztóját megtámadni? A rabló, fosztogató, anyákat meggyalázó haramia katonák ellen fellépni, védekezni? Pedig itt ez történt, még akkor is, ha a gazok tényleg golyót kaptak, és kút mélyére kerültek! Ha mégis vétkeztek, nem Isten, nem hazánk, hanem az eltipró nemzet törvényei ellen, mely előttük lehet bűn, de nekünk?

Melyik állam dicséri meg hivatalnokát a rábízott titkok elárulásáért? A legközönségesebb ember is nem lesz-e aljas, ha a titoktartás ígéretével átvett vagy rábízott bizalmat elárulja? A papnál pedig éppen erről van szó: így kapta a titkot, a legkisebbet is, és így vette át, hogy élete árán sem adja ki! Melyik kultúrnemzet nem ismeri el a papnak ezt a vállalt kötelességét, és nem szentesíti?

És ha a fenti állítások meg még nem is igazak, a követelményeik pedig nem jogosak, hogyan ismerhetné be egy pap vádjaikat, hogyan engedelmeskedhetnék erőszakolójának bűn, hazugság, aljasság nélkül?

Ezért csak logikus volt Szaléz atya magatartása és válasza, amikor ezt ismételgette pofozóinak: "*Én pap vagyok! Én nem hazudhatom!*"

Így hát Gyöngyösön nem sokra mentek vele.

Budapesten a hóhérok hóhérának, Décsi Gyula rendőrezredesnek került a kezébe, aki két év múlva még a gránitból faragott Mindszentyt is "megtöri". A jelek szerint Szaléz atya is ugyanazokon ment keresztül, mint két évvel utóbb "Péhm gazdája". Véget nem érő kínzással, a fiúkat menteni akarásával, csalárdsággal és agymosással a rendőrtudósítók előtti bemutatón mintha rávették volna látszólagos beismerő vallomásra. Későbbi hírközlések is efféléket állítottak. Csak a gyónási titok megsértését nem tudták kipréselni belőle.

Rendi elöljáróinak kezéhez még valami írást juttatott ki: *"Halálra ítéltek! Ártatlan vagyok!"*

Aztán hirtelen az orosz katonai hatóság P. Kiss Szalézt átvette. Ezzel szinte minden hírközlés megszűnt róla. Se magyar, se orosz katonai hatóság nem adott ki jelentést tárgyalásáról, illetőleg ítéletéről. Állítólag az oroszok Sopronkőhidára szállították, és ott ki is végezték volna. Azonban vannak olyan rabok, akik meg azt állítják, hogy határainkon túl találkoztak vagy dolgoztak vele, s valahol Oroszországban pusztult volna el a legnyomorultabb körülmények között. Hogy P. Kiss Szaléznak mikor, hol és hogyan lett vége, P. Király Kelemen atya a mai napig sem tudja perdöntően megválaszolni!

Ezzel a második Kun páternek csúfolt Szaléz atya eltűnt a nagyközönség színe elől.

A vörös uralkodók megrendeztek még az övéhez hasonló pár esetet.* Utána is az országsajtó, rádió tele: ifjúsági összeesküvések, diáklázadások, az orosz katonaság elleni atrocitások vádjával. Egyszerre hét katolikus gimnáziumban folyik a nyomozás, letartóztatás. S miután számtalan fiatalt összefogtak, és a Szovjetunióba szállítottak, az 1500 katolikus ifjúsági egyesületet feloszlatták, hogy aztán sorsukra kerüljön minden hasonló. Céljukat elérték. Egy lépéssel mehettek előbbre.

Ámde Szaléz atya nem tűnt el rabtársai elől. Sokan találkoztak vele a börtönök valamelyikében, és értesültek rendkívüli kálváriájárásáról és csupa viola nagypéntekéről.

Egyik börtönben megismerkedett egy evangélikus őrnaggyal. Oly meleg barátság fejlődött ki közöttük, hogy Szaléz atya, aki a rabok szerint nagyon szófukar volt szenvedéseinek elbeszélésében — ez egyébként tilos is volt a börtönben —, részletesen elmondotta neki a börtönéletét. A következőkben leginkább az ő közlésére támaszkodunk.

* *Mindszenty kardinálisunk emlékirataiban leírt egy ilyen esetet: "A nyár közepén a rádió és az összes lapok nagybetűs címek alatt feltűnően terjedelmes beszámolókat adtak arról, hogy Budapesten a Teréz körúton megoltek egy szovjet katonát, és a 'merénylet' után a színhely közelében, egy romház padlásán megtalálták egy fiatalember hulláját. Az ifjú a KALOT egyenruháját viselte, s így tudta a nyomozás kideríteni, hogy a 'gyilkos' az egyik katolikus ifjúsági egyesületnek a tagja. A halálos lövést, amellyel a derék szovjet katona életét kioltotta, a romház ablakából adta le, s elvetemült tette után a ház padlására menekült, de a rendőrség utolérte. Ekkor szorult helyzetében ott, a romház padlásán öngyilkosságot követett el.*

Hét pecséttel lezárt ajak

"Mikor azt mondottam a detektíveknek, hogy katolikus pap a gyónási titoktartást semmi körülmény között nem szegheti meg, s ha ezt nem hiszik, kérdezzék meg a pápát, a két detektív nekem ugrott: öklükkel verték arcomat, fejemet, miközben torkuk szakadtából ordították: 'Büdös, rohadt csuhás! Már nem vagyunk messze a naptól, amikor a pápáddal együtt fogunk felakasztani a legközelebbi lámpaoszlopra!'

Szememet, arcomat elöntötte a vér. Semmit sem láttam, úgyhogy az egyik detektív kivezetett a fürdőszobába, s rám kiáltott, hogy mosakodjam meg."

Ó, Istenem, verik, egyre csak verik, mint a vén kutyát, melyről a gonosz nyelvek állítják: akkor érzi jól magát, ha verik!

Mindnyájunkban felvetődik a kérdés: miért akarták ennyire megtudni tőle, mit gyónt a két vádlott fiú, hiszen a fiúk állítólag már maguk bevallották?

Csak kettőre gondolhatunk:

A vallatók esetleg azt remélték, hogy így több cinkos nevét megtudják. Ám ha ezt akarták, a fiúkból kiverhettek annyi nevet, amennyit akartak. Így ez a gondolat nem látszik igazoltnak.

Ezért csakis arra a sátáni célra gondolhatunk, hogy szerették volna ország-világ elé tárni: *"Katolikus pap elárulta a gyónási titkot!"*

S ezzel nemcsak a vádlott fiúkban, hanem igen sok katolikusban is megrendíthették volna hitüket. *"Íme, így menj gyónni! Ha megszorítják a papot, vagy érdeke úgy kívánja, mindent elárul! S ha ebben nem hihetsz nekik, miért hinnél másban? Népámítók és népbutítók ők!"* Tudták, milyen rombolás lenne ennek az eredménye, szorították hát a dolgot.

Ezt a kitalált rémdrámát azért szőtték, hogy megtorlásul ifjúsági egyesületeink feloszlatását követelhessék. Egyetlen lap sem tehetett említést arról, hogy a népes körúton, a járókelők szeme láttára, egy feldühödött szovjet katona szóváltás közben lőtte agyon társát... A fiatalembert pedig — mint ez a rendőrségi körökből kiszivárgott — az Andrássy úton verték agyon vallatás közben, és holttestét a gyilkosság után vitték oda nagy sietve a körúti romházba. Így lehetett a két holttest közelségére utalni, és a Vörös Hadsereg egy 'kiváló' katonája merénylőjének a katolikus ifjúság egyesület tagját megtenni. A meggyilkolt orosz katonát díszpompával temették el, és koporsójánál az orosz csapatok főparancsnoka mondta a beszédet. Megbélyegezte a magyar 'reakciós' ifjúságot, és támadta a gyönge kezű kormányt, amiért hanyagul tűri a szovjetellenes üzelmeket... Szakasits Árpád a sírnál tolmácsolta a kormány sajnálkozását és részvétét. Nagy Ferenc miniszterelnököt pedig a temetés után Szviridov szovjet főparancsnok magához rendelte, és megtorlásul az összes katolikus ifjúsági egyesületek feloszlatását követelte."

Így másnap ismét a fiúk gyónásával faggatták. Amikor Szaléz atya megtagadott minden beismerést, minden vallomást, minden aláírást, széket hoztak be, amelynek szalmafonatú háttábláján két, tenyérnyi nyílás tátongott. Szaléz atyával lehúzatták cipőit. Sarokba ültették, a padlóra, szembe a székkel. Megparancsolták neki, hogy lábait dugja át a szék tátongó nyílásain.

"*Borzalom fogott el. Mégis a parancsot szó nélkül teljesítettem. Aztán gumibottal kezdték verni a talpamat. Az első tíz, húsz, ötven ütés rettenetes volt, de aztán elérzéketlenedtek talpaim. Hallottam a csapásokat, de idegeim már nem vezették azokat az agyamba. A két detektív váltogatta egymást. Szakadt róluk a verejték. Végül egy harmadikat hívtak be, s az folytatta a verést. Körülbelül egy óra múlva felállítottak, és parancsolták, hogy járjak körül a teremben.*"

Ez több napon át tartott.

És P. Kiss Szaléz nem vallott.

A lélek erősebb lenne a bilincsnél?

Ilyen verés után láthatták rabtársai, hogy lepedőben vitték vissza a zárkájába. Később egyik ezt mondotta róla: "*Nem tudom, mennyi gumibotütést kaphatott, de a talpa csupa vérhólyag volt. Lábára nem tudott állni, úgyhogy a gyöngyösi fiúk vitték ki szükségletére.*"

Ettől kezdve, ha a nyilvánosság számára készítettek róla fényképet, sohasem állították a gép elé, hanem mindig ültették. Egyik ilyen kínzásnál veszíthette el tíz lábujjának körmét is.

Megborzong az ember. Csak kapkodja a fejét. Nem akar hinni a szemének, fülének. Lehet ilyen sátáni kegyetlenség ember által? Szent Pál egy híján negyven kapott botütéséről beszél. S ezt borzasztónak tartotta. De a büntető bíróság is, mert úgy vélték, már negyvennél belehalhatna, azért ítélték harminckilencre. Késő utóda, Szaléz atya pedig megszámlálhatatlanul kapja napokon át...

Ó, tarzusi Pál, ne gyere vissza pogány korodból, hiszen kétezer évvel utánad kétezerszer pogányabb lett a világ! Ha mindezt látnád, amit mi, szégyellnéd magad, hogy ember vagy, és szégyellnéd, hogy valamikor hitted: Jézus tanítása után emberebb lesz az ember! Lehet, hogy ezért a hitedért ma tízszer negyven, vagy százszor negyven ütést kapnál a talpadra.*

* *Csak azok kedvéért említem meg az alábbi esetet, akik még kételkednének, hogy ilyen kegyetlen botozás lehetséges. Szabadulásom után pontosan egy esztendőre az egész országban, de különösen Budapesten sugdosták — voltak, akik le is írták —, hogy egy fiatal rabot, mert szökést próbált meg, az összes rabok jelenlétében — elrettentő példaként — 500, azaz ötszáz gumibotütéssel a börtön igazgatójának parancsára a Gyűjtőfogházban az őrök agyonvertek! A rabnak ezt*

A következő nap a pribékek más puhító eszköz után nyúltak. Lehet, hogy ebben humanizmusuk vezette, vagy a kommunizmus egyenlőségéről vallott elvük: ne csak mindig a láb szenvedjen, szenvedjenek a többi tagok is!

Kezét a lámpatartó kampóhoz kötötték. Nyakára szigeteletlen drótot tekertek, s ezen keresztül áramot eresztettek testére. Így adagolták neki az áramsokkok borzalmait, hogy egyszer már megtörjön.

Majd lehúzták róla ruháját. Gumibottal verték mezítelen tagjait, különösen azt a legérzékenyebb részt, amelyet a pap még az angyalok elől is rejt.

Természetesen elájult. Fellocsolták. Cigarettával kínálták azt, aki nem cigarettázott. Most ez is bűn volt. Kapott is érte. Ajánlották, átírják az úgynevezett tanúvallomását úgy, hogy végre aláírhatja. Már megelégedtek volna annyival is, ha kijelenti: Tudott az orosz katonák meggyilkolásáról, de nem jelentette a hatóságnak, mert papi esküje tiltotta.

Szaléz atya ezt a formulát sem fogadta el. Még most sem!

Makacssága miatt folytatták hát kínzását.

A bíborbaöltözött

Most kínzója egy köpcös, csonka kezű hentes volt, akiről az egyik ferences rab atya ezt mondotta: "*Ennek a hóhérnak szörnyű arcát és kezét életemben soha el nem felejtem.*"

Székre ültették. Derékszíjat csavartak homlokára. "*A két detektív várta, hogy ijedtemben nyilatkozatot fogok kinyögni. De összeszorítottam fogaimat, lehajtottam fejemet, és hallgattam.*"

Miért hallgatott?

Mert csak hallgatásával őrizhette meg ajkának hét pecsétjét. Beszélt ő, de tettével, s ez hangosabb volt némaságánál. Hallgatott, mert a hallgatás szenvedést jelentett. Ő szenvedni akart.

az ötszáz botütést még kétszer kellett volna elszenvednie egy-egy hónapi időközben. Ámde a fiú már az első adagba belehalt az első éjszakán.

Ezt a kegyetlen börtönigazgatót következetesen Bánkutinak hívták, éppen úgy, mint azt, aki Szaléz atyát várta a gyöngyösi rendőrségen letartóztatása után. Lehet, hogy a két név egy. S ha igen, lehet, hogy Szaléz atyát is ő botoztatta így meg. Kedvenc büntetése és kínzómódszere lehetett a botozás. Viselkedésük a szadizmusban és a papfalásban egyezik. Ugyanis az utóbbi Bánkuti, a fiú cafattá verése után az ott álló katolikus papokhoz fordult:

— A főtisztelendő urak közül van-e valaki, aki sajnálná ezt a gazembert?

És hihetőleg azok nem feleltek. Mit is felelhettek volna? Mit használt volna kifejezett sajnálkozásuk?

Helyette lehajtották fejüket, s a haldoklóért némán imádkoztak.

Adni! Mert mi más a szenvedés, mint adás? Mindig adni szeretett. Most nem volt mása, csak szenvedése. De ebben dúskált. Ebből adott, mert nem akart szegény lenni. Szegény az, aki nem ad. Ő tudta, attól leszünk gazdagabbak, amit adunk...

— Emeld fel a pofádat — kiáltotta a szörnyű arcú —, és tartsd egyenesen!

Erre térdét a szék oldalához feszítette, és a derékszíjat Szaléz atya homlokán kezdte húzni, szorítani. A hurok mindjobban feszült, s kín hasított az agyába:

"A következő pillanatban úgy éreztem, hogy koponyacsontom varratai egymásra csúsznak. A szörnyű kínban elveszítettem eszméletemet."

Másnap reggel arra ébredt, hogy orvos injekciót adott neki, és azt mondotta: *"Nyugalomra van szüksége!"*

Nyugalomra az orosz börtön ablaktalan odújába vetették, s ennek téglapadlóján két hónapon át "pihenhetett", és gyógyíthatta fertőzött, gyulladásnak indult sebeit és szíjjal megkoronázott fejét.

Így lett ő szerzetünk Mindszenty bíborbaöltözött előfutárja. A saját vére bíborát öltve magára a jánosi teveszőr helyett, és szíját dereka helyett a homlokán hordva: eltüntethetetlen vörös kígyóként. Az ő bíborát nem címadományozással húzták rá. Az ő bíborát az ostorozó oszlopnál mérik, a keresztfán szabják, és egyedül csak a Kolosszeumban vásárolható. A valuta érte saját vére...

Ugyan milyen lehetett az orosz "üdülője", magánzárkája?

Ablaka bedeszkázva, ha lett volna, mint a többi zárkáé. De nem volt, hiszen ezt nem zárkának építették, hanem valamikor a villany- és gázóra sötétkamrájául szolgált. A mennyezeten picurka lámpa, mint örökégő szentjánosbogárka. Fekvőhelye csupasz téglalap, ha volt ruhája, akkor az. Szükséglete végzéséhez kiszolgált lámpabúra, vagy ha ezt nem adták be, akkor az étkezéshez használt csajkája. Zárkatársa: nyüzsgő, éhes tetvek hada! A koszt szinte semmi, "meleg Volga-víz". Szimbolikus jelzéssel ezt féregirtópor tartályában hozták, s azzal a rúddal keverték fel, amellyel a kondért hozták, illetőleg az elakadt W. C.-t kipiszkálták. A levet mosatlan csajkában kotorta be az őr a cellájába. Kihallgatások éjszaka. Elreteszelt ajtó, rajta kukucskáló, előtte fegyveres őr.

Milyen lehetett lakója és élete?

Ismeretközlő őrnagyunknak olykor sikerült kukucskálóján bepillantania:

"A páter teste mezítelen. Szerzetesi ruháján térdelve imádkozik. Két kezét összetéve, egyenes derékkal, szemét mereven a mennyezet felé fordítva. Arcán az elszenvedett kínok nyomai. Csaknem mindig így találtam, ha benéztem."

Később, amikor ugyanabba a zárkába kerültek, Szaléz atya ezt mondotta az őrnagynak:

"*A teljes egyedüllét, a dohos levegő, a sötét odú tették a heteket legnehezebbé. Ha nem imádkoztam volna állandóan, talán ki sem bírtam volna a sok szenvedést. Így mindig éreztem, hogy nem vagyok egyedül! Isten közelségét sohasem éreztem jobban, mint itt.*"

S állítja az őrnagy, hogy a közös cellákban "*ő volt a legderültebb, és még nevetni is tudott*".

Mily mélységes és meggyőző élményei lehettek ennek az evangélikus őrnagynak, ha beszámolóját a következő szavakkal zárhatta:

"*Szaléz atyát mindenkinél jobban becsültem, mindenkinél jobban szerettem. Gyönge, beteges szervezetűnek látszott, azonban sohasem panaszkodott fejfájásról, koplalásról, álmatlan éjszakákról, mégkevésbé a kínoztatások által okozott szenvedéseiről, sebei fájdalmairól. Megingathatatlan szerzetesnek tartottam. Többet szenvedett, mint bárki, és szebb lélekkel is, mint bárki!*

Hős volt! Szent volt!"

Úgy látszik, hogy Szaléz atya nemcsak egyesekre hathatott így, hanem mindenkire, mert például egy másik rabtársa így nyilatkozott róla: "*Én úgy tekintettem rá, mint Egyházunk és Hazánk hős vértanújára!*"

Szívem megdobban e két vallomásra: SZENT és MÁRTÍR!

Egyházunkban ez a két szó mindig a legbűvösebbek közé tartozott. Szent és vértanú, a két legnagyobb és legszikrázóbb drágakő Jézus mennyei palástján. Egyházunk két szegletköve. Az a szikla, amelyre épült. Az Ó- és Újszövetség Bibliája! Az a két szövetség, amelyből az új Jeruzsálem kivirágzott...

Ezért könnyezve gondolok arra, hogy talán csak VOLT! Voltak Egyházunk legértékesebb valutái, de most leértékelőben!

Mintha ma nem kellenének se mártírok, se szentek. Kalendáriumainkból kigumizzák neveiket; dohos odúkba dobják szobraikat, ereklyéiket; emberszívből eltüntetik emlékeiket. "*Nem időszerűek! Nem modernek! Eltúlozták őket. A süllyesztőbe mehetnek! Nem igaz,* kiáltják az új hang torkán, *történelmi túlzás, hogy a mártírok vére az Egyház éltetadó ereje! Sőt: lehet annak akadályozója, megfojtója. Szent még lehet, de mártír már nem születhet. Különösen nem, ahol vörös vagy rózsaszín az ég. Mártírsírok már nem a római Szent Péter dómja alatt nyugszanak, hanem a moszkvai Kreml falaiban. Ha valamikor a mártír volt az Egyház ereje, ma keleten mártír lenne az Egyház veszte. Tehát: el vele!*"

Micsoda őrült bölcselet, micsoda bomlott gondolkodás!

Mártír és szent!

Mintha bármelyik nélkül élhetne a világ, az Egyház!

Mintha szegletkő nélkül építhetnénk dómot. Mintha sziklaalap nélkül nem dűlne össze a betonépület.

Ezredek tanúsága kiáltja: nem és nem! Erről tanúskodnak az embervérrel épített várak, vérrel kötött szövetségek, a véres cirkuszok és Kolosszeumok.

Egyházunkból imádkozó és szenvedő nem hiányozhat sohasem.

Legalábbis nekem nem!

A vértanú és szent!

Az én zárószavam is azért hangzik így:

Ha az első Kun páter is olyan volt, mint amilyennek Szaléz atyát megismertük, "vértanú és szent", akkor ő sem szégyenünk, hanem dicsőségünk.

Ha meg nem ilyen volt, hogyan merték gyalázkodó szájukkal hozzá hasonlítani, és káini bélyegüket homlokára sütni?

Bárcsak én is ilyen második Kun páter lehettem volna: "vértanú és szent!"

De nem lettem.

Így ő lett az én mindenkori példaképem.

Vértanúm és szentem egy személyben!*

* Annak a bemutatására, hogy a vörös uralom mily csalárdul hozta (ki állíthatja, hogy ma is nem így hozza?) ítéleteit, mily kegyetlenül tudták meggyötörni áldozataikat, és mily hidegvérrel vitték a legártatlanabbat is bitófájukra, hadd idézzek pár sort az otthoni kommunisták egyik legtermékenyebb írójának, Moldova Györgynek: Az elbocsájtott légió című, ávósokról szóló könyvéből, amely Budapesten jelent meg 1969-ben. Szerfölött érdekes, hogy rémtetteiket ma már nem is tagadják — ha egy kicsit másítanak is rajta —, s annyira nem szégyenlik, hogy még saját íróik is írhatnak róla. Ezek a sorok megmutatják azt is, mit tartsunk Szaléz atya peréről az ő vallomásaik alapján:

A Rajk-pör

"— *Tudod, mi volt az a Rajk-pör?*

— *Senki sem tudja pontosan. Hogy magyarázzam el neked? Mikor a Szovjetunió szakított Titóékkal, vagy fordítva, ki tudja már, mindegyik népi demokratikus országban látszatpereket rendeztek. Be akarták bizonyítani, hogy Titóék nem maradnak meg saját határaikon belül, hanem az egész béketáborban imperialista összeesküvéseket szerveznek. A per fővádlottjaként mindig egy-egy magas állású vezetőt választottak ki, hogy minél nagyobbnak tűnjön a veszély. Csehszlovákiában Slánskyt, Bulgáriában Kosztovot, Albániában Koci Dodzsát, nálunk Rajk Lászlót. A pert egyúttal arra is felhasználták, hogy a többi belső ellenféllel vagy ellenséggel végezzenek. Hozzácsapták a vádlottakhoz a szociáldemokratákat, frakciósokat, cionistákat, nemzetiségi vezetőket, de az első számú vádlottak mindig a kommunisták voltak.*

— *És Rajk ártatlan volt?*

— *Tartott fenn kapcsolatot jugókkal, ő volt a Magyar—Jugoszláv Társaság elnöke, de semmivel sem állt közelebb hozzájuk, mint például az ország hivatalos vezetői. Rendőrspiclinek, a spanyol háború provokátorának pedig — ahogyan a vádiratban írták — talán maga Rákosi sem tartotta.*

— És miért éppen őt választották ki?

— Rákosi és a körülötte álló vezetők idegenből tértek haza, meg voltak győződve, hogy aki a háború alatt Magyarországon élt, az megbízhatatlan, mert megfertőzte a fasiszta propaganda. Ez Rajkra is vonatkozott.

— És a vezetők közül senki sem állt ki érte?

— Nem. Az illegális mozgalomban 1944-ben Péter Gábor volt Rajk személyi testőre, hosszú hónapokig laktak együtt egy zuglói munkáslakásban, és mégis Péter Gábor lett a pör egyik szervezője. Aztán néhány évvel később Péter Gábort is elkapta a gépszíj, cionista összeesküvésért börtönbe került.

— Cionista volt?

— Úgy, ahogyan Rajk jugoszláv kém. Lehet valami törvény, hogy ami aljasságot megengedhetőnek tartunk mással szemben, az előbb-utóbb velünk is megtörténik. Rajknak azt is bűnül rótták fel, hogy soviniszta beállítottságú volt.

— És Rajkot hogyan lehetett rábeszélni, hogy elvállalja ezt a szerepet?

— Becsapták. Azt mondták neki: pártfeladat, hogy végigcsinálja ezt a pört. Kötelessége eljátszani ezt a szerepét, nagy szolgálatot tesz a nemzetközi munkamozgalomnak.

— A tárgyalást hallottam a rádióban, úgy beszélt, mintha betanulta volna.

— Igen, készült rá. Az egész per olyan volt, mint egy színházi előadás, még azt is begyakorolták, hogy a vádlottak önérzetesen biccentsenek a bíróság felé, nehogy megfélemlített embereknek látszanak.

— Halálra ítélték őket?

— Igen, mikor kihirdették az ítéletet, Rajk nyugodt volt, hűvös és zárkózott. Conti utca börtönudvarán állították fel az akasztófákat. Eljött Gerő, Farkas Mihály, volt két-három nő is. Először azt a magyarosított nevű szerb férfit vezették elő. Kiabálni kezdett, és hogy a környéken ne hallják meg, lent, a pincében bekapcsoltak két motoros szivattyút. Utána Szalai következett. Mikor végeztek velük, akkor jött Rajk. Jókedvű volt, mosolygott. Vele Farkas Mihály személyesen is beszélt a kivégzés előtt. Rajk vállalta szerepét, mindenre bólintott, mindent tudomásul vett. Aztán meglátta az akasztófákon a zsebkendővel letakart arcú holttesteket. Állt egy pillanatig, majd magától ment a harmadik akasztófa alá, és azt mondta: Éljen a Szovjetunió! Éljen a Párt! Éljen magyar Hazám!... Hat ávós katona vitte ki a holttestét Gödöllőre, az országút árkában ásták el. Mikor exhumálni akarták, Péter Gábort kellett kihozni a börtönből, ő mutatta meg, hol a sír."

Ki is volt ez a Rajk? Nagynevű kommunista, harcos agitátor és párttag, aki részt vett a spanyol forradalomban is. A nyilasok alatt Mindszenty hercegprímásunkkal együtt sínylődik a börtönben, sőt: az éjféli miséjén is jelen van. Rákosiék alatt hamarosan belügyminiszter lett. Irányításával dühöng a népbíróság, szadistálkodik a rendőrség, ezreket nyelnek el a börtönök, és a bitófák éjjel-nappal működnek. Ő oszlatja fel a nem kommunista ifjúsági egyesületeket. 1948-ban Titóval való összeesküvés címén kivégzik. Kivégzését Mindszenty bíboros börtöne ablakából nézi, és hallja utolsó kiáltását: "*Ártatlanul halok meg!*" Tehát nem azt mondotta, amit fentebb Moldova állított. Közvetlen az 56-os szabadságharc előtt kiássák sírjából, díszhelyet kap a temetőben, s rehabilitálják. Az ő perével kapcsolatban állítólag háromezer embert végeztek ki. Gondoljuk, hogy ezek bűnösebbek lehettek, mint fejük, Rajk László?

Moldova a következőkkel fejezi be regényének ezt a részét:

— Téged miért tartóztattak le?

— Összeállítottak valamilyen vádiratot, már nem emlékszem mindenre belőle, azt hiszem, külföldi követségek embereivel találkoztam, fegyverrel láttam el egy összeesküvő csoportot, mely vezető pártmunkásokat akart meggyilkolni, meg egy titkos fotóműhelyt rendeztem be kémjelentések továbbítására. Persze minden

A gyilkos pálos!

Szaléz atya idejében történhetett Vezér Ferenc pálos prior bitófa alá állítása is. Ezt az esetet Mikes Imre annyira jellegzetesnek tartotta, hogy a Szabad Európa Rádióban többször kitért rá, és ugyanezt tette Reflektor könyvében. Mindig annak a bemutatására emlegette, hogy olyan Szaléz-féle elbánással hogyan lehet a legártatlanabbat is önmagát vádló gyilkossá varázsolni. Alapi Gyula bíró veszítette el őt is, mint hazánk legnemesebbjeit.

— Hogyan történt az eset? — kérdezte a bíró.

— December közepén az egyik napon Könyves Lajos testvérrel kimentünk a kolostor folyosójára. Az ajtón egy középtermetű szovjet katona lépett be. Én rátámadtam, ütlegelni kezdtem, majd kezét hátracsavartam, és jobb öklömmel óriásit ütöttem a nyakszirtjére. A katona elájult. Erre nekinyomtam a falnak, elraboltam pisztolyát, és fejbe lőttem.

— Ezután mit csinált?

— Miután délidő volt, leültem ebédelni.

Így vallanak azok, akiket elkészítenek: szenvtelenül, hidegen, közömbösen, mintha nem saját kötelükről lenne szó. És mily kiagyalt a betanított beállítás? A szelíd szerzetes — akinek talán sohasem volt fegyver a kezében — Drakulaként áll előttünk. Vérszopó. Ártatlanokra vadászó. Áldozatát el sem tünteti. Gyilkos kezéről a ráfreccsent véres agytörmeléket le sem törli. Ebédidő van. Gyerünk falatozni: asztalon a párolgó, ínycsiklandozó étel!

Aki az ilyen önvallomást elhitte, szerzetesgyűlölővé vált. Nos, Alapiék ezt akarták. Éppen ezt, hogy a szörnyű gyilkosságok hallatára minden hivőből kámforként párologjon el hitének legparányibb része is. Egyesek testének legyilkolásával megöljék milliók vallásos hitét. . ., a világot becsapják, gaz szándékukat elrejtsék!

vádponthoz gyártottak bizonyítékokat, a fele elég lett volna a kötélhez, két ávós őrmester volt a népi ülnököm, simán halálra ítéltek."

Még egyet.

Fiala Ferenc 1960-ban kiadott Egy hajó elsüllyed a Dunán című könyvében elbeszéli, hogy a börtönben volt vele egy Tito Jugoszláviája szolgálatában álló magas beosztású magyar mérnök, akit Rajkhoz hasonló csalárdsággal — kémkedés ürügyével — a magyar kommunisták lefogtak. A börtönben oly jugoszláv titkos iratok fordításával bízták meg, melyeknek esetleges elárulásáért halált helyeztek kilátásba. Ezekből a titkos iratokból tudta meg az egész rejtélyes Rajk-ügyet.

— *Rajk László bűnös volt abban — mondotta a mérnök —, hogy az úgynevezett szovjet-orosz felszabadítás után sok ezer embert végeztetett ki tisztogatás címén, és hogy a legbrutálisabb eszközökkel akarta rákényszeríteni az országra a kommunista tanokat, de amiért kivégezték — a Titóval való tárgyalás és összeesküvés —, ebben az egyben olyan ártatlan volt, mint egy amerikai néger, aki még hírét sem hallotta Tito marsallnak.*

VIII. fejezet

Ahol nincs bebádogozás és kurtavas*

"A vallás a szegény nép ópiuma!"
(Lenin)

Kukucska a mennyországba

A budapesti Gyűjtőfogház gombgyárában dolgoztunk hajszolt rabszolgákként. Rabszolgatartóink szerint csak testünk volt, de lelkünk nem! Így csak egyik éhezhetett, a másik nem! De mi, meggyötört páriák, tudtuk, legalább annyi bennünk a lélek, mint a test. És nagyon sokszor az előbbi éhesebb volt az utóbbinál. És ha a lélek telített volt, a test nem rogyadozott. De hát fáraóink azt akarták, hogy rogyadozzunk, ezért lelki kondérokat nem hoztak szakácsaik sem délben, sem este.

Erről magunknak kellett gondoskodnunk. Sok módja volt ennek. Ezek egyike a komoly beszélgetés. Tilos volt, és éppen olyan veszélyes, mint a kenyérlopás! Azért csak akkor lehetett megkockáztatni, ha az őr látótávolon kívül esett, és a lelki éhség már nagyon csigázó volt.

Titokban lelkileg kibújtunk a börtön vasrácsain. Megvadult paripákként száguldoztunk a Tejút csillaggal kivert országútján. Majd a földet pásztáztuk át csodái után. S mikor Isten képét megtaláltuk az atomban és a gyöngyvirág illatában is, megszólalt az egyik rabtársunk:

— Atya, talán mindnyájunk gondolatát tolmácsolom, amikor a hallottak után azt kérdezem: milyen lehet az a láthatatlan világ, amelyet mi, keresztények, mennyországnak nevezünk, ha már a csillag, atomvilág, és vele együtt minden ilyen térdre kényszerítően csodálatos?

* *"Oda megyek, ahol, a papok szerint, nincsenek ávósok!"* — mondotta Kővágó József, Budapest polgármestere vallatójának, amikor már halálra kínozták.

Nem különös, a börtönben mennyországról akarnak beszélni? Pokolban a mennyországról? Azok, akiket a ma urai és bírái az emberiség söpredékének, tömeggyilkosoknak, kárhozottaknak tekint! És meg is tesz mindent, hogy a gyehennában érezzék magukat.

Nem! Mi sem természetesebb ennél. A bibliai gazdag is nem a pokolból tekint-e Ábrahám kebelére? Míg a földön jólétben és bűnökben élt, ez eszébe sem jutott. Ám a gyötrelmek helyéről már Ábrahám keblére vágyakozott. Egyébként is a rab élete nem más, mint örök álmodozás és beszélgetés a jobbról; vágyakozás ki a pokolból; reménykedés a szabadulásban, s hogy az amnesztia egykor előtte is nagy kalapot emel. Tehát örök vágyban él. S mi más lenne a mennyország, mint a vágyak beteljesülése. Az ígéretek és remények megvalósulása. Ettől csak egy hajszálnyi rés választ el, hogy máris a szó szerinti mennyország felé fordítsuk meggyötört arcunkat. Hiszen közülünk soknak mindez csak ott valósul meg.

A rab előtt tehát a mennyország az a hely, ahol már szabad az ember, ahol nincs zárka, nincs sötétkamra, nincsenek bebádogozott ablakok, nincs kurtavas, nincs éhség, nincs szomjúság... nincs mindaz, ami a földet pokollá teszi.

De hogy valóban mi is a mennyország? Amilyen egyszerű a kérdés, olyan nehéz a felelet.

Ahol Isten a nap!

— A kérdés semmivel sem kisebb — szövegeztem nekik a várt választ —, mint az Isten vagy a teremtett világ létéé, ha a kérdés alatt az a hiedelmünk lappang, hogy az a másik világ a láthatótól külön teremtett valóság. Pedig legtöbben így gondoljuk. S erre alapot adni látszik Jézus, az apostolok, a Szentírás, a szentek szavai, és csaknem minden vallás nyilatkozata. Jézus a mennyországról úgy beszél, mint ahol nagy lakomák vannak, jó bort isznak, ahol sok lakóhely van a jók számára. A szentek látomásaikban, és egyes vallások még színesebbre rajzolják ezt a világot.

— Szent János evangélista a Jelenések Könyvében a mennyországot mint a magas hegyre épült új Jeruzsálemet mutatja be. Lehet, hogy legtöbben a mennyországról való elképzelésünket tőle vesszük.

— Ezt a várost tizenkétfajta drágakővel díszített, magas fal veszi körül, melyen tizenkét, már-már gyöngyből készült kapu vezet be. A város házai és utcái tükörfényes színaranyból készültek, melyek között nagy vizek zúgására és mennydörgésre emlékeztető szózatok hangzanak. Hárfák pengése, harsonák zengése teszi vidámmá, és arany csészéből meg füstölőkből gomolygó fel-

hőcskék illatossá. A városon keresztülfolyik az Élet vizének folyója, amelynek partján állnak azok a fák, amelyek évenként tizenkétszer teremnek gyümölcsöt. Az utcákon hihetetlen nagy és színpompás felvonulások. Az emberek csodálatosabbnál csodálatosabb ruhákban járnak. A szüzek olyan éneket énekelnek, amelyet a többiek nem tudnak, csak hallgatják. Isten neve díszíti homlokukat. Éber figyelemmel nézik az eget, figyelik a földet, és az emberek sorsával törődnek.

— A város közepén hatalmas trón, s ezen ül Isten, illetőleg Jézus, hét arany gyertyatartó között. Bokáig érő ruhát visel. Aranyöv övezi mellét. Feje és haja fehér, mint a hófehér gyapjú; szeme, mint a lobogó tűz; lába, mint a kohóban izzó sárgaréz; hangja, mint a nagy vizek zúgása. Jobbján hét csillagot tart. Szájából kétélű, hegyes kard tör elő, arca pedig olyan, mint a teljes fényében ragyogó nap.

— A város lakói már azért is kimondhatatlanul boldogok, mert itt már nincs sem betegség, se bánat, se halál, csak örök vigasság, boldogság. A városnak nincs temploma, mert a mindenható Úr és Bárány a templom benne. A város felett nincs se nap, sem hold, mert Isten dicsősége és világossága ragyogja be... (Jel. 1. és 21. fej.)

— Nos, Egyházunk szerint ilyen a mennyország? Ez a mennyország?

Ezeréves uralom

— Hogy milyen, igaziból nem tudja, mert erre kinyilatkoztatást nem kapott. Jézus szavai csak hasonlatok. Szent János inkább az Egyházról beszél, és szintén csak hasonlatokban. A mennyország "dolgairól" csak hasonlatokban lehet beszélni, mert emberi fogalmakkal azt leírni s megközelíteni nem lehet. Ezt hangsúlyozza Szent Pál is, aki, állítása szerint, a harmadik mennybe ragadtatott, és a paradicsomban titkos szavakat hallott. Mikor hívei erről faggatták, csak ezt felelhette: "Erről nem tudok beszélni!" (2. Kor. 12.) Világos, nincs rá emberi szavunk és fogalmunk.

— Sokak véleménye az lenne, hogy a mennyország az az "állapot" — tehát nem valami külön teremtett anyagi világféle —, ahol Istenen keresztül a meglevő teremtett világot a földi ismeretünkkel össze nem hasonlítható nagyobb fokban látjuk. És ez a mennyei látás — Isten látásával együtt — nagyon-nagyon boldoggá tesz bennünket.

— Vannak — a kilinisták, ezeréves földi uralomban hivők —, akik a Jelenések Könyvének ezt a kijelentését: "Ezután trónon ülőket láttam, akik életre keltek (feltámadtak), és ezer évig ural-

kodtak Krisztussal (a földön)" (Jel. 20, 5.) félreértve, a mennyország előízeként, a jóknak földízű javakban, sőt: érzéki, bűnös örömökben való tobzódó, ezeréves földi uralmat ígérnek. Tejjelmézzel folyó paradicsomot, mint a kommunisták, ha egyszer rákösznt az emberiségre a kommunizmus. Ez csúnya tévedés. Hiszen már Jézus megmondotta: "Tévedtek, nem ismeritek sem az írásokat, sem az Isten hatalmát. A feltámadás után nem nősülnek, férjhez sem mennek, hanem úgy élnek, mint Isten angyalai a mennyben." (Mát. 22, 29.) Szent Pál is félreérthetetlenül leszögezi: "Az Isten országa nem eszem-iszom, hanem igazságosság, béke és öröm a Szentlélekben." (Róm. 14, 17.)

Új földet várunk

— Atya, de én úgy hallottam — veti közbe valaki —, hogy Isten ezt a világot elpusztítja, és újat teremt. Ez az új lenne a mennyország! Igaz ez?

— Magyarázattal. Jézus is többször említi a világ végét: "A csillagok lehullanak, és a mindenség összetartó erői megrendülnek." (Mk. 13, 24.) Szent Péter és Szent János már hozzáteszik: utána Isten újat teremt belőle. Szent Péter így ír erről: "Ezen a napon az egek nagy robajjal megszakadnak, az elemek a tűz hevétől felbomlanak, a föld és ami rajta van, elenyészik. . . Mi ígéret alapján új eget és új földet várunk, az igazság hazáját. (2 Pét. 3.) És Szent János már ezt az új eget és új földet látta alászállni: "Az első ég és az első föld ugyanis elmúltak, és a tenger sem volt többé." (Jel. 21, 1.)

— Isten egyetlen teremtett alkotását sem szünteti meg, hanem valamiképen megtartja, átalakítja. A csillagvilággal, a földdel is ezt teszi. A modern tudomány is ezt vallja: "ami van, nem szűnik meg, csak átalakul!" Egyházunk ezt a gondolatot elfogadhatónak tartja. Istenhez méltó ténykedésnek találná, mert hiszen minden, "amit teremtett, jó" — állítja a Biblia —, és csak jóságát, hatalmát hirdeti, ha a mulandóból maradandót, a változóból változatlant, a tökéletlenből tökéletesebbet hoz létre.

— Úgy alakul át az egész mindenség, mint a sírból kijövő Jézus teste átalakult. Egészen más lesz. Szinte szellemi sajátosságokat vesz magára. Jézus feltámadt teste zárt ajtón mehet át; járhat tengeren; pillanatok alatt testi szemeknek is megjelenhet, meg el is tűnhet; villámként mehet egyik helyről a másikra stb. Átalakul a testi, anyagi világ, egészen mássá, mint a hernyó lepkévé, hogy az újjáalakított világ így már mennyországrész lehessen számunkra. És mivel emberi természetünk megmarad — természetesen "átpillangózott" állapotban —, ez az új világ ennek az új emberi természetnek igényeit kielégítheti.

— Azonban míg ez be nem következik, csak a "régi", vagyis a föld elmúlása előttiről beszélhetünk, ahová addig az üdvözültek lelkei jutnak.

Ahol nincs sírás és jajgatás

— Erről a lelki birodalomról, az elmondottakan kívül, a szentek tájékoztatnak bennünket valamelyest. Ők tekintettek be olykor — egy-egy pillanatra — ebbe a titokzatos világba. Nekik jelent meg onnét valaki. Ha Jézus jelent meg nekik, vagy Mária az ő túlvilági dicsőségükben, illetőleg ha csak egy pillanatra is fellebbent előttük a tündöklő mennyei élet, és így annak boldogságából valamit megláthattak vagy érezhettek, szinte elviselhetetlen boldogság kerítette őket hatalmába. Szívük lángot fogott a szeretet lángtengerétől, úgyhogy testi létüket csaknem elpusztította. Nérei Szent Fülöpnek az így lángra lobbantott szíve oldalbordáját eltörte, és nevető szentet csinált belőle. Másik szentnél ez az égő szív kiégette ruháját. Ilyenkor úgy vonzotta őket a látomás, mint valami ellenállhatatlan mágnes, hogy testük a földről métereket emelkedhetett fel, s sokáig mások szeme láttára az űrben lebegtek. Szerették volna, ha az ilyen elragadtatás örökké tart. Tábor hegyén ezért kiáltott fel Szent Péter elragadtatással (amikor a nagy fényben és dicsőségben elváltozott Jézust látta az alászállt Mózessel meg Illés prófétákkal beszélni, majd hallotta a mennyei szózatot is): "Uram, jó nekünk itt lennünk. Ha akarod, építünk három sátrat." (Mt. 17.)

— *De az ilyen látomásokat a halandó emberi természet nem tudja elviselni* — állítja Nagy Szent Teréz, akinek sok ilyen élménye volt. Szent Ferencnek egyszer angyal jelent meg hegedűvel, hogy játékával nagy szenvedésében enyhületet szerezzen neki. Az angyal csak egyszer érintette vonójával a hegedűjét. És Ferenc máris a mennyországban alélgatott. Utána testvéreinek ezt mondotta: "*Ha még egyet húz a vonójával, meghalok a boldogságtól.*"

— Tudták a szentek, hogy mi a mennyország, azért vágyakoztak annyira utána. Szent Pál így sóhajt fel: "*Számomra a halál nyereség. Szeretnék meghalni, hogy Krisztussal egyesüljek, mert ez mindennél jobb!*" (Fil. 1. 21-23.), és önként hajtja fejét a hóhér bárdja alá. Szent István, első vértanúnk így kiált fel: "*Látom, hogy nyitva az ég, és az Emberfia ott ül az Isten jobbján!*", majd örömmel fogadja a gyilkos köveket, amelyek majd megnyitják neki az imént látott "Isten dicsőségét". Csakis így érthető, a mártírok milliói miért mentek önként, szívesen, vágyakozva a legkínosabb, legvéresebb halál elé is. Ennek a mennyországnak akartak boldog birtoklói lenni. Akire egyszer az Úr, mint a mennyország

napja, ráragyog, az szemben-szívben megvakul, és már nem lát mást, nem kíván mást, mint a mennyei életet. . .

De testi szemeinkkel most mi, sajnos, mást láttunk. Őrünk húzott felénk rajtaütő alattomossággal, mint az egerésző ölyv a szántóföldek felett. Nemcsak felriasztott révületünkből, hanem egy pillanatra a némaság kapta el torkunkat. Ezt a döbbenetet és rémületet nem fogta fel mindenki idejében. Mikor mellettünk lopakodott el, már hangosan a közeledő ebéd lehetőségeiről beszéltünk. Szemünk mereven fordul utána, mint a bokorban rejtőző nyúl a távozó vadász után.

Hirtelen megtorpant a hosszú asztalunk végén. Valami papírlapot vett fel. Talán kartont, amelyre a gombokat árusításra felvarrják? Majd néma, de sokat sejtető fejbiccentéssel intett, hogy az a rab, aki elől felvette a papírt, menjen vele. Oly fagyasztó kínosnak látszott a jelenet, hogy mindjárt rosszra gondoltunk. Valami szabálytalanságon kapták? Nem lenne csoda, hiszen a börtönben nincs más, csak rab elleni szabály. Szinte lehetetlen lépni, hogy valamelyikébe az ember bele ne akadjon. Miért sápadt el rabtestvérünk? Vagy csak segíteni vitték valahová?

A mennyországból a rab milyen könnyen a pokolba zuhanhat! Elég hozzá az őr fejintésének, a rab elsápadásának látása. Máris örvénylik előtte a mélység. (Csak másnap tudtuk meg, hogy a kisfia fényképét rejtegette engedély nélkül a munkadoboza alatt, hogy olykor láthassa. Ezt vette észre az őr. Este már kurtavasban jajgatott az alagsor melegítő aknájának vasrács-takaróján.)

Amikor elmentek, s némaságunk valamicskét felengedett, valaki ismét megtörte a csendet, és suttogva kérdezte:

— Milyen lesz az a mennyország, amelynek már része lesz az átalakított teremtett anyagi világ is? Az az új birodalom, melyet inkább Isten szeretete, mint értelme alkot?

Az új Jeruzsálem

— Erre csak Isten, vagy az Ő fantáziájával rendelkező tudna felelni. A történelem emleget egy tudóst, akit annyira izgatott a túlvilági titok, hogy a Görögországban lévő Tajgetosz-szikláról belevetette magát a tengerbe, hogy minél előbb kinyithassa a titkok gyöngykagylóját. Lehet, hogy szomjas agya kielégülést talált, de, sajnos, ezt nekünk már el nem mondhatta: mit is tudott meg. Ám nélküle is sejtjük, hogy amivel szemben találta magát: "fantasztikus". Miért kellene hinnünk, hogy Isten a jelenlegi világ teremtésébe minden fantáziáját beleadta? Nincs tovább! Kimerült! Hiszen mi is, gyönge eszű emberek, a mai világnál jobbat is el tudunk képzelni. Nem helyesebb tehát azt gondolni: a mostani

világ csak árnyéka a jövendőnek? Nem valószínűbb, hogy Isten az újban virágoztatja ki igazán isteni bölcsességét, hatalmát és szeretetét?

— Milyen lesz ebben az új világban a mi új életünk?

— Kis, csúszó-mászó, szőrös hernyó létünk, hogyan képzelhetné el, milyen is lesz valamikor az ő ezerszínű, varázslatos külsőben pompázó pillangó élete? Hogyan tudná elhinni és elképzelni az a kis rózsamag, mely miután a földben szinte elrohadt, hogy hamarosan a virág-édenkert virág-királynéjává változik, s majd szépségével meg illatával betölti a földet? Hogyan képzelhetné el az útra szórt értéktelen kvarckavics, hogy tűz által, amely látszólag teljesen megsemmisíti, a szivárvány minden színét vakítva visszaszikrázó drága kristály lesz belőle?

— Valóban, mi és minden: Istenben részesülünk, hozzá hasonlókká leszünk annyira, amennyire a véges a végtelenből magára szedhet valamit.

— De hogyan, mi módon és milyen lesz ez? Erre csak egyetlen ember adott elfogadható feleletet, Szent Pál. És ez is csak emberi dadogás. De olyan gügyögés, hogy mikor ezt Szent Pál írta, kezét Isten vezette. Így az igazság aranya csillog benne. S aki egyszer hallotta, nem felejtheti soha:

"Szem nem látta. Fül nem hallotta.
Emberi szív fel nem foghatja,
amit Isten azoknak készít,
akik őt szeretik."
(I Kor. 2. 9.)

— Éppen ezért az Egyházunk nem álmodozik a mennyország részleteiről, sem a mostaniról, sem a jövendőről, amelyekben sokak szerint már kedvenc állataik, fáik, virágaik, zenéik is helyet kapnak. Ezek, ha ott lesznek is, a mennyországnak csak esetlegességei, járulékai, kiegészítői lesznek. Szerinte a mennyország lényege: Isten színről színre való látása, illetőleg: szívtől szívig való szeretése!

— Hiszen egész életünkben a két jerikói vakkal azért könyörgünk: "*Uram, add, hogy lássunk!*" És a szentekkel azért imádkozunk: "*Uram, add, hogy szeressünk!*"

— Nos, ha belépünk ebbe az országba, vágyunk, álmunk teljesül. Szemünk megnyílik, és elébünk tárul az ég és föld minden eddig rejtett titka. Ezért erősen hiszem, hogy a mennyországban első tevékenységünk a csodálkozás lesz! Olyan csodálkozás, mely tart az örökkévalóságon át. Második tevékenységünk pedig — a csodálkozás nyomán — szívünk szeráfi lángra való lobbanása lesz.

A földön is miben látjuk a legnagyobb boldogságot? Abban, hogy szeretünk és viszontszerettetünk, éljünk bár az Északi-sarkon vagy a Szaharában; legyünk bár gazdagok, mint Krőzus király, vagy szegény, mint a bibliai Lázár, aki a dúsgazdag asztaláról lehullt morzsákból élt. Mivel a mennyországban látjuk, hogy Isten mily mérhetetlen módon szeret bennünket, szeretetünk csak viszontszeretetre gyulladhat.

— Földünkön azt mondjuk: Isten a szeretet!

— A mennyben Isten majd azt mondja: Szeretet az ember!

— Ez a mennyország örökhangzó szimfóniája!

Mennyből terített asztal

Asztaltársaim megtapsoltak. Könnyek csillogtak a rabszemekben, és sóhajok törtek ki a behorpasztott mellekből. . .

A tapsra belépett az őr!

Mindnyájunkban megfagyott a vér. Mi lesz most? A tapsról hogyan adunk számot? Egyenesen hozzánk lépett:

— Miért tapsoltak?

A hozzá legközelebbi rab válaszolta:

— Egyikünk olyan pompás mennyei ebédet készített számunkra (az elméletbeni sütés-főzés nagy divat volt az éhes rabok között), amelyet csillagokkal körítve és rózsadombi orgonákkal kísérve szolgált fel, hogy ezt meg kellett tapsolnunk.

— Ki volt ez a kitűnő szakács?

Rám mutattak. Az őr hosszan, sunyin és vésztjóslóan nézett rám. Ajkán a fanyar mosoly keserű, ijesztő fintorrá torzult:

— Ne evésen járjon az eszük, hanem a munkán! Tudják, baj van a normájukkal! Vacsorára könnyen kaphatnak kurtavasat, mint mások. . .

Elment.

Van fogalma ennek a szegény ördögnek arról, hogy ezek a halálra éheztetettek olykor olyan kenyérhez jutnak, melyet nem az ő ocsújukból sütnek, de amelyből ha esznek, még a kurtavasban sem halnak meg, hanem élnek?

Ebben a tragédia csak az, hogy ez a kenyér túl ritkán kerül asztalukra, s ezért lankadnak el könnyen a rabélet borzalmas országútján. . .

IX. fejezet

Börtön-magnificat

"Új Isten szól hozzátok, emberek.
Nem ég szülötte ő. Nem mennyben él
Nagymessze tőlünk, titkos ismeretlen."

(Tóth Árpád: Az új Isten)

"Rabjaidra nézz, sorsuk mily nehéz!"

Háromnapos magánzárkára ítéltek a Kisfogházban, mert kintről kalács helyett kenyérhéjat mertem kérni. Ezt sem titokban, hanem az ő cenzúrázott lapjukon. Mitsem használt: *"Három nap, három teljes nap a rohadt lázítónak!"* Mert ezeket a sorokat "lázításnak" meg a demokrácia "gyalázásának" minősítette a felsőbb hatóságom.

Magánzárka? A legenyhébb büntetések közé tartozott — természetesen ezenkívül pótléknak más büntetést is kaptam! —, ha csak napokra szólt. De ha már hónapokra nyújtották, vagy éveket kovácsoltak belőle, bizony koporsója lehetett a rabnak.

Lényege, hogy a büntetettnek egy kis zárkában egyedül kell lennie. Nekem ez igazán nem jelentett büntetést. Én sohasem vagyok egyedül. Mindig velem az Isten, velem az ég angyalai és szentjei. Aki imádkozni tud, és szeret, az soha sincs egyedül, s nem unatkozhat! Hogy a büntetőcella csaknem üres? Uramisten, olyan edzett rabnak, amilyen már én is voltam, nem számított, hiszen csaknem a jég hátán éltünk eddig is. Hogy halálraítéltekkel kell együtt sétálni? Mi az annak, aki velük él évek óta? Hogy az őrök többször nyitják a kukucskálót? Nyissák, ez nekik kellemetlenebb, mint nekem. Isten jelenlétében élek ifjúságom óta. Miért féljek hát a börtönőr szemétől?

Ámbár nem nagyon szomorkodtam, amikor őröm betaszított a büntető kamrába, mégis a cella szemvételezése után — le-fel sétálva a kétméternyi lyukban — egy nagyon szomorú dallamot

kezdtem dúdolni, szinte öntudatlanul. A háború utolsó éveiben írták, amikor már a magyar foglyok ezrei sínylődtek a borzalmas orosz fogságban. De nem ők énekelték, hanem nevükben ostromolták vele Máriát, a fiát vesztett Anyát. Először halkan zendült meg a templomokban. Aztán, ahogy múltak a hónapok, és a rabok száma gyarapodott, egyre hangosabban zokogta a nép. Előfordult, hogy az istentisztelettel le kellett állni, hogy a zokogás elhalkuljon, s a fájdalmaktól megtört anyák, apák, hitvesek, gyerekek kínjai lecsillapodjanak. Tehát nem rólunk szólt ez az ének, de nagyon illett ránk, azért a börtönben is szerették dúdolni azok, akik ismerték. Most nekem talán azért jött ajkamra, mert a mellettem levő zárkából valami szomorú dallam szivárgott át a fűtőcsövek körülötti hajszálnyi nyíláson. Az enyém így hangzott:

Anyánk, Anyánk, ó, Mária,
Rabságban szenvedők anyja!
Tekints az égből földre ránk,
S halljad könyörgő rabimánk:
Rabjaidra nézz! Sorsunk mily nehéz!
Ó, szánj meg minket! Vigy haza minket,
Rabságban annyit szenvedőket!

Úgy volt vele a rab, ha egyszer elkezdte, nem tudta abbahagyni, mert nagyon szomorú dallama s megrázó szövege egyre jobban beleringatta nyomorúsága, elhagyatottsága tudatába, úgyhogy ha mennyországban élt volna is, legalább a tisztítótűz közepén érezte volna magát.

Ima, dúdolgatás közepette eseménytelenül peregtek a büntető órák, míg egyszer kinyílt zárkám ajtaja, s csuda elegáns, valami különös öltözetű tiszt állt meg a küszöbömön. Kezében egy kivánatosan finomka kutyakorbács. Látszott rajta, inkább hatalmi jelvénynek használja, mint kutyaidomító szerszámnak. Mellette mindjárt beugrott zárkámba egy filigrán kiskutya. Csakis a tiszté lehetett. Rám se nézett, hanem egy pillanat alatt körbeszaglászta a cellát, csajkámnál felemelte lábát, hogy védjegyezze az edényemet. Ekkor a tiszt kis korbácsával mosolyogva csattintott. A kiskutyus meg leeresztette sorompóját, s abbahagyta a "láttamozást". Nem tagadom, örömömre. Aztán hirtelen eltűntek a vendégek.

Sajnáltam. Nem a tiszt eltűntét, hanem a kiskutyáét. Istenem, mily régen láttam már ilyen helyes kiskutyát. Már azt hittem, hogy csak véreb van a világon, olyanok, melyek a börtönudvarokat teszik félelmetessé. Vérebek, melyek vicsorgatják hófehér fogukat, ha rabot látnak, vérfagyasztóan csaholnak a csíkosra, s alig lehet visszatartani őket, hogy vélt áldozatukra ne

vessék magukat. S, lám, még van másfajta kutya is. Olyan bibliai Tóbiás-féle, mely barátságosan csóválja farkát, ha ember közelít feléje; amely kicsi, fürge mókuska, gyerek- s emberjáték, hűséges társ, és sorsot megosztó cimbora. Kiskutya, kiskutya, miért nem maradtál zárkámban? Félnél a lánctól, amit mi hordunk? Hát, ha nem tudnád: ma a kutyák nem kapnak láncot! Nem bizony, kiskutya! A nagy társaid most szabadok! Ők az urak, ők a hóhérok!

Rab-áve

Másnap, reggeli után csajkámat és kanalamat feltettem a fűtőcsövek tetejére, ha netán megint jönne a kiskutya, ne ronthassa el becsületét előttem a kiskutyáskodásával. Ámde ügyetlen voltam. Ütött-kopott alumínium kanalam a csövek mögé esett. Először csak szépszerével próbáltam kikotorni szűk helyéről, de amikor így nem ment, nekihasaltam, s úgy kaparászgattam utána.

Hamarosan előttem, a falon, halvány rajzos írás tűnt fel. Meglepődtem. Ilyen eldugott helyen írás? A börtönfelírások mindig érdekeltek, mert a rabok titkait közvetítik. Sokszor a test, lélek legnagyobb titkát. Olykor a lélek aranyával írják, máskor meg a test kátrányával mázolják. Ezek sugározhatják az emberi vágyat, álmot, hitet, jóságot, átkot. E pillanatban nem a kanalam izgatott, hanem ez a felírás. Még jobban nekihasaltam, hogy a dugott írást elolvashassam:

AIRÁM ÉVÁ-t itt is szerettem!
Viseltem nevét számon, szívemen.
Ébredtem? *M*áris Áldottam, Rebeg*t*em:
Imádlak, Állandón, Éva, *s*zerelmem!
M. T. S.

Mosolyogtam az íráson. Micsoda naiv börtöngügyögés! A magánzárka írója unalmában ideáljáról álmodozik, versfélében ábrándozik, játszadozik, ha ugyan nem imádkozik.

A szöveg fölé szabályos szívet kanyarított. Homályos már, de a körvonalak határozottan kivehetők. Sőt: művészetével még a szokványos Ámor-nyíllal is átdöfette. Hogy szerelmi lángolása teljes legyen, s ha netán valamikor imádottja ide kerülne, lássa, mennyire csak őt szerette, még nevének kezdőbetűit is aláírta: M. T. S.

Hm. Fészkelődtem furcsa helyzetemben. Két rejtvény egyszerre: kanál, amelyik nem akar rejtekhelyéről kibújni, meg egy vers, mely csupa titoknak látszik. Milyen szokatlan a lány neve! Ilyen nevet még sohasem hallottam: Airám Éva, Airám Éva! Ugyan milyen nemzetiségű lehet? Nagyon szerethették egymást? Ugyan

vési-e ő valamelyik nagy erdei fára a nyíllal átszúrt szívet közepén nevének betűivel? Hogyan gondolhatta ez a rab, hogy egyszer a lány versét elolvashatja? Vagy csak magának írta?

Mosolyogtam magamban: találós kérdés előtt állok, mégpedig olyan nagy előtt, mint gyermekkoromban, amikor a nagyokosok ezt kérdezték: Mi az? Reggel négy lábon jár, délben kettőn, este meg hármon? A megfejtés nem ment. A nagyoknak kellett elárulni, hogy ez: az ember! Az ember, aki pici korában négy lábán mászkál, nagy korában kettőn masírozik, öreg korában pedig harmadik lába a bot, melyre támaszkodik.

De azóta sok rejtvényt megfejtettem ám. Sőt: másoknak is adtam fel, nagyoknak! Miért ne jönnék ennek a nyitjára? Rejtvényfejtéshez ész kell, fantázia meg türelem. Én mindezzel indulok a nyitásnak, hiszen már jó párszor átolvastam, s máris feltűnt, hogy túl sok benne a nagybetű. Miért cifrázta nagybetűkkel, amit nem kellett volna? Véletlen? A rejtvényben nincs véletlen! Nézd meg csak jobban azokat a nagybetűket! És, íme, rögtön megláttam, hogy a leány neve latin írás! Csak visszafelé kell olvasni, és latinul. Így:

AVE MARIA.

Magam sem tudom, miért, szinte megdöbbentem ezen a felfedezésen. Úgy éreztem, e két szóval Mária lépett cellámba. A megviselt ideg, a megkínzott lélek könnyen csodákat lát, s ha a kegyelem sugara is érinti, könnyen térdre roskad... Mondom is magamnak: ugyan, ne veszítsd el a fejed! Mária nem ilyenek által lép zárkádba. Ő mindig itt van. Tegnap óta itt van, meghívtad hozzá sóhajtott énekeddel. A két szó meg igenis: véletlen! A nagybetűk meg egy unatkozó játéka!

De a szívem csak nem akar az eszemre hallgatni. Izgatottabban újra olvasom, újra nézem. S mintha csak más szemüveget tettem volna a szememre, vagy a rejtvény kulcsát az írásra, máris látom, ha az első három sor kezdőbetűit összeolvasom, abból is AVE jön ki. A második Ave. Ismert dolog, hogy a költők szeretik a sorok első betűibe rejteni nevüket vagy mást. A miénk ezekbe rejtette Máriát.

Ez is véletlen lenne? Most már szinte hangosan vitatkozom magammal. Mária miért ne jöhetne ide titokzatosan? Fátyolozottan? Másként nem is engednék be. Csak a rab keze s rejtjeles verse által. Miért ne írhatna itt rab verset Máriához?... Nem. Ennyi véletlen nem lehet. Nyitja van ennek a zárnak!

Sajnos, a másik zárnak, zárkám ajtajának is, mert megcsörrent benne a kulcs, s küszöbéről villámló arccal rám kiáltott az őr:

— Meg ne moccanj! Maradj, ahogyan vagy, különben agyonlőlek, mint egy kutyát!

Jaj nekem, megfogtak. Mi lesz a versemmel, Máriával? Nem árulom el, ha agyonvernek sem. Nem moccantam, hasalva maradtam, s a tiszt kiskutyájára gondoltam: lám, ha neki mondták volna azt, amit nekem az imént, bizonnyal így hangzott volna: "Meg ne moccanj, mert agyonlőlek, mint egy embert!" És te kis butus, mégsem akartál a zárkámban maradni? Mit mondjak most gazdáidnak? Magam sem tudom, miért és hogyan, de mosolyogtam.

Az őr füttyentésére egy másik őr termett mellette:

— Látod, így találtam, így fogtam meg! Ezek a tömeggyilkosok mindig valami gazságon törik a fejüket. Elég egy pillanat, hogy ne nézzen rájuk az ember, és máris fúrják a börtön falát.

— Morzézott a csöveken?

— Sokáig figyeltem, de nem vettem észre, hogy kopogott volna. Csak kaparászott a csövek között.

— Talán más zárkából jövő kopogásra várt, vagy a csövön hallgatott?

— Nem hallottam zörgést onnét sem. Hanem közben szinte rámászott a csőre, és mormogott. De olyan halkan, nem tudtam kivenni, mit. Mintha káromkodott volna.

— Mit csináltál ott, te gazember? — rivalltak végül rám. — Morzézni akartál?

— A kanalam beesett a csövek mögé. Azt szerettem volna kivenni!

— Kanalat? Hazudsz, te aljas! Át akarsz bennünket ejteni! Jól ismerjük a ti kanalazástokat.

Ám mégis odajött. Először próbálta meglátni a kanalat, aztán kivenni. Mikor az nem sikerült neki, káromkodva talpamba rúgott:

— Vedd ki minél előbb, te dögletes, mert ha még egyszer ilyen helyzetben talállak, senki sem vakarja le rólad, hogy morzéztál!

Kiviharzottak. Rám csapták az ajtót.

Kicsit kivert a veríték a revolver csöve alatt, meg ez a kellemetlen fekvő helyzet is, hát nagy szuszogva felkeltem. Pihentem. Gondolkodtam. És már biztos voltam benne, hogy ezt a rejtvényt megfejtem, ha addig élek is.

Töprengésemben eszembe jutott, hogy régen festmények, szobrok alá írt szövegekben egyes betűket nagybetűkkel vagy más színnel írtak az alkotóik, s ezekbe a betűkbe rejtették el neveiket, évszámot vagy más, nem mindenkinek szánt mondanivalójukat. Így lehet az én rejtvényemnél is!

Újra lehasaltam. Kezemmel a csövek között kaparászok, de a szemem a titokzatos íráson. A harmadik és negyedik sor nagy-

betűit egybeolvasom. S ekkor, mintha fátyolfelhőcske mögül bújt volna elő a telihold, úgy ragyogott előttem egy újabb:

MARIA, AVE.

Micsoda öröm, micsoda lángolás töltötte meg a szívem. Hála az iránt, aki Máriát így lopta be büntető zárkámba, s ki tudja, még hány más szenvedő rabnak. Mert most már nem volt titok. Nem volt véletlen. Megcáfolhatatlanul előttem ragyogott a börtön-magnificat!:

AVE MARIA!
AVE MARIA.
AVE!

Ekkor már könnyek csillogtak szememben. Meghatódtam, mint Bernadette, amikor Mária, a Szeplőtelenül Fogantatott először lépett barlangjába: Ave, Maria, ave!

Ave, köszöntelek én is a börtön kínzókamrájában.

Ave, maradj itt mindörökre! Hiszen tudod, sehol sincs anyai szeretetedre annyi szükség, mint itt, ahol nincs más, csak kín és kín. Ave! "Rabjaidra nézz! Sorsunk mily nehéz! Szánj meg minket. Vigy haza minket! Rabságban annyit szenvedőket!"

Gyöngéd szemekkel néztem a versikét, mint az anya az elsőszülöttjét. Ugyan, ki írhatta ezt a rab-ávét? Fiatal, öreg, pap, civil? Tudós, tudatlan? Ki rejtőzhet az aláírás három betűje mögött? Hogyan merte aláírni? Nagyobb lett volna Mária-szerelme, mint halálfélelme?

A zárka újrameszelt. Miért nem tűnt el meszeléskor? Igaz, nem könnyű meglátni. De éppen ezért kellett volna a meszelőnek eltüntetnie. Az ecset a cső mögött működött. Észrevették a rabpiktorok? Miért nem meszelték be? Nem hagyhattak falon foltokat, írásokat! Föltétlen észrevették. De rejtekhelye miatt meghagyták, és szerelmükért. Nekik is lehetett kint Máriájuk, hát meghagyták szerelmükért. Így lesz a kis versike, vagy így, vagy úgy, sokak imája, vallomása.

Végre a kanál a földre esett. Felvettem. A szöveget még egyszer elolvasva, távolabb ültem. Hosszabb időn át boldogan elmélkedtem:

Ave Maria, rabok magnificatja! Kicsi vagy, primitív, esetlen, de a legbájosabb virág a mellemen. Erdő szélén rejtőzködő, tavaszi kék ibolya! Mámorító illatot lehelő rózsa: Ave, Maria! Katakombába való felírás. Vagy primitív Mária-szobor alá. De még inkább börtönfalakra: Airám Éva! "Rabságban szenvedők anyja!"

Merengésemből a beugrott őr zavart fel:

— Kivette a kanalat? — kiáltotta. Felugrottam, és a kanállal tisztelegve jelentettem:

— Mély tisztelettel jelentem, igenis, kivettem. Már ezzel ehetem az ebédemet.

— Úgy ejtse még egyszer oda, hogy az ételével együtt lenyomom a torkán! S mehet a siralomházas cimboráival!

Ahogy elment, ténfergő lépéseimmel méregettem a zárkámat. Gondolatom a versen járt. Hogyan merte a nevét leírni? Nagyon bátor lehetett? Sokszor megbüntethették, már nem félt? Hárombetűs név. Háromnevű ember. Magyarban nagyon ritkán használnak három nevet. M. T. S. Hátha nem is nevet jelent? M. T. S.

Emlékezetemben végignézem a verset. Figyelem a betűket: M. T. S. Nini, mit látok, a szöveg kisbetűiben három hasonló alá van húzva! Ezzel akarta jelezni, hogy az aláírásban ne a nevét keressük? M. t. s.! Izgatott, érdekelt, mintha saját életem függött volna ettől a három betűtől: M. t. s.

Hopp! Mit is mondott előbb az őr? "Mehet a siralomházas cimborái után!"

Ez hogy nem jutott nekem eddig eszembe? Persze, ez a zárka kivégzéskor siralomzárka szokott lenni. Abbizony, siralomzárka!

Még a lélegzetem is elállt. A betűk kulcsa előttem ragyogott. Három latin szónak kezdőbetűi. Mégpedig ezeké: "*M*orituri *te s*alutant."

A gladiátorok ezekkel a szavakkal köszöntötték császárukat a cirkuszban, mielőtt halálos küzdelmüket megkezdték volna: "A halálba menők üdvözölnek téged."

Tehát halálraítélt lehetett a szerző. (Halálraítéltek vagyunk mindnyájan, akik bölcsőből indulunk, és sírunk felé tartunk!) A versike ezzel a felfedezéssel új fényt, piros gloriolát kapott. Utolsó ima ez Máriához? Utolsó ima, a végső Ave Maria?

Ha igen, érthető, világos, megható minden szava!

Most már imaként ismételgetem magamban: tízszer, százszor, ezerszer. Nem tudok betelni varázsával. Szívembe írom, emlékembe vésem, húsomba vágom. Magammal szeretném vinni az örökkévalóságba. A mártírok szent vérével látom írva. A világ legszebb Mária-verse lett számomra. Nem bánom, nevessenek ki Dantéék s a hozzá hasonló nagyok, de a raboknak nem ők írják meg a magnificatot!

Nekem ezzel a verssel erdei kápolna lett a kínzó magánzárka. E verssel kívántam maradni, s nem elhagyni soha. Egyetlen ima, melyet börtönben tanultam, mégpedig a siralomzárkában!

Reggel ez lett ébresztőm, este álomba ringatóm. Sétámon ima, napközben olvasóm!

Estharangként csilingeltettem ezt a "szerelmi gügyögést" belefáradhatatlanul: Ave Maria! Rebegtem vele s minden ébredővel: Ave, Maria! Ave, rabok reménye, rabok vigasza! Te "megtalált gyöngyszem": AIRÁM ÉVA! Halálba menők vezércsillaga!

Szeretném, ha utolsó imám is ez a rab-áve lenne, a börtönök rab-magnificatja, s Jézus meg Mária mondana rá "ámen" az örökkévalóságban...

X. fejezet

Börtönmorzsák

"A terror alkalmazásánál senkit sem szabad kímélni!"

(Kun Béla)

"Vizet kérek, mert hullaszaga van a kezemnek!"

(Szamuely Tibor)

Zimri, Koszbi, Pinchász

Az előző könyvemből sok minden kimaradt. Ezeket már nem lehet önálló egységbe foglalni. Ebben a fejezetben hozom azoknak, akik ezekből a morzsákból is szeretnének csipegetni.

A börtönben van külön nyelv, külön szavak, a "börtön-zsargon". Legjobban ismerték és használták a csövesek. Ragadt azonban mindenkire. Olykor használata elkerülhetetlen volt, mert csak általuk lehetett kellemetlenségtől, lebukástól megmenekedni. Állítólag sok bennük a zsidó szó. Legtöbbjüket már elfeledtem. Ám közülük sokat használtam írásomban is, mert olykor ki sem kerülhetőek. Párat megismétlek:

Bedutyizni: börtönbe kerülni; lebukni: szabálytalanságért büntetést kapni; csöves: nem politikai rab; hipis: zárkamotozás; vamzer: spicli, besúgó; smasszer: őr; dörzsölt: ravasz, minden hájjal megkent; kübli (kibli) a szükségletre használt edény; szajré: lopott, "szerzett" dolog; cucc: a rab holmija; haver: cimbora; sittelni valakit: büntető zárkába tenni; mázsa: a büntetések éve. . .

A rabok sok ilyen szót magukkal hoznak kintről, különösen az alvilág emberei. Sokszor maguk gyártanak az igénynek, az adott helyzetnek megfelelően. Állítólag Hóman Bálint történészünk nevezte volna el Rákosit Luigi Grittinek. Ha cellájukban Rákosiról beszéltek, csak Luiginek vagy Grittinek nevezték. Nem annyira csúfondároskodó szándékból, hanem inkább azért, hogy beavatatlanok elől födjék beszédtémájukat. Miért éppen ezt a nevet adták Rákosinak?

Hírhedt ember volt ennek a névnek a hordozója hazánk történetében. Mégpedig egy törökországi olasz követnek s egy mohamedán nőnek a törvénytelen gyermekeként ismeretes. Törökországban élt, és csak az anyja nevelte, de az apja nem tagadta meg tőle soha a segélyt. Kimondottan kalandor, kegyetlen, nagyzoló, hatalom- és pénzsóvár ember lett belőle. Először az egri érseki széket kaparintotta meg magának, majd a török szultán akaratára — János királyunk jóváhagyásával — Magyarország kormányzója lett. A budai ferences zárdában tartott országgyűlésen elhangzott hazug beszéde után így jellemezték és vádolták: "Ígéreteit nem tartja be, népidegen, hogyan lehetne hát hű hozzánk." Nem is volt. János királyunk a panaszkodó uraknak ezt mondotta: "Ez az idumeus a ti kormányzótok. Őt hallgassátok!"

Súlyos összegekért dicsőítő verseket iratott magáról. Az egyik költő "Magyarország megmentőjének nevezte" azt, aki az ország felett rémuralmat gyakorolt, kifosztotta népét, s azért alattvalói haragja söpörte el nemcsak a színről, hanem még az életből is...

Nos, ha Luigi Gritti ilyen volt, tényleg nagyon illik a neve Rákosi Mátyásra.

Magam is csináltam börtönszavakat ismert nevek helyettesítésére. A Bibliából vettem hozzá mintát. Rákosit (és társait) Zimrinek, Sztálint — oroszokat és kommunistákat — Koszbinak, azokat pedig, akik nekik ellenálltak, mint pl. Mindszenty, Pinchásznak neveztem.

Ugyanis a Számok Könyvében olvashatjuk, hogy Izrael Sittiben ismerkedni kezdett a pogány Moab leányaival, amidianita asszonyokkal, s eljárt a pogány áldozatokra. Sőt: Zimri — Mózes és a nép szeme láttára — egy Koszbi nevű nőt sátorába vezetett. Mire Szaki pap fia, Pinchász, utánuk ment, és hálókamrájukban mindkettőjüket keresztüldöfte.

Joggal nevezhetjük hát Rákosit Zimrinek, mert az oroszoknak, a pogány kommunizmusnak híve lett, s ebből választotta, hozta hozzánk jegyesét, asszonyát, a kommunizmust, Koszbit. Pinchász elnevezése is világos.

A kommunistákat neveztük janicsároknak is, mert őket is ellenségeink nevelték saját hazájuk hóhéraivá, letipróivá, miként ezt tették régen a törökök az elrabolt magyar fiukkal.

Ezek a rajtjeles szavak és nevek a beszélgetésnek külön ízt, zamatot adtak, és a cinkosság márkáját nyomták rá. Megtörténhetett, hallottuk, hogy mások beszélgetnek, de nem értettük, hogy mit. Különösen nem, ha alvilági rabok beszélgettek egymást között.

Vörös Tertulluszok

Minden kor minden vádlottja számára az ügyész roppant fontos egyéniség volt pörében. A pör kimenetele szinte tőle függött.

Korunkban és a vörös országokban ez már nem állítható. Ugyanis nem annyira a tényeken alapuló vád megszerkesztője és kivitelezője, mint inkább a párt akaratának jogi formába való öltöztetője, és a bíróság színpadán az ügyész szerepének az eljátszója.

Erre nagyszerű bizonyíték Sulyok Dezső ügyészkedése Imrédy perében. Sulyok nem kért halálos ítéletet vádlottjára, mert személyileg nem tartotta méltónak a halálra. A bíróság mégis halálra ítélte Imrédyt, még annak ellenére is, hogy a párt által kinevezett ügyész a törvényekre hivatkozva föllebbezett a csalárd ítélet ellen. Talán több ilyen eset nem is fordult elő, mert az ügyész mindenkor csak a párt akaratát hajszolta. De még hajszolnia sem kellett, csak ezt a hajszolást mímelnie, hiszen a bíróság és az ügyészség sohasem akart mást, mint a párt. Egyedül Sulyok volt olyan vak, és a vörös berkekben oly rosszul informált, hogy nem fogta fel helyesen a párt akaratát. No de ez a kis zökkenés nem sokat számított. Az eredmény ugyanaz lett: halál!

A vádlott s vele az egész ország, már csak azért is gyűlölt minden ügyészt, ha csak elvállalta ezt a szerepet — hát még menynyire gyűlölte, ha ezt az illető maga kérte! —, mert mindenki meg volt győződve, hogy a bíráskodás becstelenül megy, becstelen alapokon és törvényeken. Nem az igazság keresése és kutatása a fontos, hanem valakinek elintézése, megbosszulása, eltüntetése. Tehát az ügyész aljas dologban aljas szerepet játszik. Ezért minden elítélt borzalommal, megvetéssel gondolt minden ügyészre. Az aljasság megtestesítőjeként éltek a rabok emlékezetében. Az enyémben is.

Bezzeg az ügyészek önmaguk szemében — hacsak nimródok voltak is — roppant nagy, fontos személyiségeknek látszottak. Azt hitték, hogy a történelem főszereplői. Azt hitték, hogy a világ gyeplőjét markolják, és a földünk arra megy, amerre ők húzzák a zablát. Pedig a legtöbbje — különösen, ha a régi rendszer embere volt — csak egyszerű mórnak számított, akit az igazi urak kegyeskedtek egy kis "dögtakarítással" megbízni. Nem mintha maguk nem tudták volna elintézni, hanem a fertőző hullákat nem szeretik markolászni, meg érdekesebb is ellenségeiket saját hóhéraikkal elintézni. "Hadd falják egymást, hadd pusztítsák, így valamikor még azt sem mondhatják, hogy mi csináltuk!"

Ha aztán megtették kötelességüket, szemétként mehettek a süllyesztőbe, az ország nagy csatornájába. Még akkor is, ha maguk kapaszkodtak fel — segítőkészen — az ügyészi pulpitusra, ha önként vállalták a hóhérszerepet.

A saját, régi embereiket, az általuk nevelt fiatalokat annál inkább támogatták, és számukra az ügyészkedést a legjövedelmezőbb foglalkozássá tették. Jó pár évig halálra keresték magukat!

A felszabadulás után annyi ügyészre volt szükség, hogy gyorstalpalással kellett a hiányt pótolni. Ezek a minden tekintetben kiéhezett alakok a párt akaratának tökéletes kivitelezői lettek, maguknak pedig általa megszerezték Krőzus aranyládáját. Tudásuk? Semmi! Keresetük? Amennyit bírtak szerezni. Vádoltjaikat nemcsak életüktől, szabadságuktól akarták megfosztani, hanem utolsó fillérüktől is. Összejátszottak a védelemmel, rendőrséggel, bírósággal — hiszen mindenki keresni akart —, és arany kilókért, ezres kötegekért ígértek fűt-fát a bitófa alatt állónak, hogy aztán ezekből legtöbbször semmit se teljesítsenek. Ez az aranyba olvasztott vérszipolyozás annyira ment, hogy 1948-ban már maguknak a gazdáknak kellett kissé mérsékelni ügyészeik étvágyát azáltal, hogy több tucatot közülük "zsarolásért" letartóztattak.

Nem hinné az ember, ha nem a tények szorítanák, micsoda tülekedés folyt az ügyészi megbízatásokért. Egyesek pénzért akarták, mások a bosszúért lihegtek utána. Voltak, akik olyan tógát öltöttek magukra, mintha egyenesen az Istentől küldött igazság angyalai lennének, akik semmi mást sem akarnak, mint a megsértett isteni és emberi igazságokat megtorolni. Talán ezek voltak a legcsúnyábbak, a legszerencsétlenebbek.

Itt van elsőnek például Sulyok Dezső, akinek hangjára az egész ország figyelt, politikai magatartásának súlya volt, aki még a pártalapítás Jákob-létrájának csúcsára is felkapaszkodott. Szavai szerint a legkeresztényibb elveket képviselte, és csak az igazság érdekelte. A Kisgazdapártban fő-fő volt, amikor az akkori igazságügy-minisztériumot kérte, hogy ő lehessen Szálasi ügyésze. Miért akarta ezt a megbízatást? Azért, hogy hangot adhasson annak a meggyőződésének: "Nem lehet mindent a politika palástjával betakarni, amit egy nép sorsának intézői tesznek!"

Nem kapta meg. A versenyfutásban egy fejhosszal lemaradt. Elkacsmarta előle az a Nagy Vince, aki valamikor a hírhedt Károlyi Mihály kormányának belügyminisztere volt. És Nagy Vince ezt a koncot sehogy sem akarta elengedni. Ragaszkodott hozzá, "mert benne pályája jutalmát látta!"

Sulyokot hoppon maradásáért kárpótolták azzal, hogy neki adták Imrédy perét. Nem akarták, hogy benne szoruljon az igazságnak az a gőze, mely a múltnak minden gazságát felperzseli. Nehogy önmagát vesse szét ez a gőz, vagy eméssze el tüze. Népünk még csak megértette valahogyan, hogy Szálasin akarta az igazság szablyáját kipróbálni, hiszen róla és nyilasairól a bűnök

tengerét emlegették. De hogy Sulyoknak jó Imrédy is, akit az ország legnagyobb része tisztelt, nagyra értékelt, már megdöbbentette az embereket, és kételkedtek istenküldötte angyalságában. Létramászást láttak benne, és kiszámított szolgaságot.

Valahogyan ezt érezte ő maga is, mert sietett magyarázkodni: "Elvállaltam, hogy ország-világ előtt kifejthessem: A nemzettel szemben annak vezetői oldalán fennálló büntetőjogi felelősségről vallott felfogásomat!" Mindegy volt tehát neki, kit kap boncasztalára, csak legyen, akin kifejthesse ELMÉLETÉT, hogy kifejthesse az igazságot. Természetesen ez az elmélet igazság volt most a kommunisták szemében is, a nem kommunistákkal szemben! De csak így!

Elvállalta, holott saját bevallása szerint már Nagy Vince ügyészkedésénél látta: "A felelősségre vonás nagy nemzeti eszméje megbukott... Most zsidó üldözi a nem zsidót!" Elvállalta, sőt: boldog volt, hogy világfórumot kapott eszméi meghirdetésére. Szentül hitte: az igazság szól ajka által, s nem akarta belátni, hogy ezekben a pillanatokban Sztálin beszél belőle, hogy Rákosiék nyelve lett. Nemcsak elvállalta ezt a megbízatást, hanem oly brilliánsan is ügyészkedett, hogy még akarata, sőt: tiltakozása ellenére is golyót kapott az áldozata.

Legmegdöbbentőbb, hogy ezért a tettéért még akkor sem érzett lelkiismeret-furdalást — és nem ismerte el, hogy hályog takarta szemét, mások eszköznek használták —, mikor már világgá futott azok elől, akiknek megtette móri kötelességét, s nem akart még egyszer szolgálni nekik azzal, hogy saját magát adja ügyészeik kezébe. Inkább helyette dicsekedett, hogy erre a tettére az Ég legnagyobb képviselői is áldásukat adták.

Ugyanígy cselekedett a hírhedt Katona Jenő is, akit ma "minden erkölcsi érték híján levő embernek" jellemeznek. Katolikus újságíróként kezdte működését. Világmegváltóként forgatta tollát. Élők és holtak bírájának lépett fel. De mindig csak karriervadász, csúszó-mászó embernek nézték, akiben ezer lehetőségek hét ördöge lappangott.

"Hamarosan Rákosiék hitvány kiszolgálója lett." Annyira ment, hogy Mindszenty bíborosunk ellen ő viselte a legvitriolosabb sajtóhadjáratot. Aztán kérte, hadd állhasson ő is az olimpuszi magaslatnak számító ügyészi asztalra, hadd lehessen Rajniss Ferenc ügyésze. Megkapta ezt a koncot. Talán élete legszebb s legnagyobb falatát. Kitűnő munkát végzett — gondolta —, mert áldozata halálos ítéletet kapott. De ez kevés volt neki. Követelte, hogy két órán belül végezzék is ki.

Ki kételkednék, ha megkérdeznők indítóokáról, hogy nem ezt

állítaná: a Sulyok-elvek diadalra juttatásáért húztam magamra az asztal-hóhér palástot?

Ezt az elvet, ezt a magatartást — az ő pulpitusukon hangoztatva és mutatva — Moszkvában vagy legalább Moszkvától tanulták. A nürnbergi világperben az orosz ügyész szintén a gyilkosokat, az isteni, emberi törvények lábbal tipróit akarta megbüntetni — orosz háborús bűnös egy sem akadt! —, mégpedig kivétel nélkül mind halállal. Az az ügyész, aki Katynban megszervezője volt az ötezer lengyel tiszt meggyilkolásának! Mióta lehet a fönti elveket vallva tömeggyilkos állítólagos gyilkosok ügyésze? Ha megkérdeznénk, bizonnyal azt felelné: "Se Katynban, se Nürnbergben nem ügyész voltam, hanem 'pártmegbízott' ". Ha így felelne, igazat mondana.

Mert valóban, egy idő óta egyes országok ügyészei nem mások — egyik kicsiben, a másik nagyban —, mint megbízottak, még akkor is, ha önmagukról mást állítanak, vagy maguk kapaszkodtak fel az ügyészi emelvényre.

Az én ügyészem is ez volt: "megbízott!" Nagyon lent állhatott még a ranglétrán, hogy ilyen magamfajta semmi üggyel bízták meg. De lehet, hogy ez neki akkora falat lehetett, mint Sulyoknak Imrédy, Katonának pedig Rajniss. Legalábbis ezt gondolhatta róla az ember, ha a külső magatartása a belsőt fejezte ki. Igazi ügyészi típusnak mutatta magát, s ebből is jellegzetesen kommunista.

Mikor a bíró felszólította, hogy mondja el vádbeszédét, úgy állt fel, hogy mellét fontossági tudata csaknem szétrepesztette. Vállai feszültek, mintha azon Herkulesként vagy Sztálinként viselné az egész kommunista világbirodalmat. Diktátori tekintettel végigpásztázta a közönséget. Látszott rajta, hogy még a szuszt is beléjük szeretné fojtani. Szeretné, ha olyan csend borulna termünkre, mint a világ teremtésekor, hogy halált osztó szava zengjen-bongjon a föld egyik sarkától a másikig. Nem szemével, hanem vállával hajolt úgy a tisztelt népbíróság elé, mintha egy mozdulattal, egyetlen óriási zsákba gyömöszölve döntené eléjük, amit várnak tőle: egy ember végleges elintézését.

Aztán megnyílt egyéniségének Vezúvja. Mélyből szakadt morajlással, tűzhányóhoz illő gesztusokkal öntötte magából a lavinát, szórta rám az ismert "vád-smoncák" sistergő szikláit:

"*Tisztelt Népbíróság!*

Mily hallatlanul hálátlan az Egyház, és megdöbbentően hálátlanak a papképviselői, mint az is, aki most előttünk, megérdemelten, a vádlottak padján ül. Amikor demokráciánk még a munkások szájától is elvonja a szükséges falatot, hogy felépíthesse az Egy-

ház iskoláit, kijavíthassa templomait, és földhöz juttathassa szegény papjait, akkor ő és fiai, mint itt a vádlottunk is, hátulról orozva ledöfi. Ledöfi: lázítással, bujtogatással, aljas hazugságok és rágalmak terjesztésével! Még a rend békés őreit, a rendőrséget is szeretné kardélre hányva látni. A béke emberének mondja magát, de valóban a lázadásé! Szenteltvíz helyett vért hintene azokra, akik a békét akarják, és a demokráciát építik, ha éber pártunk és a dolgozók vasökle könyörtelenül le nem sújtana rá. Ezek az orvtámadók a vádlottak kemény padján majd megtudják: büntetlenül nem garázdálkodhatnak! Igazságszolgáltatásunk örökre elveszi kedvét ezeknek az orgyilkosoknak... Tisztelt Népbíróság, mint népünk és demokráciánk legnagyobb ellenségére, a lehető legsúlyosabb büntetés kiszabását kérem!"

Minden színészkedése ellenére is látszott, unja már ezt a szöveget. Túl színtelen, szagtalan. Nincs benne semmi lehetőség a fantáziának. Nem eredeti. Túl kopott. Talán minden papnál ezt színészkedi el.

Nem is érdekelte a bírókat. Ásítoztak, lehunyták a szemüket, szunyókáltak. Ha mégis néztek, a közönséget figyelték. Rám egy se nézett. Én már nem voltam érdekes. De a nép magatartása mindig számít náluk. Gondolom, hogy a hatással meg lehettek elégedve. Hiszen olyan csend szakadt a termünkre, mintha az esztergomi bazilika kriptájában ülnénk. Ez az egyszerű nép ilyen villámokat szóró beszédet még nem hallott soha. Szájtátva, rémülten, szemük sarkában könnycseppel hallgatták ezeket a sírásó szavakat, véres vádakat. Hitték, bíráim előtt oly nagy bűnös lehetek, hogy pár perc múlva talán előttük szabdalnak darabokra. Lehet, hogy egyik-másikuk már lelkem üdvéért imádkozott...

A bíróknak nem kellett figyelniök az ügyészre. Az ő beszédjüket mondta. A pártét. Mindnyájan kívülről tudták. Ha elakadna, biztonságosan kisegítik.

Vörös Tertulluszom úgy ült le, mint aki tudja: szava nem pusztában hangzott el. Selyemkendőjével könnyedén törülgette páravont homlokát. Nyugodt mozdulatokkal rakta össze cókmókját. Előtte nem kétséges: ez az ügy bevégeztetett!

Nem csalódott. Boldog megelégedéssel vehette tudomásul, hogy a tisztelt népbíróság eleget tett kívánságának: az adható legnagyobb büntetést szabta ki rám.

NÉGY ÉV!

Nem fellebbezett. Nem kért többet. Gondolta — így saccolt le —: Ennek az emberek elég ennyi, hogy sarkát többé ellenünk fel ne emelhesse!

Majdnem igaza lett!

Uram, csak még egyszer!

Talán a nagy testű, vágóhídra indított állatok retteghetnek úgy a szállítástól, mint mi, rabok féltünk. Hajcsáraink párral megörvendeztettek bennünket. Nem egyformán voltak elviselhetetlenek, de a Vácról a Gyűjtőbe irányítottat még ma sem tudtam elfelejteni.

Térdig gázoltunk már a nyárban, és nyakig a kánikulában, mikor szokatlan riadalommal hajkurásztak bennünket össze a kazánudvar szénhegyei közé. A felejthetetlenség pecsétjét erre a szállításra nem az ütötte, hogy a körülmények miatt mindnyájan azt hittük, hogy életünk utolsó pillanatait éljük, hanem maga a szállítás módja, s ahogyan az végződött. Még ma is kiver a veríték, ha rágondolok.

Teherautókba zsúfoltak bennünket. Ha megtelt egy kocsi, vastag ponyvát borítottak rá, s lekötözték, hogy ne lássuk, kik szállnak be a többibe. Órákat ültünk így, mert nagy szállítást készítettek elő. Ezzel pedig sok minden jár. A legkorábbiak ebéd nélkül kerültek a kocsijukba. A nagyobbik baj nem ebből származott, hanem, hogy váratlanul szólították ki őket a zárkákból, és sokan már órák óta nem végezték el szükségletüket. Úgyhogy legelőször ez kezdte az öregeket kínozni. Mikor már úgy érezték, hogy nagyon kellene, szóltak az őröknek. Mindjárt meg is kapták a gúnyos választ:

— Nincs tisztasági séta! Nem kutyák maguk! Mire való a nadrág? Sok elfér az ülepben!

Ó, már most mit nem adtak volna ezek egy kibliért, egy bádoggörényért. Nem gondolná az ember, mit tudunk szenvedni, amikor erőszakkal állati sorsba taszítanak bennünket.

Nem volt elég ez az egyre növekvő kín, fokozódott a hőség, a levegőtlenség és az izzadás miatti szomjúság...

Két őr ült be kocsink végére. Feltűnő mozdulattal nyitották ki géppisztolyuk závárát. Egyikük különös nyomatékkal jegyezte meg:

— Nincs mozgás! Nincs beszéd! Vigyázzanak, a legkisebb fegyelmezetlenség megszólaltathatja Sztálin-gitárunkat. Túl közel vagyunk egymáshoz. Nagyon érzékeny kis jószágok ezek.

Hallottuk, hogy egész karaván indult. Rekedten brummogtak a motorok. Szívünk kalapálta hozzá a szabálytalan zörgést. Nyugtalanság és félelem szorongatott mindnyájunkat. Hová, minek? Miért? Jobb lesz, rosszabb az életünk? Valahogyan azt nem bírtuk elképzelni, hogy a vácinál még rosszabb is lehetséges. Ha igen, bár ne érnénk oda soha, legalábbis élve ne... Azonban mindenhol könnyebben meg lehetett halni, mint az után. Úgy vigyáztak ránk

az őrök, hogy közénk még a halál sem tudott befurakodni. Sztálin-gitárjukból golyót kaptak volna, ha felénk közelednek...

Hiába emelték ránk fenyegetőleg fegyverüket az őrök, hiába ordítottak, s csattogtatták a závárt, a kín, a nyomorúság mocorogtatott bennünket. Különösen azok mozogtak, akik sehogy sem akarták használatba venni a "Sztálin-küblit", az ülepet. Öreg, beteg emberek ültek közöttünk, akik nem voltak már a maguk urai. Először az arcok kékültek el. Aztán ájuldozgattak. A levegő egyre bűzösebb lett. Majd a kocsi padlónyílását kereste csörgedezve az emberi gyöngeség. A pokol kínja fojtogatott bennünket, de nem tehettünk semmit. Emberek voltunk, emberi gyöngeségek gyúrmánya.

Nem lehetne ezt a szállítást másként intézni?

Lehetne. Hogyne lehetne! Ha embereknek néznének bennünket, s nem vágóhídra szánt barmoknak.

Estére értünk a budapesti Gyűjtőbe.

Üdv, őrtornyok kastélya! Első pillantásra te semmit sem változtál. De látod, hogyan érkeztünk mi vissza? Nemrég innét a mennyországba indultunk, és a pokolcsárdába kerültünk. Élőhalottként most visszatértünk hozzád, abban a reményben, hogy legalább a régi maradtál. Ha igen, örülünk viszontlátásodnak. Eddig mindig csalódtunk, mert jobbat vártunk. Már lemondtunk a jobbról, megelégednénk a régi rosszaddal. Már nincs erőnk a további csalódásra.

Amint kiszállhattunk, és bekerültünk az épületbe, csaknem egyikünknek sem a vacsora járt az eszében. Mit számít annak az a pár falat, melyet vacsorának csúfolnak, aki örökké annyira éhes, hogy már nem tud éhesebb lenni? A másik gyötörte a társaságot, az a kín, amely állati ocsmányságba taszított sokunkat. Illemhely után kiáltottunk.

— Nem lehet! Ha eddig kibírták, már kibírják, míg zárkába kerülnek! Átadás! Figyelem! Senki se moccanjon!

Mégis, mikor az őrök látták, hogy egyik-másikunk mily pocsékul néz ki, s kínjukban összerogynak, nekieresztettek bennünket a kívánság netovábbja helyének.

Rohantunk, mint az állat a moslékkal teli vályúhoz, nem gondolva arra, hogy ennyinek a hely túl szűk és kicsi. Őreink utánunk. Taszigálták vissza a sűrűjét, a bentiekre ordítottak:

— Sietni, sietni! Mások is be akarnak kerülni. Ne komázzunk, ne gatyázzunk ott!

Akit elértek, megragadták, kihajították, tekintet nélkül arra, hogy végeztek-e vagy sem:

— Majd kitisztítják a ruhájukat a cellájukban. Nem bábáskodhatunk itt egész éjjel! Sietni, sietni!

Sietni! Mintha ez olykor rajtunk múlnék. Pláne most, amikor idegeink táncolnak, mint a viharban a telefondrót, a fantáziánk felajzott, mintha máris betegek lennénk. Számunkra az őrök ordítozása nem a kocsis fütyüléseként hatott, nem nyugtatott, hanem izgatott. Egymás lábát taposták a rabok, s piszkították magukat és társaikat... Én már majd szétpukkantam, ilyen körülmény között mégsem tudtam megkönnyebbülni.

Így zavart el az őr végezetlenül:

— Menjen innét, mert szétrúgom! Nem talál ennél különb szórakozóhelyet?

Ó, egyik ember a másikhoz mily kegyetlen tud lenni! Mennyire nem érti meg a másikat. Csak azért, mert ő még sohasem volt hasonló helyzetben?

Kirepültem a folyosóra. Benyomtak a rabok sorába. De én semmiről sem tudtam, csak kínomról. Olyan kínról, amilyent eddig nem ismertem.

Ahogyan ott tipródtam ismét a többiek között, nyomorúságom eszembe juttatott egy betegemet. Fiatal pap voltam még akkor, tapasztalat híján, mikor hozzá hívtak, hogy lássam el a betegek szentségével. Ő azonban se velem, se azzal nem törődött, akit hozzá hoztam, csak egyre keservesebben jajgatta:

— Uram, Uram, semmi mást, semmi mást sem kérek, csak azt az egyet, hogy még egyszer el tudjam végezni a szükségletemet!

Akkor még nem tudtam, mit kér az az ember. De sejtettem, mert szemei a kíntól csaknem kifordultak. És a hangja? Van-e a földön olyan nagy színész, aki hűen tudná utánozni? Ezt utánozni nem lehet egészségesen, csak betegen, mint most én, aki szintén úgy nyögöm:

— Uram, csak még egyszer!

Sohasem tudtam ezt az embert elfelejteni, mert akkor tapasztaltam életemben először: mily törékeny, mily nyomorék az ember; mily kis testi hiba kell ahhoz, hogy pokolban érezzük magunkat, s mily kis javulás, csak megkönnyebbülés, és máris a mennyországban sétálgatunk. Fiatalon hogyan gondolhattam volna arra, hogy egyszer majd "egészségesen" és börtönben ugyanaz lesz az én imádságom is:

— Uram, csak még egyszer, csak még az egyszer!

Aztán mi történt velem, az éjjelt hol és hogyan töltöttem, nem tudom.

Csak arra emlékszem, hogy reggel egy idegen zárkában nyitottam ki a szememet.

BENT a bárány, kint a farkas

Az első könyvemben elmondottam, hogy a Kisgazdapárt politikusai is bejártak a börtönbe előadást tartani, a rabokat zárkájukban meglátogatni. Különösen az utóbbi népszerűség-hajhászás volt, és annak a fitogtatása: törődnek a néppel. Mivel lélekben még ekkor is szinte kivétel nélkül kisgazdapártiak, helyesebben kommunistaellenesek voltunk — azt gondoltuk, hogy ők is —, joggal elvártuk, hogy segítő, megértő szándékkal jönnek, és látván nyomorúságunkat, megtudván becstelen ítéleteinket, segítségünkre sietnek. Azért egészen logikusan hangzott egyikük hozzám intézett kérdése:

— Mi a bűne? Miért van itt?

Persze, hivatalosan azt kellett volna felelnem: lázításért, gyilkolásra való bujtogatásért, a demokrácia gyalázásáért. Erre a kisgazdapártiaknak könnyű lett volna a dolguk. Könnyűszerrel húzhattak volna rám egy újabb vizes lepedőt, mondván: "Lám, lám! Pap létére miért nem vigyázz jobban? Miért ellensége demokráciánknak?" Aztán diadalittasan kivonulhattak volna: ilyen nagy bűnösön nem lehet segíteni. Javuljon meg. Börtön után pedig viselkedjék tisztességesen! Építse a demokráciát, és ne rombolja!

Csakhogy én most nem hivatalosan, hanem dialektikusan feleltem, ami így hangzott:

— Semmi! Semmiért sem vagyok itt!

Rám nézett, mintha orrba vágtam volna, vagy nem jól értené a feleletet. De amikor én megismételtem a dialektikámat, düh és szégyen marta az arcát, és kicsattant:

— Marhaság! Akárkit kérdezek, mind ezt feleli: "Ártatlanul tartóztattak le. Ártatlanul ítéltek el!" Hát egyetlen bűnös sincs a börtönben?

Mivel minden népbíróságban egyik tag mindig kisgazdapárti, természetes, hogy minket a kisgazdapárt is elítélt hivatalos kiküldöttei által, akik a párt parancsa szerint cselekedtek. Ha most elismerné, hogy bent tényleg ártatlanok vannak, saját magukat marasztalná el. Ez pedig nagyon kockázatos állásfoglalás. Ilyenért még ma közénk kerülhetne.

Rabtársaim bűvölő szemekkel néztek rám. Erőt, bátorságot akartak belém pumpálni, nehogy megijedjek a megfelelő választól, amely legalább olyan kockázatos, mint a kisgazdapárti elismerése.

— Nincs! — feleltem. — A bűnösök a börtönön kívül vannak!

— Ugyan, elment az esze?

— Uram, most jött meg. Ismeri ezt a játékot: bent a bárány, kint a farkas?

— Ismerem!

— Nahát, most ezt játsszák a mi országunkban: bent a bárány, kint a farkas! Kivétel nélkül minden párt. Érthető?

— Marhaság! Szójáték, nem bizonyíték!

— Nem marhaság! — kiabálta a zárkánk. — Ez az igazság: kint vannak a farkasok!

— Igenis, marhaság! — ismételte még egyszer emberünk, és társaival kivándlizott a zárkánkból. Érdemes volt utánuk nézni. Nem felvágott fejjel, igazságuk és győzelmük tudatával, hanem lehajtottal ténferegtek kifelé, mint akik érzik: ők a bűnösök; akik most döbbentek rá, hogy csúszik lábuk alól a talaj, a nép követ vet rájuk, mint az ország vörös farkasaira. Hallatlan, már a börtönben is arcul merik őket ütni? Nem más ez, mint Júdás kötelének meglebegtetése. Eddig ők verték arcul Jézust, most visszakapnák? Lehet ez?

Bizony, lehetett, mert a Kisgazdapárt semmi sem volt "felszabadulásunkig" az országban. Semmi! De mivel a nép hitt benne, hitte, hogy a kommunizmus ellen együtt van vele, egyetlen, de 57 százalékos szavazattal az ország szeme fényévé tette, Magyarország koronázott királyává. Én csak egyszer szavaztam életemben, akkor is rájuk. Velem együtt hitte az ország: "Megváltják Izraelt!" De elég volt hozzá szűk három év, hogy lehulljon szemünkről a hályog, és áldás helyett átkot szórjunk rájuk.

Ekkor már tudta az ország: a Kisgazdapárt nem volt méltó a bizalmára. Leméretett, és túl hitványnak találtatott. Soraikban nyüzsögtek a kommunistákkal, oroszokkal kollaborálók. Vezetőik — és az egész párt —, csak arra voltak jók, hogy az ország bolsevizálását általuk valósítsák meg. A legszörnyűbb eszközök voltak ellenségeink kezében. Önzők, saját érdekeiket nézték, a nép nem céljuk, csak eszközük. Nem üldözött bárányok, hanem üldöző farkasok. Nem ártatlanok, hanem bűnösök, akik még valameddig kint üvölthetnek. Üvöltik, hogy a börtön aklába bezárattak a "farkasok"!

Távozásuk után zárkánk egyszerre zsákmányt tépő farkassá változott. Ez az igazságtalan magatartás és nyilatkozat felkorbácsolta vérüket, fantáziájukat. A csalódott állat dühével vetették magukat a vezérkosokra: lássuk, igazán farkasok vagy bárányok? Valóban, hogyan is volt, mint is volt? Jobban ismertük történetüket, mint a sajátunkat. Mindenkinek volt pár darab köve a mozaikból. Könnyűnek mutatkozott félelmetes portréjukat összeállítani.

1945-ben a Kisgazdapártnak ezek a voltak a tartóoszlopai: Tildy Zoltán mint pártalapító és ügyvezető elnök, akiből köztár-

sasági elnök lett. Nagy Ferenc, a párt vezetője, majd miniszterelnök. Varga Béla, a párt mindenhatója, majd a nemzetgyűlés elnöke. Kovács Béla, a párt legtevékenyebb tagja. Mindegyik múltjában volt olyan folt, mely miatt az oroszok és a kommunisták a markukban tarthatták őket, így ha akartak volna sem cselekedhettek volna akaratuk szerint.

Tildy Zoltán, a palástos hóhér, mint államelnök, ezrek halálos ítéletét írta alá. Idegen vérű felesége nyomására szívből benne volt a bosszúban, és a nemzet elvörösítésében. Vejével lopta az ország értékeit, és csempészte Egyiptomba. Mikor elvégezte, amit vártak tőle, rajtacsípték az egyiptomoskodásában, és rájöttek, hogy "összeesküvésben' vett részt. Börtönbe rúgták, mint az utolsó rongyot.

Nagy Ferenc minden erejével a vörösök javára dolgozott. Szolgálata megtétele után, mikor már érezte, hogy ácsolják a bitófáját, az eltüntető csatorna fedelét számára leemelték, svájci üdüléséből nem tért vissza, de előzőleg kiverekedte, hogy pipáját és autóját utána küldjék. Úgy hírlett, hogy mint veszélyes összeesküvőt az oroszok letartóztatják. Mivel "félelemérzetek és víziók kínozták", megszámlálhatatlan bűnével disszidált.

Varga Béla, ez a szerencsétlen katolikus pap, mint a nemzetgyűlés elnöke, minden erejével az úgynevezett "hóhértörvény" (a demokratikus államrend és köztársaság büntetőjog védelme) megalkotásáért dolgozott. Ezzel sikerült az ország gerincét megtörni, százezreket börtönnel, internálással, halállal sújtani, és a nemzetet bolsevizálni. (Mindszentyt meg engem is ezzel a törvénynyel intéztek el.) Mint a Kisgazdapárt vezérszónoka, így ajánlotta az országgyűlésnek:

"*Mi ezért a demokráciáért keservesen megszenvedtünk és megküzdöttünk, megküzdött az egész magyar nép. Ezért nem hagyjuk azt, hogy a szabadság és egyenlőség, mely princípiuma a demokráciának, elvesszen! Mi törvényt kérünk arra, hogy ez a demokrácia, mely másként talán meg sem születhetett volna, mint vérben és szörnyű vajúdásban, valóban évszázados közkincse legyen végre ennek a sokat szenvedt magyar nemzetnek.*"

Az iskolákban való hitoktatások eltörlésének is ő volt a faltörő kosa. Mikor megtudta, hogy őt is oroszellenes összeesküvés címén akarják befogni — már reá sem volt tovább szükség —, Nagy Ferenc után külföldre szökött. Ő meglógott, de áldozatait itt hagyta.

A bűnösöknek egymás után külföldre való szökése a Kisgazdapártot (kollaboránsokat) iszonyú dühbe hozta a parlamentben. Lövellték is utánuk átkukat:

"A párt most volt vezére, elnöke, miniszterelnöke, a nemzetgyűlés elnöki székébe emelt ügyvezetője felett tör pálcát a törvényhozás színe előtt. Bűnös részesei voltak az összeesküvésnek, amely nemcsak a magyar nép, hanem a felszabadító jóbarát, a Szovjetunió ellen is irányult!" (Lám, így kiabálnak az ártatlanok, a kinti "farkasok", hogy mindegyik összeesküvés csak koholmány volt, egyszerűen süllyesztő.)

És Kovács Béla? Az ország népe őt is éppen úgy kezdte gyűlölni, mint ekkor már az előbbi három nagyot. Kovács Béla ezt észrevette. Nem akart a Színpadról csúfosan eltűnni. Sőt! Ekkor mással kemény kommunistaellenes újságcikkeket íratott, melyeket Kis Újságjában saját neve alatt közölt. Erre az egész ország figyelme felé fordult. Benne vélték az ellenálló vezér felemelkedését. Természetesen a nagy hűhóra Moszkva meg Rákosi is felfigyelt, s azonnal elhatározta eltüntetését. Ehhez megnyerte a Kisgazdapárt három nagy tartóoszlopának a segítségét. A vád lett: oroszellenes összeesküvésben volt része!

Kovács Béla kétségbeesetten próbálta a nyakára vetett pányvát lerázni. Tildyt, az ország elnökét, "szemben gazembernek" nevezte, és le akarta lőni. Varga Bélára is revolvert rántott: "mindjárt agyonlőlek!" Tettében mások akadályozták meg. De hiába. Ő nem volt Sámson, aki filiszteusai fejére dönthetné templomukat. Sok áruló Delilája volt.

Debrecenben éppen a kommunista párt székháza előtt álltam, és olvastam a kirakott legújabb híreket, amikor kijött egy férfi, s kirajzszögezett egy nagybetűkkel írt papírt:

"Kovács Bélát oroszellenes összeesküvésben való részvétel miatt az orosz katonai hatóság letartóztatta!"

Körülöttem egyszerre mindenki néma lett. Én nagyot sóhajtottam. Mire a mellettem levő férfi a fülembe súgta:

— Ha Kovács Bélával ezt tehették, mától kezdve ebben az országban senki élete sincs biztonságban!

Kovács Béla úgy eltűnt örökre az élet színpadáról, mintha Moszkva legnagyobb színpadának süllyesztőjébe zuhant volna. Mit tett ez az ember a haza és mások megmentéséért? Azt, amit érte tettek hatalomtársai. Semmit, az ártatlan!

Még egynek a nevét emlegettük nagyon a zárkánkban, Sulyok Dezsőét. (Balogh páter és az Oltványi Imre-félék annyira mélyen álltak előttünk, hogy még csak rájuk gondolni is poklosságot jelentett.) Nagy legény volt. A legmagasabb pozíciókat súrolta. Olyan szépeket tudott mondani — még akkor is, amikor ez már túl merész játék volt a tűzzel —, hogy mindenáron hinni akartunk neki. Hinni, hogy ő tényleg bárány, és nem ordas. Még azt is meg-

bocsájtottuk neki, hogy rejtekhelyén a "felszabadító" oroszokat "Isten hozott!"-tal fogadta. Hiszen nem őszinte szeretetből és meggyőződésből tette, hanem csak "Szálasi-rezsim iránt érzett ellenszenvem, megvetésem és családom féltése miatt!" magyarázta meg később szépen. Ilyen "megérthető" számlára írtuk — de már nem mindenki! — a következő kijelentéseit is, melyeket mint a Kisgazdapárt nagy szónoka mondott az országgyűlés előtt:

"A szovjet kormány egyáltalán nem helyez súlyt a világnézeti áthangolásra... A szovjetnek mind a politikai, mind a gazdasági követelményei mérsékeltek, igen szerények, és nem sértik, hanem alátámasztják és erősítik Magyarország érdekeit." "A megszálló győztes hadsereg kitűnő katonáinak, akik önzetlenül harcoltak felszabadításunkért, még egyszer megköszönjük nekik, amit értünk tettek."

A tamáskodóknak magyaráztuk, hogy igen, ezek a szavak mások szájában közönséges árulások, cinkosságok, csúszás-mászás a hatalmasok előtt, ellenségkiszolgálás, népbutítás. Vagy egyszerűen a "felszabadulás" rózsaködében az egyébként nagyon értelmes ember sem látta helyesen a világot, nem jól mérte le a helyzetet, nem látott tisztán, mint ezer más halandó. Ezért vetette el kezdetben a sulykot! De nála más a mérce. Hiszen szavaiért, kiállásaiért üldözött lett, eb ura fakó kiáltással huszadmagával kirúgták a pártból. Egyszerre üldözött lett a nagyhatalmú. Új pártjával, a Szabadságpárttal pedig a kommunizmus ellen emelt barikád tetejére állott... Mi még az önkéntes ügyészkedéseit is szerettük volna kezdeti sulyok-elvetésnek minősíteni, de voltak, akiket már ezekben meggyőzni nem lehetett. Nem számított az sem, hogy a vádlottak padját elkerülhesse — amire ő másokat örömmel húzott —, menekülnie kellett, hazáját elhagynia, mint annyi más halandónak.

— Ordas volt ő is, kinti, üvöltő farkas — erősítgették egyes rabok közöttünk —, míg a határt átlépve fel nem húzta magára a báránybőrt.

— Várjatok csak, farkasok — öklöztek a levegőbe mások —, várjatok csak, szolgalegények, kérdezhetjük még mi is tőletek: "Mi a bűnöd? Miért vagy itt?!" És akkor ti bizonnyal ugyanazt felelitek, mint mi: "Ártatlanok vagyunk! A farkasok kínt vannak, és bent az ártatlanok!" És akkor majd mi feleljük nektek: "Marhaság!"

Alighogy lecsillapodott a felajzott bárányhad, az őrmester kihívott a folyosóra, s ezt mondotta:

— Ne kérdezze, hogy kitől jön, csak vegye át az üzenetet: "Ha

még egyszer így nyilatkozik, mint a látogatóknak, nem menthetem meg még egyszer!''

Nem kérdeztem, ki üzente ezt. Sejtettem, megértettem. Neki sem könnyű a dolga a kinti ártatlanok között. De nem is volt rá időm, mert az őrmesterem a fülemhez hajolt:

— Magunk között maradjon, én is vallom: bent a bárány, kint a farkas!

Ajkára tette ujját, és cinkos mosollyal betuszkolt a zárkámba.

XI. fejezet

Isten a börtönben

"Ki szomorú nem volt, az mind pogány,
Ő rendelte ezt így a Golgotán."
(Reviczky: Pán halála)

" 'Ki szomorú nem volt, az mind pogány!'
Ki izzó kínok rostély parazsán
Lőrinc mártírként nem sült gyötrelemben:
biz az csak nyárspolgári nyershús-ember!"
(Mécs L.: Isten vétése)

A világ leggonoszabb emberei: a tékozló fiúk!

Isten is jelen van a börtönben, nemcsak a Sátán. Sőt: Ő van csak igazán jelen. Ám jelenléte nem olyan, mint Szent Péter körbejáró, ordító oroszlánja. S nem elnyelni akarja az embert, hanem titokban segíteni!

Isten nem mindig feltűnő, égő csipkebokorból beszél az emberhez, mint Mózesnek, vagy mennydörgés és villámlás között, mint a sinai népnek. Még a pünkösdi vihart és tüzes nyelvet is csak egyszer alkalmazta, s nem akadt a történelem folyamán, hogy égi fényével még egy Sault lováról letaszított volna.

Inkább kedveli megközelíteni az embert a "nappali szellőben", mint Ádámot és Évát a paradicsomkertben; az éj álmában szólítja választottját, mint Sámuel prófétát. Magános randevút a szomjazónak Jákob kútjánál ad, s inkább szenvedő szíven, mint ajtón kopogtat: a kegyelem koppantójával!

A betlehemi pásztorok talán sohasem találtak volna Jézusra, ha a karácsonyi angyal nem mutat a barlangistállóra. A három királyt is csak égi csillag vezethette hozzá, Jeruzsálem lakóit pedig a vízben álló, pusztába kiáltó szava: "Íme, az Isten Báránya!"

De van egy hely, ahol mindenki könnyen megtalálhatja, és szavát meghallhatja, ha felnéz a Golgota keresztfájára. Mi más a

börtön, mint Golgota, melyen lebetonozva áll Jézus keresztfája, és mellette az ember bitófája. Ha nem így lenne, a kommunista börtönök áldozatai mind elvesznének!

De így van! Ahol legtöbb a szenvedés, ott legbővebben ömlik az isteni kegyelem. Ám ez a kegyelem-csörgedezés halk, csendes, mint a jobb lator szava, aki halkan sóhajtotta: "Uram, add, hogy még ma veled lehessek a paradicsomban!" Éppen azért különös szív kell ahhoz, hogy e csodás működést megérezzük; nagyon érzékeny fül, hogy meghalljuk; és léleklátó szem, hogy meglássuk.

Isten, Jézus, Mária a börtönben él! A maiban és mindenkoriban!

A régi börtönéletből egész kötetrevaló klasszikus példát sorolhatnék fel: miként járt Isten a börtönökben. Fölösleges. Hiszen a két könyvem sem más, mint ennek az Isten-járásnak a követése, nyomozása, fényképezése és rögzítése. Csak a nürnbergi "háborús bűnös" 22 kor-rabtársunkat említem meg, akikről az amerikai Burton C. Andrus ezredes börtönparancsnokuk The Infamous of Nuremberg című könyvében ezeket írta: "Talán a leggonoszabbak voltak mindenki között, aki valaha élt ezen a földön. A legszörnyűbb bűnök elkövetésével vádolták őket, melyeket az emberiség a történelem folyamán elkövetett." És mégis?

Ő maga tanúskodik, hogy közülük 13 luteránus rendszeresen részt vett a heti istentiszteleten, és haláluk előtt heten magukhoz vették az úrvacsorát. A katolikusok közül négyen tértek meg, és szentgyónással készültek a halálra. Megtörténhetett volna ez azokkal, akik Hitler uralma alatt — állítólag — nemcsak semmit se törődtek vallásukkal, hanem annak ádáz ellenségeként viselkedtek, és mindent megtettek a kereszténység eltüntetésére, ha nem kerülnek börtönbe, ha nem élnek számukra felállított akasztófák árnyékában? Sokak számára a börtönbe vezető út az Istenhez vezető ösvény is! Másképpen: a Kálvária sokak számára lehet a mennyország kapuja, a börtön pedig az ágostoni nagy konfessziók gyóntatószéke!

Itt van például a német náci dr. Robert Ley vegyész esete, akit minősíthetetlen antiszemitizmusáért soroltak az említett 22 nürnbergi vádlott közé. Zárkájában öngyilkossággal vetett véget életének. Utolsó napjaiban, többek között, ezeket írta: "Egyre gyötröm magam, hogy megtaláljam bukásom okát. Íme, töprengésem eredménye:

Elhagytuk Istent, és ezért Isten is elhagyott bennünket!"

A már elmondottakat sem sorolom el újra, nem szedem őket mutatós csokorba, inkább újakat hozok, a kihagyottakat, melyek az elmondottakon olyanok lesznek, mint drága értékű levélen a megtörhetetlen, piros pecsétek.

Tya Lo-li: a víg kedélyű mártír

Mivel ferences vagyok, hadd kezdjem egyik rendi testvérem példájával, Károlyi Bernátéval, aki először itthon, majd tíz éven át Kínában misszionáriuskodott. Püspökétől új nevet kapott: Tya Lo-li, ami annyit jelent: víg kedélyű. Ezt a nevet nem véletlenül kapta, legalábbis ebben az értelmezésben. Az atya természetét tükrözi, aki vidám tudott lenni még a pokol mélységében is.

Kínából visszakerülve, 1950-ben tartóztatták le Budán mint kémet, mert az angol és a kínai nyelv ismerete miatt közelségbe került az angol követség egyik tagjával. Két év múlva már reménytelen állapotban húzta a rabigát. Lábbénulása miatt alig tudott járni. Ugyanekkor szíve és tüdeje kezdték felmondani a szolgálatot. De ő észre sem akarta venni a nyomorúságát, mert víg kedélye még közelgő halálát is aranyporral hintette be.

Egyik éjjel kurtavasba verték sok más rabon kívül, jobbján Tüll atyával — a jezsuiták provinciálisa —, balján pedig dr. Málnási Ödönnel, akihez bensőséges barátság kapcsolta. Míg közben a többiek üvöltöttek a fájdalomtól, addig Tüll atya méltóságteljes nyugalommal imádkozott, Bernát atya pedig mosolygott.* Mosolyogva kérte Málnásit: imádkozzék vele az országnak a pokol uralma alól való felszabadulásáért és a katolikus Egyház megerősödéséért. A mosoly ereje nagyobb volt a vasnál. Málnási is mosolygott és imádkozott.

Fönséges látvány! Míg mások a vörös Nebukadnecár hétszeresen befűtött kemencéjében a fájdalomtól ordítanak, ezek mosolyognak. Ide nézz, világ, és lásd, mi műveli ezt a csodát! A hitük! A velük levő Istenük! Korunk Sadrak, Mesák és Abednegói, akik a tűz lángjában szenvedésükkel dicsőítik Istent: "Áldott vagy, Urunk, atyáink Istene, és minden dicséretre méltó!" Sőt: többek ők ezeknél, hiszen mosolyuk Szent Ferencet mintázza, és magatartásuk Jézus hevét, szellemét sugározza.

Divat volt olykor a rabokat kedvtelésből összeverni. Mielőtt a sorost csépelni kezdték volna, megkérdezték, mi volt kint a világban, és feleletéhez mérték az adagot, formát és lendületet. Egyik ilyen alkalommal dr. Málnási csak "szürke excellenciásnak" vallotta magát, s ezért a szürkeségért nem járt több, mint egy

* A Gyűjtőben a szép hangjáról ismert Labancz Medárd ferences atyát is kurtavasba verték, mert a gombgyárban sok volt a selejtje, vagyis "szabotált". Míg vasában a pokol kínjait szenvedte, hóhér őrei szórakoztatására ezt a magyar nótát kellett újra és újra énekelnie: "Hogyha minden sóhajtásom galamb szárnyán repülne...", közben a két társa Savonarola börtön-misereréjét zokogta. Jellegzetes, hogy Assisi szent Trubadúrjának fiával énekeltettek. És a Tya Lo-li ferencesek énekelnek, hogy a világ kínja könnyebb legyen!

hatalmas pofon, és pár helyen a hátát véresre szaggatták. Ám Tya Lo-li büszkén kivágta: "Ferences szerzetes voltam!" Mire földre tiporták, és addig rúgták, öklözték, míg bordái betörtek, orránszáján folyt a vér. Ez a bordatörés végleg betett nagybeteg tüdejének. Horpadt melle már nem bírta az életet. Mégis, amikor így halálra verten visszatért a víg kedélyű atya, és elmesélte zárkatársainak, hogy mi történt, dr. Málnási tanúsága szerint: "Sugárzott a boldogságtól, hogy Krisztus szenvedésében részesülhetett."

Ámbár a halál már örökké a küszöbén ült, ő mégis a jövőbe nézett, s tervezgetett. Rabtársai csak akkor tudták meg, hogy min gondolkodik, amikor bizalmas barátjának elmondotta testamentumaként. Kérte dr. Málnásit, hogy ha mégsem maradna életben, a Rend segítségével ő építsen Budapest Pasarétjén egy templomot a bolsevizmus összes vértanúi emlékére, ahová minden április 4-én, a nemzeti gyász napján — a vörösöknek a felszabadulás ünnepe —, felekezeti különbség nélkül zarándokolhat minden magyar. Kérte továbbá testamentumában, hogy egy nagyszabású emlékkönyvben írja meg a bolsevizmus magyar ferences vértanúinak martirológiumát!

Tényleg testamentuma lett ez, mert ezt a víg kedélyű ferences mártírt 1954 tavaszán vasrácsos és teste börtönéből egyaránt kiszabadította a halál.

Sajnos, végrendeletét a mai napig még senki sem valósította meg!

A "Magyar mártírok" írója,

aki csaknem kilenc évi börtönével maga is e mártírok közé tartozott, dr. Málnási Ödön professzor. Művéhez az indítást Károlyi Bernát atyától kapta — csak más dimenzióban —, hogy megírja martirológiumát 38 vértanú "szentjével". Legtöbbjének mártíromságát személyes élmények után vetette papírra. Örök veszteség lett volna a hivők és a haza számára, ha ezt a testamentumot nem valósítja meg. Az alábbi rabok jellemzésénél mélyen merítünk forrásából, hiszen több helyen volt ő is, meg társai is, börtöntársam.

Előszavában írja: "*A magyarság vezetőiből a leggondosabban összeválogatták a legöntudatosabb keresztény hitvallókat, és a legöntudatosabb antibolsevistákat, hogy ezeknek elpusztítása a Szovjetunió számára a teljes győzelmet tartósítsa.*" Talán ezért oly sok a vallásos megnyilatkozás a politikai foglyok között. Természetesen ezek a megnyilatkozások a legfeltűnőbbek. De nem sokak számára észlelhető és rögzíthető le mindaz — a szívek és vesék vizsgálóján kívül —, ami a rabok szívében Isten és közöttük

történt. Mert az emberi szív az a titokzatos kert, melybe csak a Máriát köszöntő Gábor angyalok léphetnek be.

Dr. Málnásinak e "kiválasztottak" közé kellett tartoznia, hiszen édesapja is híres volt mély vallásosságáról és megalkuvást nem ismerő kommunistaellenességéről. 1945-ben az elsők között került — Kriston Endre püspök, az egri alispán és polgármesterrel együtt — a vörös, bádogossegédből lett, úgynevezett rendőrkapitány karmai közé, s hónapokon át kínozták az egri vár börtönében. Előszeretettel verték cafattá fejét és arcát, s az hamarosan olyan lett, mint a limpiászi feszületen Krisztusé. Halálra éheztették azáltal, hogy a forró levest a tenyerébe öntötték. Onnét kellett volna beszürcsölnie, ha tenyere és torka állja a tüzet. Halálra gyötörten, ismeretlenre verve az egri "szürke nénikék" kórházában halt meg a szentségek buzgó felvétele után, Jézus nevével az ajkán. Ezt az utat kellett végigjárnia fiának is keresztény elveiért és magatartásáért, a börtönpoklok minden kínjával. Hogy nem pusztult el benne, csak hitének és az 56-os forradalomnak köszönhette.

Kispapként kezdte életét, nagynevű történészként folytatta. Magatartását és elveit a Bibliára alapozta, és ebből nem csinált titkot. Lénye gyökeréig antibolsevista, mert keresztény és öntudatos, hitvalló katolikus. Ezért, csakis ezért kellett a börtönpoklok minden kínján átmennie. Így lett személyében kora vádló tanúja, aki még szabadulása után is örökké várhatta, hogy ezt a kellemetlen tanút eltüntetik. Üldözték is, mint prófétát, államról államra. Sietett hát megírni martirológiumát. Érzéke és szeme volt a természetfeletti rezdülésekre.

Felejthetetlen szavakkal fejezte ki küldetését:

"Itt az ideje, hogy a bolsevista börtönök titkaiból a magyarság és kereszténység nagy mártírjainak szép lelkét carrarai márványnál értékesebb anyagba: a keresztény olvasók lelkébe, szívébe öntsem. Üldözőimnek pedig apostoli szavakkal válaszolok: 'Ítéljétek meg: Isten előtt helyes volna-e inkább rátok hallgatni, mint Istenre?' "

Legyen áldott mindörökre, hogy helyesen döntött! Még akkor is, ha később esetleg az élet buktatói között megingott. Az vesse rá az első követ, aki hasonló körülmények között gáncstalannak találtatott!

A rózsafüzéres vezérkari főnök

Szombathelyi Ferenc iparos gyermekéből emelkedett ily magas katonai magaslatra. Szegény származását sohasem tagadta meg. Katolikus hitbuzgalma talán még magyarságánál is lángo-

lóbb volt. Mert katonai kötelességét teljesítette, került börtönbe, hol nem saját, hanem — önkárán — mások életét igyekezett megmenteni.

A börtönben is mindennap elimádkozta a rózsafüzért, és a vasárnapi szentmiséken mindig nagy áhítattal vett részt. Egyik szentmisén történt, hogy amikor a "rezsim-pap" így kezdte beszédét: "*Nehéz feladat számomra ennyi gonosztevő gyilkos előtt beszélni*", a többi rabbal ő is addig köhögött, míg a pap ezt a gyalázkodást abba nem hagyta. Aztán így szólt társához: "*Bocsássa meg Isten ennek a méltatlan szolgájának ezt a nagy bűnét; ennek a sok érdemes politikai fogolynak lelkéből pedig húzza ki a tövist, hogy miatta ne az Egyházat szidják.*" Utána buzgón imádkozta a rózsafüzért, és könnyezve énekelte a "Boldogasszony Anyánk"-at.

Mikor évek múlva látta, micsoda véres terror dühöng a kommunista országokban, s mily segédkezet nyújt ehhez a Nyugat, így kiáltott fel: "*Úgy látom, hogy a magyar nemzetet semmiféle hatalom nem tudja a Sátán karmaiból kiszabadítani. Csak egy lehetőség van: ha Istennel köt segélynyújtási egyezményt!*"

Szombathelyi a rózsafüzérével próbálta megkötni ezt az egyezményt, rabéletének minden napján buzgón kötögetve azért a hazájáért, mely végül is kiadta őt Jugoszláviának, ahol kivégezték.

Vele együtt említhetjük meg Hajnácskőy László csendőr ezredest, aki kivégzése előtt kiemelte zsebéből a rózsafüzért, s ezt mondotta: "*Nem félek a haláltól, mert kísér Krisztus anyja, Mária!*"

Szent Ferenc kordájával próbálta megkötni a vesztébe rohanó világot, ezek a vértanúk pedig rózsafüzérükkel!

Ferences gróf

Kivégzése előtt mondotta: "*Példát kell adni az utókornak, hogyan kell meghalni a keresztény hitért és hazáért!*"

Pálffy Fidél gróf minden őse a katolikus Egyház harcosa volt. Édesanyja sok vallásos könyv szerzője. Fiát elsősorban az Egyházának nevelte. Így lett XI. Pius világi kamarása, s mellette a Rerum Novarum enciklika emlőin nevelkedett. Hazatérése után szociális reformok bátor hangú hirdetőjeként politizált.

Utolsó napjaiban nem kivégzése nyugtalanította, hanem a magyarországi ferencesek jövője, annyira szerette őket. Maga is ferences lelkű volt. Szent Ferenc lelkének könnyedségével lépte át ez élet küszöbét. Csak azért ölték meg, mert tagja volt a vörösök által gyűlölt kormánynak. Ezt maguk is elismerték egyik ügyészük nyilatkozata által: "*Semmit se csinált, mégis felakasztottuk!*"

A bibliás katona

László Dezső hadseregparancsnok vezérezredesként harcolt nappal a hazánkra törő vörösök ellen, éjjel pedig olvasta a Bibliát. Ezt a szokását még a börtönben is tartotta, míg tehette. Sohasem tudott Isten igéjével betelni. Krisztust szomjazó ember volt.

Amikor közölték vele kivégzését, zárkájába visszamenet nem búcsúzott el rabtársaitól: nem akarta az utolsó pillanatot elviselhetetlenné tenni nekik, és éjjelüket nyugtalanná. Vidám arccal ment siralomzárkájába.

Bezzeg gonosz őre nem így gondolkodott. Utolsó perceiben is gyötörni akarta, és teste előtt megölni lelkét, ha lehet. Ismerte a vezérezredes vallásosságát, azért így szólt hozzá:

— Látja, nincs Isten! Hiszen senki sem segít magán. Felakasztják!

Mire ő:

— Isten van, Ő az én Atyám, és a testemtől holnap megszabaduló lelkem az Isten közvetlen színe előtt magáért is fog imádkozni, hogy bocsássa meg borzalmas istentagadását!

E válaszra az őr elnémult, mint a Jézus keresztfája alatt gúnyolódó, káromló farizeusok és írástudók a felfeszített imájára: "*Atyám, bocsásd meg nekik, mert nem tudják, hogy mit cselekednek!*"

Mert vallásos volt, és a kommunizmus ellen harcolt, meg kellett halnia. "*Éljen a Haza!*" kiáltással röppent biblikus lelke Krisztusa trónusa elé, hogy az őrnek tett ígéretét azonnal teljesítse.

Keresztény mártíromságot vállaló miniszterelnök

Nehéz eldönteni, mi volt mélyebb dr. Bárdossy László miniszterelnökben: lángoló magyarsága vagy mély, alázatos katolikus hite.

Mikor salzburgi fogságában a kommunisták róla mint a "nagy vadról" mozgófilmet készítettek, dr. Bárdossy mosolygott, és másokat is erre biztatott, hogy az otthoni nép majd lássa: "*nem megrögzött bűnösként roskadoznak!*" A kivégzése előtti napon mondotta társának: "*Kegyelmet nem kérek, mert úgyis kivégeznek!*" És még ezen a napon is oly nyugodtsággal és méltóságteljesen sétált ez a nagy intelligenciájú ember, ahogyan miniszterelnök korában.

Vállalta a felelősséget még azokban is, amikben nem ő döntött, csak hogy ezzel másokat — Horthyt — az életnek megmentsen. Valóban életét adta embertársaiért, ami pedig Krisztus ítélete

szerint a legnagyobb tett ezen a világon! "*Ha a materialista és álkeresztény Nyugat elárult bennünket, és Moszkva budapesti söpredék bérenceinek kiszolgáltatott bennünket* — mondotta —, *akkor ugyanolyan keresztény vértanúi öntudattal kell kilépnünk Moszkva budapesti cirkuszának arénájára — ad bestias, oroszlánok elé! —, mint Rómában a kereszténység nagy vértanúi tették. Csak a mi vértanúságunkból fog tudni mindennél fontosabb erkölcsi tőkét meríteni a magyar nemzet akkor, amikor ez a sátáni világpolitikai konstelláció eltűnik!*"

Az előbbi oldalakon láthattuk, a rabok elbeszélése szerint, tényleg így halt meg. Állítólag kivégzése előestéjén, miután szentségekben részesült, kérte a papot, hogy olvassa fel neki az ószövetségből a béketűrő Jób történetét, az újszövetségből pedig a nyolc boldogságról szóló jézusi tanítást és Szent Pál szeretethimnuszát. Szent Ferenc is csaknem ugyanígy cselekedett élete utolsó pillanataiban. Isten tenyerébe hajtott fővel haltak meg..

Engesztelő ügyvéd

Dr. Kerekes Béla szívvel-lélekkel kommunistaellenes ügyvéd, a háború végén pedig a propagandaminisztériumban államtitkár. Ezért ítélték életfogytra. Mégsem ez végzett vele, hanem tizenegy év millió szenvedése után új ítéletet ravaszkodtak össze ellenségei, és felakasztották.

Egyetlen fia Buda védelmében halt hősi halált. Kerekes mély vallásos meggyőződésből fia lelke üdvéért rabsága alatt sohasem feküdt szalmazsákra, csak padlóra! Ez pedig sokszor igen nagy áldozatot, szinte a halálvállalást jelentette, mert a zárkák hidegek, betonosak, vizesek lehettek, s megfelelő takarókkal sem rendelkezett. Ám ő a fiáért mindent vállalt. Külön imádkozni sem szűnt meg érte soha.

Hitének tanítását nemcsak hitte, de eltántoríthatatlanul élte is, és a halál sem tudta elválasztani fiától!

Teológus hadügyminiszter

Tüneményes katonai tehetség volt Rácz Jenő, aki sohase akart nagy lenni. De a tehetség tolta előre, s lett a vezérkar főnöke és honvédelmi miniszter. Mint ilyent, halálra ítélték, majd ezt életfogytra változtatták. Hosszú évek és szörnyű szenvedések után a váci fegyház kórházában halt meg.

Rácz Jenő azok közé tartozott, akik élete tragikus. Roskadoznia kellett volna az élet keresztjei alatt, hiszen alig húszéves leánya is vele töltötte tíz évre szóló börtönbüntetését. Fiát az oroszok lőtték agyon, s engedték elvérezni. Felesége mindenkitől

elhagyatva, s megvetve sokaktól, tengődött. Őmagát az ellenségei pucérra vetkőztették, porig alázták, gyalázták, s naponként válogatott módon gyötörték, hogy gyomorfekélye is egyre elviselhetetlenebb legyen számára.

És ez az ember mégis állt, mintha gránitból faragták volna. Mély katolikus hite tartotta benne a gerincet. Sohasem panaszkodott. Még az elmondottakat sem tőle tudtuk meg. Szenvedéseit illetőleg néma volt velünk szemben, csak Istennel beszélt róla, de ezt gyakran tette. Míg nem vették el az imakönyveket, mindennap végigimádkozta a szentmise szövegét — latinul! Sokszor láttuk tenyérbe hajtott fejjel elmélkedni és elmélyülten imádkozni. Hallatlan szerényen viselkedett. Ha csak annyit tudtunk volna róla, hogy katona, közlegénynek hihettük volna. Ki-, mivoltát nem emlegette, nagy tudását még véletlenül sem fitogtatta volna. S ha olykor egyházzenéről nyilatkozott — ezt szerette —, vagy a liturgia kényesebb árnyalatairól, csodálkozhattunk. Túl nagy bakot kellett lőnünk, hogy kissé erőteljesebben adjon hangot véleményének. Bizalmas perceiben mondotta: legjobb lett volna teológusnak maradnia, mert ez a pálya áll legközelebb a lelkéhez. Hitt a bolsevizmus összeomlásában, az Egyesült Európa megszületésében és hivatásában.

Dr. Málnási Ödön állítja: "*A katolikus Egyháznak egy papi buzgalmú hitéletet élt vértanúja.*"

A hitéért keményen harcoló báró

Fejedelmi család sarjaként ismertük báró dr. Kemény Gábort, aki a háború vége felé hadügyminiszter lett. Bár protestáns volt, mégis ő akarta a Szent Koronát a pápának visszajuttatni megőrzésre, és XII. Piusnál keresett védelmet a magyar népnek. Ámbár ő indítványozta, hogy a zsidóságnak a pápa és a nemzetek menleveleket adjanak, mégis 600 ezer zsidó haláláért végzik ki. Ez, persze, éppen olyan ürügy volt, mint Jézusnál, hogy lázítja a népet. Vesztének igazi oka: ízig-vérig kommunistaellenes volta.

Halála előtt lelkére szakadt a Getszemáni kert éjjelének gyilkos sötétsége, és a keresztfán érzett jézusi elhagyatottság. A közeledő nagy pillanat előtt hitében nem talált elegendő erőt. Biztatóbb, erősebb kar után tapogatódzott. Kereste azt az angyalt, aki haláltusájában megerősíti, mint Jézust az Olajfák Hegyén. Kemény tusa, kemény vergődés után megtalálja ezt a katolikus vallásban.

Mindig nagy szó vallást változtatni, de méginkább az a halál pillanatában, amikor már földi érdek nem játszhat szerepet, csak az égi. Ilyenkor az ember már csak az abszolút igazságba kapaszkodik.

Görgey Vince századossal — a nagy Görgey utódjával —, dr. Budinszky László igazságügy-miniszterrel és sok más vértanúval katolizált.

Így már könnyű lett neki a Markó utcai akasztófa, mert tudta: Jézus kereszthalála óta minden áldozati halálnak van értelme!

Áttérése, halála fényes igazolása annak, hogy a vallás a szenvedések tüzében s a halál pillanatában felmérhetetlen erőt jelent!

"Boldogok a halottak, akik az Úrban halnak meg!"

A Tarzicius-kenyérrel haló kultuszminiszter

Amilyen hatalmas volt testileg, oly nagy mint történész. Életének és történelmi szemléletének az a hite volt az alapja, hogy Magyarország csak kereszténysége által lett naggyá, és viselhetett európai történelmi szerepet. Dr. Hóman Bálint kultuszminiszternek — mert róla van szó — oly mély volt katolikus meggyőződése, hogy az Egyházára a börtönében sohasem panaszkodott, pedig nehéz helyzetében ez olykor nagyon emberi magatartás lett volna, hiszen a püspököket kultúrtevékenységükben milliókkal segítette, s most teljesen megfeledkeztek róla. Nagy szó volt ez a magatartás ott, ahol okkal, ok nélkül szerették az Egyház való és valótlan bűneit, hibáit, gyarlóságait pellengérre állítani, püspökeinket ezerféleképpen bűnbaknak kikiáltani. Csak meggyőződéses hivő viselkedhetett Egyházával szemben ily szemérmesen.

Hatszáz zsidó "személyes legyilkolásával" tartóztatták le, akinek a zsidósággal semilyen súrlódása nem volt. Természetesen a farkas és a bárány ez újkori meséjében találtak ezer más okot is az ellen, akinek éppen keresztény magatartásáért kellett meghalnia.

Sokáig hitte, hogy életben marad, és új, magyar történelmet írhat, majd hitelesen felvázolhatja a bolsevizmus magyarországi történetét. De teste és egyénisége túl nagy volt ahhoz, hogy életben maradhasson. Bár válogatott módon gyötörték, alázták és ropogtatták testi-lelki csontjait, mégsem ez vitte a halálba, hanem éhsége. Ő volt az örök-éhes rabok megtestesítője. Háromszoros rabporció is kevés lett volna neki. Így egyenesen éhen kellett halnia.

Végelgyengülésében végre a váci fegyház kórházába került, ahol dr. Halász, volt munkaszolgálatos börtönorvos így fogadta:

— No, Hóman, még mindig nem döglött meg?

Az isteni gondviselés jóságából a kórházban vele együtt szenvedett Mindszenty ismert titkára, Zakar András. Ő lett Hóman Bálint Tarziciusa, aki nem földi kenyeret nyújtott neki, hanem az utolsó vacsoraival ajándékozhatta meg. Ezt a csupa bőr embert meggyóntatta. Titokban egy kis barna rabkenyeret átváltoztatott

azzá a kenyérré, melyről Jézus azt mondotta: "*A mennyből szállott alá. Aki e kenyérből eszik, nem hal meg. Aki e kenyérből eszik, örökké él!*" A modern Nérók börtönének Tarziciusa ezt a kenyeret nyújtotta, hogy útravalója legyen neki az örökkévalóságba.

Ezután dr. Hóman Bálint az örök élet ígéretében könnyedén lehajította magáról a test elnyűtt köntösét, és a Kenyér ereje által öltötte magára az Élet dalmatikáját, mely földi mártíromságáért bíborszínben tündöklik mindörökké.

A hitvalló ezrek Anonymusa

Számomra Csárdás József — egri rabtársam — képviseli azokat a névtelen ezreket, akiknek vallásosságáról leginkább csak Isten tudhatott, holott kapcsolatuk az Éggel az a forrás volt, mely életben tartotta őket. Csárdás vallásosságáról sem tudtunk volna meg semmit, ha később nem írja le Életfogytiglani börtön című kiváló könyvében.

Csárdás egyetemista társaival a kommunista rendszer megdöntésére szervezkedett, és a kihallgató rendőrségen leírt önéletrajzában: római katolikusnak vallotta magát, aki hite szerint él!

Vizsgálati fogságában az első fogadalma: "*Istenért és a Hazáért halok meg!*" Majd elhatározza: "*Az idegekre menő játékban imával erősítem lelkemet. Hitem óriási volt, hittem a jó Isten segítségében, és hittem a magyar szabadság feltámadásában. Ehhez a hithez méltóan akartam viselkedni!*" Éppen ezért úgy dönt: "*Mindent magamra vállalok, hogy mások életét mentsem*", mert bizonyosra vette, akit főbűnösnek találnak, ki fogják végezni. Kihallgatóival szembeni magatartása annyira nyílt, hogy hamarosan a homlokára is sütik: "*Maga egy megrögzött antikommunista, akire örökre börtön vagy kötél vár!*"

Rabunk ebben egy pillanatig sem kételkedett, hiszen a halálosztást máris részletekben adagolták neki. Több mint száz napja kínozták már a legkegyetlenebb módon, amikor állapotát így jellemzi: "*Úgy látszik, ennek sohase lesz vége, itt kell elpusztulnom. Hullámoztak bennem az érzések, de lassan úrrá lett rajtam az apátia: Mindegy, hiszen nemsokára a kivégzésre kerül sor. Az éheztetést végsőkig fokozták, a hideg szinte elviselhetetlen volt, hiányos nyári öltözékben, meztelen lábakkal. Szerencsétlenségemre már november elején beálltak a fagyok, s a betonfalak és a betonpadló még fokozottabban sugározták a hideget. Lázas voltam. A szükségleteimet már nem tudtam visszatartani, záróizmaim felmondták a szolgálatot. Egy esetben a cellám padlójáról akarták velem megetetni saját ürülékemet. Miután ezt megtagadtam, az egyik pribék nekem ugrott, és fojtogatni kezdett. Ájultra vertek. Az ál-*

landóan csuromvizes ruha rohadt a testemen, ami kimondhatatlan bűzt árasztott. Testem viszketett a piszoktól, arcomat égette a szakáll, a zsíros piszoktól egybeállt hajamat már fonni lehetett volna. Egész nap reszkettem, s a fogam hangosan vacogott a hidegtől. A fájdalom sokszor az agyamba hasított..."

A fájdalom az agyába hasított, de istenhite ugyanakkor szívét járta át, felmelegítette, erőt adott neki, hogy keresztjét továbbvigye. "*Csak mérhetetlen vallásosságom tartott vissza attól, hogy ne végezzek magammal: szótlanul és fegyelmezetten tűrtem, és tántoríthatatlanul hittem Isten segítségében. Dúdolgattam a számomra oly szép egyházi énekeket. 'Közelebb, közelebb, Uram, Hozzád. Boldogan ölelem szent keresztedet. Édes lesz az nekem, hisz Te vezetsz engem, mindig csak közelebb Hozzád, Istenem.'*"

A nagy pillanat végre elérkezett. Minden jel arra vallott, hogy kötelet kap. Ítélethirdetés előtt így búcsúzott "bűntárs" édestestvérétől: "*Valószínű, hogy engem halálra ítélnek, és most örökre búcsúzom tőled. Soha ne feledkezz meg arról, hogy miért áldoztam életemet: Istenért és a Hazáért! E szavakkal ajkamon fogok meghalni, és a bitófa alatt őseimhez méltón fogok viselkedni. Köszönöm édesanyámnak, hogy felnevelt. Ne ejtsen értem könnyeket, viselje büszkén szenvedéseit...*"

Nem kötelet, hanem életfogytot kapott, mely sokszor kegyetlenebb büntetés a legkegyetlenebb bitófánál is. Isten segítségében való hite fényesen megjutalmaztatott, mert az 56-os forradalom kiszabadította a zsarnokok markából, hogy élete végéig hálaéneket zenghessen az Úrnak, s megrendítő vallomást tegyen hitéről az egész világnak.

A kinyílt rabszemek és rabszívek

Isten jelenlétének ezek a módjai is csodálatosak. De szerintem még csodálatosabbak azok, amikor a rabnak megnyílik a szeme saját gyöngeségeinek látására, és kitárul a szíve Isten s embertársai befogadására.

Ezek az igazi pálfordulások! Ezek az igazi Keresztelő Jánosoktól és Evangéliumoktól hirdetett matanoiák: a belső érzület, gondolkodásmód és külső magatartás teljes megváltozása. Ezek születnek újjá vérből, lélekből, szenvedésből. Ilyenek számára a börtön nem tragédia, hanem kegyelem! Nem életvesztés, hanem életnyerés. Nem átok, hanem áldás!

És tapasztalatomra támaszkodva merem állítani, hogy sokan részesülnek ebben a börtönáldásban. Nem ellenségeik jóakaratából, hanem az irgalmas, szerető Isten jóságából!

Szolzsenyicin, a Gulag második kötetében mesterien fejti ki ezt a fordulatot, ezt a börtön-kegyelmet. Szent Ágoston konfesszióját ismétli meg, hasonló mély alázattal:

"Kinyílt a szemem, és láttam, hogy mióta eszemet tudom, nem értettem önmagamat, nem értettem legtitkosabb áramaimat. Sokáig azt tartottam áldásnak, ami káromra volt, s éppen az ellenkezőt akartam elérni, mint amire valóban szükségem lett volna. De mint ahogyan a tenger ledönti a lábáról a tapasztalatlan fürdőzőt, hogy aztán egy újabb hullámmal partra vesse, úgy fordítottak vissza engem is szilárd talajra a fájdalmas sorscsapások. Csak így voltam képes visszatalálni a helyes útra.

Meggörbített, majdhogy nem eltört gerinccel, azzal a tapasztalattal gazdagodva tértem vissza börtönéletemből, hogy határtalan az emberi gonoszság, de ugyanolyan határtalan az emberi jóság is. Ifjúkori sikereimtől megittasodva hibátlannak éreztem magamat, ezért kegyetlen voltam. A hatalom, melyben részem volt, gyilkossá, erőszakossá tett. Éppen amikor a leggonoszabb voltam, szentül hittem, hogy jót cselekszem. Bőven fel voltam szerelve tetszetős érvekkel. A börtön rothadó szalmáján éreztem először megmozdulni magamban a jót. Lassanként megvilágosodott előttem, hogy a jót a rossztól elválasztó határvonal nem azonos az államok, osztályok, pártok közti határral, hanem minden egyes ember szíve közepén halad át, minden emberi szív közepén. De még ott is fluktuál, eltolódik bennünk az évek során. Még a rossz által megszállott szívekben is marad egy támpontja a jónak, s még a legnemesebb szívben is van egy sarok, melyben tartósan gyökeret vert a rossz..."

Nos, ezért minden ilyen rab pokoli börtönét Szolzsenyicin versével hagyhatja el:

"Úgy elvetélni, úgy eltékozolni
a drága jó magot hogy tudtam s hova?
Hisz Téged dicsértelek zsenge éveimben,
s szentegyházad volt lelkem otthona.

A helyes mértéket immár visszanyerve,
az élet vizével oltom szomjomat
Hiszek, Világ Ura, hiszek újra Benned,
ki nem hagytál cserben, bár megtagadtalak."

XII. fejezet

Tetemrehívás a börtönsírok fölött

"Rian a föld, a falak dűlnek,
Kék harsonákkal zeng az ég,
S barlangjából a dohos kőnek
Az ember újra fényre lép."

(Tollas T.: Október 23.)

"Irtsatok ki mindenkit!"

"A felszabadulás után nyomban meginduló demokratikus magyar igazságszolgáltatásnak első intézménye volt a budapesti népügyészség, elletőleg a népbíróság — harsogja kidüllesztett mellel a Képes Figyelő újságjuk, az az újság, amely címlapján akasztott ember képét szerette hozni —, *amely látható és eredményes formában életjelt adott magáról már akkor, amikor még dörögtek az ágyúk Budán, hullott a gránáteső Pestre, az utcákon alig lehetett közlekedni a lebombázott házak romjaitól, összetört ágyúk és tankok roncsaitól, de a népügyészség a vádlottak padjára ültette az első háborús bűnöst, akiket azóta sok száz és ezer követett."* Majd kéjes örömmel hozzáteszi, hogy a már kivégzetteken kívül jelenleg csak a Gyűjtőfogházban 52 halálraítélt várja ítéletének végrehajtását.

Nem tagadják, sőt: fennhangon hirdetik, hogy Magyarországon a népirtás olyan lendülettel indult meg, amilyennel semmi más.

Nem csoda! Ha nem is lángolt volna bennük a megtorlás mindent felperzselő tüze, de megjelentek írók, költők, akik fanatikus prófétaként két lábbal tapodták fújtatójuknak oxigénjét a harag kohójának tüzére. Írók, mint Zsolt Béla, aki szükségesnek tartotta, hogy *"akasztófákkal csináljanak rendet"*. Költők, mint Rónai Mihály András, aki olajjal öntözte a népbíróság éledő tüzét. Ha nem elég egy hóhér — kiáltotta —, állítsanak be tizenkettőt a munkába! Ha a francia forradalmi törvényszék országa érdekében huszonötezer embert kivégeztetett, a népbíróság se elégedjék meg kevesebbel!

Eláll a lélegzetünk ezeknek az országfalakat ledöntő jerikói harsonáknak a hangjára. Mintha csak Ezekiel próféta fújná:

"*Menjetek! Járjátok be a várost, pusztítsátok! Ne nézzetek rá irgalommal, és ne könyörüljetek meg rajta! Öreget, ifjút, hajadont, gyerekeket és asszonyt egyaránt öljetek meg, és irtsatok ki mindenkit! Töltsétek meg halottakkal az udvarokat. Induljatok!*"

Indultak. Mentek. De még mennyire, hogy mentek. Jöttek!

Budapest eleste után pár napra orosz géppisztolyokkal felszerelt suhancok járták az utcákat. Lista volt a kezükben. Eltűntek a házakban. A listán szereplőt géppisztolysorozattal elintézték, aztán mentek a következő házba, annak emeletére, pincéjébe, óvó- és rejtekhelyére... Így végeztek megszámlálhatatlannal. Ezeknek személyi vagy pártbosszúból kellett meghalniok, vagy azért, mert nem voltak kívánatosak a jövendő "demokrácia" számára. Ma már tudjuk, hogy minden országban így tettek, ahol a kommunizmus uralomra jutott. Likvidálták őket, hogy könnyebben felépíthessék az általuk álmodott jövőt. Így ment ez az egész országban. Áldozataik száma felmérhetetlen. Hiába tudják, kik ezek a terrorlegények, adatokkal nem szolgálnak. Hiába kérdezzük, nem felelnek, kiknek állt érdekében, hogy ezek eltűnjenek, mielőtt a vérbíróság nagyon is szűk nyílású rostájára csak rá is eshettek volna. Azért, mert ezen a rostán áteshettek volna?

Aztán jöttek a szovjet katonák, hogy magyar kémek segítségével az egész ország területéről összekapkodják azokat, akikre szovjetellenességet sütöttek. Ezek is csaknem mindnyájan örökre eltűntek.

Aztán ismét a szovjet katonák jöttek, hogy a lakosság ezreit fogdossák össze az utcákon, lakásokban, óvóhelyeken, és elhurcolják őket a Szovjetunió borzalmas kényszertáboraiba, hogy legtöbbjük vissza ne térjen soha, hanem ott vesszen nyomorultul. "*Összeszedték a hivatalba sietö hivatalnokokat, a tejért sorban álló anyát, a gyárba induló munkást, és az óvóhelyeken reszkető kamaszt. A Szovjetunió ennek a vérlázító embertelenségnek a leplezésére, az elhurcolt polgárokat utólag egyszerűen hadifoglyoknak minősítette.*"

Aztán jöttek a frissen alakult helyi kommunista pártok, amelyek gyorsan, sutyiban elintézték sok falu intelligenciájának kiirtását. Ezekről sincsenek aktáink. Hogyan lehetne hát az áldozatokat összeszámlálni?

Aztán jöttek az egymásra acsarkodó, számlákat őrző polgártársak; előnyökre vadászó, besúgó, áruló családtagok, ismerősök, munkatársak, szomszédok... Ha ezek a besúgók a németek megszállása alatt annyian voltak, hogy például Debrecenben a német

katonai hatóság újságokon keresztül kérte őket: mérsékeljék egymás elleni vádaskodásukat, mert nem győzik a beömlő munkát, mennyi lehetett most, amikor arra biztatták nemcsak a felnőtteket, hanem még a gyermekeket is: "*Mindenki legyen árulója a másiknak!*"

Aztán jöttek a világ minden tájáról hazafelé azok, akiket elhurcoltak, deportáltak, elmenekültek, rejtőzködtek, fogságba kerültek, nem a visszatérés örömét hozván magukkal, hanem a visszafizetés, számonkérés, megtorlás és bosszú repedésig megtömött batyuját. Roskadoztak terheik alatt — emberileg érthető —, s az volt egyetlen vágyuk, hogy terhükön minden lehetséges módon könnyítsenek. Ebben a lázban égtek mindazok, akik úgy érezték, hogy maguk, mások vagy fajuk miatt ítéletet kell tartaniok, és púpozottan visszafizetniök a legkisebb sérelmekért is.

A "felszabadulás" után hosszú ideig csak gyalog járhattuk az országutakat — mikor falvainkba, tanyáinkra mentünk istentiszteletet tartani vagy hitoktatni —, mert a felszabadítók elvették a kerékpárainkat. Vámospércsre menet találkoztam egy magános rabbival. Ő szólított meg:

— Hová, hová, szentatyám?

— Vámospércsre. Hát maga, ilyen magányosan és semmi nélkül?

— Bosszút állni! Magam is pap vagyok, rabbi. Nem vagyok én magánosan. Magammal viszen az egész népemet, s batyumban minden fájdalmát. Neki az egész világnak. Saját kezemmel akarok bosszút állni azokon, akik népem ellen vétettek! Utolsó leheletemig. Aztán nem bánom, bármilyen kegyetlen sorsot is szánt a végzet.

— Hogyan éghet szívében ilyen bosszú, gyűlölet pap létére? — kérdeztem. — Hiszen tudhatná a Bibliájukból is: a bosszú bosszút szül, ha az ember hajtja végre! Nemde Isten mondotta: "Hagyjátok rám a bosszúállást! Én majd megfizetek nekik!" Nem ilyen bosszúállásokkal készítik-e elő az újabb üldözést? Nem lenne jobb a béke és kiengesztelődés meg a feledés útjára lépni? Kezdjünk testvéri életet! Mutassuk meg, hogy tényleg mindnyájan magyarok vagyunk: zsidók és nem zsidók!

Villámló szemekkel, reszkető ajakkal fordult felém:

— Megőrültek a katolikus papok? Hogyan gondolkozhatnak így? Nem a zsoltáros mondja: "Boldog, aki bosszút állhat, és boszszúból még a gyermek fejét is sziklához verheti!" Jáhve most a bosszút reánk bízta!

Szavaiból tényleg a zsoltáros lelkülete parázslott: "Tökéletes gyűlölettel gyűlölöm őket!"

— De ha csak emberi szempontból nézzük is a dolgokat —

próbálgattam csillapítani —, akkor sem igazságos ez a mértéket és megkülönböztetést nem ismerő bosszú. Ha Hitlerék alatt nem volt igazságos ez, miért lenne most? Azt hisszük, hogy szenvedéseink miatt erény lesz nekünk az, amit másnak megbocsájthatatlan bűnnek rovunk fel? Nem jobb lenne, ha mindnyájan magunkba szállnánk, őszintén lelkiismeretünkbe néznénk, s megállapítanánk: egyikünk sem makulátlan bárány, mert hiszen a mi írásaink szerint: "Hazug az, aki azt állítja, hogy neki nincs bűne!" Szálljunk magunkba! Közösen verjük a mellünket! S ezen a múlt bánásán kezdjünk egy igazán testvéri életet!

— Elég! — vágott a szavamba. — Nyilas? Nem fél? Nem, amikor ezrek kerülnek hóhérkézre a múlt megszámlálhatatlan bűne miatt?

— Nem! Nem félek, mert nem én beszélek, hanem az igazság, a józan ész... A zsidóságnak sem kárát, hanem javát akarom, amikor a béke, megbocsájtás, feledés útját mutatom nekik... Nem lenne jobb, ha visszafordulna, s Vámospércs roncs zsinagógáját renoválná inkább, és szétszórt híveit összeszedné? Isten nem ezt várja inkább egy rabbitól, mint a bosszúállást?

Megkövülten állt előttem. Remegett hegyes szakálla, mint a széltől rázott, útszéli nádszál. Milyen beesett a melle! Milyen sovány, mintha az élet lerágta volna minden húsát! Szemében valami különös köd izzott. Homloka fénylett, mintha Mózessel most jött volna le a Sínai-hegyről, ő, a mostani idők bosszúálló prófétája, vagy tüzes kardú kerubja. Ott áll az aranyborjú körül, hogy kőtáblájával tízezreket agyonverjen...

— Semmi sem érdekel most, csak a bosszú. Most ez a mi Istenünk. Ez a mi zsinagógánk. Ezek a mi hittestvéreink. Ez a mi kenyerünk. Ez a mi italunk... Nem érdekel bennünket az az Isten, aki nem sietett segítségünkre, amikor bajban voltunk. Kisujját sem mozdította megmentésünkre. Milliókat engedett nyomorultul elveszni. Jó sorsban megvagyunk nélküle is. Balsorsban kell az Isten!... Tudja, mit, ha nem akarja, hogy első legyen, akit rendőrkézre adok, azonnal váljunk el!

Hátat fordított, s akkorát ugrott, mintha a Rubicont ugrotta volna át. Mozgott a szája. Hangját is hallottam, de mintha nem nekem beszélt volna, hanem Ahhoz, akinek templomát nem akarja helyrehozni. Zsoltározik:

"Szégyenítsd meg őket, és gyökerestől irtsd ki,
akik gyűlölik Siont!
Legyenek, mint tetőn élő fű:
Száradjanak el, mielőtt kivirágzanának."

Én is zsoltárba kezdtem, de nem az övébe, hanem a mi plébániai ifjúságunk gyönyörű indulójába:

"Rombol és pusztít vak gyűlölet,
nem kell ez nékünk, csak szeretet."

Nem kell nekem a gyűlölet ólma, hanem a szeretet szárnya. Ezt a szárnyat csatoltam fel, hogy negyven kilométert lekutyagolhassak, s ne törje össze lelkemet a bánat. . .

Sajnos, a rabbiék kitartottak a gyilkos ólom mellett. A mindenkivel való leszámolni akarásuk oly országos méreteket öltött, hogy a lényegében nem antiszemita magyar népet most kezdte zsidóellenes érzelemre hangolni. "Felszabadulásunk" után egy évre Miskolcon és Kunmadarason már két nyíltszíni zsidóellenesség robbant ki, melyet nem lappangó nyilasok indítottak, hanem maga a nép a szélsőbaloldali szociáldemokraták és a parasztpárt helyi vezetőivel szemben. Oly méretű ez a felkorbácsolt szenvedély, hogy miatta Sulyok Dezső interpellált a nemzetgyűlésben:

"Szerintem a visszatérő zsidóság hibázott, mikor visszatérve pillantását hátrafelé, a múltba irányította, és nem előre, a jövőbe. Aki itt új életet akar kezdeni, az ne azt keresse, mi volt a múltban, ami elválaszt, hanem hogy mi lehet a jövőben, ami egyesít. . . Meg kell tehát találni az utat, amely megérteti velünk, hogy ennek az országnak egyformán polgárai vagyunk, és nincs más kötelességünk, mint lehetőleg elfelejteni a múltat, és egy jobb jövendőben keresni a kiengesztelődés lehetőségét."

Sajnos, ebben a hangban is az ellenség sziszegését vélték hallani, mint az enyémben. Ő is listájukra került. Tombolt a vak gyűlölet, melyet ha statisztikába szorítottak, úgy hangzott, hogy az első két évben csaknem 61 ezer ember ellen indult eljárás, a népbíróság pedig 32 ezer esetben vezetett pört, s egy évre rá már 22 ezer esetben ítéletet hozott, melyből 144 életfogytos és 277 halálos ítélet. Úgy volt, mint a költemény állítja:

"Az én hazám a tébolyé.
Mit Belzebub igazgat.
Az én hazám feketeföld,
Akasztat és akasztat."

Aztán jöttek a nagy fejvadászok, a skalpolók Wiesenthalok:* Himler Márton, Greenville György, Herczeg Béla, Bocskor Károly,

* Wiesenthal — az ismert bécsi zsidó nácivadász — egész életét arra szentelte, hogy összefogdossa azokat, akik vétkeztek faja ellen. Holott eddig egymaga 1100 "gyilkost" kerített kézre, már öreg és beteg, mégsem nyugodott meg, mert dr. Mengele SS-orvost, *"aki Hitler őrült, szisztematikus állatiasságának megtestesítője"*, még nem sikerülte elcsípnie. *Szerződésem van a halottakkal* — mondotta. — *De ha ezt az embert elfoghatnám, talán végre békében lenne a lelkem!"*

és velük jól szervezett bandájuk, hogy az amerikai CIC katonaruhájába bújva az egész világról hálójukba söpörjék mindazokat: akik szovjetellenes magatartást tanúsítottak; akik a hazáért harcoltak; akik az árulókkal nem cimboráltak; akik a múltban valakik voltak, esetleg a jövőben is hallathatták volna szavukat, vagy mutathatták volna erejüket; akik keresztények és magyarok akartak maradni! Fogdosták áldozataikat: emberrablással, csalárdsággal, erőszakkal. A buzgalom lobogó, mert nemcsak a bosszú és gyűlölet hajtotta őket, hanem a jól jövedelmező vérdíj is. Egy-egy nagyobb, értékesebb emberzsákmányért 400—1000 dollárt is kaptak. Ezenkívül áldozataiktól sok értékhez is juthattak. Ki tudná megmondani, hány ezer embert juttattak hóhérkézre?

Aztán jönnek az internáló, majd később a deportáló és kitelepítő rendőrök halálsikolyokat fakasztó hadai. Százezreket szállítanak a legnyomorultabb körülmények közé. Hullnak, mint ősszel a legyek, s lesznek egy életre nyomorékokká. Ezek áldozatainak számát ki tartotta számon?

Aztán jöttek a napidíjas besúgók! Jöttek a napidíjas tanúk! Napidíjas vádlók. Jöttek a tárgyalásokon pénzért ordítók és uszítók. Aztán jöttek a kivégzésekre a napidíjas tombolók.

Ment is a hóhérmunka hallatlan termékenységgel.

A népbíróságok működtek, mint a szalámivágók, a húsdarálók! Hozták a halálos s nem halálos ítéletek ezreit. Minden újság külön rovatot tartott közlésükre. Valaki próbálta pár budapesti újság rovatából összeszámolni, milyen tempóban is dolgoztak a népbíróságok. Ámbár az újságszámokhoz nagyon hiányosan tudott hozzájutni, mégis 600 bírósági esetet tudott összeszámolni jó évnyi időközben.

Bogár József hivatalos hóhér nyilatkozata szerint a demokrácia első három évében csak egymaga több mint háromezret akasztott fel! Ez pedig több, mint napi két akasztás. Nem csoda hát, hogyha hóhérunk sztrájkba lépett, s nagyobb fizetést kért ilyen őrült nagy munkáért. Ilyen sztrájk Magyarországon, ezeréves fennállása óta, nem fordult elő! *"Elfáradt a hóhér! Kidűlt a pribék!"*

Mennyi lehetett a többi akasztás, amit nem ő végzett? Mennyi az agyonlövés, mennyi a lincselés, agyonverés. . .?

Négy és fél év alatt a népbíróságok jó 25 ezer ember ügyét tárgyalták le. Annyi az ügy, hogy nem győzik. 1949-ben még mindig 400 államellenes bűnügy vár ilyen tempójú munka mellett is elintézésre! Közben százezreket bebörtönöznek, internálnak!

1956 nyarán még mindig — az ő adatuk szerint — 37 ezer ember sínylődik börtöneikben, holott már volt amnesztia. És ne feledjük, hogy csak egy tízmilliós népről van szó!

Az 1956 októberében pár napra uralomra jutott szabadságharc szabad napjaiban az átvizsgált népbírósági akták és igazságügy-minisztériumi iratok megdöbbentő képet tártak a kutatók elé. Kiderült, hogy a népi demokratikus köztársaság alig egy évtized alatt majdnem hatezer bolsevistaellenes egyént gyilkolt le! Javarészüket háborús bűn vagy szabotálás, hazaárulás, szovjetellenes megnyilatkozás stb. vádak miatt ítélték halálra.

De ez a hatezres lista kizárólag azok neveit tartalmazza, akiket bírósági tárgyalások után végeztek ki. Ebben a számban nincsenek benne azok, akiket minden tárgyalás nélkül "süllyesztettek el" a gellérthegyi Citadella kazamatáiban felállított bitófákon, a Gyűjtőfogház Kisfogházában, az ÁVO-börtönné alakított hűvösvölgyi Manrézában, és mindazon többi helyeken, ahonnan az áldozatok csak halva távozhattak.

A fenti számban nincsenek benne azok sem, akiket Oroszországba deportáltak, vagy akiket suba alatt kiszolgáltattak a kommunista uralom alá került Csehországnak, Tito Jugoszláviájának és Groza Romániájának. Egyes kutatók nem járnak messze az igazságtól, amikor összegezve a halálos áldozatok számát ötvenezer főben állapítják meg! (Fiala—Marschalkó: Vádló bitófák; Padányi Viktor: A nagy tragédia)

Ez a halálos áldozatok száma.

De ki tudná megmondani minden más áldozatnak sok százezres számát? Hiszen, amennyire csak lehetett, mindent titkoltak a hóhérok!

Természetesen az ötvenezerben nincs benne az 56-os események után kivégzett kétezer, és az eltüntetett hatvanezer sem!

Az ember feje szédül ezektől az irtózatos számoktól!

Ha csak csibevágásról lenne szó, még az is nagy mészárlást jelentene. Mit jelent hát akkor, ha nem csibékről, hanem emberekről, magyar emberekről van szó?

Valóban: vértenger, hullahegyek, szenvedések Góbi-sivatagja.

Egy nép keresztrefeszítése, halálhörgése, kiirtása!

A számok okozta vízió döbbenetes. Hazánk olyan, keletre induló országút, amely körben földünk negyvenezer kilométerét futja meg. Szűk kilométerenként minden oldalán egy-egy akasztófa és kivégzőoszlop áldozatával. A köztük levő tér minden talpalatnyi helye beszórva elhunyt emberek fehérlő csontjaival, az ezer módon megkínzottak fetrengő testével. Mind egy-egy fekélyektől, sebektől borított, a szenvedés szemétdombján hörgő bibliai Jób. Kiömlött vérüktől véres a föld. Jajkiáltásuktól remeg ez a földet átölelő országút...

Ilyent még nem élt meg ellenségei és saját fiai keze által egy

tízmilliós nép. Mi ehhez képest a tatárdúlás? Mi a százötven éves török rabszolgavásárra való hajtás?

Ezekiel próféta csont-látomása csak szivárvány-gyönyörűség mellette, pedig azóta is borzongatja vele az egész világot: "*Az Úr völgybe vitt, amely tele volt csontokkal. Tömérdek volt belőlük a völgyben, és teljesen ki voltak száradva.*"

Ő csak fehérlő csontokat látott, de mi ezek mellett fájdalmaikban fetrengő emberek ezreit, millióit is.

Hajunkat tépve kérdezzük: Ez az embertenger tényleg mind bűnös volt? Tényleg megérdemelték, mint nemzetünk söpredékei, hogy a halálvölgy országútjára vettessenek, ki így, ki úgy?

Nagy Ferenc miniszterelnökünk, látván ezt az ezekieli víziót, szinte büszkélkedve kiáltotta világgá: "*Európa bármely országánál szigorúbban büntettük meg háborús bűnöseinket!*" És bátran hozzátehetjük: a többieket is!

Tehát a legfőbb helyről rájuk nyomták a bűnösség hivatalos pecsétjét.

"Kinyitom sírjaitokat!"

És mi mégis, vagy éppen ezért, még egyszer s nem egyszer, hanem ezerszer újra kérdeztük: mind bűnös lett volna a szó igaz és teljes értelmében, s megérdemelték szörnyű sorsukat?

Ahogyan múlt az idő, a válaszok egyre bizonytalanabbak lettek.

Riesz István igazságügy-miniszter 1949-ben már védekezik, amikor Nagy Imre pecsétjét igazolni próbálta: "*Mi nem tagadjuk, hogy a népbíróság a demokrácia védelmét szolgáló bíróság!*" Vagyis bevallotta, hogy nem pártatlan, nem független, nem igazságkereső bíróság, hanem utasításra cselekszik, pártcélt szolgál! Hangsúlyozta: "*A bírói függetlenség csak fikció!*" Tehát az ítéleteik lehetnek nemcsak hamisak, hanem gonoszak is, ha ez a bírók gazdáinak érdeke. A népbíróság pedig csakis mindig e szempont szerint ítélt. Azért mondhatta dicséretként ugyancsak ő: "*Ha valaki népbíró volt, mindenki tudja, hogy jó munkát végzett.*" Való, szájuk íze szerintit!

De Rákosi Mátyás már keményebben ütött kalapácsával a beismerés bírói asztalára, amikor 1956 májusában ki kellett jelentenie: "*Egyes elítéltek ügyét revízió alá vesszük!*" Majd a következő szavakkal már saját mellére ütött: "*Tudtommal és beleegyezésemmel súlyos törvényellenes cselekedetek történtek, mert hamis jelentésekkel becsaptak!*"

Nem hittünk a fülünknek. Talán cseng? Hiszen ez a beismerés azt jelentené, hogy ártatlanok csontjai fehérlenek Ezekiel völgyében, a mi országutunkon.

De nem. Jól hallottunk! Dobi István államelnök gyorsan amnesztiát hirdetett, s nyolc és félezer bebörtönözöttet szabadon bocsájtott.

Izzott a júliusi nap az égen, és izzani kezdett a politikai élet horizontja is. Ez az égető hőség kényszerítette Nonn György főállamügyészt, hogy ország-világ előtt súlyos kritikát gyakoroljon a különböző bíróságok működése felett. Meg kellett állapítania: az elmúlt években hamis vádak alapján több ezer embert ítéltek börtönbüntetésre és halálra!

Erre gyorsan egy hivatalos állami nyilatkozat rátette a koronát, kijelentvén, hogy Rajk László — akit Tito láncos kutyájaként mint a kommunizmus legnagyobb ellenségét, árulóját és imperialista bérencet a legkegyetlenebb kínzások után kivégeztek — *"ártatlanul lett elítélve és kivégezve!"*

Rajkot pár elítélt s kivégzett társával együtt mindjárt kiásták a "csak számozott cövekkel jelzett sírjából!"* A temető díszhelyére vitték, és a sírjánál a helyettes miniszterelnök kijelentette: *"Rajk nem volt áruló, hanem hős! Nem is imperialista bérenc, hanem a Párt leghűségesebb tagja! Bírái csalárdul ítélték el őt és társait!"*

Hallod, világ? Halljátok, emberek? *"Bírái csalárdul ítélték el őket!"* Ártatlanul vitték őket a bitófára. És te ezt eddig nem tudtad? Feleled, hogy nem, mert ha valamit mondottak, hazugsággal tömtek bennünket, vagy egyszerűen, mint a sír, hallgattak? Igazolásodra felhozod a Képes Figyelőjük tanúvallomását, mely így hangzik: *"A nagyközönség általában csak annyit tud, hogy ma is,*

***Titokban cselekednek a gonoszok**

A zsarnokok mindig igyekeznek bűnös cselekedeteiket titokban végrehajtani és gonosz tetteiket eltüntetni. Félnek az áldozatuk képviselte eszmék feltámadásától és a tetemrehívástól. Ezért a félelmetesebbek sírját még csak meg sem cövekelik. Az 56-os forradalom négy főemberét: Nagy Imre miniszterelnököt; dr. Szilágyi József titkárt; Gimes Miklós újságírót; Maléter Pál hadügyminisztert a legnagyobb titokban ítélték halálra 1958-ban. A tárgyalás, az ítéletvégrehajtás börtönben történt, melyen csak a szereplők vehettek részt. A Gyűjtőfogházban ablak nélküli épületben állították fel a bitófákat, hogy még az éjjel kuvikoló halálbagoly se láthassa, mi történik e sötét magyar éjszakán. A kivégzés után gyorsan eltűntek a hóhérok, és sebtében megjelent az oroszok titkosszolgálata, s a még ki sem hűlt tetemeket teherautóra hányva kiszállították a budakeszi erdőkbe. Az utóbbi világháború áldozatainak tömegsírjába dugták őket. És hogy magyar soha meg ne tudhassa, hová rejtették mártírjaikat, a sírokat orosz gyalugépekkel a földdel egyenlővé tették. Így nem kapták meg még a Rajk-cöveket sem. Tudták a hóhérok: a halottak veszedelmesebbek, mint az élők, ha csak cövek marad is utánuk! De azt már nem tudták, vagy nem akarták tudni: az eszme, amit ezek a halottak képviseltek, nem tüntethető el a tetemmel, és eszméjük egyszer újra kijön a jeltelen, lepecsételt vagy eltüntetett sírból is.

tegnap is halálra ítéltek egy keretlegényt vagy tömeggyilkos fasisztát. A kivégzésekről azonban nem számol be a napisajtó." És még hozzátennéd: még kevésbé szóltak az igazi okokról? De most már tudod!

De Nonntól még nagyobb ember is megszólalt a győzelmesnek mutatkozó forradalomban. Maga Kádár (Czermanek) János — akiről a szabadságharc leverése után az oroszok kijelentették: "*Megjósoljuk, hogy Kádár János sokáig uralmon marad!*" — rádióbeszédben ország-világ előtt mondotta: "*E sorsdöntő órákban szólunk hozzátok. A Pártot Rákosi és klikkje vak és bűnös politikával a zsarnokság és a nemzeti rabság eszközévé züllesztették. Népünk dicsőséges felkelése lerázta nyakáról Rákosi uralmát. Bátran elmondhatjuk: ennek a felkelésnek eszmei vezetői hazug vádak alapján bebörtönzött régi harcosok voltak!*"

Íme, Kádár is megnevez ezreket — a kommunista pártból —, akik hazug vádak alapján kerültek a rákosi zsarnokság börtönébe! Nem kérdezhetjük-e tehát joggal: Miért csak a Rákosi, a Nonn, a Kádár által említett ezrek ártatlanok? És nem mindegyik — vagy a százezrek legnagyobb része —, akiket szintén a demokrácia, Rákosi és vak, bűnös klikkje, no és utánuk Kádár zsarnoksága ítélt el? Kik állapították meg, hogy csak ezek ártatlanok? Ugyanazok a bírák, akik az "ártatlanoknak" nevezetteket börtönbe zárták és bitófára húzták? Miért ítélnének ezek másként, mint most elítélt elődjeik, hiszen ők éppen olyan zsarnokok, sőt: ugyanazon zsarnokok emberei, mint elődjeik voltak!

Továbbá nem kérdezhetjük joggal: Ha bíráitok ezreknél hamiskodtak, miért nem tízezreknél és mindnél? Nemde joggal feltételezhetjük, ha a párttestvéreiket is csalárdsággal vitték bitófára, sokkal inkább "ellenségeiket"? Hamis állam, hamis bírák, hamis hírközlőszervek, hamis vezetők, ki hiszi el ezután csak egyetlen szavatokat vagy ítéleteteket?

Hogy a hivatalosaktól beismertekben a legkevésbé se kételkedhessünk, a magyar rádió, mikor már úgy látszott, hogy a forradalom győzött, oly szégyenletes nyilatkozatot sugárzott világgá, és oly beismerőt, amilyent sem előtte, sem utána a világ egyetlen rádiója sem tett meg soha, mondván:

"*Hazudtunk a múltban! Hazudtunk a jelenben! Hazudtunk tegnap, hazudtunk tegnapelőtt! Hazudtunk mindig és mindenkor! De most már nem így lesz. Ezután a magyar rádió csak az igazságot sugározza mindenkor!*"

Sajnos, nem így lett, nem úgy van! Mert aki ezt kijelentette, talán a világ legnagyobb hazugságát mondotta, vagy maga is életével lakolt ezért a csodaszép, fönséges, örökálom ígéretért!

Minden maradt a régiben! Sőt!*

Joggal kiálthatjuk tehát:
MINDEN ÍTÉLET HAMIS!
Új perfelvételt kérünk!
Új tárgyalást!
Új, igazságos ítéletet!

De nem aljas törvényeitek szerint, hanem olyanok szerint, melyek pirulás nélkül nézhetnek a világ és Isten szemébe. És nem a pártbíróságtok által, melyeket magatok lettek kénytelenek elítélni, hanem olyan bírák által, akik az egész világ előtt tényleg szabadon, minden világnézet, bosszú, győzelmi jog nélkül, csakis az igazság szellemében ítélkeznek.

És nemcsak új, igazságos ítéletet kérünk, hanem rehabilitálást is! A halottak feltámasztását! A szétszórtak összeterelését! Az

*"Aki nem hazudik: nem él!"

Jobban hazudnak, mint eddig, mert a hazugság rendszerében élnek, Potyemkin-falak között, ahol a születendő magzat a hazugság anyavérén növekszik, és a koporsóban lapuló aggastyánra az ámítás fedelét teszik. Hazugság a levegőjük, ételük, italuk, orvosságuk, kultúrájuk, eszméik. Eddig csak a hatalom emberei hazudtak, ma már mindenki.

Tavasszal egy Amerikát látogató magyarral beszélgettem. Így festette le az otthoni helyzetet:

"Ami a hazai állapotot illeti, nálunk a kommunisták már teljes győzelemre jutottak. Ez abban is megnyilvánul, hogy nincs egyetlen magyar ember sem, aki őszintén merne beszélni...: még családtagjai, legmeghittebb barátai előtt sem, még kevésbé más országokból jött előtt. Sőt még önmagával sem mer őszintén beszélni, mert attól fél, hogy álmában kibeszéli, vagy kiszedik belőle itallal, szorítással, kábítószerekkel. Ez pedig végzetes lenne! A legtermészetesebb dolog hát — bár becstelen, lélekromboló, idegnyúzó, gerinctelen megoldás —, amit magam is gyakorlok: a hallgatás. A némaság hazugsága! Magyarországon őszinte szóval nem lehet élni. Aki nem tud vagy nem akar hazudni — legalább a hallgatás hazugságával —, az meghal! Gyilkosa lesz önmagának és másoknak! Így aki mégis beszél, legyen az bár az esztergomi prímás vagy a bugaci káplán, óvodista vagy egyetemi tanár, jóbarát, illetőleg ellenség, az csak hazudhat, legalábbis lódíthat, ferdíthet, ámíthat, mellébeszélhet... A kommunista szabadság ez: 'Hazudj, csak rajta ne fogjanak!' A megfogás feltétele a nagyokra nem szól. Nekik a rajtacsípésből nem lehet bántódásuk. Ugyanis mindenki természetesnek tartja: 'A nagy csakis hazudhat mindörökkön örökké, ámen.' A kommunista országok himnusza pedig a régi ismert ének: 'Hazugság volt minden szavad, hazugság volt, hogy szerettelek!'

Az egyházüldözés már kifinomodott. Tankönyveikben, írásaikban s egyebütt nyíltan nem gyalázzák a vallásokat, sőt: még elismerőleg is nyilatkoznak róla. Csak hozzáteszik: idejétmúlt, maradi, reakciós erővé vált, tételei, tanításai nem állják ki a próbát a modern tudomány előtt, éppen ezért a haladó értelmű ember már nem ragaszkodik hozzá. Ezt már a vallások is bevallják, tanaikat igyekeznek tisztítani, modernizálni, és próbálnak a szocialista államok mellé munkatársnak állni. Természetes, hogy egyetlen diák, egyetemista vagy könnyen befolyásolható,

adott sebek begyógyítását. A kifosztottak kártérítését. A bűnösök igazságos számonkérését!...

Könnyes szememet még egyszer arra az útra vetem, amelyet évtizedek óta fehér, csörgő embercsontokkal hintenek tele a zsarnokság urai. Reménykedő lelkemet pedig a föléjük boruló vérvörös égre emelem, s engedem, hogy kitörjön belőlem a milliók zokogása: *"Uram, életre kelnek még ezek a csontok?"*

És hallom Ezekiel próféta ajka által az Úr válaszát:

"Ti csontok, halljátok! Éltető leheletet adok belétek, hogy megelevenedjetek. Ellátlak inakkal, és beborítalak hússal benneteket... Megnyitom sírjaitokat, és kihozlak benneteket sírjaitokból. EKKOR MEGLÁTJÁTOK, HOGY ÉN VAGYOK AZ ÚR!"

Körözőből körözött

Ez a tetemrehívás egyre több tollból és torokból tör elő. A világ lelkiismerete kezd megszólalni. A történelemhamisításnak és ámításnak vastag köde szakadozik. Az igazság napja biztatóan

bandairányított ember sem akar maradi, korlátolt értelmű lenni. Nem akar a pápánál pápább lenni! Sutba vágja hát azt, amit látszólag a kommunizmus nem is bánt. Önként teszi. Fertőzött eszére támaszkodva nyeli le az ellensége által nyújtott halálos mérget. Televíziójukon előszeretettel mutatják kapcsolataikat a papokkal, ölelkezésüket Rómával. Képmutató, megejtő szemforgatással 'szentséges atyának' szólítják a pápát, és kétszeresen is megnyújtják a karjaikat, hogy ölelhessék. Hamarosan eljöhet az idő, mikor a kommunizmus marxi mellén fityeg majd a pápai kitüntetés: 'Az igaz hit védője' felírással, mint valamikor VIII. Henrikén.

Nyers erőszakot ritkán alkalmaznak, s ha teszik, oly finoman, csendben, kerülő utakon, rejtetten, hogy a nagyközönség mit sem tud róla. Ki hallott Magyarországon például arról, hogy a püspökök az államhatalomtól zárt borítékban kapják: kiket helyezzenek el papjaikból, hová és milyen beosztásban? Nem kell már nyers erőszak! Nálunk mindenki tudja, hogy a kommunista szándéktól való legkisebb elhajlás lebukást, kenyértelenséget, üldözést jelenthet. Az ellenálló erő elfogyott. Végleg megtört 56-ban! És ami erő még megmaradt, egyre gyorsabban párolog el a Nyugat kétségbeejtő magatartásának perzselő tüzénél. A szabadságharcban túlságosan megsebesültek. Már az ösztöke döfködése is elviselhetetlen számukra. Elvették tőlük a levegőt — vallásoktól is! —, el az életlehetőséget... A javakat már nem az Égből várják, hanem a párt markától remélik! Attól a párttól, mely már nem durva istránggal akasztja fel áldozatait, hanem fehér kesztyűs hóhér selyemzsinórjával egy rejtett virágzó gyümölcsfán.

A papsággal és Rómával való minden kérkedésük ellenére is megingathatatlan céljuk és hittételük az egyházak elpusztítása, legelsősorban a katolikus Egyházé. Ebben Magyarországon már oly nagy eredményt értek el, hogy a tántorgó, erőtlen egyházaknak engedményeket is adhatnak. Sőt: ha Olaszország — még inkább ha Franciaország és Spanyolország is — hatalmukba kerül, minden kért és kívánt kedvezményt megadhatnak, teljesíthetnek, mert a haldoklónak, a kivégzés előtt állónak minden kívánsága teljesíthető — és illik is szemfényvesztésként megadnia annak, aki nem istránggal dolgozik —, hiszen ez a kedvezmény már nem menti meg az életnek. Régi zsarnok szokás: az áldozatát nagy disztemetéssel hantolja el!

kandikál elő, s a hazugság rémei és férgei nyugtalanul pislognak ebbe a nekik nem kívánatos fénybe. Padányi Viktor, neves emigrációs történészünk 1977 kora nyarán megjelent posztumusz A nagy tragédia című könyvében így kiált fel: "*Íme, a kép a vasfüggöny mögött menthetetlenül süllyedő világról, amely nem a háború, hanem a győzelem egyenes és közvetlen eredménye, és az eddig immár hatmilliót meghaladó számú fehér ember irtózatos sorsáról, amely nem annyi, mint a háborús propaganda "hatmillió" zsidója volt, hanem húszszor annyi.*

A náci-bestialitások valóságos méretei jelentéktelenné törpülnek ezek mellett a szörnyű tények mellett, amelyek pedig csak kísérő hátterét jelentik a győzelem után, és a győzelem alapján elkövetett akasztások, golyó általi kivégzések, halálra verések és rugdosások, elevenen való megcsonkítások és borzalmas és elmondhatatlan kínzások égbekiáltó mennyiségének.

És mindennek bűne és felelőssége Isten és a történelem előtt

Otthon megáll az eszünk, hogyan nem látja ezt Egyházunk és a Nyugat? Hogyan ölelkezhetnek jövendő gyilkosaikkal? Magatartásukkal mérhetetlen pusztítást okoznak saját híveik soraiban. Szinte suhogó éles kaszaként rendre döntik híveiket az ellenség kévéjébe!

Eurokommunizmus? Hallatára az ember halálra szeretné magát kacagni, ha már nem sírná a kétségbeesés véres könnyeit. Hisz ez nem más, mint a kommunisták trójai falova, melyben szeretnék eszméiket és rendszerüket becsempészni azokba az országokba, hová eddig nem sikerült. A legújabb, legszenzációsabb trükkjük: világcsalás, hazugság, mely mellett eltörpül Helsinki szelleme! Mi Magyarországon úgy látjuk, hogy ez a trükk magától Moszkvától ered! Ő tojta ezt a strucctojást, és dugta az európai államok forró homokjába. Hogy Brezsnyevék tiltakoznak ellene? Ez is a trükkhöz tartozik! Ez szolgáltatja azt a villanófényt, mely megvakítja az embereket, hogy ne lássák, honnét is villantották azt fel! Moszkva látja: meztelen elvei nem hódíthatják meg a világot. Az elv-hódítási időnek vége! Az erőszaké meg ezekben az államokban még nem érkezett meg. Tanai túlságosan varangyok és krokodilok, hogy az emberiség keblébe fogadja őket. Ártatlan, még bégetni is alig tudó bárányoknak, Noé béke olajágát szorongató galamboknak, a szegényt, üldözöttet segítő-védő angyaloknak kell őket álcázni. S ha egyszer így a világ elfogadta, hatalomra segítette, a kommunizmus levetheti álarcát, eldobhatja a báránybundát, és pokolba vetheti az angyalszárnyakat. Majd előléphetnek ordas, karvaly és sátán mivoltukban. Valaki hogyan hiheti el, hogy az eurokommunizmus más lesz, mint a moszkvai, pekingi stb.? Miért lenne más? Mindegyik Marxon, Leninen, sőt: Sztálinon épül. Ezt a hármas pillért még egyetlen kommunista párt sem tagadta meg, legalábbis gyakorlatilag nem, ha egyszer hatalomra jutottak. A kommunizmus vörös tengerében már ötven éve fulladozunk, és még mindig nem ittunk belőle annyit, hogy belátnánk: nem az élet, hanem a halál vizébe ugrunk, ha a vörös tenger bármelyik részébe vetjük is magunkat? Még ma sem tudnánk, hogy a hazugság éjjelében élünk, s ezért nem látjuk a vöröst vörösnek?! Még ma sem hinnénk, hogy a hazugság holdja s nem az igazság napja teszi elfogadhatóvá a csábos szirénektől hangos vizet? Aki fölött a nap ragyog, s nem a hold: az meghal a hazugság tengerében!"

a 'győzelmet' terheli. Mert aki az oroszlánok vermébe taszítja embertársát, ne az oroszlánokat átkozza pusztulásukért.

Vajon mikor fogja a világ tisztességes embereinek becsülete és lelkiismerete szükségét érezni annak, hogy ezeket a szerencsétlen kis népeket és azok lemészárolt 'háborús bűnös' fiait rehabilitálják? Ha egyetlen szerencsétlen francia katonatiszt, akit Alfred Dreyfussnak hívtak, a világ közvéleménye részéről megérdemelte ezt, vajon nem érdemli ezt meg a háborúban bűntelen öt kis nemzet színe-virága?

Százmilliók ellen, s ezen át az egész európai emberiség ellen egy kollektív bűntény történt, olyan grandiózus méretekben, amire példa az emberiség történetében nincs, s ezért a bűntényért eddig még senkit sem állítottak bíróság elé..."

Szívet tépően fájdalmasan igaz, hogy még senkit! De a körözés első példánya már megjelent Franciaországban, amikor 1977 nyarán Brezsnyev Párizsban először járt, mint a vörös szovjet birodalom államelnöke. Ugyanis képe megjelent az egyik jobboldali lapban a következő szöveggel:

"*KÖRÖZÉS*

Leonyid Iljics Brezsnyev, úgynevezett 'vörös cár' ellen, gyilkosság, bűnrészesség, emberrablás, bombamerénylet, faji üldözés és elvtársai ellen elkövetett erőszak miatt."

Igaz, a rendőrség ezt a körözvényt még elkoboztatta az újságárusok polcairól. De a lelkekben benne maradt, s reméljük, hamarosan a világ minden rendőrsége effélékkel ragasztja majd tele városai falait.

Így lesznek az egykori körözőkből végre körözöttek!

Így váltja be Isten az ígéretét!

* Már az oroszok első ötéves tervének (1932 körül) egyik áldozata — Iminetov — mondotta bíráinak az utolsó szó jogán: "*Egykor új Zolák támadnak, akik megírják 'Én emelek vádat'-jukat a becsületünk helyreállítására.*" Úgy látszik, hogy ezek az új Zolák már jelentkeznek!

XIII. fejezet

Sarló—kalapácstipró Mária

"Az égen nagy jel tűnt fel:
Egy asszony,
öltözete a nap, lába alatt a hold.

Másik jel is feltűnt az égen:
Egy nagy vörös sárkány,
hét feje volt, és tíz szarva."

(Titkos Jelenések Könyve)

"Itt a piros! Hol a piros?"

Egyik esti beszélgetésünknél valamelyikünk felhozta a fatimai jelenést. A beszélgetés súlypontját Máriának az az ígérete képezte, amely szerint Oroszország megtér, azaz "a kommunizmus megszűnik", ha a keresztény világ bűnbánatot tart.

Ez az eszmecsere nagyon ésszerű volt, hiszen minden népnek, mely a vörös igát nyögi, legnagyobb vágya a véres, kegyetlen, istentelen zsarnokságtól való szabadulás. A meggyötört emberiség a szabadulás módját, eszközét égő szemmel keresi. Keresztény embernél, méginkább katolikusnál egészen természetes, ha ezt a földön nem találja meg, szemét az égre emeli. Segítséget Istentől vár, aki atyánknak vallja magát; Jézustól remél, aki megváltónknak mutatkozott; vagy Mária után kiált, aki jelenéseiben, csodáiban, imameghallgatásaiban már annyiszor bizonyította velünk szembeni anyai jóságát.

— Atya, hihető ez a sok Mária-jelenés? — kérdezte az illető. — S ha megtörtént volna is, lenne azoknak valami jelentősége, értelme a modern ember számára? Ezekben nem több a babona, túl hiszékenység, idegjáték, képzelet, önszuggesztió, mint reális valóság? Mária valóban jelenthet számunkra segítséget? Mária tízévenként megjelenik kétszer Párizsban, tíz évre rá Savoyában, tíz évre rá meg Lourdes-ban, rá hatvan évre Fatimában. Közben megjelenik Máriagyűdön, Szentkúton, és elsorolhatnék még vagy húsz nevesebb búcsújáróhelyet csak Magyarországon. Mária itt, Mária ott,

Mária amott! Mária könnyezik itt, vizet fakaszt ott, templomot építtet amott. Üzenget a pápának itt, üzenget a világnak amott. És utána nem történik semmi, ha csak nem azok a fantázia, beteg idegzet szülte kétes csodák, ha ugyan nem kimondottan csalások! Ne haragudj, de ha erre gondolok, a vásári kikiáltók jutnak eszembe, amikor a bámészok előtt bűvészkednek: "*Itt a piros! Hol a piros?*" És a piros, ha akarják, itt van, ha akarják, eltűnik.

Hitmetsző csoda

— Valamikor magam is hivő lélekkel jártam a búcsújáróhelyeket. Egyik végzetes lett számomra. A látott "csoda" által elvesztettem a bennük való hitemet, és minden jelenésben, Máriáéban is. Ez a lélektörés a mátraverebélyi Szentkúton történt.

— Nagy ünnep volt. Búcsúsok ezrei hullámoztak a völgyben. Minden hivő arcon a csodavárás fénye ragyogott, mert hírlett, hogy a legutóbbi búcsún "csaknem" csoda történt. Ami akkor elmaradt, most bizonnyal beteljesül! Sokan vagyunk, ezrek munkától és hittől megbütykösödött ujja kopogtat Mária szívén: "*Tégy csodát! Tégy csodát, anyánk, Mária, hiszen annyi, de annyi a nyavalyánk!*"

— Különösen a kis templom kegyképe előtt szorongott a tömeg. Az idegfeszültség és nagy hőség verejtékben és könnyben oldódott. Lábujjhegyen állva tapodták egymást az emberek, hogy jobban láthassák a középen álló férfit, akit Mária kiválasztott, hogy kegyességét rajta gyakorolja, rajta, akit születésétől a némaság bilincse szorít. Remegtünk az izgalomtól, mint az acélgereblye hosszú, zizegő nyelve. A csodavárástól úgy remegtem magam is, mint a még néma, aki fanyelvvel kerepelt. Erőlködéstől kidülledtek a szemei és az erei, amint görcsbe rántott ujjaival próbálta nyelvét szólásra formálni. De a szájában inkább kő volt, mint húsnyelv. A néma bambaságával nyögte: "*Mmmmáááá... Mmáá... Má!*"

— A jámbor lihegők a bekövetkező csoda biztos tudatával biztatták: "*Mondd csak, kedves, mondd csak: MÁRIA! Mááriiaa! MÁRIA!*"

— És oly erővel csucsorították szájukat, és formálták nyelvüket, hogy általa más vasnyelve is hajlékonnyá váljék. Szinte kórusban próbálták kihozni belőle a csodaszót, ami nem lehett más, mint a varázslatos név: Mária.

— A néma fogta a biztatást. Oly görcsös erőlködésbe kezdett, mintha szülne, csodát szülne.

— Ám a szent szó nem akart világra jönni! "*Nézz csak Máriára!* — bátorítottuk! — *Nézz a lezárt ajkak Anyjára! Ő megnyitja lelakatolt ajkadat!*

— Nemcsak biztattuk, hanem imával segítettük a szülésben vajúdó férfit. Szinte tűzhányóként robbant ki belőlünk Máriát könyörületre hajlító imánk: "*Most segíts meg, Mária!*"

— És ekkor teljes szépségében kibuggyant az ajkon, mint hegyi forrásból a tiszta víz, a várva várt szó égi fényben sugározva: "*MÁRIA! MÁRIA!*" "*Csoda! Csoda! Megszólalt a néma! Üdvöz légy, Mária!*" — zúgott fel az idegkimerült tömegben az örömujjongás, és a volt némával együtt felzendült ajkukon Mária Magnificatja. Még a harangokat is megszólaltatták, hogy a messzi környéknek is hírül vigyék a nagy csodát.

— Magam is oly boldog voltam, mint talán még életemben soha. Úgy éreztem: hitem megrendíthetetlen sziklává izmosodott, melyen a pokol kapui sem vehetnek erőt!

— Mégis e klasszikus csoda törte össze az effélékben való hitemet, sőt: csaknem minden hitemet! Ugyanis hamarosan rájöttek: zsebmetsző volt a megszólaló, zsebmetsző társainak cinkosa, aki azért szülte meg ezt a "csodát", hogy bűntársai a nagy izgalomban és tolongásban nyugodtabban, sikeresebben dolgozhassanak a hivők zsebeiben. Dolgoztak legalábbis úgy, mint a néma a megszólaláson. Ámde dolgoztak a csendőrök is. A műcsoda után hatukat fülelték le, vitték őket a börtönbe, és velük az én "csodahitemet" is. Nem tudtam többé szabadulni attól a gondolattól: talán minden jelenésben s effélékben valami "svindli" bujkál!

A hit babona?

Nem szándékozom itt mindazt leírni, amit válaszoltam rabtársunk felvetett nehézségeire, vádjaira és helytelen értelmezésére. Csak egy kis részét vázolom annak, amivel csillapítani igyekeztem sokak nyugtalanságát.

Tagadhatatlan, hogy a modern ember hajlandó ilyeneket babonának, hiszékenységnek vagy akár csalásnak is vélni. Itt van például Paul Johnson, korunk jónevű történésze, aki — ámbár nem látszik hivőnek, mégis — megírta A History of Christianity című nagy történelmi művét, amelyben a szent életű, volt kamalduli szerzetest, XVI. Gergely pápát "durván babonásnak" minősítette. Miért? Azért, mert a kolerajárvány idején Rómában engesztelő körmenetet tartott, s azon Szűz Mária képét vitte, vagyis Máriától remélte a kolera megszűnését. Szent X. Pius pápát pedig "mélységesen babonásnak" jellemezte, mert szenvedélyesen szerette a szenteket és az ereklyéket. Azaz, mert ezek segítségében s csodáikban hitt. Hivő? Akkor babonás!

Természetesen a hivő nem csodálkozik az ilyen állításon, mert tudja: nem hivő számára a természetfeletti világ elérhetetlen, mint

vaknak a fény, színvaknak a szín. És ha ilyen mégis babonásnak mondja azt, aki színről, fényről beszél, és bennük hisz, ráhagyja, mert alig van rá mód, hogy helytelen ítéletéről meggyőzze. A hit világáról, a természetfelettiről nem sokat mondhatunk azoknak, akik vakok velük szemben. Legfeljebb, ha megmosolyognak bennünket, visszamosolygunk a biztos hit szilárd tudatával. A hit a szív tárgya, kegyelem kérdés, és nem az agyvelő és érzékszervek megtörendő diója!

Azt pedig feltételezni, hogy minden "csalás, svindli", éppen olyan durvaság lenne, mint maga a csalás.

Három árva sír magában

Való, sokakat zavar a szinte megszámlálhatatlan "csip-csup" jelenés, melyek a nagy jelenések és csodák hitelességét is veszélyeztetik. Ámde nem mindenkit. Így például engemet sem. Nekem ez talán nagyon is természetes.

Egyházunk Máriát mindig anyjának, nagy hatalmú égi anyjának vallotta. A második vatikáni zsinat meg egyenesen ennek nyilvánította modern korunkban! Egyházunk hivő, jámbor népe ezt mindig hitte. Előtte semmi sem természetesebb, minthogy az anya mindig ott legyen, ahol gyermekei szenvednek, ahol bajban vannak, ahol segítségére szükség van. Hányszor halljuk földi édesanyáktól, szeretnének ezer darabra szakadni, hogy ott lehessenek minden gyermeküknél. Ilyen szeretet kényszerítette Jézust, hogy a kenyér színe alá rejtse magát, és így lehetővé tegye, hogy bármikor és bárhol felkereshessék azok, akik rászorulnak. Mária ezt nem tehette meg. De megjelenhet ezerféleképpen, és segíthet csendben működő kegyelmével. Megjelenhet csip-csup jelenésekben is, ha ezzel szenvedő gyermekének használhat. A feltétel: hívjuk, hívjuk! És higgyük, hogy jön, hogy segít. A Máriában való hit: a csoda és a jelenés szülőanyja. Az anyai szív természete teszi ezt érthetővé és elfogadhatóvá.

Én ezt a nem méricskélő, tenger mélységű anyai szeretetet már gyermekkoromban megismertem, mégpedig egy versből — no meg édesanyám életéből —, melynek ez lehetett a címe: Három árva sír magában. A költő leírja, éjjel hogyan jelenik meg a meghalt édesanya három kis árvája mellett: egyiket betakarja, másikat elringatja, harmadiknak álmot csókol a szemére. Gyermekeitől csak az éjfélt kongató nagyharang szakíthatja el.

Ha természetesnek találjuk a földi édesanya ilyen viselkedését, mennyivel inkább az égiét, Máriáét. Hiszen Mária — hitünk és tapasztalatunk szerint — a világ legszeretőbb édesanyja!

Hogy a megjelenések után nem történik semmi? Ugyanúgy a

búcsújáróhelyeken sem? Az a kérdés, mit értek "valami" alatt. Hogy még nem tért meg Oroszország? Hogy a kommunizmus még virul? Miért feledjük el, Oroszország megtérése feltételhez lett kötve?! Teljesítettük a feltételeket?

Egyébként is a jelenések — búcsújáróhelyek — elsődleges célja nem a nagy látványosságok s földhöz verő — hitet erősítő — csodák láncolatának biztosítása, hanem a lélek legmélyén működő kegyelmi hatás! A májusi esőnél nem a látványos villámok, az idegborzongató mennydörgések a fontosak — ám szükségesek lehetnek, mert az ózon létrehozói —, nem ez a cél, hanem az utánuk jövő, a termést biztosító csendes eső. Ezek sokszor a legáldásosabb esőket meg sem előzik. Mégis valahogyan csaknem mindnyájan Nemo kapitányok vagyunk, aki égiháborúkor felment Nautilusának, a csodás tengeralattjárójának fedélzetére, hogy gyönyörködhessék a látványos és borzalmas égi tüneményben. Holott inkább Szent Ágostonnak kellene lennünk, aki szerint nagyobb csoda egy nagy bűnös megtérése, mint egy halott feltámasztása. Ez talán látványban szegényebb, de értékben bizonnyal nagyobb és gazdagabb!

Mária ezekért a nagyobb csodákért jelenik meg, ezekért akarja a búcsújáróhelyeket is. Holott mindenütt művelhet csodát, miként művel is, mégis emberi természetünket tekintve helyeket választ ki, melyeken csodáit előszeretettel gyakorolja. Anyai szívének nem a májusi villám, hanem a kegyelem csendes esői a fontosabbak. A májusi esőhöz kellhetnek a nagy jelek is, de a lényegesebb, ami utána következik, a lélek mélyén történő csoda. Ezekért járja Mária fáradhatatlanul siralomvölgyünket. Amikor a magánzárkában felfedeztem a rab-magnificatot, nekem Mária jelent meg, nem testileg, hanem kegyelmével. A három árvájához tartoztam, hát meglátogatott, mert anyám! Csókolhatnám-e elégszer hozzám járó lábnyomát?

Pálinka-kegyelem

Rabtársunk elmondotta az ő kiábrándító csodáját. Kiábrándító lett számára, mert olyan csodát vártak, mely nem lényeges a helyesen hivő számára, hiszen hite nem ezekre épül. Hadd mondjam el én is az én "csodámat", mely inkább ágostoni, mint nemói, amely ezért a hitet építette, s nem metszette. Ugyanott történt, mint a rabtestvérünké, azon a helyen, mely már Szent László korában neves búcsújáróhelynek számított.

Mint fiatal pap, részt vettem az egyik nagyboldogasszonyi búcsún gyóntatóként. A gyónni akaró búcsúsok ezrei vették körül a templomudvarban levő nyitott gyóntatószékeket. Mintha ember-

búzatábla közepén ültünk volna. Senki sem állt szilárdan a lábán, hanem érett búzakalásztengerként ringott a tömeg, és vele együtt a gyóntatószék is. Egyszer csak azt vettem észre, hogy emelkedem a gyóntatószékemmel együtt. Megijedtem. Mennybe vinnének az angyalok, mint Máriát? Mennybemenetelének ünnepén? A lehetőségben nem is kételkedtem, mert melyik fiatal pap nem tartja magát szentnek? Mégsem kívántam ezt a korai mennybevitelt, mert élni, dolgozni akartam, és feloldozni ezt a sok várakozó bűnöst! (Ámítottam magam?)

Gyóntatószékembe görcsösen kapaszkodva bizonytalanul kinéztem a kis ablakon: emelkednek-e velem együtt a gyónni készülő angyalaim? Nem! Nem emelkedtek, hanem három férfi arca nyomakodott a nyílásba. Mikor látták, hogy feléjük fordultam, egy határozott férfihang azonnal kezdte is gyónását, s hozzá oly válogatott bűnökkel, amelyek még Szentkúton sem voltak mindennaposak.

Uram Isten, mi lesz itt? Mindenki meghallja a gyónást! Nyilvános gyónást akar ez az ember végezni? Lehetséges ez? Hogyan is tanultam? Mit kell most tennem? Mit ír elő Noldin kazuisztikája?

— Melyikük gyónik? -- kérdeztem idegesen.

— Szentatyám, én! — válaszolta nagy komolyan egy ötven év körüli férfi.

— Akkor a másik kettő kissé húzódjék hátrább, hogy ne hallják a gyónást.

— Ne törődjék vele, gyóntató atyám! Ha én nem szégyelltem harminc évig nyilvánosan vétkezni, most ne szégyelljem nyilvánosan be is vallani! Harminc év után a szentkúti Mária ide segített, hogy bűneimtől megszabaduljak. Áldassék érte irgalmas anyai szíve!

És máris továbbzokogta élete javakorának elkövetett bűneit.

Feloldozáskor úgy éreztem: nem én törlöm le bűneit, hanem azok a könnyek, amelyek nagy cseppekben gördültek le férfiarcán. Csodát láttam. Csodát éreztem. A lélek feltámadásának csodája ragyogott könnyeiben. Ebben a pillanatban erősen hittem, hogy ez a hely érette, csakis érette lett kegyhely már századokkal ezelőtt. Hogy Mária reá gondolt, a visszatérő tékozló fiúra, és ezen a helyen akarta visszadni neki elveszített Jézusát. . .

Hány ilyen csoda történhet a Mária-járta helyeken, amikről talán senki sem tud, csak a lélek és a csodatevő Mária? Nem más csodák miatt vannak a jelenések, kegyhelyek, hanem csak azért, hogy a megterheltek itt megkönnyebbüljenek, hogy innét egész évre, egész életre erőt vigyenek magukkal.

A felesége a közelben térdepelt, s ugyancsak morzsolta rózsa-

füzérét. De fél szemét a "nagy csudán" tartotta.

Amikor gyónás után a férfi megcsókolta stólámat, valahogyan önfeledten kezemmel beárnyékoltam a fejét, mint Gyümölcsoltókor a Szentlélek Máriát. Megsimogattam izzadságtól nedves, és bánattól harmatos haját.

Felállva szemembe nézett, azzal a nézéssel, mellyel Jézusra nézhetett a tizenkét év óta vérfolyásban szenvedő asszony, meggyógyítása után. Azért Jézus szavaival búcsúztam tőle:

— Fiam, hited meggyógyított téged. Menj békével!

— Atyám, ilyen boldog még sohasem voltam életemben! — buggyant ki belőle a boldogság mézeinek méze.

Hátratekintett, s intett feleségének. Mikor az odajött, kis kosarából kiemelt egy butykost, s felém nyújtotta:

— Szentatyám, ezt hoztam magammal, hogy erőt merítsek belőle a gyónáshoz. De nem bontottam ki. Nem volt rá szükségem. Mária kegyelme erősebb a pálinkánál! Ezt én mondom! Magának adom. Részesedjék örömömben. Tudja, kisüsti. Finánc nem látta!

Az utolsó szavakat már oly mosollyal mondotta, mint aki a boldog ember ingét hordja. Feleségébe karolt, s oly vidáman mentek a kegyképhez a penitenciát elvégezni, mintha esküvőről távoztak volna...

Én két tenyerembe temettem arcomat, nemcsak azért, hogy senki se lássa könnyeimet, hanem hogy én se lássak mást, csak őket, őket! Hiszen ez égi jelenet! Olyan, melyen az ég és föld örvend...

Arra tértem magamhoz, hogy valaki meghúzta a fülemet:

— Szentatyám, én is szeretnék gyónni! — mondotta a következő.

Az égből egyszerre visszapottyantam a földre:

— Ja, úgy! Persze, persze! — Ránéztem a fülhuzogatóra. Jó húszévesnyi legény lehetett: — És úgy akarsz gyónni, mint az előbbi?

— Csakis úgy, atyám, csakis úgy!

— Akkor kezdjük az Úr Jézus szent nevében!

O, dolce Napoli!

Nemcsak engem hatott meg a visszaemlékezés, hanem rabtársaimat is. Láttam rajtuk, kezdik érteni a kegyhelyek csodáit. A vitát indító emberünk törte meg e kegyelmes csendet. Nem mesterkedésként, nem az ellentmondás szellemétől fűtve, hanem az elvesztett hit keresése noszogatta:

— Atya, talán csak te látod így a dolgokat. A legtöbb ember olyan, mint én, akit kikészítettek a hitmetszők. Kétely üli meg a

lelkünket, olyan látást gátló köd, mely nem akar felszakadni soha.

— Azt hiszem, minden pap így látja a dolgot. Minden pap saját élményű efféle csodát tudna elbeszélni. Bizonyságul legyen szabad elmondanom a nagy hírű jezsuita, Bangha Béla vallomását.

— Egyszer elment Nápolyba, ahol egykori kispaptársa fogadta, aki lelkiatyja tanácsára hagyta el a papi pályát. Megnősült, tanár lett, ideális, szent családi életet éltek. De Isten nem adott neki gyermeket. Sőt: imádott feleségét is elveszítette pár hónappal ezelőtt. Isten akaratán példásan megnyugodva tette élete felét sírba. Azonban ez a megnyugvás, a nagy csapás békés elviselése nem sokáig tartott. Belső nyugtalansága egyre forrósodott: *"Valami nagy bűnt követtem el? Ezért ver sorozatosan az Isten?"*

— De bármennyire is kutatott elmúlt életében, a nagy bűnt nem találta. *"Ver az Isten, s nem tudom, miért!"* — nyögte egyre többször, s egyre hangosabban. Ezzel a belső gyötrelmek tengerébe zuhant. Céltalannak látta az életet. Mindig vidám és derűs arcáról eltűnt a mosoly, s kezdett jéggé fagyni a lelke. Aki szeretett a madarakkal együtt dalolni, most csak a csapdába szorult varjúval tudott károgni: *"Kár, kár, kár... az egész élet!"*

— A legnehezebbje még csak ezután jött. Imádság közben mint egy kaján démon kacagott bele imájába a kétely! És hátha mindez nem igaz, és semmi sincs úgy, ahogy hisszük. Hátha valami finom csalódás csúszik bele gondolataink egész fűzésébe, mely megejtette Pált és Ágostont és a népeket mind... És hátha egyetlen óriási tévedés a hit?

— Kínjában a földre vetette magát. Padlóhoz verte a fejét, és zokogott, mint egy hajótörött: *"Jézusom, mindent elvehetsz tőlem, csak magadat ne vedd el! Csak a hitben ne engedj meginogni!"*

— Ez halálos rémület volt, a kínszenvedés mértéktelensége!

— Megdöbbentő, erre a nagy lelki vergődésre, kínra, töprengésre, mely először a lelket emészti meg, majd a testet roncsolja szét, a nagy teológus, Bangha atya nem tudott semmit se válaszolni, nem tudott tanácsot adni. (Nem is lehet, miként ezt bővebben kifejtettem az első könyvemben.) Hanem elhívja a Pompeji közelében levő új Mária-kegyhelyre: *"Gyerünk, hátha ott várja önt az enyhülés!"*

— Leborulnak a Mária-kegykép elé. A rózsafüzért imádkozzák: a lehető legnagyobb áhítattal. Hamarosan térden járva, lányától segítve, feketébe öltözött anya csúszik végig a templomon a Madonna oltára elé. Az asszony elfedte arcát, és hangosan sírt. Aztán feltekintett a kegyképre, és megnyugodott. Lassan megenyhült. Elővette a rózsafüzérét, nyugodtan kezdett imádkozni, s láthatólag visszatért lelkébe a béke. Végül odaállt az egyik gyóntatószék-

hez. Meggyónt. S mikor helyére visszatért, valami új és csodás nyugalom hajnalodott a szemében.

— Barátja erősen figyelte a jelenetet. Egyszer csak elfedte arcát, s Bangha atya szinte érezte, hogy most vívja önmagában a döntő tusát. Nemsokára felállt, és intett kifelé.

— A kapu előtt csodálatosan biztos és nyugodt pillantással fogadta. Olyan volt az arca, mint mikor sötét, zivataros idő után egy darab földön hirtelen kisüt a nap. A szemébe nézett, s megrázta a kezét: "*Azt hiszem, hogy meggyógyultam. Látta azt az asszonyt? Micsoda hit volt a sírásában és a megenyhülésében...? Mily boldogok is vagyunk mi, katolikusok, hogy nekünk Szűz Máriánk van! Anyánk, aki elsimítja homlokunkról a borút.*"

— Átölelte az atyát, s nemhogy mosolyogva, de nevetve, szinte kacagva dalolta: "*O, dolce Napoli!*"

— Igen, ez a csoda dala, ez a csoda himnusza, mely abban a lélekben születik meg, aki nem hitmetszőkkel, hanem Mária kegyelemforrásával találkozik. Ez nem veszi el hitét, hanem gyarapítja. Ezek a Mária-búcsújáróhelyek méltó és szándékolt gyümölcsei. És ilyen csodáról mindazok tudnak mesélni, akik a májusi esőt várják, és nem vakító villámait.

Boldogok, akik nem látnak

— Egyébként is, hogy ne csalódhassunk a csodákban, hogy ne essünk lélekmetszők kezébe, hogy ne ábrándulhassunk ki a kegyhelyekből, Egyházunkban törvény: csodák, jelenések, kegyhelyek hitelességéről a püspök mond véleményt, és hoz határozatot. Ha az ő ítéletére hallgatunk, csak nyerhetünk vele, míg ha magunk feje szerint cselekszünk, könnyen csalódhatunk, kárát vallhatjuk. Ismert, hogy a Hasznoson "megjelent" aranyfűrészes Mária megjelenése ellen nyilatkozott az egri érseki hatóság, s óva intette a híveket, ne higgyenek benne, ne látogassák a helyet, mert a vele kapcsolatos egyházi vizsgálat nem találta igazoltnak.

— A csoda, az imameghallgatás a hit jutalma: Jézusba, Máriába és szentekbe vetett hit jutalma. Jézus csaknem minden csodája előtt kérdezte: "*Hiszel?*" Ha hitt, lett csoda, ha nem hitt, nem történt csoda. Nálunk fordítva van: a csodától várjuk a hitet. Az evangéliumi vakkal látni akarunk: "*Uram, add, hogy lássak!*" Holott Jézus megmondotta Tamás apostolnak: "*Boldogok azok, akik nem látnak, és mégis hisznek.*" Talán a hit hiánya a magyarázata annak is, miért nincs megjelenés a hitetleneknek, a protestánsoknak.

— A jelenések miléntjét megérteni, helyesen leírni, nem könnyű, míg nem értjük az anyag lényegét, és a szellemi lényekről

nincsenek közvetlen tapasztalataink és kimerítő ismereteink. Az érzékfeletti világrendszer dolgait hogyan írjuk le az érzékvilág eszközeivel? A gondolkodó ész előtt világos: ezekre a jelenségekre az anyagvilág fogalmai maradék nélkül nem alkalmazhatóak. Más világ ez. A természetfeletti átszűrődése, átszövődése az anyagival. Ez is, az is. Illetőleg a kettő új gyümölcse. Ezért a valónak a mi értelmünkben való felvetése és feszegetése csaknem meddő. A jelenések minden mozzanata azt bizonyítja: ezekben a "valónak" egészen más értelme van.*

*A Sátán zászlaja alatt.

Csak egy példát a milliók közül a mondottak igazolására. Amerikába jövet, mielőtt elhagytam volna Rómát s vele Európát, búcsúzásként felkerestem a Mária legújabb jelenéséről neves Tre Fontane-i barlangot, amely Róma peremén fekszik, pár lépésre Szent Pál lefejezésének helyétől, s attól a helytől, melyen az első keresztények a legelsők között építettek Máriának szentélyt. A Rómában élő Kincses Rufin ferences testvérem vezetett, aki a látnok Bruno Cornacchiolának bensőséges barátja, a kegyhelynek pedig rendkívüli tisztelője. Társszerzője annak a könyvnek, mely a jelenések történetét leírta magyarul, s Magyarországon buzgón terjesztette. Ezt a magyar vörösök nagyon zokon vették. Könyvével együtt úgy kirúgták Magyarországról, hogy csaknem belehalt.

Látni akartam azt a helyet, és imádkozni ott, ahol a történelem folyamán Mária először jelent meg kommunistának, és a fatimai ígéret teljesítésének biztató jelképeként megtérít a kommunizmusból egy római villamoskalauzt, aki mindig kétélű tőrt hordott magával, amelynek markolatára rávésette: "*Halál a pápára!*", hogy az első adandó alkalommal vele ledöfje azt, akit gyűlölt, mint eszméinek és minden jónak a legnagyobb ellenségét.

A jelenés 1947 tavaszán történt egy szép eukaliptuszerdőben levő, hat méternyi barlang nyílásánál. A hely azóta sokat változott. Rendezgetik, szépítgetik, mert a Mária-kegyelem forrását keresők száma egyre gyarapszik. Most is hullámzott az emberáradat. Halkan jártak, szinte lábujjhegyen, mintha Mária lábnyomait keresnék. Ezer és ezer kéz szorongatta a rózsafüzért, melynek végzésére Mária húsz évvel ezelőtt itt újra biztatta az emberiséget.

Bruno már várt bennünket. A két jóbarát átölelte egymást azzal az öleléssel, mellyel Mária ölelhette meg Szent Erzsébetet látogatásakor. Rufin testvér óriás nagy szál ember. Ha ránézek hatalmas termetére, mindig a magyarokat kereső Julián barátra gondolok, de aki a magyarok mellett most Máriát is keresi. Előtte a látnok még kisebbnek látszik, mint amilyenek általában az olaszok. Ám szemében a látott Mária csodálatos szépsége fénylik vissza, mint éjjel a tó kék vizében a hold, s hangját a meghatódottság fátyolozza, ha a jelenésről beszél.

Rufin testvér bemutatott neki, mint magyar testvérét, aki több mint három évet töltött a magyar kommunisták börtönében.

Én pedig mindjárt kérdeztem:

— Mi a különbség a lourdes-i, fatimai és római jelenés között?

Rufin testvér válaszolt elsőnek, mintha őt kérdeztem volna:

— A két első jelenés ártatlan gyermekeknek történt, a római pedig érett embernek!

Amihez Bruno rögtön hozzátette:

— Kuruzslás, babona lenne. . .? Idők folyamán hány kuruzslásról, helytelennek látszó gyógyítási módról, eszközről sült ki: a modern tudomány csak azért vetette el ezeket, nevezte csalásnak, kuruzslásnak, ámításnak, mert még nem ismerte a titkukat. Ki meri állítani, hogy ma már minden titkot ismerünk? S amit nem ismerünk, az nincs!? Az nem lehet "való"! Én úgy vélem, a tudo-

— De hitehagyott és kommunista embernek! — Majd folytatta: — Én is sokaig voltam a vörösök börtönében. De nem abban, melyet falak zárnak körül, hanem amit az eszméik bilincse jelent. Szinte születésen óta baloldali voltam. Sőt: beiratkoztam az Actios Pártba, amely párt a kommunistával egyesült, hogy soraikban titokban harcolhassak. A Sátán zászlaja alatt küzdöttem. De a kinyilatkoztatásbeli Szűz azt mondotta: *"Elég! Te engem üldözöl! Térj vissza az Egyházadba! Igyál az irgalmasság tiszta forrásából! A pokol erői szabadultak a világra. Tartsatok bűnbánatot! Imádkozzatok az egyre terjedő hitetlenség követőinek megtéréséért!"* Mária ígérte: *"Mindazok, akik tiszta hittel jönnek a barlanghoz, és ezt az áldott földet megérintik, kegyelmet és gyógyulást találnak."*

Nos, a kegyelemfakasztó neves délután Bruno Cornacchiola három gyermekével kirándulóként az említett barlangnál tartózkodott. Először csak két gyermeke gyönyörködött a csodálatosan szép Asszony látásában, míg az apa és idősebb fia semmit és senkit sem láttak. Legutoljára az apa részesült a látomásban, amely másfélórás beszélgetést foglalt magában. Ámde a gyerekek meg ebből a beszélgetésből nem hallottak semmit! Más alkalommal egy don Mario Sfoggia nevű pappal volt Bruno a barlangnál, amikor Mária ismét megjelent neki. Pap barátja semmit se látott, semmit se hallott, csak az ember-kőszobor feszült érdeklődéstől ragyogó szemeit látta, s leírhatatlan bájos gügyögését hallotta: *"Milyen szépséges! Ó, milyen szépséges!"*

Így történnek a megjelenések, melyeknek "valóságát" keressük, ugyanazt az egyik ember látja, másik nem, egyik hallja, másik nem! Milyen "való" az, mely nem egyformán hat minden fülre, szemre?

Mégis, egészen más értelemben igaz jelenésnek kell gondolnunk, hiszen azóta számos gyógyulás és imameghallgatás történt, melyekről nemcsak hiteles írások, hanem emléktárgyak is tanúskodnak. Hitelességét bizonyítják a zarándokok egyre növekvő tömege, és a kinyilatkoztatásbeli Szűz tiszteletének egész világon való elterjedése. Csak Magyarországon több mint tíz helyen épült templom, kápolna vagy oltár a tiszteletére, illetőleg állítottak szobrot neki, még az orosz határ közelében is. Bizonyítja Jézus elmélete: *"Gyümölcseiről ismeritek meg a fákat. A jó fa jó gyümölcsöt terem!"* Ilyen jó gyümölcs Bruno, akinek megtérése tökéletesnek bizonyult. Mária kívánságát mindenben teljesítette, pedig éppen nem voltak ezek könnyűek. Haláltőrét a pápának ajándékozta. "Arditi di Christo" — Krisztus Frontharcosai — néven világi apostolokat szervezett és szervez, akik vezetésével küzdenek az istentelenség ellen, Egyházunk védelmében, és a pápáért. Azóta felszentelt diakónus.

Én is megérintettem ezt az áldott, Mária-járta földet, mikor a barlangban levő Dominico Ponzi életnagyságú szobra előtt leborultam, mely úgy ábrázolja Máriát, amint a látnok Brunonak és gyermekeinek megjelent. Eszembe jutott a fatimai jelenés, és ígéretéről a börtönben való beszélgetésünk. Azért kértem a kinyilatkoztatásbeli Szüzet, Bruno után térítse meg a többi kommunistát is. Szűnjék meg a gyűlölet a földön! Uralkodjék a szeretet! Valósuljon meg közöttünk Isten országa!

mánynak nem a végén járunk, hanem csak az elején tipródunk. Legyünk hát csendesek, alázatosak, hajtsunk fejet az ismeretlen erők előtt. Emberhez méltó beismerni: adottságaink korlátoltak, Istené végtelen!

— Egyáltalán az sem biztos, hogy a látott, tapasztalt csoda hitet ad vagy erősít. Hány csodát láttak a farizeusok és írástudók, mégsem lettek hivőkké. Mindegyikre találtak emberi magyarázatot. Zola, a nagy francia regényíró, beszédeiben és újságcikkeiben elismerte, hogy a lourdes-i gyógyulások emberileg megmagyarázhatatlanok, mégis a később írt, hírhedt Lourdes című regényében ezeket a csodákat eltorzította, gúny tárgyává lette, hisztérikus képzelgéseknek, tudatos színleléseknek és trükköknek írta le. A csoda nem illett bele az ő világába, tehát csoda nem lehet. A természetfelettiekkel szemben vak volt és maradt. De aki hisz, annak minden lehetséges. Mi hiszünk! Mária megjelenésébe vetett hitünknek ez a hit a forrása: "*Mária segít minden balsorsban és minden időben!*"

— Egyházunk a teremtéstörténet, a kinyilatkoztatás első lapjain az "Ősevangélium" asszonyában Máriát látja, aki minden rossz forrásának és megtestesítőjének a fejét, a kígyó fejét tapodja. Ezért ábrázoljuk őt kígyótipróként. Mária ennek az asszonynak vallotta magát a Tre Fontane-i barlangnál, "*Ő a kinyilatkoztatásbeli Szűz.*"

Krokodilvacsora — útszegélyező csontvázak

Mikor e sorokat nyomdára tisztázom, bömböli a televízió: Uganda elnöke, aki Hitler és Sztálin imádója, akiknek életét és módszerét példájának tartja, Idi Amin, zsarnokságának hat esztendeje alatt 300 ezer ugundai polgárt — elsősorban kereszténveket — mészárolt le, köztük püspököt, papokat, apácákat. Elve: aki nincs velem, kiirtandó! Külön Idi Amin-i kínzó módszereket dolgozott ki. Egyik ez: egyszerre két foglyot hoznak be a vallató szobába. Egyikre ráparancsolnak, hogy nagykalapáccsal verje szét társának a fejét. Ha ezt visszautasítja, az ő fejét veretik szét a másik rabbal. Miután így egyikük meghalt, az életben maradtat arra kényszerítik, hogy meggyilkolt társának rostélyon sült húsából egyék. Egyik alkalommal egy csaknem ezer lakosú keresztény falut gyilkoltatott le. Hulláikat a krokodilusoknak dobatta: "*Hadd legyen jó vacsorájuk!*" vigyorogta Amin, miközben a holttesteken lakmároztak a krokodilok.

A rádiók meg ezt harsogják: Idi Amin rémuralma elhalványul Kambodzsa diktátorai, a vörös Khmar Rouge zsarnoksága mellett. Ez a banda csak két éve került uralomra, máris öt millió lakosá-

ból két milliót lemészároltatott. Mindenkit likvidálnak, aki nem akar zsarnok rendszerükbe beleilleszkedni. Aki buddhista hitét gyakorolja — ez az ország vallása —, kivégzik, ugyanúgy az elfogott buddhista szerzeteseket is, egyszerűen csak azért, mert szerzetesek voltak.

Két könyv is megjelent Kambodzsáról. Egyiket pap, apát írta. Hátborzongató olvasmányok ezek az "ön-népirtásról". Phnom Penht — több millió lakosú város — órák alatt ürítették ki. Mint a barmokat hajtották az embercsordákat világgá. Aki nem bírta a tempót, nem bírta az utat, lelőtték. Nem voltak irgalommal se asszonnyal, se gyerekkel, se aggastyánnal szemben. Elvük: az új állam boldogságának feltétele: megölni minden régi tagját. A meghagyottakat kisebb csoportokban félelmetes dzsungelekbe telepítették: éljenek, ahogyan tudnak ott, ahol élni csaknem azzal, ami rajtuk maradt, nem lehet. Marhacsordaként ostorral, korbáccsal terelték őket, s örökké kattogó fegyverekkel. A határvidékeken mindenütt a menekülők oszló holttesteit lehet látni, melyeken vadak lakmároznak, vagy csontvázakat, melyekről ragadozó madarak tisztították le a húst. Ezektől a csontoktól fehérlenek az utak és ösvények. . .*

És ezek ellenére?

Mikor a rádiók, televíziók, könyvek ezt hirdetik, jelenik meg a már említett Paul Johnson történelmi könyve, amelyben az író XI. Pius pápát "*korlátolt látókörűnek, reakciósnak, képzeletszegénynek*" jellemzi, "*mert a kommunizmust és a Szovjetuniót a legnagyobb veszedelemnek tartotta*". Elítéli XII. Piust is, mert a kommunizmust a kereszténység és a civilizáció legnagyobb ellenségének hirdette. Hidegháborús is, mert azt vélte: "*igazság nélkül nincs igazi béke!*" Bezzeg dicséri XXIII. János pápát, aki "*liberális politikus, és ki merte tárni a karját a kommunisták felé is. Ez a magatartás jóindulatú forradalom a pápai magatartásban.*"

Ébredjetek! Ne féljetek!

Stansfield Turner tengernagy — a Central Intelligence Agency igazgatója — a következőkkel örvendeztette meg a média embereit: "*A kommunizmus haldokló ideológia, s nem jelent valóságos veszélyt a szabadvilág számára!*" (A tábornokok se tudnák, hogyha a kommunizmus ma megszűnnék, akkor sem változnék semmi, mert maradna a pánszláv eszme, sőt: még jobban felizzanék az

* Etiópia most, napjainkban került kommunista uralom alá. Máris rémisztő híre járja a világot. Márciusban bemelegítőnek 120 ellenzéki diák robbant fel, májusban pedig már 655-nek vágják át a torkát.

orosz világhódító, gyarmatosító telítettségével? A kommunizmus ma már igazán semmi más, mint a szlávság, uralomra kerülni akaró, másokat leigázni törekvő istentelenek eszköze, mellyel a világ mindegyik sarkában toborozzák számukra a talajt előkészítő árulók ötödik hadoszlopát.)

Ezek az írók és tábornokok nem tudnának a véres vörös zsarnokokról — mint a gombák, úgy szaporodnak —, és az utakat fehérítő csontvázakról? Vagy nem akarnak tudni, mert maguk is ehhez a hadoszlophoz tartoznak? Így hát szédítik az embereket, és fátyolt vonnak az emberiség szeme elé?

Mindezt megértenénk, ha csak civilekről lenne szó, mert áruló mindig akadt a történelem folyamán. De mit szóljunk, amikor már papok állnak a kommunizmus szolgálatába — "nagy papok" és "kis papok" egyaránt —, s általuk a mételyező eszmék beszivárognak a legnagyobb és legszentebb helyekre is!? Azzal vigasztaljuk magunkat, hogy ők is emberek? Hogy soraikban mindig akadtak júdások? Hogy az Egyház szikláján még a pokol kapui sem vehetnek erőt? Hogy csak a sötéten látók, maradiak, kishitűek látják így?

Mily félelmetesen nagyméretűnek kell már lennie a veszedelemnek, a beszivárgásnak, fertőzöttségnek, ha Amerikában a legmagasabb helyen kongatják ország-világ füle hallatára a vészharangot?

Megdöbbenve olvasom, hogy Basil Losten philadelphiai püspök a katolikus püspökök chicagói találkozóján komoly vizsgálatot kért annak megállapítására, milyen méretű a kommunista beszivárgás az amerikai katolikus Egyházban! "*Tény* — mondotta —: *a kommunizmus napjainkban felmérhetetlen értékű szövetségest talál a vallásban világhatalmának megszerzéséhez. Fantasztikusnak tűnnék az a tervük, hogy az Egyházat a kommunizmus hódításának eszközévé tegyék, ha mindez nem szemünk előtt történnék. Vannak, akik az úgynevezett tanácsadói karból sokszor utaznak a Szovjetunióba vagy istentelenség által kormányzott államokba, hogy onnét visszatérve, felszedett eszméikkel megmérgezzenek bennünket és az amerikai katolikus népet. Talán már túl késő is, hogy ezt az áramlatot megfordítsuk. De talán még nem késő, hogy felkiáltsunk: Ébredjetek!*"

Így megy ez az egész világon. Elég, ha csak a magyar katolikusok Vigíliáját, ezt a kommunistáknak kerítő, társutas szédítő — a kommunisták pénzén ingyen világgá szórt —, szenteltvíz mérgező folyóiratot felütjük, és beleolvasunk, hogy lássuk a fertőzés mélységét, módját. Nyíri Tamás teológusuk írja: "*Megbocsájthatatlan balfogás lenne a keresztények részéről, ha arra*

törekednének, hogy a marxisták kevésbé jó marxisták legyenek. Minél mélyebb és szilárdabb valakinek marxista világnézete, annál folyékonyabban tekinthet a kereszténye kre, mint potenciális szövetségeseire!"

Miben lennének szövetségesek a keresztények? A szocializmus építésében! — mondják ők! Ám mást gondolnak és szándékolnak! Hisz csak forradalmi és szociális Jézus és vallás kell nekik. Aki csak kenyeret ad, de természetfelettit, Istent nem!

A Vigília Lombardi Raddicét idézi: "*Engem Krisztus megtestesüléséből és megfeszítéséből annak szent története nem érdekel; hinni abban, hogy Krisztus áldozata megváltotta az emberiséget az eredeti bűntől, nekem idegen világszemlélet, és mint gyermeteg és misztikus dologgal, szemben állok vele!*"

Nyíri Tamás patetikusan kérdezi: "*Vajon utópia-e, hogy eljön a nap, mikor a keresztények világszerte felmondják szövetségüket a kapitalizmussal?... Lehet, hogy még elérhetetlen álom...!*"

Mintha az Egyház ezt az egyezséget valamikor is megkötötte volna! De 1968-ban hiába nyitotta meg VI. Pál a latin-amerikai püspökök Medellini Konferenciáját e szavakkal: "*Az Egyház nem kötődhet hozzá olyan rendszerekhez, amelyek fedezik vagy támogatják a társadalmi igazságtalanságokat.*" Ők csak tovább fújják a maguk dudáját, ködösítik a láthatárt, és rakják le minden módon az embert fogó lépjeiket, s gyűrik a katolikusokat, keresztényeket a kommunizmus egyetlen üdvözítő és jó aklába. Mesterien keverik a kommunizmus és szocializmus szavait, mintha e kettő egyet jelentene, úgy, hogyha "*lehetséges, még a választottakat is megzavarják*". Ugyanis nem azt akarják ők, hogy a szocializmusukat vegyük be, hanem, hogy a kommunista filozófiájukat, istentelenségüket nyeljük le! A szocializmus hangoztatása csak ostya, melyben le akarják velünk nyeletni a világ legborzalmasabb mérgét. Megáll az ember esze, hogyan állhat be ebbe a munkába katolikus, különösen pap, szerzetes!? És beállnak egyre növekvő mértékben: ki így, ki meg amúgy! Jogos hát a felkiáltás: Ébredjetek!

Dr. Habsburg Ottó mondotta a tajvani kommunistaellenes világtalálkozón: "*Az orosz disszidáltakban és másokban meg nem alkuvó ellenharcosokat kaptunk. Ezek nem félnek. Mi gyengék vagyunk, mert félünk. Ők félelmetesek, mert nem félnek. A rettenthetetlenség az, mely ha egyszer elterjed, meghúzza a lélekharangot a kommunista uralmak fölött!*"

"Fiúk, imához!"

Remélhetjük ennek a rettenthetetlenségnek a terjedését, amikor már a papok sorai is ingadoznak? Minden vallás papjai?

Ha nem, akkor kibe, mibe kapaszkodhatunk? Mert kapaszkodnunk kell, ha élni akarunk. Hiszen csak addig élünk, míg reménykedünk!

Mindszentynk, a kommunizmus faltörő kosa, meghalt.

Nixon kommunistaellenességével került hatalomra — mily bizakodóan nézett rá az egész világ —, hogy ne sokára, mint a vörös oroszok és kínaiak puszipajtása tűnjék el a politika nem mindennapi süllyesztőjében!

Carter az emberi jogok hangoztatásával, a kommunizmussal szembeni keményebb magatartás ígéretével létrázott fel az elnöki magaslatra, ahol pár bátor nyilatkozatával s határozott magatartásával megerősíteni látszott a nép előlegezett bizalmát, hogy utána pár hónapra már fogadni se merje azokat, akik a fennhangon hirdetett eszméit képviselték, hanem helyette a Notre Dame Egyetemen — az ifjúság lelkes helyeslése közepette — kijelentse: új amerikai külpolitikát kezd, mely elveti a múlt rendíthetetlen kommunistaellenességét, széles körű és kölcsönösebb viszonyt alakít ki a Szovjetunióval meg Kínával.

Így terjed a rettenthetetlenség! Leomló jerikói falaival maga alá temeti még azokat is, akik eddig féltek, de mégis valamelyest reménykedtek!

Ezeket látva, tudva, helyzetünk és feleletünk hasonló ahhoz a vizsgázó tisztéhez, akinek a bizottság feladja e lehetetlen kérdést: "*Mit tenne, ha serege mögött hatalmas folyó hömpölyögne, jobbról-balról megmászhatatlan hegyek tornyosulnának, előtte pedig minden tekintetben erősebb ellenség serege állna rohamra készen?*" Rövid gondolkodás után a tiszt így felelt: "*Hadseregem elé állnék, és vezényelném: 'Fiúk, imához!'* "

Élt valaha borzalmasabb kort az emberiség, mint a miénk? Van-e a történelemnek olyan fakult lapja, melyre írva lenne, mint a miénkre, hogy ötven év alatt a vörös zsarnokok 120 millió embert pusztítottak el? Mikor lettek egész országok földönfutókká, az emberek saját hazájukban hontalanná, rabokká, ha nem most?

Hát nem természetes, hogy tehetetlenségünkben és szörnyű szenvedésünkben Mária felé fordul tekintetünk, és a fatimai jelenésből azt az ígéretet véljük kicsendülni, hogy Mária közbelép, és segít bennünket a zsarnokság igájából kiszabadulni?

Az álmom Máriája

A beszélgetés utáni éjjel álmot láttam. Oly élő, olyan eleven volt, mint a gyermekkori, amikor a szerzetes csalogatott a rácsos ablak mögül. Felejthetetlen! Máriát láttam ragyogó fényben. A földgömbön állt, melyre a "sarló-kalapács" tekerődzött sárkány-

kígyóként. Mária jobb lábával ezt, ezt az undok férget tapodta, tiporta. Közben mintha valaki kiáltotta volna: "ÍME, A SARLÓ—*KALAPÁCSTIPRÓ MÁRIA!*"

Reggel első dolgom volt, hogy társaimnak elmondjam a különös éjjeli álmot. Rabtársaim faggattak a részletekről. Tudni akarták az álom minden árnyalatát, különösen egyikük, aki jól rajzolt.

Ez az ember két nap múlva maga mellé intett kiterjesztett szalmazsákjára. Kebléből elővett egy kukoricafosztást. Selymes kézzel kisimította előttem:

— Nézd, az álmod Máriája!

Előttem állt a napbaöltözött diadalmas Asszony, a Tre Fontane-i kinyilatkoztatott Asszony, amint lábával tiporja a földgömbre tekerődzött sarló—kalapács kétfejű sárkánykígyóját. Oly szépen, bűvölően és biztatóan, ahogyan álmomban láttam: életem legszebb képeként. Mikor a római katakombákban jártam, az ottani rajzokról eszembe jutott. Hasonlított hozzájuk, mert csak korommal és söprűből szakított cirokszállal készült. Mégis tündökölt, mert igazán a hite volt az ecsetje.

— Atya — suttogta —, mikor Lepantónál, Máriának tulajdonított segítséggel megvertük a törököt, akiknek szimbóluma a félhold volt, a művészek Mária tipró lába alá rajzolták a félholdat is, mint koruk legborzalmasabb rosszának jelképét. Azóta is ott van. Atya, hiszem, ha egyszer Mária segítségével legyőzzük a vörös zsarnokságot és annak világrontó mákonyát, a művészek Mária tipró lába alá festik majd a sarló—kalapács szörnyét is. Ó, de irigylésre méltó boldogok lesznek azok, akik ezt megérik. Képzeld, sarló—kalapácstipró Mária az emberek imakönyveiben, az oltárképeken, templomi lobogókon, de leginkább az emberi szívekben. Boldog vagyok, hogy elsőnek én rajzolhattam meg, és még boldogabb lennék, ha egyszer valamelyik oltárképre én varázsolhatnám fel így Máriát!

Aranyporos ujjakkal göngyölgette vissza. Óvatosan a fejéhez, a szalmazsák végébe dugta:

— Én is róla akarok álmodni!

— Fiú, pajtás, hiszel ebben a Máriában?

— Atya, testvér, katolikus vagyok!

— Én meg katolikus pap vagyok, ezért a sarló—kalapácstipró Máriával élek és halok. . .*

***Hajnalodik?**

Most Európában három olyan könyv jelent meg, amelyet a legszenzációsabb regényként kapkod a közönség. Pedig minden egyébnek nevezhetők lennének,

csak éppen regénynek nem. Már a címük is sokatmondó. Az emberarcú barbárság Henry Lévytől. Marx halott Jean-Marie Benois-tól. A mertergondolkodók André Glücksmanntól. Bölcselő tudósoknak címezik őket, holott még egészen fiatalok. Még nagyobb jelentőségű, hogy csaknem mindnyájan kiábrándult kommunisták és zsidók!

A három szerző a marxizmust — mely szerintük kikerülhetetlenül parancsuralomra, diktátorságra vezet — elavultnak, halottnak, gonosznak nevezi, alapítójukat meg hamis istennek. Szerintük a kommunista vezetők gonosztevők, a marxizmus pedig az emberiség szégyene! Forradalmuk csak mítosz! Állítják és bizonyítják, hogy a kommunista államok szörnyű reakciós gépezetté válnak. Halálos gúnnyal a huszadik század legnagyobb tudományos találmányának a koncentrációs táboraikat tartják, melyekben a kommunista államok a gyilkosságot általánosították. Glücksmann külön hangsúlyozza: sok csalódott kommunista azt hiszi, hogy a marxizmus tana és reménye jó, csak az orosz (kínai stb.) kivitelezése rossz. Holott szerinte a marxizmus lényegileg gonosz!

Hallott-e valaha az emberiség világot mozgató eszméről és rendszerről súlyosabb bírálatot, mint a marxizmusról?

"A marxizmus az emberiség szégyene!"

Mindezt egyre jobban, egyre hangosabban s egyre súlyosabb egyének kiáltják világgá. Az értelmiség pálfordulása ez! Azé az értelmiségé, mely a marxizmus bálványát felállította, első és leghívebb imádójaként borult e hamis isten lábához. És másokat is erre kényszerített! A kommunizmus sáncaiból most ők ugranak elsőnek a kommunistaellenes lövészárkokba, barikádok tetejére, hogy tüzet nyissanak, követ görgessenek saját, nabukadnecári borzalmas bálványszobrukra. Mert erről van szó!

Mi, akik Istenből élünk, ezt látva és hallva a Bibliára gondolunk, mert biztatást onnét remélünk. Az következnék be napjainkban, amit Dániel próféta leírt? Bálványunk félelmetesen hasonlít a megfejtett látomásra:

> "Ez a szobor nagy volt, és fényes, magasra emelkedett, és rettenetes volt a tekintete. A szobor feje tiszta aranyból volt, melle és karjai ezüstből, hasa és ágyéka bronzból, lábszárai vasból, lábai meg részben vasból, részben agyagból. A hegyről levált egy kő, anélkül, hogy hozzáért volna valakinek a keze. Ez eltalálta a szobor vas és agyag lábát, és darabokra zúzta. Ekkor egyszerre összetört a vas, az agyag, a bronz, az ezüst és az arany, s olyanná lett, mint nyáron a szérűn a por, melyet felkap a szél, úgy, hogy nyoma sem marad. A kőből pedig, amely eltalálta a szobrot, egy nagy hegy lett, mely betöltötte a földet." (Dániel 3, 31-35.)

(Mintha e sorokat az 56-os forradalmunkról írták volna, mert magunk előtt látjuk a nagy s rettegett Sztálin ledöntött szobrát Budapesten. Akkor és először nálunk történt ez, hogy most mindenhol bekövetkezzék?)

Eurokommunizmus-hernyó taktika

A túl nagy bálványimádók még napjainkban is hiszik, hogy a kommunizmus az eurokommunizmus formájában nemcsak tovább élhet és él, hanem éppen ebben a formájában jut teljes diadalra. Ugyanis ebben az alakjában leveti ördög vonásait, és "emberarcú rendszerré" válik! Mintha nem tudnák, hogy kutyából semmiképpen sem lehet szalonna, ördögből meg angyal. Az eurokommunizmus nem lesz más — ha egyszer igazán hatalomra került —, mint Nabukadnecár másik, hatvan könyöknyi szörnyszobra, amely szintén minden ember imádását és szolgaságát követeli. Ez természetes! Levághatjuk az óriás tölgyet, de ha törzsét, gyökerét

meghagyjuk, új hajtást ereszt, mely szintén csak tölgy lehet, s valamikor éppen oly félelmetesen hatalmas erdőzsarnok és elnyomó, mint szülőanyja volt... A borzongató, mindent szétrágó, vörös, szőrös óriás ázsiai hernyó egy időre eltűnhet, összehúzhatja magát, sőt: szerényen rejtőzködhet is, de csak azért, hogy nyugodtabban begubózhassék. Szüksége van erre. Csak így lehet belőle a megejtésünkre tökéletesen ártatlannak látszó, játékos, ezerszínben csillogó lepke. Csak így juthat el azokra a helyekre is, hová, mint araszoló, undorító hernyó nem juthatott. Csak így rakhatja le tojásait oda, ahová eddig semmi áron sem tudott bekerülni. Hiszen tudja, tojásaiból ismét az a nemkívánatos vörös hernyó lesz, mely most már megsokszorozódva könnyedén szétrághatja ezt a világot...

Ez az élet vastörvénye: semmi sem változtathatja meg a lényegét!

Hernyóból csak hernyó lehet, ha lepkeként tojja is le tojásait!

Ezért a megoldás nem lehet más, mint a hernyó végleges elpusztítása, az agyaglábú, félelmetes bálványszobor porkénti eltüntetése!

Isten, illetőleg Mária kezében a kommunizmus ellen kiáltók és imádkozók *lennének azok a kövek, melyek összezúzzák a kommunizmus bálványszobrát...?*

FÜGGELÉK

"Hol zsarnokság van,
mindenki szem a láncban;
belőled bűzlik, árad,
magad is zsarnokság vagy."
(Illyés Gyula: Egy mondat a zsarnokságról)

A BÖRTÖN SZÜLÖTTE

A sarló-kalapács bilincseiben című könyvemben leírtam, hogyan született meg a börtön kínjaiban Fájdalomfi című gyermekregényem.

Ilyen vajúdással könyvet talán még nem hoztak a világra. De ilyen élvezettel és saját életmentéssel sem!

Legyen áldott az a pillanat, amelyen a Lélek gondolatával megtermékenyített. Mikor ezzel Fájdalomfinak életet adott, az írójának életét mentette meg.

A következő két fejezet ebből a könyvből való. Két főszereplő börtönéletének indulását írja le. Azért közlöm őket, mert sok olvasóm szeretett volna a "börtön szülöttéből" részleteket látni. Kívánságukat itt teljesítem. Első könyvemben nem tehettem, terjedelme miatt.

Függelékként hozom, mert ezzel is hangsúlyozni szeretném: "fikció" az egész könyv, még akkor is, ha a legtöbb szereplő való személy — csak nevében elmásítva —, mint Mindszenty is, akiről az első fejezet szól; akkor is, ha az események legnagyobb részét börtönélményeimből merítettem, a célnak, gyerekeknek megfelelően alakítva. A színtér a váci fegyház és környéke, a tét pedig: küzdelem az országra tört istentelen kommunisták (mórok) ellen.

Így helytelen lenne, ha a többi börtönélménnyel összekevernénk őket! De helyes, ha a leírások mögött az igazi börtönélményeket látjuk visszatükröződni a szenvedés tavának fodrozó vizében.

Az utolsó fejezettel pedig azt az alapállásomat szeretném hangsúlyozni, amelyben egyesek esetleg kételkedhettek e könyv egyik-másik részének olvasásakor.

A MEGPRÓBÁLT FÉRFI

Fájdalomfi lelke jó helyen kereste Theodó püspökét, mert ő tényleg már Kvacenta mélyén sínylődött. Nemrég még kolostor volt, melyben Istent dicsérték a szerzetesek. A mórok legfélelmetesebb börtönüknek alakították át. Siralomház lett, a sírok háza, melybe élve temetik el az emberek ezreit. Istent dicsérő tömjénillat helyett azóta a szenvedések jaja száll fel éjjel-nappal az ég felé...

Az elsők közé tartozott a püspök, akiket ide szállítottak. Mintha csak azért tették volna, hogy vérével szentelje meg ezt a helyet, s ezáltal tegye a szenvedést az utána következőknek elviselhetőbbé.

Dühtől, indulattól, gyűlölettől eltorzult arcú mórok között állt Theodó, mélyen lent a pince egyik odújában. Valamikor így állhatott Jézus is Kaifás előtt. A magas rangú tiszt, kísérői és börtönőrök vették körül. Előttük nagy kancsókban bor. Bőségesen fogyasztották a nedűt, mert féltek, hogy az éjszakai fürdés halálos lehet számukra. Mögöttük hatalmas hordó csapra verten. Az asztalon és a falakon kormosan égő mécsek.

A magas rangú tiszt erőltetett nyájassággal szólt hozzá:

— Most pogányok, hitetlenek vesznek körül. Híveid nem hallhatják szavadat. Hamarosan itt veszel el. Nincs hát értelme a tettetésnek, hazudozásnak. Mondd meg nekünk őszintén: hiszel-e az Istenben, püspök urunk?

Minden szem rámeredt, mintha halálos ítéletüket várnák tőle. Ugyan mit fog mondani ez a népámító, ez a nagyhangú, ez a világbátor, amikor hóhérai veszik körül, s halálát már a börtön ajtajában láthatja várakozni rá?

Szentül hitték, hogy a papok nem hiszik, amit tanítanak. Csak azért árusítják ezt az ópiumot, hogy a nép nyugodtan tűrje uralmukat, s tele marokkal adják nekik a pénzt. Ha azonban az anyagi jólétnek vége, sőt: a szenvedés várna rájuk hitükért, akkor úgy

megtagadják Jézusukat, Istenüket, mint valamikor Júdás és a háromszorosan áruló Péter. Sőt: csapdájukban, hogy szabaduljanak, őszintén be is vallják, hogy soha nem is hittek Istenben, mert okos ember nem hihet abban, ami nincs. Ők meg okosak. A hit csak a buta nép ámítására való!

Éppen ezért a felelet túlságosan hihetetlenül hangzott:

— Hiszek! Míg ép elmém van, hinnem kell!

A mórok fejüket csóválták. Sajnálkozással néztek rá. Ittak. Érthetetlenkedtek. Dühítette különösen a tisztet, hogy nem azt a választ kapta, amit várt, így felsült a legények előtt.

— De hát hogyan hihetsz ép elmével abban, akit sohasem láttál, akit sohasem hallottál, soha meg nem tapogathattál? — kérdezte újból a tiszt, adván a legényeket elámultató nagy tudományát. Bólogattak is ehhez a nagy bölcsességhez, mint a szamár, melyiknek légy ült az orrára.

Theodó minden kérdésükre és ellenvetésükre úgy válaszolt, mint Fájdalomfiéknak kicsi korukban. Semmi nagyzolás, semmi tettetés. Nagyszerű igazságok egyszerű köntösben. Mégis hogy izzik a szemben álló mórok szeme, hogy torzul arcuk gyűlöletre, dühre! Nincs ellenérvük, csak hápogás. De hát mit is felelhetnének az igazság ellen? Azonban van öklük. Kettő is mindegyiknek. Ezzel felelnek hát. Nem az igazságot akarták ők tőle hallani, hanem annak megtagadását. Elviselhetetlen az igazság annak, akit csak a hamisság éltet.

Dühük kielégítésére és tehetetlenségük palástolására nekiestek hát. Pillanatok alatt pofozógépekké váltak. Ha egyik arcul vágta, és Theodó tehetetlenül dűlt a falnak, a másik visszaütötte, mint a labdát a gyerekek egymásnak. Mindegyik első akart lenni a püfölésben, szerette volna úgy megvágni áldozatát, hogy a másik vissza ne üthesse. Ha ez így sikerült, röhögtek. Ha az emberlabda a földre esett, rugdosták, ahol érték, s ha nem állt fel, hajánál fogva rántották talpra. Ha sírt volna, ha jajgat az áldozat, talán csillapul dühük, de hogy még ezt sem tudták kiverni belőle, hát úgy látszott, hogy halálra verik.

De minden erőnek van vége. Theodóénak is. Egyszer csak már se ütés, se rúgás, se ráncigálás nem tudta állva tartani. Dagadt arccal, kék tagokkal, testet hasogató fájdalmakkal úgy eldűlt a földön, mint egy tövestől kifordult fa. Zupp! Nincs tovább!

Hóhérai nem is bánták, hogy egy kicsit pihenhetnek. Hiszen a játékba is belefárad a felnőtt. Forróság gyötörte már őket is. Csurgott róluk a verejték. Nagy buzgalommal hűtötték hát magukat, míg egyesek azon fáradoztak, hogy Theodót felmossák a padlóról.

Alighogy sikerült ez nekik, a tiszt máris Theodó előtt állt ismét:

— Ezt a pár ütést csak azért kaptad, mert megrögzötten népámító vagy. Remélem, hogy ettől egyszer s mindenkorra elvettük a kedved. Be kell ismernünk, hogy szájjal és tüdővel bírod a mesterségedet. De a szó, az semmi! Paff, van, s máris nincs. Eltűnik, mint a vízbuborék. Böfögni, szájjal hadakozni a gyerek is tud. Hanem a tett, az más! Ne szóval, hanem tettel mutasd meg nekünk, hogy magad is hiszed mindazt, amit másoknak hirdetel, hogy hiszel Istenben!

Két rongydarabot szakított a törülközőjükből. Az egyik mécset levette. Kirántotta kanócát. A két rongyot belemártotta olajába:

— Nyújtsd ki mind a két karod! — kiáltotta Theodónak, és az olajos rongyokat a püspök tenyerébe nyomta. Az égő mécset hozzájuk érintette. Az olajos rongyok lángot vetettek, és máglyaként lobogtak a felszentelt tenyerekben, ott, hol Jézus tenyerét átverték a szegek.

— Ha van Isten, hadd égjenek el a rongyok a tenyereden. Ha nincs, dobd el őket! — sziszegte a tiszt, a tágra nyílt szemmel lesték a fájdalmaktól egyre jobban torzuló arcot.

— Most megtudjuk, mi az igazság! Ezzel kellett volna kezdeni a vitatkozást.

Remegett ugyan a két égő kéz, de állt kitárva, mint Jézusnak a kemény gerendákhoz szegezett keze. Sziklaszilárd hitének szögei rögzítették. Tenyere tüzéhez az olajat hitének olaja szolgáltatta. Eleven gyertyatartó, égő mécs lett, aki saját vérét, saját húsát, saját csontját égeti, csakhogy mások lássanak és higgyenek.

A látvány megdöbbentő: égő emberfáklya égre vetett tekintettel. A megrendíthetetlen hit szobrát lehetett volna róla mintázni.

Láttára Jézus jelenik meg előttünk, amint az utolsó vacsorán egyik kezében kelyhét, másikban meg kenyerét tartja. Így mutatta be az első vértelen golgotai áldozatát, melyet majd apostolai által ismétel a világ végéig. A mártír püspök most mutatja be az első áldozatát, de nem a vértelent, hanem a véreset... Egyik égő rongy a kezében a kelyhe, a másik pedig a kenyere. "Fogadd kedvesen, mennyei Atyám, ezt a szeplőtelen áldozatot..." — leheli kínpárás sóhaja.

Golgotás könnyes szemei égre emelődnek, mintha az égő rongyok felszálló füstjét követnék. Látomás tükröződik bennük. Szent István első vértanúként Jézust látja Atyja jobbján? Megremeg az ajka, mint harmatgyöngyös fűszál a hajnal fuvallatára:

— Uram, Jézus, nem rongy ég az én tenyeremen, hanem a kettéhasított szívem. A szívem, melyet a Te és népem szeretetének

olaja táplál. Ez a kettő rész egy. Egyik sem lehet meg a másik nélkül, legalábbis a földön nem. Hogyan vethetném hát el tőlem ezt a lángoló szívet? Te naponként teszel tanúbizonyságot irántunk táplált szeretetedről, mely örök biztosíték, hogy semilyen körülmény között sem tagadsz meg bennünket... Én is megvallak hát égő szívem lángjával, míg porrá nem hamvad...

Így imádkozott Theodó. Halkan. Nem annyira ajakkal, mint inkább szívvel. Őrei semmi különöset sem vettek észre. Ajka remeg? Természetes. A kín vacogtatja. Suttogását túlharsogja égő rongyainek sercegése. Pedig áldozatuk most mondotta el élete legfönségesebb főpapi imáját.

De őrei hogyan is hallhatták volna, hiszen nem volt fülük az égi szavak hallására, miként nem volt szemük Isten meglátására sem. Még az angyaloknak is ugyancsak hozzá kellett hajolniok, hogy pár szót megértsenek belőle. Itt szív imádkozott. És minden szívből fakadó ima ilyen: csak Isten szíve számára hallható...

Az égő hús szaga már kezdi betölteni a pinceodút. A fojtó és undorító bűz egyre elviselhetetlenebb lett. A mórok kendőt nyomtak orruk alá. Egyesek az ajtó felé húzódtak, hogy kimenjenek. Közben a tenyérmécsek sercegve lobogtak, apró füstös lángjaik cseppekben hulltak a földre. Mintha égő vércseppek lettek volna.

De a püspök még mindig szilárdan tartotta őket, ámbár reszketett az egész teste. Bánra gondolt. Neki nálánál erősebbnek kell lennie, mert nem a pokol, hanem Isten létét kell bizonyítania. Semmi jele, hogy a karok lekonyulnának. Ám a száj mintha szeretne megnyílni. Azonban a kínok vaskapcsokkal szorítják az ajkakat. Egészen váratlanul feszültek szét, mint földrengéskor a talaj, s mintha valami szellem suttogná a föld mélyéből, hallatszott:

— Van Isten! Van... Van még akkor is, ha én gyönge lennék annak bebizonyítására!

— Nincs, te őrült! — ugrott eléje a tiszt, s úgy rúgott a tenyereibe, hogy az égő olajrongyok messze elrepültek róluk.

A két összeégett kéz erőtlenül hanyatlott le, és a püspök ismét ájultan esett még sercegő sebeire.

A mórok szinte megkönnyebbültek, hogy végre vége ennek a kínos jelenetnek. Borzasztó volt nekik tehetetlenül nézni, miként szégyeníti meg őket hitével.

Nem akartak újabb vereséget. Így még talán majd azt is mondhatják: nem tartott ki végig hitvallásában. Szóhoz sem tudtak jutni. Bizonytalanul nézegettek egymásra. Egyik szellőztetésre ajtót nyitott, másikuk vizet hozott, hogy fellocsolják az ájultat, a legtöbbje azonban a boros korsóhoz nyúlt, hogy feledje, ami történt.

Tagadhatatlan, szégyenletes vereséget szenvedtek. Önmagukat csapnák be, ha nem ismernék el, hogy nehéz lesz ezt az embert betörni.

Mikor Theodó magához tért, kis sámlin ült, s összeégett kezét fájdalmasan szorította ölébe. A tiszt előtte állt. Szinte várta, hogy kinyissa szemét, és máris ráugorhassék éledező öntudatára:

— Egyébként sem az érdekel bennünket, püspök urunk, hogy van-e Isten, vagy nincs, a börtön nem hitvitázó terem, hanem, hogy kik voltak az éjszakai ellenállók, összeesküvők. Neveket! Neveket kérek!!

— Nem tudom — hangzott a megkínzott halk felelete.

— Vigyázz, mit mondasz, mert ha eddig nem győződtél meg, hogy vannak eszközeink, mellyel tudást verhetünk beléd, akkor megtudod. Nem volt még elég az eddigi verés? Most már nem Isten létéről van szó, melynél összevissza lehet halandzsálni. Itt már csak igazsággal lehet előállni. Mindent tudunk! Nem állíthatsz bennünket falhoz. Elő az összeesküvők neveivel. Kik voltak azok?

— Ha tudjátok, miért kérdezitek?

— Ne kérdezz, hanem felelj!

— Nem tudom!

— Ha nem tudod, hát megtudod. Íme, itt van a nevük listája. Rajta mindjárt vallomásod is. Csak írd alá, és minden kész. Mehetsz ápolni a kezedet. Sőt: kapsz jó vacsorát, finom borocskát, nagyszerű ágyat, s nyugodtan nyalhatod a sebeidet.

Theodó minden erejét összeszedte, hogy az ölébe vetett lajstromot és vallomását szemével átfuthassa. Borzadva látta, hogy nemcsak hazugság a vallomás minden szava, hanem az ártatlanok százait írták a halállistára. Hogyan írhatná ezt alá?

— Nem írhatom alá. Ártatlanokat nem segíthetek hóhérkézre. Én ilyen hazug vallomást nem tehetek!

— Te, szédelgő. Ne feledd, itt nem a te akaratod érvényesül, hanem a miénk. Itt nem azt vallod, amit te akarsz, hanem, amit mi akarunk. Írj alá mindent, vagy...

— Nem írom! Nem írhatom alá!

— No, mindjárt segítünk, hogy írhasd. Te lásd! Legények, húzzátok le róla a ruhát, és elő a mór korbácsokkal!

A pribékek egyben a püspöknek estek. Nagyobb szakértelemmel Jézusról sem szaggatták le ruháit. Pillanatok alatt mezítelenül állt a röhögő, a gúnyolódó istentelenek előtt. Arra gondolt: Jézusnak hányszor kell még követőiben a levetkőztetés szégyenét elviselnie? Ura, Mestere, Istene példájából merített erőt ennek elviselésére.

A hírhedt, nyersbőrökből készült korbácsok, melyeknek végén szakító horgok függtek, máris füle körül suhogtak. A tiszt még egyszer kérdezte: aláír-e vagy sem. S mikor kimondotta saját ítéletét a püspök tagadó feleletével, "Rajta, fiúk!" — ordította, mintha vérebeket uszítana az üldözött áldozatra. Azok nekiestek. Ütötték-verték, ahol találták. Ha állt, ha elesett, ha szaladt, ha csendesedett, hullottak rá a szörnyű ütések. Hamarosan vérétől és húscafatjaitól lett foltos az egész odú. . .

Mikor újabb ájulásából ismét magához tért, a tiszt azt mondta neki:

— Mi már elfáradtunk a korbácsok forgatásában. Hagyjuk ezt a témát holnapra! Pihenésként vegyünk elő egy könnyebbet. Ennél bizonnyal nem lesz sem neked, sem nekünk nehézségünk. Ugye, azt biztosan tudod, s meg is mondhatod, hol vannak a királyi, egyházi és Fájdalomfi kincsei elrejtve? Miért ne mondanád meg? Úgy sem lehet ez már a tiétek, s legkevésbé a tiéd, hiszen te innét élve ki nem kerülhetsz.

Theodónak égett minden tagja, bőrének és idegeinek minden porcikája. Nem hitte volna, hogy ember ekkora fájdalmakat érezhet, s el is viselhet. Mintha tűztengerben feküdnék. Mintha csontjait malomkövek őrölnék. Izzó láz gyötörte. Véres lett mindene. Homály borítja szemét. Zúg a füle, hogy szinte alig hallja a beszédet, alig tudja megérteni az újabb kérdést. Nyelve sehogy sem akar mozdulni. Mintha nem nyelv, hanem fadarab lenne. Alig bírta kinyögni vele:

— Nem tudom!

Erre a feleletre a tiszt előtt csaknem úgy elborult a világ, mint a püspök előtt. Hát ebből az emberből nem lehet kicsikarni semmit? Pedig feleleteitől függ a mórok jövendő sorsa. A sajátja is! Mi lesz, ha felettesei megtudják, hogy nem tudta hitében megtörni; nem tudta az összeesküvők nevét belőle kiszedni; nem tudott vallomást aláíratni vele; s most még a kincsek titkát sem tudja kiszedni belőle, ami pedig talán mindennél fontosabb lenne.

Mennyit várt ettől a megbízatástól! Nagy kitüntetéseket, rangokat, előmenetelt. Ha nehezen is, de Theodót elhozta Kvacentába. Egy cseppet sem volt könnyű. Még az utolsó pillanatban is csaknem kicsúszott a markából. Ha ravasz esze nincs helyén, már maga is a börtönben senyvedne valahol. De lehozta. Reménye jogos volt. S most menne fuccsba minden?

Eddig nem akadt akarat, melyet meg nem tudott volna törni. Ez a csuhás erősebb lenne nála? Még akkor is, ha ravaszságát ezután is használja? Ez nem lehet? Ez nem történhet meg. "Darabonként kinyomom a szemét, részenként kivágom a nyelvét,

porcikánként leszaggatom tagjait, előveszek mindent furfangot, elő minden erőt, de mindent meg kell tudnom. Mindent!" Már nem is tudta kábultságában, mit mond a szája, csak a pribékek hallották:

— Fiúk, kezdjétek a verést újra!

Verték is az istenadtát úgy, mint eddig soha. Fáradhatatlanul csépelték, míg Theodó úgy össze nem omlott, hogy már semmilyen verés nem állította talpra, nem használt már a víz, még a ráöntött borok sem. Feküdt mozdulatlanul, mint akiben már nincs élet.

Úgy húzták be egy börtönzárkába, mint a halottat.

A püspök csak nagy sokára tért magához. Szalmán feküdt. A kis vasrácsablakon szelíden sütött be a hold a szétmarcangolt emberroncsra. Alig tudta kitalálni, hol van, hogyan került ide. Az elmúlt borzalmakból is csak részekre emlékezett, s azokra is csak nagyon homályosan. Szenvedő testét azonban annál jobban érezte. Pokoli láz és pokoli szomjúság gyötörte. Sebei égtek, mintha mindegyik külön parázs lenne. Ha mozdult, elviselhetetleneknek tűntek kínjai, ha nem mozdult, azt hitte, kínjaiba belehal.

Bágyadtan pislákoló öntudatába szénparázs sebei Szent Lőrincet idézték fel, akit a pogányok valamikor tüzes rostélyra fektettek. Izzó parazsat tettek alája. Nem engedték lángra lobbanni, hogy tovább tarthasson a kínzás. Tőle is a kincseket akarták hóhérai, az Egyház kincseit. Lőrinc, ez a szent szerpap, összeszedte az Egyház vagyonát: a magukkal tehetetlen öregeket, vakokat, bénákat, sántákat és poklosokat. Bemutatta őket a kincset követelő városprefektusnak:

— Itt vannak az Egyház kincsei! Örök kincsek. Nem apadnak el. Könnyen megtalálhatók, mégis bajos elrabolni őket.

Ezért és hitéért kellett a rostélyra kerülnie. Mikor már egy darabig feküdt a parázs felett, vidáman szólt a prefektusnak:

— Most már megfordíthatnál. Ez az oldalam egészen megsült.

Megfordították, és addig sült, míg imádkozó mártír lelke el nem hagyta szenesedő testét. . .

Theodó is nagyon szeretett volna megfordulni, mert a szalmaszálak beragadtak égő sebeibe, és tövisként szúrták. De saját erejéből nem bírt. Szent Lőrinchez sóhajtott, hogy segítsen szenvedését elviselni, miként egykor az angyal segített neki.

Mintha csak imáját hallgatták volna meg onnét felülről, a zárkaajtaján óvatosan besurrant egy mór. Mintha félve s lopakodva jönne, olyan nyugtalanul viselkedett. Fatányért szorongatott a kezében. Gyorsan az élőhalotthoz lépett, s fülébe súgta:

— Ember, idd meg gyorsan, nehogy az őrök rajtakapjanak!

— Hát nem a kínzóim küldtek? — nyögte Theodó.

— Nem. Csak igyad gyorsan! Minden perc drága. Jaj lenne, ha valamelyik őr ránk nyitna. Idd meg, friss a tej. Lázban égsz, mint a bélpoklosok. Jót tesz majd neked.

— Fiam, mi indított erre a cselekedetre?

— Az ég kényszerített rá. Éjjel megölhettek volna embereid, de nem tették.

A püspök próbálta legyűrni a szamártejet, de nagyon nehezen ment, mert ez is mintha tűzből lett volna. Mégis a tej oltotta tüzét, s úgy érezte, hogy minden korttyal erő száll vissza testébe.

Ez az irgalmas szamaritánus közben örökké az ajtó felé fülelt, de azért a püspököt még másik oldalára is fordította. Aztán felkapta tányérját, és máris iszkolt kifelé. Ám az ajtótól visszaugrott, s Theodó fülébe súgta:

— Ember, ne higgy itt senkinek! Ettől kezdve nekem se! Még annak se, aki galambomnak szólítana... Érted?

Már nem is volt a zárkában.

Pedig Theodó szerette volna megköszönni neki áldozatos jóságát, és megkérdezni, mit jelentenek szavai, mert azokból aztán semmit sem értett.

Nemsokáig gondolkozhatott a rejtélyes szavakon, mert még óvatosabban nyílt a cella ajtaja, s mint az árnyék, becsusszant rajta valaki. Nem férfi. Asszony. Öreganyó, akit a kor meg a kór meggörnyesztett. Az ablakon besütő hold fénye ijesztően fehéren csillogtatta utána lebegő haját. Nem mór asszony volt, arcán, ruháján világosan látszott. Mintha cigány vért árulna el minden mozdulata. Kezében egy kisebb s egy nagyobb korsó, meg olyan tálféle, melyben a halottakat szokták lemosni. Szinte lábujjhegyen libbent a püspökhöz:

— Ébren vagy, püspök atyám? — suttogta, félve, nehogy felébressze, ha aludnék.

— Ki aludhatnék ilyen lázban és gyötrelemben, amikor nincs rajtam ép hely, és a belső kohó tüze emészt? — suttogta vissza a megkínzott.

— Éppen ezért jöttem, hogy segítsek!

— Ki küldött, öreganyám?

— Ki hát, galambom, mint a szívem. Vagy nem vagyok-e a te híveid közül való?

— Lám, Isten még ma is elküldi börtönébe az angyalát, hogy segítsen a szenvedőkön, mert te, öreganyám, az vagy, Isten angyala, a segítő Ráfael.

— Az "Irgalmasság Anyjának" neveznek itt az olyan szenvedők, mint te. De az angyal is jó meg helyes, hiszen gyógyvizet

hoztam, hogy megmossam sebeidet, és gyógyfüvekből teát, hogy enyhítsem gyötrő lázadat meg szenvedésedet.

— Hogyan jöhettél be, ha nem hóhéraim küldtek? S mi lesz, ha itt fognak?

— Ne aggódj, barkavirágom! Azt hiszik, hogy meghaltál. Késő reggelig nem törődnek veled. Most dühükben isznak, mint a kefekötők, hogy nem tudtak megtörni téged. Olyik halotthoz be szoktak engedni, hogy lemossam, eltüntessem róluk, amit lehet, megszépítsem őket, ha a test kiadásáért sok pénzt remélhetnek. De most ne ezzel töltsük az időt, galambom, hiszen égsz, mint a kemencém, ha kenyérsütésre befűtöm. Kezdjük azzal, hogy idd meg a teámat. Csodahatású. Kökörcsinből, kakukkfűből, fodormentából főztem, tömjént meg mirhát kevertem bele. Meglátod utána, mintha fájdalmaidat elvágták volna. Álomba is ringat, mint valamikor édesanyád karja vagy altató dala.

És a kisebbik korsót már emelte is Theodó szájához, meggörnyedt alázattal s angyali szolgálattal.

A püspök két égett kezével szeretett volna a korsó után kapni, és ha hordónyi tea lett volna is benne, egyszerre kiinni, mert a szomjúsága és láza egyre elviselhetetlenebb lett. De mégsem tette. Még mindig volt annyi ereje, hogy a test kívánsága felett a lélek ereje s esze legyen úrrá.

Theodónak ez az öregasszony valahogyan ösztönösen nem tetszett. Túlságosan csúszó-mászónak, kerítőnek, megbízottnak látszott, akit nem a szíve hajt jócselekedetre, hanem a pénz. Csak úgy kerülhetett a zárkájába, ha a hóhérok megbízatását teljesíti. Gyanakvásában megerősítette a titokzatos ember utolsó szava: "Ne higgy itt senkinek! Még annak se, aki galambomnak szólítana!" Ez az öregasszony meg már kétszer is így szólította. Nem. Nem engedi magát becsapni. Nem! No de mi lehet ennek az asszonynak a feladata? S ekkor eszébe jutott: azt suttogták az emberek, hogy a mórok titokban beadott bódító italokkal, teákkal, főzetekkel, ételekbe kevert mérgekkel elveszik áldozataik eszét, akaratát, aztán azt tehetik velük, amit akarnak, arra vehetik rá őket, amire nekik szükségük van. Ám nem akarta ezt a gazságot elhinni, de most mégis az óvatosságot választotta. Inkább haljon éhen, inkább emésszе a láz, legyen fekvőhelye szögekből kivert fakírágy, mint hóhérai gonoszságának eszköze.

— Köszönöm jóságodat, öreganyám, de még most kalapáccsal sem tudnék egy kortynyit sem leverni a torkomon. Inkább meghalnék tőle, mint meggyógyulnék. Hagyd itt, ha lehet. Dugd a szalma közé. Majd később vagy holnap, magam próbálkozom vele.

Az öregasszony erre szinte megtántorodott. Mintha megütötték volna. De összeszedte magát, s alázattal nyögte:

— Miért veted meg öreganyád főztjét? Miért veted meg szolgálód alázatos szolgálatát?

— Dehogy vetlek meg, hiszen nekem is van öreganyám, s ha tudná, hogy most milyen körülmények között vagyok, azt tenné, amit te.

— Azt bizony, galambom! Azért próbáld meginni, amit hoztam. Gondolj rá: ő tartja a korsót cserepes ajkadhoz. . .

— Még neki sem tudnám most meginni. Kérlek, hagyd itt. Dugd el!

— De testedet csak engeded lemosni? Meglásd, úgy érzed magad utána, mint a gyerek, amikor anyja tisztába tette.

Azonban a püspök már a lemosásban sem hitt. Bódítószert a nyitott sebeken keresztül is lehet bejuttatni a testbe. Aztán meg pap is. Nincs hozzászokva, hogy asszonyi kezek mossák. . .

— Ne haragudj, öreganyám, de most ezt sem tudnám elviselni. Hogyan nyúlhatnál sebeimhez, hogy mindjárt meg ne haljak? Hagyd ezt is itt. Majd próbálkozom magam vele.

— Uram, te vagy az első rab, aki így visszautasít. De nem erőszakoskodom. Itt hagyok mindent. Ha lehet, holnap vagy utána eljövök, s akkor megpróbálom azt, amit most nem tehettem.

S ekkor, mint aki egészen elfeledte az eddigi kudarcait, mézesmázosan zümmögte Theodó fülébe:

— Nem szeretnél általam üzenni édesanyádnak? Ismerem. Milyen örömet szereznének neki szavaid. Vagy nincs valami bizalmas közlésed valakihez? Ha a világ végén lenne is, gyorsan és biztosan eljuttatom hozzá.

Theodónak nagyon is lenne, de nem akárkivel. Azért csak szomorúan nemet intett, megköszönve az ajánlatot. Az öregasszony búcsúszavai ezek voltak:

— Higgy öreganyádban, bárki is legyen az! És higgy továbbra is az Istenben. . .

Majd hátramenet gyorsan eltűnt a szobából.

Theodó még egy darabig tűnődött a történteken. Tulajdonképpen azt sem tudta, valók voltak ezek, vagy lázának lidérces játékai? Félt is, hátha rosszul ítélte meg az öregasszonyt. Hátha pont a férfi csapta be? Azonban ki tudna ebben a testi-lelki sötétségben kiigazodni? Aztán mi lesz holnap? Meddig tart még ereje?

Imádkozni próbált, de valami gyötrő, fájdalmas szendergés kerítette hatalmába. . .

A MEGKÍSÉRTETT ASSZONY

Fájdalomfi ezt láthatta volna a börtönben, ha rejtekhelyéről a hold ezüst fényén beosonhat a sötét rabcellába. És mit látott volna, ha valahol Genácskát (feleségét) is megláthatja, megtalálhatja?

Genácska már a harmadik napja fogoly a mórok szobájában. Fogalma sincs, mi történt. És ami történt, miért történt? Eddig csak annyit tudott, hogy amint karácsony éjjelén egyedül sietett a barlang felé, álarcos alakok ugrottak eléje, fekete leplet borítottak rá, és ebbe a szobába hozták. Eddig még senki sem nyitott rá. Senki sem állt vele szóba. Mintha senki sem tudná, hogy itt van. Elfeledkezett róla a világ!

Genácska szíve nehéz volt, mintha folyékony ólommal lenne tele. Ezer gondolat gyötörte. Férje és kisfia sorsa mint súlyos, nehéz, áthatolhatatlan lepel borult a lelkére. Gondolatai vitriolként marták. Így rabsága kész pokol lett volna számára, ha lelke nem kapaszkodik Istenbe, ha nem hinné: Isten engedelme nélkül semmi sem történhet. És ha nem tudná: Isten segítsége akkor van legközelebb, amikor Ő maga a legmesszebb levőnek látszik! Genácska mindezt tudta és hitte, azért imádsággal erősítette magát.

Az imádság balzsamként hatott meggyötört szívére. Valamelyest megnyugodott, s bizakodón nézett ki a szoba ablakán, mikor egy mór tiszt lépett be hozzá. Magas, szálas, szép férfi. Inkább finomnak látszott, mint durvának. Hangja kellemes, mozdulatai lágyak. Szinte hangtalanul lépett a helyiségbe. Udvariasan meghajtotta magát Genácska előtt, és őszintének látszó tisztelettel mondotta:

Jó napot, asszonyom!

Mikor leült, Genácska ijedten vetette rá tekintetét. Látogatója szemében valami simogató, bátorító melegséget látott, de a szeme sarkában mintha a macska ravaszságából is bujkált volna valamicske. Köszöntése a jelen helyzetben inkább gúnynak, mint tiszteletnek hangzott. De az arc simasága és az ember természetes magatartása gyorsan feledtette ezt vele. Pillanatokig remélte, hogy csakis jó ember, jóakarója kereste fel.

Ám Genácska nem volt jó emberismerő. Inkább szívével, mint eszével látta meg a jót. Most azonban a szív olyan meggyötört volt, hogy nem kellőleg fogta a beérkező hullámokat. Hajlamos volt ördögöt angyalnak látni. Mégis kesernyésen felelt a köszönésre:

— Hogyan lehetne jó napja egy anyának, akit három napja elszakítottak férjétől, kicsi, szopós gyermekétől?

— Asszonyom, mindenkivel történhet baleset életében — válaszolta a tiszt szinte bocsánatkérőn. — Egyikünkkel így, a másikunkkal úgy. Nehéz ellene tenni. Sokszor lehetetlen kárhoztatni bárkit is miatta.

— Nem kárhoztatok senkit! Istené a számonkérés és a kárhoztatás. Csak engedjenek végre el! Azt gondolom, hogy semmi okot sem szolgáltattam fogva tartásomra. Férjem és szüleim számára borzalmas lehet az eltűnésem. Ki tudja, hol és hogyan keresnek!

— Szeretné őket megnyugtatni? — kérdezte a különös látogató szokatlan hangsúllyal.

— Nagyon! Nagyon! — felelte Genácska reménykedve.

— Ennél mi sem könnyebb! — válaszolta a tiszt, és könnyed mozdulattal papírt, tintát, tollat tett az asztalra a vállán levő bőrtáskából. — Asszonyom, nyugtassa meg férjét levélben minél előbb. Itt vannak hozzá a szükséges dolgok.

— Ez tehát azt jelentené, hogy még most sem engednek szabadon? — szakadt ki Genácska szívéből az ijedelem.

— Egyelőre csak ennyit tehetek, és most mást nem mondhatok! — hangzott a titokzatos válasz. — De ezt, higgye el, asszonyom, szívesen teszem.

Genácska jobban szemügyre vette az előtte ülőt. Arcát figyelte, mely talán lényének tükre lehet. Az előbbi mondatnál mintha valami ijesztő, sárga fény villant volna meg a szemében. Ez a bántó fény sehogy sem illett a szelíd archoz. Genácska megborzongott. Lassan felállt. Székét az asztalhoz húzta, s kezébe vette a tollat:

— Ezt is köszönöm — suttogta nyugtalan szívvel, s pillanatok alatt megírta levelét:

"Drága, jó Férjem! Három nap óta a mórok foglya vagyok. Semmi különösebb bántódásom nem történt. Jól lennék, ha kimondhatatlanul nem aggódnék miattatok. Örömfi sokat sír? Vigyázz rá és magadra. Imádkozzatok értem, miként én is ezt teszem értetek szüntelen. Szerető feleséged: Genácska."

A tiszt látható megkönnyebbüléssel átvette tőle a levelet. Betette a táskájába, s felállt:

— Nincs valamiben hiánya, asszonyom? — kérdezte, míg a táskáját kapcsolta. Genácskát meglepte ez a kérdés. Nagy szemekkel

nézett levélvivőjére, s úgy tűnt neki, mintha a tiszt keze reszketne.

— Nincs! — felelte szomorúan. Ugyan mi mást felelhetett volna erre az ostoba kérdésre, mely udvariasnak, szeretetreméltónak látszott ugyan, de fullánkja volt minden betűjének. Mi hiányzik neki? Férje, gyermeke, templom, napsugár s minden, ami az életet jelenti. Tudhatná!

— Akkor ajánlom magam!

Férfias tisztelettel meghajtotta magát, s nagy léptekkel kifelé indult. Mikor az ajtó kilincsére tette a kezét, hirtelen megállt. Kezével homlokára csapott, mint akinek most jut eszébe valami:

— Bocsánat! — fordult vissza. — Most jut eszembe: hová is vigyem a levelet? Ezt nem írta rá, asszonyom!

— Hová? Hová? — ismételte Genácska tágra nyílt szemmel. — Hát hozzánk! Haza! Vagy nem tudja, hogy hol lakunk?

— Tudom — válaszolta közömbösen, tettetett nyugalommal a levélvivő, s közben pár lépést tett visszafelé. — Tudom, de azt is tudom, hogy férje nincs otthon!

— Nincs otthon? — ámuldozott Genácska. — Akkor édesanyámékhoz!

— Ott sincs! — koppant szokatlanul keményen a válasz, és Genácska érezte, hogy a tiszt szeme igézőleg tapad rá. Mintha kígyó lenne, s áldozatára akarja magát vetni. Ebben a pillanatban világosan látta Genácska, hogy tőle titkot akarnak kicsikarni.

— Ott sincs? — ismételte elnyújtottan, s úgy érezte, hogy gonosz kéz markolászik a szíve után. — Ott sincs? Akkor valami borzasztó történhetett vele!

— Semmi sem történt! — kapott a válasz gúnyos ízt. — Semmi, csak eltűnt! Hol van? Asszonyom, ezt önnek tudnia kell!

Genácska most már csalhatatlan bizonyossággal tudta, hogy férjét a mórok keresik, aki elrejtőzködhetett a kastély rejtekhelyén. Tőle szeretnék megtudni, hol keressék. Tehát nem a levél miatt jött ez az emberkígyó, hanem ravaszságával férje árulójává akarja tenni.

— Istenem, miért keresik a férjem? — kérdezte nagy belső izgalommal.

— Nem azért vagyok itt, hogy kérdezzen, és én feleljek, hanem, hogy én kérdezzek, s ön feleljen! Hol van a férje? Hová vigyem a levelét?

Genácska érezte, hogy a kísértő Sátán bújik ki az angyalbőrből, s egyre inkább leheli fenyegető tüzét. Legjobb lenne minél előbb megszabadulni tőle.

— Sehová! — emelte fel határozottan fejét. — Sehová! Köszönöm szívességét. Tépjük szét a levelet. Tárgytalan!

— Miért, asszonyom? — vette lágyabbra hangját a gonosz. — Miért tépnénk szét? Nem akarja férjét megnyugtatni? Levele bizonnyal nagy örömet szerezne neki. Csak a helyet jelezze még, hogy hol lehet a férje, s tiszta szavamra ígérem, hogy a levél még ma nála lesz!

— Nem tudom! — felelte Genácska határozottan. — S nem is akarom tudni!

Megfordult, és határozott lépésekkel az ágyához ment. A kísértő utánalépett:

— Asszonyom, legyen okos! Saját érdeke kívánja, hogy megtudjam férje hollétét. És ezt meg is kell tudnom!! Meg kell tudnom!

Ezek a szavak már úgy kopogtak Genácska szívén, mint párviadalkor a buzogányok ütései a pajzson. Azonban ő ezt a szívdöngetést keményen állta. Nem akármilyen fából faragták Genácskát. Nemcsak Genovéva nevét hordja csaknem teljes egészében — anyja nevéből, Ágnesből, csak egy betűt —, hanem a bátorságát is átvette. Azért, mert asszony? Nem kell gyávának lennie! Minden keresztény asszony férfi is egyúttal, mikor baj van, mikor szenvedni kell. Hadd lássa ez az alamuszi, kivel is áll szemben. Félvállal fordult csak feléje, és még keményebben megismételte:

— Nem tudom! De nem is akarom!

Kemény férfikéz markolt a vállába:

— Mindenáron meg kell tudnom! — harsogta az imént még szelíd bárány. S olyan könnyedén rántotta magához Genácskát, mint egy indiai selyemkendőcskét. Azonban már elkésett. Genácskának csak a teste volt pehelynyi, de lelkét márványból gyúrták. Nem akármelyik férfi teríthette le vagy puhíthatta meg. Félelem nélkül, szinte férfiasan vágta vissza, mint aki már tudja, hogy férjéért, gyermekéért harcol:

— Nem leszek áruló!

A tiszt láthatóan meghökkent erre a határozott hangra, ezekre a villogó szemekre. Sokkal könnyebb, puhább prédának nézte. S most látja csak, hogy anyaoroszlánnal áll szemben. Azt hitte, hogy vajjal lesz dolga, s most érzi csak, hogy gyémántba harapott. Szinte recsegett a foga, szólni, köpni sem tudott, ádámcsutkája idegesen szaladgált le s fel, mint a megijesztett majom. Aztán száját fintorra, gúnyra húzta:

— Ja úgy? Nem lesz áruló? Inkább cinkos akar lenni? No majd meglátjuk. Tudok én más nyelven is beszélni!

Tapsolt.

Erre egy hatalmas termetű, rücskös képű alak bicegett be a szobába. Unottan, félmámorosan vetette fel fejét a tisztre:

— Nem akar vallani a szép virágszál? — Fejével Genácska

felé bökött. A tiszt intett, és az asztalhoz lépett, az óriás pedig Genácska ágyához bicegett. Minden bevezető nélkül hatalmas tenyerével úgy vágta arcon, hogy Genácska száján-orrán azonnal kibuggyant a vér. Vastag sugárban folyt le végig a ruháján, le a padlóra. Megtántorodott. Az ágy szélébe kapaszkodott. Kóválygott a feje, bizsergett az arca, s úgy érezte, hogy bőre alatt tüzek gyúlnak ki. Lába ingadozott, de azért tartotta magát. Tölgyfaként akarta állni a vihart, s nem holmi mimózaként. A földet borító vérét nézte homályosuló szemmel. A Getszemáni kert véres szikláját jutott eszébe: "S lőn az ő verejtéke, mint a földre hulló vérnek cseppjei." Erőt nyert ettől a látástól. A füle zúgott, azért inkább csak sejtette, mit kérdez a tiszt:

— Vallasz már?

A véres szájnak azonban még mindig csak ez a válasza volt:

— Nem!

Ebben a pillanatban az óriástól már a második ütést kapta. Genácska számára erre az ütésre egyszerre sötétté vált a világ. Élettelenül vágódott el a padlón. A rücskös rugdalta így, még csak meg sem próbálta, hogy felállítsa, magához térítse. Nem nézte, hogy kemény csizmája hol találja, csak rúgta, mert ezt az asszonyi férget el akarta taposni. Genácskának azonban már mindegy volt, mit is tesznek vele. Az ájulás érzéketlenségében se teste, se lelke nem tudta, mit tesznek vele. Ahogyan egyre jobban véresebb lett teste, ruhája, éppen olyan mértékben sápadt el arca. A halál sápadtsága volt már ez. . .

A tiszt intésére a hóhér abbahagyta gyilkos munkáját. Vizet hozott, s addig locsolgatta áldozatát, míg az magához nem tért. Ekkor kibomlott hajánál fogva talpra állította, s tisztje elé húzta.

— Vallasz-e már? — kérdezte közömbösséget színlelve a báránybőrbe bújt farkas, s utálata jeléül nagyokat köpött jobbrabalra.

Genácska kinyitotta véres, dagadt szemeit, és a tisztre nézett. Mégis, könnyein és fájdalmán keresztül nem őt látta, hanem Genovévát, Fájdalomfi anyját. Genovévát, akit valamikor Góló éppen úgy bántalmazott, mint most őt ez a két hóhér. Genovéva inkább mindent elszenvedett, minthogy bűnt kövessen el. Inkább a halált választotta, mint a gonoszságot. Világosan állt előtte:

— Genovéva lánya vagyok, fiának pedig felesége. Nem lehetek méltatlan hozzájuk!

Csengett-bongott a füle a nagy ütésektől, mégis e zúgáson keresztül is világosan hallotta Genovéva kedvelt mondását: "Akit szeretünk, azért szívesen szenvedünk! Egyetlen, amivel igazán megmutathatjuk, hogy valakit szeretünk. Mi a szó? Legtöbbször

hazugság. Nem sokba kerül kiejtése, bármilyen ragyogóan csengjen is hangzásakor. Ám ugyanakkor a szenvedés, az áldozat a legdrágább ékszereknél is hangosabban beszél őszinte, igaz szeretetünkről, mert ennek a saját vérünk a díja! A szó legfeljebb a fülig jut el, kivételesen egyeseknél a szívig is, de a vér égig kiált." Genácska a szeretet bizonyságául a vért választotta: "Szeretem a férjem! Ezért érte a halált is elszenvedem!"

Ezzel az elhatározásával véglegesen döntött. A pár pillanatnyi késedelmet a feleletben a hóhérok jó jelnek vették. Gondolták, mégiscsak megtört a virágszál. Második menetre kész lett. Annál nagyobb lett meglepetésük, amikor Genácska félreérthetetlenül megismételte:

— Nem vallok!

Ez a rövid mondat túlságosan is hosszú volt a két gonosztevőnek. A rücskös a hajánál fogva azonnal ismét a földre vágta, s hatalmas csizmájával arra a szájra taposott, melyik ki merte mondani: "Nem vallok!"

— Most ugass, te kutya — hörögte. — Széttaposom a képed. — S ekkor úgy megnyomta a szájt, hogy az áll nagyot reccsent, és Genácska máris ismét ájulásba zuhant...

Amikor ismét magához tért, az ágya szélén ülve találta magát. Hóhéra tartotta. Nélküle eldűlt volna. Végtelen erőtlennek és gyöngének érezte magát. Súlytalan lett. Mintha semmi fájdalmat sem érezne. Száját ugyan nem bírta kinyitni, mintha le lett volna lakatolva, mint az örömmise egyik hithirdető szentjének, de nem fájt ez sem. Ahogyan tisztult látása, kirajzolódott előtte tisztjének alakja, amint szétvetett lábakkal gúnyosan kérdezte:

— Nos, hol van hát a férjed?

Genácska hirtelen nem értette a kérdést. Pillanatok kellettek, míg értelme tisztázta, miről is van szó. Ajkát szólásra akarta nyitni, de nem bírta. Ezért csak a fejével intette:

— Nem tudom! Nem tudom!

Ha a vasat izzítják, aztán verik, kalapálják, nem puhább, nem lágyabb, hanem egyre keményebb lesz. Így történt Genácskánál is. A szenvedés tüze és kalapácsa csak keményebbé tették szívét s szenvedni akarását. Ezt megérezte a tiszt is, ezért lélektörő orgonáján egészen más regisztert húzott ki. Gyorsan benyomta a fortét, és kihúzta a pianót. Lágysággal próbálkozik ott, ahol a keménység nem használ.

— Mennyire vérzik a keze, asszonyom! — suttogta simogató, bársonyos hangon, s a kezében levő levéllel megtörülte a csupa vér kezet. — Fáj? Szenved? — kérdezte olyan szeretettel, mintha csak édesapja lenne.

Nincs borzalmasabb érzés, mint a tettetett, képmutató, számító szeretetet érezni. Ez a legnagyobb árulás, amit ember elkövethet ezzel a legistenibb ajándékkal. Ha varangyos békák, piszkos egerek, büdös patkányok, mérges viperák rohangálnak testünkön, nem érzünk olyan undort és félelmet, mint amikor a tettetett szeretet ölelget.

— Szeretetből szenvedni nem olyan fájdalmas! — vélte suttogni a tiszt Genovévát.

— Asszonyom, jó asszonyom, nincs értelme, hogy tovább kínoztassa magát. Hiszen pár órán belül férje önmagát fogja kiszolgáltatni. Nézze csak, asszonyom, rendőrfőnökünk mit írt a levele alá!

Genácska immár véres levelét a tiszt a szeme elé tartotta. Neki nehezére esett az olvasás, mégis valahogyan kibetűzte:

"Ha fél napon belül nem jelentkezel nálunk önként, feleségedet a legkegyetlenebb módon megkínozzuk és meggyalázzuk. Ha közben meghalna, ezért nem minket terhel a felelősség. Hannibál."

— Mit szól hozzá? Belátja-e már, hogy férje, levele vétele után, önként adja fel önmagát. Még ha nem mondaná is meg címét, megtaláljuk a módját, hogy e levél kezébe kerüljön. Férje e levélnek hitelt ad, hiszen írását ismeri, és saját vérének pecsétje van rajta!

Egy pillanatig sem volt Genácska előtt vitás, úgy van, mint a tiszt állítja. Fájdalomfi nem fogja engedni, ha ez életébe kerül is, hogy feleségét ilyen szörnyű sors érje. Tehát feladja magát.

— Krisztusom! — sóhajtott tehetetlen kínjában a meggyötört asszony. — Adj világosságot, mit tegyek? Hogyan adjam tudtára, hogy miattam ne árulja el magát? Engedjen meghalni! Örömmel halok meg érte. Csak ő élhessen. Ő és a gyermekem!

Megtörten, kérlelőn suttogta a tisztnek:

— Írhatnék még valamit abba a levélbe?

— Hogyne, asszonyom. A papíron még van elég hely. Tessék!

Genácska dagadt kézzel, nagy girbegurba betűkkel csak ennyit írt:

"Ne áruld el magad! Ti éljetek! Genácska."

A mór a válla fölött nézte, mit ír. Nem akadályozta meg. De máris másik regisztert húzott ki ördögorgonáján. Ha nem tudta az asszonyt megfogni férje szerelmével, most megfogja: férje hűtlenségével, undok önzésével! Ebből a kelepcéből már nincs kiút. Olyan aduja van, mellyel száz Genovévát is leteríthet. Mikor átvette a levelet, igazán szívből kacagott. Most nem alakoskodott:

— Ami a kívánságodat illeti, asszonyom, könnyen megvalósulhat. Vakságod áldozata leszel. Mert úgy látszik, hogy jobban

szereti ő az életét, mint te a magadét! Nos, titkot mondok neked. Meg akartalak ettől kímélni. De ha te nem kíméled magad, miért kíméljelek én?

Ekkor Genácska füléhez hajolt, s úgy suttogott bele, mintha a legnagyobb titkot mondaná:

— Ha Fájdalomfi képes volt a gyermekét feláldozni, csak hogy ő élhessen, miért ne tenné ezt meg veled is?? Miért, asszonyom? Miért? Talán téged jobban szeret, mint egyetlen gyermekét? Asszonya és gyermeke még lehet. Másik, harmadik, századik. De élete több nem lehet, ha egyszer felakasztottuk! Asszony, nem gondolod, hogy eddig is méltatlanra pazaroltad szerelmedet? Olyan ő, mint a többi férfi: csapodár! Sarkantyús pillangó, melyik hol egyik, hol másik virágra száll...

Észbontó titkát és filozófiáját továbbra is suttogta volna sátáni ajka, de Genácska felsikoltott, s úgy látszott, hogy az ájulás mélységébe zuhan. Mert hiszen most szakadt csak rá igazán az ég. Eddig testi erejét próbálgatták. Most a lelkét kezdték ki Fájdalomfi hűtlenségének, önzésének a feltálalásával. Egy asszonyi lelket, egy szerető szívet, ezzel lehet mélységéből kifordítani, ha egyáltalán valamivel kifordítható. Mit mondott? "Csapodár?" Mit mondott? "Képes volt gyermekét feláldozni!" Lehetetlen. Lehetetlen. Megőrült vagy hallucinál? Örömfivel történhetett valami?

Ha száz szeme lenne is, most mind a paradicsomi suttogó kígyót figyelné: nem hazudik, nemcsak tőrbe akarja csalni? Hogyan olvashatná ki szeméből az igazságot? "Fájdalomfit feláldozta!"

Nem sokáig lebeghetett a kétségek s a megsemmisülés örvénye felett, mert a tiszt kinyitotta táskáját, s egy véres gyermekruhát hanyagul Genácska ölébe vetett:

— Nézd meg! Talán ismered?!

Ha vak lett volna is, azonnal ráismer Örömfi kisjézus-ruhájára. Sajátkezűleg készítette. Még egy ilyen másik nincs a föld hátán. És ezen a ruhán..., és ezen a ruhán egy nagy vágás, és csupa vér...

— Örömfi, egyetlen gyermekem, meggyilkoltak! — sikoltotta, és hangos zokogásba tört ki. A kis ruhába temette összetört arcát, és csókjaival halmozta el... És úgy látszott, hogy zokogásának soha nem lesz vége...

Mikor mégis egy kissé csillapodott, mert már elfogyott ereje és könnye a síráshoz, szinte monoton hangon mormogta fülébe a tiszt:

— Inkább engedte megölni ártatlan kis fiát, mintsem elveszítse önmagát. Önző fickó az, asszonyom! Téged is enged a vágóhídra, mert hitvány életét jobban szereti a tiédnél!

Genácska egy pillanatra megszédült ezekre a szavakra. Hát lehetséges lenne, hogy férje engedte megölni egyetlenüket? "Csak hogy ő éljen?" Ilyen önző lenne? Érdemes akkor meghalni érte? Az áldozathozatal mindig csak a nőt kötelezi? Genovévának kellett vállalni a hét évi szenvedést, és nem Mátyás grófnak?

Így foroghattak a tőrök a Fájdalmas Anya szívében, ahogyan most Genácskáéban ezek a mondatok. Alkalmasak voltak a föld legnagyobb értékeinek elpusztítására, a hűség, az áldozat, a szeretet megölésére. Ezt akarta a tiszt pontosan elérni. Ezt! Megvetést ébreszteni az asszonyban, hogy benne a szeretet gyűlöletté változzék, a védelem pedig árulássá! Micsoda pokoli terv, micsoda pokoli mesterkedés!

De nem ért célt. Mert ezek a kísértő gondolatok csak pillanatokig kavaroghattak annak a lelkében, aki még nem felejtette el Ottmáró szavait:

"Ha férjedtől sohasem várod, hogy boldoggá tegyen, de te mindent megteszel, hogy ő boldog legyen, akkor magad is boldog leszel!"

Genácska nem feledte el. Ezért, mint a legmérgesebb kígyókat a kebléből, úgy szórta ki Genácska ezeket a gyilkos gondolatokat szívéből. Ha még úgy is lenne, mint neki most állítják, akkor sincs joga — míg vallásos — az önzetlen szeretetéből önző, gyilkos gyűlöletet csinálni. Hiszen, minél méltatlanabbért, hálátlanabbért végezzük áldozatunkat, annál nagyobb, annál értékesebb az...

Genácska mindig a nagyobbat, az értékesebbet választotta!

A kígyó sziszegésének sem hitt már. Erre nem is tudott érvet felhozni. Férje nem lehet hát az, aminek most másolták. Ki kellene tépni annak nyelvét, aki így merte gyalázni. Az igazi feleség előtt sohasem lehet gonosz a férj. Ő pedig igaz feleség. S ha a férj mégis gonosz lenne, csak az asszony hibájából válhatott volna azzá. Ő nem érzi, hogy e tekintetben valamit elvétett volna.

Mindez, ami pár pillanat alatt végbement lelkében, pár szóban adta ki magából:

— Nem! Nem! — emelte ki arcát a véres ruhadarabból. — Ő nem lehet önző! Ha meghalt a fiam, csak tudta nélkül, és akarata ellenére történhetett. Ó, Istenem, csak el ne árulná magát! Én nem árulom el!

— Őrült asszony, gyermeked már nincs, apja önzésének lett áldozata! S most azt akarod, hogy férjed legyen a te gyilkosod is? — kiáltotta magából kikelve a mór tiszt, és táskájával rásújtott Genácska fejére.

— He ezáltal ő életben marad, akkor igen! — válaszolta a meggyötört asszony, s valami földöntúli fény ragyogott a szemé-

ben. — Csak így tudok meghalni boldogan, ha a halálomból élet fakad annak, akit szeretek!

Ezeket a szavakat azonban már nem hallotta a nagy kísértő. Kopogó léptekkel kiviharzott a szobából, s utánakullogott megtépázottan a nagy óriás is. Zajuk és a zár nyikorgása hamarosan elhalkult. Genácska egyedül maradt vigasztalhatatlan fájdalmával... és a véres kis ruhával.

Nézte a kis ruhát, nézte, egyre csak nézte. Csókolta, babusgatta, ölelte. Karjaiba zárta, mintha a kis Örömfi is benne lenne. Azt hitte, hogy nem élheti túl legdrágább kincsének vesztét. Nagy kínjában ismét a Fájdalmak Anyját látta, amint a kereszt alatt ölében tartja keresztre feszített holt fiát, mint ő most kisgyermekének véres ruháját. Mennyivel könnyebb kettesben együtt sírni, hiszen hasonlókká lettek gyermekük elvesztésében. Azért e nehéz órában kihez is fohászkodhatnék erőért, vigaszért, mint hozzá? A Fájdalmas Anya az, aki őt keservében leginkább megérti. Fohászai egymás után szakadtak ki vérző szívéből:

— Szent Fiadtól megfosztott Anya! Könyörögj érettem! Megholt Fiadat ölelő Anya! Könyörögj érettem!... — suttogta egyre halkabban, egyre szakadozottabban...

Végre is az erőtlenség erőt vett rajta. A sok testi-lelki szenvedés kimerítette. Egyszer csak becsukódott a szeme, és elszenderedett. Eldűlt az ágyán. Kezében a kis, véres ruha, szívében a zsongó megnyugvás: "Isten adta, Isten elvette! Legyen áldott az ő szent neve!"

Ez a megnyugvás mosolyt varázsolt megkínzott arcára, és üdítő álmot hozott meggyötört testének. Angyalok nézték. Mosolyából ezt olvasták ki: "Nincs nagyobb boldogság és öröm, vigasztalás és erő, mint másokért szeretetből szenvedni!

A szeretet a legnagyobb hatalom!

A szeretet még az Istent is legyőzi..."

VÖRÖS SÁTÁN*

Miért lehetne elítélni,
ha a szeretet elsőbbségét hirdetem?
A szabadság teremthet gyilkosokat,
de a szeretet soha!

(Flórián Tibor: Si omnes consenserint)

I.

— Írd alá vallomásodat, egyébként agyonverünk! — ordította a kihallgató tiszt az előtte ülő meggyötört rabjának, Fényes Jánosnak.

— Uram, nem írom alá! Nagyon jól tudja, hamis a jegyzőkönyv. Tehetnek velem akármit. Kínozhatnak, mint eddig! Akkor sem! Ide húzhatják kis gyermeklányomat. Ide vonszolhatják szeretett feleségemet. Gyötörhetik őket előttem, mögöttem. Akkor sem írom alá!

— Ide figyelj, te bűzös görény! Ezer módunk van, hogy eltüntessünk a földről. Itt elrothasztathatunk. Határszélre vihetünk, ahol agyonlövünk. El is bocsáthatunk, s utána véletlenül elüt egy autó... Az meg egészen bizonyos: innét élve nem kerülhetsz ki soha... Hát nem jobb, ha aláírod, és esetleg élve maradhatsz?

— Nem írhatok alá hazugságokat. Olyan hazugságokat, melyek magam helyett másokat döntenek halálba. Inkább meghalok. Úgysem sokáig élek már. Látja, csupa seb, csupa piszok, csupa bűz vagyok. Joggal nevezett bűzös görénynek. Így nem sokáig lehet felettem hatalmuk. Oda megyek, ahol a papok szerint nincsenek ávósok.

A pokol minden kínjának elviselése és az agymosás után mégis aláírta!

* Elbeszélés, melynek csaknem minden része való és megtörtént. Történeti elbeszélés, kulcs-elbeszélés, ha nem is egy személlyel történt mindez.

Alighogy megúszta a kötelet. Életfogytot kapott.

Később zárkájára ráfogták, hogy a fűtőcsöveken morzézva összeesküvést, lázadást szervezett. Mindnyájukat "Doberdóba" vitték, a váci fegyház legkegyetlenebb büntető osztályára. Ennek tenyérnyi cellái nyirkosak, sötétek voltak. Sőt: olyan zárka is akadt, melyben a víz több ujjnyi vastagon födte a padlót. Nem csoda, hiszen mindegyiket az épület alatti sziklákból vésték ki... És mindezt a legváltozatosabb büntetésekkel, kínzásokkal körítették. Aki ide került, eljegyzettje a halálnak.

A "Doberdó" bejáratánál hatalmas ávós őr fogadta őket. Mintha gorilla lenne. Bozontos, fekete szőre szemérmetlen vadsággal kérkedett elő inge alól széles mellén és ormótlan, nagy kezén. Mintha a jobb karja hosszabb lett volna a balnál, és ujjai ijesztően vastagok. Mondják, mindkettőt a pofozás okozta. Hangja morgó. Mozgása nehézkes. Nézése sanda. Ezért is nevezték a rabok Sanda Gorillának vagy Mészárosnak, holott az ávós neve Kormos Pál volt. Hanyagul dűlt a vasajtónak, s hangszerként játszott börtönkulcsaival. Éhes nézéssel sandított végig újabb áldozatain.

Mielőtt dánieli barlangjába vetette volna ismeretlen rabjait, pucérra vetkőztette őket. Nagy szakértelemmel vizsgálta át rongyos mindenüket. Egyszer csak felordított, mint a vadon állata, ha halálos lándzsa találta:

— Kié ez a kabát?

Fényes János jelentkezett.

— Te, vágott Krisztus! — bömbölte. (Fényes arcán operáció nyoma látszott.) — Hogyan került kabátod bélésére ez a szalmaszál kereszt?

Ezzel nekiesett. Ő volt az első, akit addig pofozott, míg el nem terült a padlón. Természetesen utána ugyenezt kapták a többiek is, holott nem talált náluk semilyen keresztet vagy bármi kifogásolható dolgot. Ugyanis itt ez volt a regula: a lakosztály elfoglalása előtt pofonok és rúgások vizében kellett megfürödniök a lakóknak. S mivel itt sokat adtak a "tisztaságra", a reggeli és délutáni séta után mindnyájukat földig pofozták.

Ezután Fényes Jánost az őr csak Vágott Krisztusnak nevezte. Őt viszont rabjai Vörös Sátánnak keresztelték el.

Hogyan telhetnek a napok a pokolban? Nos, ahogyan itt teltek! Például, Vörös Sátán pofozás közben a "Sztálin-litániát" bömbölte: "Üsd őket! Verd őket! Üsd őket!" Nekik pedig rá kellett felelniök: "Sztálin, irgalmazz! Rákosi, kegyelmezz! Sztálin, irgalmazz!" Vörös "Ámen" kiáltása jelezte a pofozás végét. Fényes Jánost semmi sem kínozta annyira halálra, mint a litániák ily po-

koli meggyalázása. Ezekből a szavakból szikrák pattogtak ki, amelyek lelkét lángra akarták gyújtani Vörös elleni gyűlöletre. Ilyenkor mindig magába roskadt, és véres könnyel ostromolta az Eget: "Minden gonosztól ments meg, Uram, engem!"

Egyik napról tudták, hogy ez karácsony vigíliája. Ezzel az örömteli tudattal indultak el az úgynevezett reggeli sétájukra. Amint Fényes kilépett "Doberdó" ajtaján, egy vadgalamb kezdett turbékolni a közeli fenyőfán. Fényes tágra nyílt szemmel tekintett a felhőtlen, tiszta, kék égre. S úgy látta, hogy a nap óriás csillagszóróként szikrázik fejük felett. Pazar bőségben szórja rájuk karácsony csillagait. A turbékoló galamb és a csillagszóró nap megmámorosították. A reggeli, friss, csípős levegőből nagyokat szippantott. Szerette volna kitárni karját — egy pillanatra elfeledte poklát, boldognak érezte magát... —, és énekelni: "Dicsőség mennyben az Istennek!" Mivel a galamb turbékolásában a betlehemi angyalok énekét vélte hallani, tele torokkal szerette volna folytatni: "Békesség földön az embernek!" De csak lélekben merte, még így is csak szellősuttogásként. Nem akarta, hogy a szeretet és béke gyilkosa, a heródesi ávós, idő előtt elkezdje reggeli Sztálin-litániáját.

Befelé menet egyik szenvedő társa fülébe súgta: "Karácsony! A szeretet ünnepe!"

Azonban a belső feszültség kissé hangosabban nyomta ki az ünnepjelző szavakat, mint szándékolta. Vörös Sátán meghallotta. Gorilla szemei felakadtak egy pillanatra: "Hogyan mernek ezek a sírásó fasiszták beszélni?" Gondolta, jó ürügy ez, hogy a reggeli pofonból ünnepi adagot mérjen ki nekik. De, miért, miért nem, az utolsó pillanatban mégis mást gondolt. Egyetlen lábdobbantással megállította az egész bandát, és a megrémültek fülébe dörögte:

— Ti, szennygödrök! Tehát tudjátok, hogy karácsony van, mint mondjátok: a szeretet ünnepe! Nos, vegyétek tudomásul, hogy a szeretet ünnepe meghalt. Halott. Az új törvény: a gyűlölet! Ez él! Új hegyi beszédhez igazítjuk életünket. Új Evangéliumra esküszünk, melyet Marx, Lenin és Sztálin írt. És ez a gyűlölet Evangéliuma. Mi gyűlöljük az osztályellenséget. Ti pedig mindnyájan ebbe az osztályba tartoztok. Kiáltsátok hát velem: Éljen Marx, Lenin, Sztálin karácsonya, "A gyűlölet ünnepe!"

Egyetlen rab hang se visszhangozta kiáltását. Olyan gyilkos csendesség szakad "Doberdó"-jukra, amilyen még soha. Mereven álltak, mint a sziklaszobrok, és mindegyik szeméből könny csordult alá...

— Megnémultatok? Vagy nem kell nektek a mi karácsonyunk?

Akkor majd megnyitom lelakatolt pofátokat, és kiosztom karácsonyi ajándékaitokat.

Nekik esett. Addig verte őket, míg nem nyögött mind a fájdalomtól. Most még a fenyőfa vadgalambjának turbékolása is sírásnak hallatszott. Nyögött, mintha őt is vernék...

Sziklazárkáikban nem annyira a verés fájt nekik, hanem Vörös Sátán káromló szavai. A verést már megszokták, hiszen mindennapi kenyerükké vált. De a szavak égették lelküket tüzes bélyegzőként.

Hogy Fényes János ezekben a napokban nem őrült meg — mint annyi más, börtönélete folyamán —, csak annak köszönhette, hogy nem mentek sétára, nem volt verés, és kevesebb káromkodást hallottak.

Amikor Fényes az ünnep reggelén lopva kipislantott tenyérnyi szellőző nyílásán, meglátta, hogy a vadgalambos fenyőfáját az angyalok vakító fehér tollpihéi borítják, s bizonnyal az egész világot, hogy legalább mára elfödjenek a földön minden emberi gonoszságot. "Istenem, micsoda fönséges látvány! — zokogta égető megindulással. — Fehér minden, még fekete, sötét sziklaodúink is. Igazi karácsony! Lehet hatalom, amely bennünket ilyenkor vasrácsai mögött tarthat?"

Később a hópelyhes karácsonyfájáról jutott eszébe, hogy tegnap egyik társa mókustól lerágott fenyőgallyacskát lopott kezébe gyógyírként az ünnepadagú verés után. Előmerészkedte durva bakancsából. Szalmazsákja szélére ült, mert sem asztala, sem székje nem volt. Maga elé tette az életkockázattal lopott gallyacskát. Inge sarkából szakított. Szálaira bontotta, s hóként karácsonyfájára szórta. Hogy a betlehemi jászol se hiányozzék, legalább jelképben, fekvőzsákjából pár szalmaszálat tett alája.

Aztán egész nap csak hazagondolt... Közben kényes, zengőbongó, énekhangos templomokat járta, s azok boldog embereivel dúdolgatta:

"Krisztus Jézus született, örvendezzünk!
Neki öröm éneket zengedezzünk!"

Ezen a napon tápláléka a könnyei voltak, az öröm, boldogság könnyei, melyek tápláló mannaként hulltak szeméből, mézédességgel csorogván le szájába. Abba az agyongyötört szájba, mely karácsony ünnepén ismételten fogadkozta: Neki mindenkor csak jézusi karácsonya lesz, és soha sem marxista...

Fényes János rabéletének minden további napját az "új törvények" szerint szabták. Szabták, mert nem egy Vörös Sátán volt Vácott és a többi kommunista börtönben, hanem légiójuk nyüzsgött. Mind az új Evangéliumra esküdött. Mind az új hegyi

beszédhez tartotta magát, ezt fogadták. Úgy, hogy emberünk szívéből lassan kiégett "Doberdó"-nak karácsonyi fogadkozása. Lelkében elszáradt a jézusi szeretet pálmája, s gyökeret vert benne a marxi gyűlölet nadragulyája: eltiporni ellenségeinket úgy, mint ők teszik. Ezerszeresen visszafizetni hóhérainknak, mihelyt erre alkalom adódik, miként ők cselekszik! Mert úgy van, miként "Doberdó"-ban Vörös Sátán idézgette Sztálint:

"Kiválasztani egy áldozatot, elkészíteni egy tervet a legkisebb részletéig, hogy csillapítsd engesztelhetetlen bosszúdat, s utána menni lefeküdni, ennél semmi sem édesebb a világon!"

II.

Egyszer csak egészen különös valami történt. A világzsarnok Sztálin meghalt.

Halálával nagyot látszott fordulni a világ kereke.

"Enyhült a lég, vidult a határ!"

A börtönfegyelem is változott: jobbra.

Elképedtek a rabok, amikor az ávós őr így szólt rájuk:

— Uraim, nem lehetne csöndesebben beszélni?

Új szél kezdett fújni, mely, úgy látszott, felperzsel sok vörös pozdorját. A keménykezű őrök más beosztást kaptak, ahol már nem dolgozhattak vasöklükkel. Vörös Sátán a gyűlölt szalmakeresztes rabjával a budapesti Gyűjtőbe került. A börtön kapujánál kapott szolgálatot. Itt élte szelídre szabott új életét.

1956-ban sok rab szabadult ki. Kit ilyen, kit olyan címen engedtek szabadon. Fényes Jánosra ez év nyarán került sor. Ki írhatná le azt az izgalmat és várakozást, melyet átélt, míg a börtön ajtajánál vártak kieresztésükre? Előttük minden hihetetlennek, álomnak tűnt fel. El sem tudták képzelni, milyen lehet kint az élet, és mi várja kint őket.

Magas rangú ávós tiszt állt előttük. De milyen szelíden, alázattal, türelemmel. Mintha nem is földi, hanem égi ávós lenne — igazi Jézus-karácsonyi békeangyal —, akinek torkában már ott feszengett a betlehemi ének. Fényes legnagyobb csodálkozására mögötte szerénykedett Vörös Sátán is. Nem lehetett ráismerni. Gorillából bárány lett. Még vörös szőre is mintha fehérre változott volna, és sandasága egyenesre. Nem vicsorgatta fogát, hanem valami torz mosoly ugrált vastag húsú ajkán.

A szabadság kapujánál várakozó rabok első pillanatban a feltámadás reggelét hirdető angyalt vélték hallani, amikor a magas rangú tiszt megszólalt:

— Legjobb tanácsomként mondom, felejtsék el azt az időt, amit itt töltöttek el. Lehet, hogy ok nélkül voltak itt. Ha igen, nem a mi hibánkból. Mi csak a kötelességünket teljesítettük. Mikor azt parancsolták, hogy keményen bánjunk a rabokkal, mi keményen kezeltük őket. Amikor meg azt mondották, hogy jól kezeljük a börtönök lakóit...

Ekkor valamelyik rab közbekiáltott:

— Ez sohasem történt meg! Ez ne jelentsen önöknek problémát!

— Lehet, lehet! — Mosolygásával a tiszt próbálta elpalástolni szégyenkezését. — Mindenesetre számukra új élet kezdődik. Azt szeretném kérni, hogyha valamikor kint találkozunk, ne ellenségként nézzünk egymásra. Mindnyájan emberek vagyunk, és így mindnyájan tévedhetünk. Igaz, én ezt az egyenruhát hordom, mégsem tekintem magam gonosz embernek. Bármit tettem, jó hittel cselekedtem!

Fényes nem bírta magát tovább türtőztetni. Úgy érezte, azt az irtózatos számlát, melyet hosszú évek óta felírt az ávósok — és mások — terhére, nem lehet egy sajnálkozással eltüntetni. Nem lehet üres papírként az adósoknak átadni. Belevágott hát a tiszt szavába:

— Lehet, lehet, hogy igaz, de nagyon nehéz elhinni! Nehéz elhinni, hogy magas rangú, iskolázott ávós tisztek jóhiszeműen tették, amit ma már esetleg helytelennek látnak. Eddig ilyen tudatlanságot nem hittek el Nürnbergben sem, a magyar népbírák sem!

A tiszt elkomorodott. Elszomorodott. Valami láthatatlan gyászfátyol ereszkedett le arcára. Valami nagyon nehezet szoríthatott le a torkán. Látszott, hogy ádámcsutkája ugrándozik, kidudorodik. Mégis még kiszorított pár szót:

— No, mindenesetre indulhatnak. De kérem, ne csoportosan, hanem egyesével menjenek ki a börtön ajtaján. Elvtársam majd mindegyiküket kikíséri.

Intett Vörös Sátánnak, hogy tegye kötelességét.

Fényes János a libasorozásban nem lett az első, de utolsó sem. Amikor az utcán ahhoz a ponthoz értek, ameddig az őrnek kísérnie kellett a szabadulókat, Vörös Sátán a jól ismert volt rabja felé fordult:

— Vágott Krisztus, most egyedül vagyunk. Búcsúzzunk! Búcsúzásul hadd hangsúlyozzam: vagyok és maradok a régi! Te nekem mindig disznó fasiszta maradsz. Rám mindig gyűlölettel gondolj! Ha találkozunk, halálos ellenségként nézzünk egymásra! Én, ha tehetem, elpusztítalak. Ha teheted, te ugyanezt tedd velem!

Az új hegyi beszédhez tartsuk magunkat, az új Evangéliumra esküdjünk! Add kezed, hogy így lesz!

Fényes megdöbbent. Talán életében így még soha, mint most. Börtönévei alatt sokféle gyűlölettel találkozott, de ilyen pokolival még nem. Amikor már reszkethetne, hogy a megtorlás a sarkában leselkedik, még mindig egyre jobban a gyűlölet tüzét szítja. Igazi sátán!

Ámbár bizonytalanul, Fényes mégis a kezét nyújtotta. Végignézett hóhérján. Jól megrázta majom mancsát:

— Esküszöm, ha módom lesz rá, az új Evangélium szerint cselekszem!

Ekkor szétrántották kezüket, mintha áram csapott volna belé jük. Nagy léptekkel egyik ment vissza a börtönbe, a másik pedig a remélt szabadságba. De mindkettő a szívében ugyanazokat a törvényeket vitte magával.

III.

Fényes János szabadulása után hamar kinyíltak az őszirózsák. Csodálatosan hamar, ámbár már évek óta vártak rá. És közöttük legszebb, a forradalom, a szabadságharc. Törékeny gyöngeként kezdett kibontakozni, de a szenvedéssel és mártírvérrel átitatott talaj oly erővel táplálta, hogy belőle lett a világ legbámulatosabb virága...

Fényes a vérzivatarban térdig járt. Mindenhol ott volt, ahol kellett és lehetett. A legszínesebb álmaiban sem merte volna elgondolni azt, amit ezekben a napokban látott és átélt. A liliputi nép Gulliver ellen? A kis Dávid parittyáját merte emelni Góliátra? Hihetetlen! Hihetetlen! S mintha máris úgy állna a küzdelem, hogy a tetőtől talpig páncélost le is teríti. Hihetetlen! Hihetetlen!

Egyik vérpiros égaljú reggelen elindult Budáról Pestre. A Parlamenthez ment, ahol nemrég az ávósok a minisztériumi épületekből magyar, testvérvért ontó sortüzet nyitottak a tüntetőkre, az orosz tankok pedig közéjük gázoltak. Oly sok hulla feküdt egymáson, mintha őszi széltől csomóba kergetett falevelek lettek volna. A Rákóczi-szobornál, melynek felirata e pillanatban szívszaggatóan igaz: "Régi sebeink kiújulnak!", a mártírok vére több ujjnyi vastagságban fedte a zöld pázsitot. Egyik épület árkádja alatt nagy hasú halott feküdt a hátán, mellére téve kinyitott véres Marx-könyve. Közelről, távolról lövöldözés hallatszott. Asszonyok sikoltottak, férfiak meggörnyedve fedezék felé rohantak. Az utca másik oldaláról tüntetők morajlottak: "Éljen a szabadságharc! Éljenek a segítő orosz testvéreink!"

Fényes Jánosnak szédült a feje. Megborzongott. Megbénító azok vérét látni, akik csak szabadságot akartak. Saját és nemzetük szabadságát, amit okmányokon annyiszor ígértek és biztosítottak. Észbontó tudni, hogy még mindig a vörösök, ávósok és oroszok az urak!

Már inkább csak eszével látott, mint szemével, amikor elindult a Tisza Kálmán tér fel, közben a tüntetők, ifjú harcosok hosszú sorával találkozott. Megtépázott, magyar címeres zászlókat lengettek, felirásokat lóbáltak, melyeknek szövegét hangosan kiáltozták: "Aki magyar, velünk tart! Aki magyar, velünk tart!"

Majd pár tank közeledett feléje. Dübörögtek, mintha az ország sírjának hét pecséttel lezárt kövét hengergetnék el... Fiatal orosz katona vezeti a tankot, melynek tetejét fiatal magyar harcosok lepték el zsúfolásig. Mintha méhek lennének, s rajzanának! Ők is magyar zászlókat lengettek, s fegyvereikkel integettek, s kitartóan beledübörögték Budapest utcáiba:

"Gyilkosok az ávósok!
Az ő bűnük nagyon sok!"

A Tisza Kálmán téren óriási a tömeg. Egyik sarkában elkeseredetten ropognak a fegyverek. A kommunista párt erődszerű székházát ostromolják az ifjaink. A tetőről próbálnak a többemeletes mélységű betonépületbe behatolni. Roppant igyekeznek, mert a mélységből segélykiáltásokat vélnek hallani. Fényes csaknem felbukott egy halott ávósban. Fizetési jegyzéke — szép összegeket mutatott — bajonettel egyenruhájára szúrva, s nagy papírra ráírva: "PÉNZÉRT GYILKOLT!"

A pártháztól nem messze éppen ávóst húznak fel a fára. Kettőt már holtan ráz a forradalom szele és remegő indulata. Éppen most fogták el őket. A közeli házak tetejéről orvul lőtték a népet.

Fényes innét a Nagykörútra fordul. Úgy hallotta, hogy az Üllői úton levő Kilián kaszárnyánál Maléterék kemény harcot vívtak. Minél közelebb ér, annál több kiégett harcikocsit, illetőleg harcképtelenné lőtt tankot talál. Bennük debreceni töpörtyűvé égett bolseviki katonák.

Itt-ott civil halott fekszik a házak tövében: öreg, fiatal. Legtöbbjét azonnal eltüntetik az élők mártírtisztelő áhítattal. Egyiken virág, másik mellett égő gyertya, a harmadiknál magába roskadtan térdelve imádkozik egy anya: hős fiától búcsúzik. Fia fölött a falon durva vonásokkal írt vers:

"Mondják, a Himnuszt énekelték,
úgy indultak a puskatűznek,
s a könnygáz meg tűzzel telt ég
nem riasztotta vissza őket.

Csorgott a vérük, belehaltak.
Diákok voltak. . ."

Az utolsó sorokból már csak betűk maradtak. Vérrel írták a falra, vagy piros festékkel? Inkább vérrel, hiszen most nemcsak a történelmet, de még a verseket is vérrel írják. . . Fényes, mielőtt tovább menne, pár könnycseppjének aranygöröngyét szórta sírhantnak a temetetlen mártír fölé.

Az úton eltiport orosz tetemek. Elvtársaik nem törődnek velük. Ők már nem értékek, mint a kilőtt tankok vagy kiégett harci kocsik. Szemétre valók: hulladékok. Valamikor az utcasöprők majd eltakarítják légylepte, patkánymarta maradékaikat.

Többször meg kell állnia, kapualjba bújnia, mert hol innét, hol onnét süvít egy golyó. Puskák ropognak, gránátok dörrennek, tankágyúk bummognak. Mintha mind beszélne. Mintha mindegyik hazánknak kiáltaná: Lázár, jöjj ki sírodból!

Egyik helyen az út szélén sokan körülvesznek egy nagy teherautót. A szembathelyi munkások tele kocsival friss kenyeret hoztak Budapest hős népének. "Tartsatok ki! Tartsatok ki!" — kiáltja egyikük a kocsi tetejéről kenyérosztás közben. "Tartsatok ki! Élelmet hozunk." Ingyen adták: a kitartás arany valutájáért.

Fényes János az osztás után beszélget velük.

— Mit csinálnak Szombathelyen az oroszok?

— Semmit! — vágja ki egyik kenyérosztó kidüllesztett mellel. — Nem tudjátok, ellenségeinkből bajtársak lettek? Vagy legalább szimpatizáló nézők. A katonai parancsnok nyilatkozatát a rádió is hozta: "Nem avatkozunk belső ügyeitekbe. Ha a magyarság zsarnokai ellen harcoltok, felkeléstek jogos!"

Fényes most kezdte érteni az előbb látott tankos orosz katonát. De azért hitetlenkedve rázza a fejét.

— Fiúk, csak ne tamáskodjatok! Higgyetek! Lehet, hogy már holnap minden orosz velünk harcol. A szabadság napja felkeltén túl van, delelője felé tart. Csak tartsatok ki!

Fényes tovább megy. A feje a hallottaktól méhkasként zúg. . .

Kis legénykék nagy puskákkal lesnek rá a föld alatti illemhelyről. Ha vállukra veszik fegyverüket, a földön húzzák. Vadásznak: oroszra, ávósra, kommunistára. Társaik a háztömbök sarkain foglaltak állást. A nagyobbak Sztálin-koktélt készítenek, s gránátjaikat rendezgetik. A gyönyörű kirakatok gránátvertek. Ékszerdobozuk az út porába szórva. Az emberek messze elkerülik a drágaságokat, mint az orosz hullákat: meg kell az egész világnak mutatni, nem rablóbanda ontja vérét. Házak tucatjai szétlőve, derékba törve, kiégve. Fényes mind nyitott szájnak látja, s úgy hallja, mind ordít még elvágott torkával is: "Szabadság! Zsarnokság! Bosszú! Visszafizetés!"

Maléter Pál kaszárnyája pocsékká lőve, kiégve. Bejáratát hatalmas tank zárja el. A közeli téren elhárító ágyúk lesnek az utak torkolatába.

Fényes az Üllői útra tér. Ezen megy tovább, mert mintha a lövések és robbanások az út végéről hallatszanának. Hamarosan tank közeledik feléje, és harci kocsi. Zászlójuk és hangjuk messziről elárulja, hogy szabadságharcosok. Fiúk, lányok! Mikor eléje érnek, integetnek neki, hogy lépjen közéjük.

— Minden magyar velünk tart! Jöjj tankunkra, velünk tarts! — kiáltják.

De még le sem léphetett a járdáról, amikor a szemben levő utcából orvlövészek fegyvere dörren. A harckocsikban pillanatok alatt lehúzódnak, mint a vadásztól keresett fácán. A tankokról riasztott galambokként röppenek le, s bújnak mögéje. A harci kocsi elölről húz be a gyilkos utcába. A tankok pedig tovább kúsznak, hogy kerülve hátba kaphassák. Forrponton az izgalom. Minden szem és puskacső a gyilkosokat keresi...

Észre sem vették, hogy egyikük, egy hatalmas termetű, nem leugrott, hanem halálos sebet kapva fordult le az út véres porába...

IV.

Fényes hozzáugrik. Mit sem törődve a további lövöldözéssel, golyóknak falakon való pattogásával. Vállánál fogva megragadja, s maga után vonszolja az aléltnak látszó áldozatot. Éppen az Örökimádás temploma előtt történt az esemény. A templom homlokzata összelőve. Gótikus rózsaablakán óriás seb tátong, mint annyi fiatal magyar testen, s azon, akit most szeretne biztonságos helyre vinni. A templom ajtaja tárva-nyitva, a vérzivatar taszította ki szárnyait kitárt karrá. Fényes a bejárójába húzza be hősét.

Földre fektetve, kiveszi kezéből a zsákmányolt orosz géppisztolyt. Eszméletlen, de fegyverét még így is keményen szorítja. Felszakítja kabátját, mert vére több helyen erősen keresztülütött rajta. Mellén, karján sebesült meg. Ráborul és hallgatódzik. Szíve még dobog, és ere még ver, ha gyöngén is.

Mit csináljon vele? Se kötése, se tudása az életmentéshez. Pedig ezt az embert meg kell menteni! Szabadságharcos. A magyar és a világ szabadságáért esett el! Meg kell mentenie! Meg!

Tovább szaggatja a ruhát, hogy jobban láthassa, mekkora a seb, s merre van, saját ingével hátha valahogyan bekötheté. Ahogy a ruhát bontja, a sebek felszakadnak, a vér egyre élénkeb-

ben ömlik. "Elvérzik ez az ember!" — hasít agyába a kétségbeejtő lehetőség. Ez az ember, aki közben egyre ismerősebbnek tűnik neki. Ha nem lenne olyan gondozatlan és csúnyán borostás arcú, talán rá is ismerne, hiszen olyan jellegzetesen robusztus alak. Ájultja zsebéből kirántja igazolványát. Belemerül a papírba. Az írásokból nem, de a fényképről ráismer: Vörös Sátán fekszik előtte haldokolva!

Nem akar hinni a szemének. Azt gondolja, hogy megőrült. Téved, a napok óta látott sok vér és szenvedés elvette az eszét, elhomályosította látását. Józan eszű ember hiheti, hogy Vörös Sátán a szabadságharcosok között harcolhat? Lehetetlen! Lehetetlen! Nem is tudja, mit tesz, hogy a rejtély nyitjára rájöjjön, görcsösen rázza a vérző testet:

— Ember, ki vagy? Ki vagy? Ébredj!

Úgy érezte, hogy szétpattan a feje, ha arra gondol, valóban Vörös Sátán van előtte. Az, akit meg akar menteni, esküje és érzése szerint pedig meg kellene ölnie. Mentsen vagy öljön? Öljön vagy mentsen?

Egyre világosabban látta, hogy ez az ember csakis aljas szándékkal ravaszkodhatta magát közéjük, hogy alkalmas pillanatben tankostól elpusztítsa őket. "Elkészíteni egy tervet a legkisebb részletéig." Erről lehet szó, "a legédesebb bosszúról"! Minek hát a további önmarcangolás? Legjobb agyonlőni, mielőtt magához térne. Úgy, ígéret szerint. És érdeme szerint...

Mégis, ahelyett, hogy gyilkos fegyver után nyúlt volna, csak rázza, rázza:

— Ember, ki vagy? Ki vagy? Felelj! Minden a szavadtól függ...

Ekkor maga sem tudja, hogyan, csak eltűnt körülötte minden. A budai várban látja magát, amikor várvédő társaival éppen kinyitják egyetlen használható rádiójukat, és próbálják kiszűrni a Szabad Európa most örökké hangzó hangját. Gallicus igyekszik átkiáltani hozzájuk a levegő óceánján:

— Fiúk, magyar fiúk! Ne adjátok ki kezetekből a fegyvert!... De a fegyvert csak a magyar forradalom ügyében használjátok fel... A forradalom maradjon meg az eljövendő magyar élet tiszta, szűzi, nemes melegágyának. A bűnösöknek könyörtelenül bűnhődniök kell... De a számonkérést csak a magyar bírák ejthetik meg, magyar törvények szerint... Nem lenne nagyobb elfajzás, mint a törvényeket igazságtalanság szolgálatába állítani!... Magyar nép, magyar fiúk, ne a bosszú hajtson benneteket, hanem a haza szeretete...

Egyikük dühösen elkattantja a rádiót:

— Áruló! Külföldre mentett irhájú beszélhet csak így! Ma békegalambként turbékolni, amikor karvalyként öldösnek bennünket? Ez árulás!

Szét akarta lőni a készüléket. Alig tudták megakadályozni.

— Szűzi, tiszta kézről beszélni, amikor végre ütött a megtorlás órája!? Tényleg árulás! — dörgedezte önmaga.

— Fiúk, csak nyugi! Nyugi! — csillapította őket Végvári Vazul ferences atya, a vár parancsnoka. — Egy csepp vér nem sok, nagyon kevés. De egy csepp vér, amely igazságtalanul ömlik, végtelenül sok lehet! Tragikusan sok!! Ne növeljük tragédiánkat, és ne veszélyeztessük forradalmunk tisztaságát!

Talán a pap békés szava idézte fel benne Jézust, mert most már őt látja és hallja, amint hegyen ülve mondja: "Boldogok az irgalmasok, mert irgalmasságot nyernek. Szeressétek ellenségeiteket, és imádkozzatok gyűlölőitekért. Így lesztek fiai mennyei Atyátoknak!"

Majd a börtön kapuján belül látja magát, amint a tiszt búcsúzóként mondja nekik kegyetlen megalázottsággal: "Mindnyájan emberek vagyunk, és így mindnyájan tévedhetünk. Ne nézzünk egymásra ellenségként. . ."

Hirtelen változik a kép. A Kisgazdapárt újjászervező gyűlésén van. Kővágó József, Budapest polgármestere — aki sokáig volt börtönben — hangsúlyozza feledhetetlen szavait:

— Általános és nemes megbocsájtás mindenkivel szemben. A gyűlölet és megtorlás nem az a szilárd tégla, amellyel újjáépíteni lehet egy országot!

A Kisgazdapárt hőse és nagy tekintélyű titkára, Kovács Béla, pedig hozzátette:

— Ne legyen többé politikai per!

És máris újságokat lát, a forradalom különös lapocskáit, melyek nagybetűkkel hirdetik: "Ávósok! Aki a Gyűjtőfogházban jelentkezik, önkényes bánásmódban nem lesz része. Bíróság fogja életét fölülvizsgálni, s akinek nincs bűne, nincs mit félnie. . ."

Természetesen mindez egy pillanat alatt történt. Úgy, mint halálunkkor, egyetlen áttekintéssel látjuk egész életünket vagy annak részleteit. De Fényes Jánosnak elég volt ahhoz, hogy lelkében feje tetejére állítson mindent, és visszanyerje régi énjét: "Doberdó" karácsonyát!

Míg saját ingét szaggatja, hogy kötést csináljon belőle, az ájult halálos fáradtsággal kinyitja szemét. Úgy néz Fényesre, mintha nem is látná, mintha valami messzi múltba nézne. Majd halkan suttogja:

— Vágott Krisztus, te vagy itt?... Te lőttél le?... Az új

Evangélium szerint akarsz velem elbánni?

Mivel a volt ávós lehunyta szemét, újra rázza:

— Ember, szedd össze az erődet! Figyelj! Nem én lőttelek le. Nem akarlak megölni. Segíteni szeretnék rajtad!

— Nem erre tettünk esküt! Elfeledted Sztálin mondását? "A bosszúnál semmi sem édesebb!"

— Inkább arra a kereszten függő Jézusnak szavaira emlékszem, akinek szalmakeresztjét hordoztam: "Atyám, bocsáss meg nekik, mert nem tudják, hogy mit cselekednek!"

— Sztálin vagy Jézus?

— Jézus!!

— Különös. Anyám is, az édös, mindig ezt mondotta: "Csak Jézusra hallgass!" De én Sztálinra esküdtem. Vágott Krisztus, ölj meg!

— Hagyjuk ezt most! Inkább azt mondd meg, hogyan kerültél a szabadságharcosok közé?

— Akkor az ávósok lőttek le! Az ávósok gyilkosok. Az oroszok velünk harcolnak, ők ellenünk. Gyilkosok! Én is ávós voltam. Ölj meg!

— Nem öllek meg! Azt szeretném, ha élnél!

— Miért? Eltértél Marx Evangéliumától, mint én?

— El! Te, miért tértél el?

— Mert a Citadellánál megölték proli testvéremet, aki rendőrük volt. De mivel magyar is, a szabadságharcosok közé állt. Én is magyar vagyok, ha gonosz is voltam. . .

Kimerült, újra elájult.

Fényes lázasan tömi inge darabjaival a sebeket. "Csak ne véreznének annyira!" Veronikás kézzel törli le sebesültje sápadt arcáról az izzadság nagy cseppjeit. S amikor kintről autóburrogás lopakodik fülébe, kiugrik az utcára, hátha segítséget kaphat. Vöröskeresztes autó száguld feléje. Valahol igen nagy szükség lehet segítségére. Útközépre áll, s maradt ingfoszlányával veszettül álljt integet.

Fehér köpenyes orvos ugrik ki a kocsiból. Nagyon ideges. Keze reszket. Szeme nyugtalanul forgolódik ágyában.

— Ember, mit akar? Rohannunk kellene! Fiaink véreznek! Pillanatnyi késés életvesztést jelenthet!

— Itt is van egy súlyos sebesült. Doktor úr, segítsen!

Berohannak a bejáróba. Az orvos azonnal megállapítja, oly nagyok a sebek és a vérveszteség, hogy már semmit se tehet.

— Doktor úr, itt vagyok, adom a vérem, csak mentse meg!

— Ember, nincs hozzá eszközöm, ha a vére megfelelő is lenne. És ilyen piszkos körülmények között? Legfeljebb csak beköthetem.

De ennek sincs értelme. Míg vele vesződöm, mások meghalnak, akik még élhetnének...

Fényes János elsápad. Erőtlenné válnak lábai, mint aki ájulás előtt áll. Térdre roggyan:

— Doktor úr, ezt az embert nem hagyhatjuk segély nélkül!!

— Ki ez magának, hogy ennyire meg akarja menteni?

— Börtönben volt ávós őröm!

— Ávós börtönőr? A felkelők lőtték le? Az ávósok gyilkosok! Ember, elment az esze?

— Ezekben a napokban mindenki őrült, doktor úr. Nem felkelők, hanem ávós társai lőtték le orvul, szemem láttára a szabadságharcosok soraiból. Doktor úr, mentse meg! Az kéri ezt magától, akit ez az ember naponként laposra vert.

— Maga tényleg őrült. Nem tudja, kutyából nem lesz szalonna? Ördögből nem válhat angyal? Lőjük le! Lőjük agyon! Az ő bűneikre nincs megbocsájtás. Minden ávós golyót érdemel!

— Ez volt az ő elvük, és most is az: pusztítsd el ellenségedet! Ellenségeinket elpusztítanánk, gyilkos elveiket pedig megtartanánk? Doktor úr, mentse meg!

— Nézze, lehetetlen. Elvérzett. Egyébként is értse meg — én is voltam börtönükben —: Ma az irgalmasság nem lehet fegyverünk és kenyerünk! Az élet bosszút követel!!!

Előrántja pisztolyát.

— Tudja, mit? Ha mindenáron irgalmas akar lenni, adjuk meg neki a kegyelemlövést. Ne szenvedjen tovább!

Fényes elkapja az orvos fegyveres kezét:

— Soha! Inkább engem lőjön le. De őt nem ölheti meg!

— Őrült!!! — kirántja kezét szorítója markából. Fegyverét ott hagyva, beugrik kocsijába, és szélsebesen elvágtat.

Fényes János arca vért izzad, amint a doktor kocsija által vert porba bámul üveges szemeivel. Mert belül úgy fáj neki valami, mint még soha. Az orvos otthagyott fegyverét felveszi, és utána dobja, bele abba a porfelhőbe, melyet száguldásával vágott. S úgy érezte, hogy ezzel a lendületével lelkéből valami titokzatos súlyt, lelket tengerbe fullasztó malomkövet hajított ki. Ezzel a dobással ajtót nyitott szívén, amelyen most szívet rágó, undok csúszómászók bújnak ki, és eltűnnek a nagy sötét semmiségben...

Mintha kint is belsejének vihara tombolna: megdörrennek a fegyverek. Tankágyú megremegteti még a templomot is. Lehet, hogy újra homlokon vágta. Eszméletre rázza ájultját is:

— Hol vagyok?

— Templomban!

— Templomban? Templomban...?

— Ott. Ez a legbiztonságosabb hely. Akarod, hogy máshová vigyelek?

— Nem! Jó itt... Kisgyerekkoromban szerettem oda járni... Anyám, az édös, kezét fogva mentem reggelenként ministrálni... Boldog voltam. Ő is, anyám, az édös. Én kis angyal, ő meg nagy, az őrangyal... Később csak Marx templomait látogattam. S mivé lettem? Vágott Krisztus — látod, még a rendes nevedet sem tudom —, hogyan neveztetek ti engem?

— Ugyan. Ne emlegessük mindig azt a múltat, mely csúnya. Az a fontos, hogy most ki vagy, és hogyan vagy.

— Jól kereszteltetek el. Azzá lettem... Testvéreim lőttek le, marxi testvéreim. Ávósok. A gyilkosok! Mindnyájukra ráillik a nevem... Kérlek, adj egy kis vizet. Szörnyen szomjazom!

Az arcán világosan látszik, hogy a vérveszteség szomja gyötri. Az irtózatos belső láz piros szirmokat fest viaszsárga arcára. Fényes, vízkereső szemével kutatólag néz végig a templomon. Szeme megakad a főoltár nagy feszületén, melyen Jézus fél karját leszakította a becsapódott gránát. Mintha Fényesre visszanézne, és ő is vizet kérne: "Szomjazom..."

Fényes megborzong. Iszonyatos. Az első szomjazótól kezdve a mai napig minden vértanú szomjazik? Tényleg vizet szomjaznak, s nem mást? Akkor Jézus miért nem fogadta el az enyhítő ecetes italt? Nem szeretetet szomjaznak inkább, amelyből akkor van a legkevesebb, amikor mártírvért ontanak az emberek? "Uram, Isten, eljön-e egyszer az a világ, amikor az embereknek már nem kell szomjazniok, mert bőségben ömlik a szeretet forrása...?"

Sebtében végignézi az oltárokon hagyott ampolnákat, de mind üresnek találja. Még a virágvázák is szárazok. Víz nélkül tér vissza.

— Vizet! Kis vizet! Csak egy cseppnyi vizet! — nyöszörgi a lázverte, amint Fényes visszalép hozzá.

— Jézus is vizet kért a keresztfán. Ugyanezt mondotta, mint most te: "Szomjazom!" De vizet nem kaphatott, mint te sem, mert nincs. Azóta ő maga itat meg minden szomjazót, mert tudja, mit jelent a kín keresztfáján szomjazni. Légy türelemmel... meglátod, téged is megitat.

— Ezt mondotta: "Szomjazom!"?

— Ezt!

— Akkor én is keresztfán vagyok?

— Ott. Tudod, előbb vagy utóbb mindnyájunknak a kínok keresztfáján kell feküdnünk. Keresztény vagy te is. Véráldozattal lettél azzá és társává!

— Társává, bal latorként. Káromoltam. Megtagadtam...

— De most megvallottad azáltal, hogy életedet adtad felebarátaidért. Az Ő szeretettörvényét teljesítetted. Ez az egyetlen igaz és hiteles Jézus-vallás, és semmi más!

— Kérlek, rajzold keresztjét homlokomra: sírom keresztfájaként.

— A keresztet? Talán az ötágú csillagot akartad mondani?

— Nem. Nem. Ez csak a kommunisták sírjait díszíti temetőikben. A keresztet rajzold.

Fényes gondolta, hogy félrebeszél. De ő már azt is tudta, a lélek akkor beszél szabadabban, amikor a test bilincsei már nem szorítják annyira. Meg hát a haldoklók kívánságát mindig teljesítik azok, akik nem Marx Evangéliuma szerint élnek.

Maga sem tudja, miért, de azt gondolja, ezt szenteltvízzel kellene tennie. Ha templomba lépünk, ezzel hintjük meg magunkat, hogy angyaltiszták legyünk. Ő most lép abba a templomba, melyben az örökfénylő nap maga az Isten. Illő, hogy hófehér legyen.

Ujjait bedöfi a szenteltvíztartóba, mint Tamás apostol Jézus sebeibe. De ujjai nem vizet, hanem templomtörmeléket találnak benne. Pillanatig ködös szemmel néz a csupa por, piszoktól elrútított szent edényre: "Ezzé és ilyenné válnék a lélek, ha belőle hiányzik Isten kegyelmének vize?"

Visszalép haldoklójához. Lába alatt ropog a törmelék. Hangjára sebesültje kinyitja a szemét:

— Anyám tette ezt, az édös, amikor még kicsiny voltam... "Kisfiam — intett ilyenkor — sohase tagadd meg Jézus keresztjét!" De én megtagadtam. Vörös csillagot hordtam a homlokomon. Kérlek, újítsd meg anyám keresztjét!

Fényes János az ujját a haldokló kötésén keresztülszivárgó vérébe mártja. Ezzel húz egy nagy keresztet Vörös Sátán homlokára... "Újrakeresztelem ezt az embert — örvendezik magában — a vérkeresztséggel!"

— Testvérem — suttogja a félig halottnak —, testvérem, ismét anyád keresztjét hordod homlokodon!

— Ó, anyám, te édös, ha láthatnád... Anyám, édesanyám, ha láthatnád...

Szemei sarkában csillogó, vértől piros könnycseppek jelennek meg. Mintha homlokához akarna nyúlni, hogy meggyőződjék a keresztről. De mozdulatából csak gyenge remegés lesz. Keze visszahanyatlik. Teste pihenésre ernyed. Szeme kitágul, mintha ajtót nyitna a távozó léleknek...

A kinti fegyverzaj elül.

A templom egyetlen sértetlenül maradt színes ablakán keresztülhatol a napsugár, és arany szemfedőt takar a főoltár félkarú

Jézusára, akinek feje immár halálra hajolt...

Csend. A halál és béke csendje...

V.

Fényes János hangos zokogással térdreesik, és imádkozik:

— Adj, Uram, örök nyugodalmat neki... mártírunknak! Halála és haláluk legyen nemzetünk feltámadásának záloga... Ámen.

Gyöngéden örök nyugalomra szorítja bajtársa szemét.

Zsebeit átnézi. Kivesz belőlük pár apróságot, hogy bizonyságul és emlékül elküldje a mártír anyjának, az "édösnek". Ávós igazolványát magánál tartja, nehogy mások meggyalázzák miatta. Belső zsebében talál egy nagyobbacska tépett, véres magyar zászlófoszlányt gondosan összehajtva. A piros csík uralkodik rajta, gazdájának rászivárgott vére miatt. Nagy betűkkel ráírja a halott nevét, címét és "Mártír! A hazáért halt meg!" Csókjával szemfedőként mellére teríti. A mellékoltárok hervadt virágait föléje szórja. A főoltár viasz örökmécsét feje mögé állítja. Meggyújtja, mert a szeretet örökmécsét kioltotta a gyűlölet. Égjen újra és örökké, hiszen szenvedtünk érte... Ezután kiontott vérünk lesz örök éltetője...

Nézi, nézi, hosszan nézi az örökmécs békés lobogását. Ámbár vörös az üvege, mégsem a piros, hanem a viasz arany fénye vibrál a véres tetemen...

— Barátom, Isten veled! Palikám, a viszontlátásra!

Immár ereklyeként markolja fel barátja géppisztolyát. Mentében a töltényeit az útra szórja. Aztán úgy veszi kezébe, mintha gitár lenne, s nem gyilkos fegyver. Úgy veszi kezébe, mint Szent Ferenc a két pálcikát, hogy muzsikáljon vele, mert most muzsikál a szíve.

Ennek nyomán emlékezete visszaszáll a börtönbe. Egy örökmosolygó ferences atyára gondol, Tya Lo-lira, mint a kínaiak nevezték, azaz Károlyi Bernátra, mert ez volt a magyar neve. Tőle tanulta azt az imát, mely most mindenáron ajkára kívánkozik, és dalba. Érzi, ajka máris dúdolja, ujjai pedig a puskán mozognak, mintha lant húrjain játszanának:

"Uram,
legyek eszköz békéd megvalósításában!
Gyűlölet helyébe hintsek szeretetet!
Bántásra bocsánattal feleljek..."

RAB-HISZEKEGY

(A vörös zsarnokságnak valamiképpen mindnyájan rabjai vagyunk!)

A SZABADSÁGNAK ŐSI VÁGYA
SOH'SEM VESZHET VÉGLEG EL!
A ZSARNOKSÁG SZÖRNYŰ RÉME
ÖRÖKKÉ MÉGSEM LÉTEZHET:
— FELVIRRAD MAJD VÉGRE
A BOLDOGSÁG DICSŐ FÉNYE! —

(Ambrózy Pál: Hontalanok)

A sajtó és az olvasó véleménye

a szerző könyveiről

A sarló—kalapács bilincseiben:

"A megdöbbentő realizmussal megírt könyv sehol sem túloz, és sehol sem tesz hozzá semmit a kommunista igazságszolgáltatás embertelen, aljas módszereihez. Krupa Sándor könyve nem egy megvadult antibolsevista írása, hanem hű tükörképe egy terrorra és brutalitásra felépült rendszernek." (Hídfő)

●

"A mű hézagpótló, mert részletesen és papi szemmel, kertelés nélkül, gyakran nyers részletességgel tárja elénk a börtönélet minden mozzanatát, szörnyű borzalmait. Érdekfeszítő, izgalmas, döbbenetes írás." (Magyar Újság)

●

"A könyv új értékkel gyarapítja emigrációs irodalmunkat. Értékét emeli a belülről fakadó őszinte vallomás. Minden honfitársunknak el kellene olvasnia, akiben még él magyarságunk tudata, és hisz népünk jobb jövőjében." (Életünk)

●

"A szerző, sorsán keresztül, döbbenetes valósággal mutatja be sok-sok ezer rabtársának börtönéletét, filmszerűen pergeti le előttünk. A könyv tartalma megrendítő, megható és felejthetetlen." (Nyolcadik Törzs)

●

"Megrázó beszámoló Rákosi Mátyás korrupt kommunista rendszerének bíráskodási és börtönviszonyairól. Élénk, jó írói készséggel tárja elénk a börtön belső nyomorúságát. A könyv megrázó tanúvallomás." (Szabad Európa Rádió)

●

"Szerintem egyike a legjobb börtöntárgyú írásoknak, amit valaha olvastam. Kenterbe veri a magyarokat. Méltó párja a Gulág Archipelagónak — csak talán mélyebb és emberibb. Szerzője született író. Stílusa, kifejezései, hasonlatai, szófűzése azzá avatják. Gyönyörűen ábrázol. (Dr. Pogány András, a Magyar Szabadságharcos Világszövetség elnöke)

●

"Sándor atya vaskos könyve vetekszik, és sok szempontból felülmúlja Victor Frankelnak, a híres pszichológusnak a könyvét, aki leírta dachaui élményeit. A könyv nagy érték. Szerintem magyar nyelven ilyen tárgyú írások között a legszebb és legértékesebb munka. Vallásos és irodalmi gyöngy. Stílusa vulkán: ömlik, forrón árad belőle mondanivalója. Ezt a könyvet minden embernek el kellene olvasnia." (Dr. Füzér Julián plébános, New Brunswick, N. J.)

●

"Börtönről magyar nyelven még nem jelent meg ilyen munka. Mindszenty "Emlékirataim" mellett a legolvasottabb könyv lesz. Más nyelveken is meg kellene jelentetni." (Király Kelemen, a "Naplóm" írója)

●

"A könyv mesteri megörökítője annak az életnek, melyet elszenvedtek jó magyar testvéreink. Nekem ez jobb könyv, mint a Nobeldíjas Gulag II-je. Történelmünk szomorú korának tökéletes megörökítése." (Dr. Bokor Pál, máltai lovag)

●

"Sikerült remekmű. Szabadjon őszinte szívből gratulálnom az átélt borzalmak rendkívüli olvashatóan rögzített fordulatos, lebilincselő előadásához." (Báchkai Béla, N. Y.)

●

"A pokol elől, és a pokolból elmenekültek háláját fejezem ki azért az élményért, amelyben olvasásakor részem volt. Élveztem szép magyar nyelvezetét, megható érzésvilágát és a jó Istenben való mélységes hitét." (Dr. Eddey J., Dearborn, Mich.)

●

"A könyvet egy szuszra elolvastam. Hát én még ilyent nem olvastam. Ez egyedülálló az e nemű memoárokban." (M. J. Salzburg)

●

"Ez a könyv a nagy könyvek közé fog tartozni. Sok helyen olyan mindenkit magával ragadó költői magaslatokat ér el, hogy ezzel megteremtette helyét irodalmunkban is. A hit ragyogja be fényével e könyv lapjait." (Flórián Tibor, New Milford, Ct.)

●

"Soha el nem múló hatást gyakorolt rám. Drámai ereje lenyűgöző. A világ lelkiismerete háborogható a könyv olvasása után. (B. H. művésznő)

●

"A könyv lenyűgözött. Pokoli jelenetek bájos, ragyogó aranyrögökkel keverve. Minden eddig olvasottnál jobban megrendített. Minden sora új kép, új esemény, új jelenet. Csupa izgalom." (S. K. egyetemista, Svájc)

● ● ●

A sarló—kalapács börtöneiben:

"Elolvastam A sarló—kalapács börtöneiben gyönyörű kéziratát. Szerintem először ezt kellett volna kiadni! Rendkívüli fontos dokumentum. A kézirat tiszta igazság. Izgalmas, eleven írás." (Cs. J., a híres "Életfogytiglani börtön" írója)

●

"A sarló—kalapács börtöneiben kézirata méltó folytatása az előbbi könyvnek: lélek és szellem szülötte. Mondanivalójának részletei és egésze lelkekhez és agyvelőhöz szól. Fájdalmas adattára véres valóság — s így a történelem számára íródott. (V. V. Detroit, Mich.)

●

"A sarló—kalapács börtöneiben című kéziratnak valóban meg kell jelennie a magyar Gulág II-ként. Általa lesz látásunk és élményünk tökéletes a magyar kommunista börtönökről. Rabok élményein át apokaliptikus vízióban elvonul előttünk országunk sok mártírja kegyetlen, de felmagasztosult halálával és életével. Ezt börtönélmények keretezik, melyek közül, például, 'A lopott Jézus' örökre szívünkbe lopja magát. Mindezt vallási problémák aranyszálként szövik át, melyek biztató fénysávként jelennek meg a vörös pokolban, sugározván azt: ahol hit van, ott a mennyek országának biztató fénye sem hiányozhat. A könyvben egyre erősbödő hanggal kong a feltámadást, a hajnalodást jelző hit-harang. És mindez Arany János mézédes, egy-

szerű, de nagyszerű nyelvén. Aki ezt, mint könyvet, nem olvassa el, olyan élménnyel lesz szegényebb, amelyet életén át sajnálhat." (Dr. N. G., N. Y.)

●

"Sándor atya A sarló—kalapács börtöneiben című, erőteljes kéziratában elmondja, hogyan irtották ki a kommunisták a magyar tölgyeket. Amit olvasunk, abba beleremeg a lelkünk. Hogyan zuhannak erőszakos halálba a legnemesebb magyarok: Bárdossy László, Imrédy Béla, Kiss Szaléz, Kolosváry-Borcsa Mihály és mások, akik tévedhettek, de mindig őszinte magyarok voltak. A fejezetek gyöngyszemekként sorakoznak füzérbe. Egyik-másikuk szebb és értékesebb, mint Fabiola. Stílus, mondatfűzés, eszme, gondolat, képzelet, lélektan, tanítás csodás ötvözete. Ilyen szépet és fönségeset, mint ezek az egyes fejezetek, életemben keveset olvastam. Mintha angyalok diktálták volna. Minden mondat egy ecsetvonás, és a kép olyan, mint Fra Angelico freskója." (Dr. Füzér Julián, New Brunswick-i plébános)

● ● ●

Mindkét könyv — fűzve vagy kötve — megrendelhető a szerzőnél is: Krupa Sándor, Box 250, DeWitt, Mich. 48820 USA

NÉVJEGYZÉK

Ábrahám 53, 89
Aczél (Steiner) Leó 77
Ádám 120
Alapi Gyula 87
Ámán 42
Ambrózy Pál 204
Amin, Idi 158
Andrus, C. Burton 42, 43, 121
Arany János 207
Asztalos János 40
Báchkai Béla 206
Balogh páter 117
Bangha Béla 154, 155
Bánkuti Ferenc 77, 82
Baranyai Jusztin 63
Bárdossy László 22—24, 126—127, 208
Batthyány Lajos 22
Benois, Jean-Marie 164
Bernadette 101
Bocskor Károly 137
Bogár József 25, 28, 29, 41, 42, 138
Bokor Pál 206
Brezsnyev, Leonyid Iljics 146
Budinszky László 129
Carter, James 162
Churchill, Winston 7
Cornacchiola, Bruno 156—157
Csárdás József 130—131
Cserni József 21
Dante, Alighieri 102
Dávid király 55, 71
Décsi Gyula 78
Delila 117
Dobi István 141
Dosztojevszkij, Fjodor Mihajlovics 39

Eddey J. 206
Elizeus próféta 37
Emmerich Katalin 13, 20
Eszter 43
Ezekiel próféta 134
Éva 120
Farkas Mihály 86
Feketehalmy Ferenc 41
Fiala Ferenc 66, 87, 139
Flórián Tibor 187, 207
Frankel, Victor 206
Füzér Julián 206, 208
Gaál Csaba 40—41
Gallicus lásd: Mikes Imre
Gárdonyi Géza 41, 61
XVI. Gergely pápa 149
Gerő Ernő 86
Gimes Miklós 141
Glücksman, André 164
Görgey Vince 129
Göring, Hermann 43, 44
Greenville, György 137
Gritti, Luigi 104—105
Groza 139
Habsburg Ottó 161
Hajnácskőy László 125
Halász börtönorvos 129
Hellebronth Vilmos 39
Herczeg Béla 137
Herkules 109
Himler Márton 137
Hitler, Adolf 15, 27, 42, 121, 136, 158
Hóman Bálint 104, 129—130
Horthy Miklós 126
Horváth ávós százados 66
Hunyadi János 37
Illés próféta 48, 92
Illyés Gyula 166
Iminetov 146
Imrédy Béla 106, 107, 108, 208
Izaiás próféta 53
Jairus leánya 48
Jankó bíró 28

János király 105
XXIII. János pápa 159
Jány Gusztáv 36—38, 39
Johnson, Paul 149, 159
Jób 139
Júdás 115
Kádár János 142
Károlyi Bernát (Tya Lo-li) 122—123, 203
Károlyi Mihály 107
Katona Jenő 108, 109
Kemény Gábor 128
Kerekes Béla 127
Kincses Rufin 156
Király Kelemen 76, 79, 206
Kiss Szaléz 75—78, 87, 208
Koci Dodzsa 85
Kolosváry-Borcsa Mihály 8, 11, 208
Kossuth Lajos 78
Koszbi 104, 105
Kosztov 85
Kovács Béla 116, 117
Kovács Imre 24
Kovarcz Emil 39
Könyves Lajos 87
Kővágó József 88, 198
Kriston Endre 124
Krőzus 95, 107
Kun Béla 104
Kun páter 25—26, 79, 85
Labancz Medárd 122
László Dezső 126
Lázár 39, 48, 53, 95
Lenin, Vlagyimir Iljics 88, 145, 189
Lévy, Henry 164
Ley, Robert 121
Losten, Basil 160
Lőrincz besúgó 66
Maléter Pál 141, 196
Málnási Ödön 122, 123—124, 128
Marschalkó Lajos 139
Marx, Karl 145, 164, 189, 193, 199, 201, 202
Mécs László 120

Mengele 137
Mikes Imre (Gallicus) 87, 197
Mindszenty József (Pehm József) 8, 9, 25, 31—35, 63, 77, 78, 79, 83, 86, 105, 108, 116, 129, 162, 166, 206
Moab 105
Moga főtisztelendő 66
Moldova György 85, 86
Mózes 48, 53, 92, 105, 120, 136
Nabukodonozor 10, 122, 164
Nagy Ferenc 80, 116, 140
Nagy Imre 141
Nagy Vince 107, 108
Néró 29
Nixon, Richard 162
Noldin 152
Nonn György 141, 142
Nyíri Tamás 160, 161
Oltványi Imre 117
Padányi Viktor 139, 145
VI. Pál pápa 161
Pálffy Fidél 125
Pehm József lásd: Mindszenty József
Péter Gábor 77, 86
Pinchász 104, 105
Pogány András 206
XI. Pius pápa 159
XII. Pius pápa 159
Ponzi, Dominico 157
Rachel 22
Raddice, Lombardi 161
Rácz Jenő 127—128
Rafael 10
Rajk László 85—87, 141
Rajniss Ferenc 30—31, 45, 108, 109
Rákosi Mátyás 76, 85, 86, 104, 105, 108, 117, 140, 142, 188, 205
Rákóczi Ferenc 38, 78, 193
Reviczky Gyula 120
Ribbentrop, Joachim von 43
Riesz István 13, 26, 140
Rónai Mihály András 13
Ruszkay Jenő 35—36

Salamon Ernő 38
Sámson 117
Sámuel próféta 54, 55, 120
Sauckel 43
Saul lásd: Szent Pál
Saul király 54, 55
Sfoggia, Mario 157
Slánsky 85
Streicher 43
Sulyok Dezső 106, 107, 108, 109, 117, 137
Szakasits Árpád 80
Szaki 105
Szalai 86
Szálasi Ferenc 27—29, 30, 107, 118
Szamuely Tibor 104
Szent Ágoston 132, 154
Szent Antal 49
Szent Ferenc 57—59, 70, 92, 122, 125, 127
Szent Fülöp (nérei) 92
Szent István (király) 9, 37
Szent István (vértanú) 92
Szent Jakab 18, 48
Szent János (apostol) 48, 52, 89, 90, 91
Szent János (keresztelő) 131
Szent László 37, 63, 151
Szent Lukács 48
Szent Pál 81, 90, 91, 92, 94, 127, 154
Szent Paskál 49
Szent Péter 48, 49, 62, 66, 84, 91, 92, 120
Szent Tádé 71
Szent Tamás (apostol) 71
Szent Tarzicius 72
Szent Teréz (nagy) 92
Szilágyi József 141
Szolzsenyicin, Alekszander 59, 132
Szombathelyi Ferenc 124—125
Sztálin, Joszif Visszarionovics 8, 16, 105, 109, 111, 112, 145, 158, 188, 189, 191, 195, 199
Szviridov 80
Tellér Gyula 42, 43
Tertullusz 106, 110
Tildy Zoltán 8, 115, 116, 117
Tito, Joszip Broz 69, 85, 86, 87, 139, 141

Tóbiás 98
Tollas Tibor 133
Tolsztoj, Lev Nyikolajevics 59
Tóth István 96
Turner, Stansfield 159
Túry, Lajos 63, 64, 65—66
Tüll Alajos 63, 65—66, 67, 122
Tűz Tamás 6, 62, 75
Tya Lo-li lásd: Károlyi Bernát
Vágó Béla 97
Varga Béla 116, 117
Végvári Vazul 198
Vezér Ferenc 87
Vid jezsuita 66
Weisz Fülöp 21
Wiesenthal 137
Woods, John 42, 43
Zadravecz István 8, 9, 34
Zakar András 129
Zakeus 72
Zimri 104, 105
Zola, Emil 146, 158
Zsolt Béla 133

TARTALOMJEGYZÉK

Első fejezet

VÉRES ÉREM 7

Megkésett zárkanyitás *7*
Hűség a néphez, hűség Krisztushoz! *8*
A papot is lőjétek agyon! *10*
Pecsét a búcsúlevélre *10*

Második fejezet

A TIZEDIK ÁLLOMÁS 13

Éva, hol vagy? *13*
Kakukk-párbaj *15*

Harmadik fejezet

HALÁLALBUM 21

Siralomzárkák sirató siralmai *21*
Pfuj! Tömeggyilkos! *22*
"Uram, szabadítsd meg a banditáktól..." *23*
Kakastollas kukorékoló *24*
Esthajnali csillag *27*
"Tudom: felakasztanak!" *27*

"Bogár, húzd meg, ereszd meg!" *28*
Tábortűz a bitófák körül *29*
A két szomjazó *30*
Kútbavetett József — Fájdalmak Férfia *31*
Börtönök új védőszentje *33*
A bitófa visszalő? *35*
Halál rejlik a fazékban! *36*
Nincs kegyelem! *37*
"Tévedés! Nem halálraítélt!" *39*
Szimuláló halott *40*
Csak a testük *41*

Negyedik fejezet

A TITKOK KAPUJÁNÁL 45

Hordágyát cipelő halott *45*
Akasztófavirág Jóska *46*
A rejtély kulcsárosai *48*
A visszatérők beszélnek? *49*
Szellemidézés a zárkákban *51*
Endorbani boszorkány *54*

Ötödik fejezet

KÖTELEK — LÁNCSZEMEK 57

Légy áldott, börtön! *57*
Rabnővér *60*
"Mielőtt a kakas megszólal!" *62*
Halálos kurtavas *66*

Hatodik fejezet

A LOPOTT JÉZUS 68

Szíves rabtestvér *68*
"A kafarnaumi kenyeret szeretném!" *70*
Örökmécs a tabernákulum kulcsa *71*
Rab-hattyúdal *73*

Hetedik fejezet

VÉRTANÚ PAPOK ZSENGÉJE 75

"Terrorista szervezetek vezetője" *75*
"Megdöglesztünk benneteket!" *77*
Hét pecséttel lezárt ajak *80*
A bíborbaöltözött *82*
A gyilkos pálos! *87*

Nyolcadik fejezet

AHOL NINCS BEBÁDOGOZÁS ÉS KURTAVAS 88

Kukucska a mennyországba *88*
Ahol Isten a nap! *89*
Ezeréves uralom *90*
Új földet várunk *91*
Ahol nincs sírás és jajgatás *92*
Az új Jeruzsálem *93*
Mennyből terített asztal *95*

Kilencedik fejezet

BÖRTÖN-MAGNIFICAT 96

"Rabjaidra nézz, sorsuk mily nehéz!" *96*
Rab-áve *98*
Börtönben tanult imádság *102*

Tizedik fejezet

BÖRTÖNMORZSÁK 104

Zimri, Koszbi, Pinchász *104*
Vörös Tertulluszok *106*
Uram, csak még egyszer! *111*
BENT a bárány, kint a farkas *114*

Tizenegyedik fejezet

ISTEN A BÖRTÖNBEN 120

A világ leggonoszabb emberei: a tékozló fiúk! *120*
Tya Lo-li: a víg kedélyű mártír *122*
A "Magyar mártírok" írója *123*
A rózsafüzéres vezérkari főnök *124*
Ferences gróf *125*
A bibliás katona *126*
Keresztény mártíromságot vállaló miniszterelnök *126*
Engesztelő ügyvéd *127*
Teológus hadügyminiszter *127*
A hitéért keményen harcoló báró *128*
A Tarzicius-kenyérrel haló kultuszminiszter *129*
A hitvalló ezrek Anonymusa *130*
A kinyílt rabszemek és rabszívek *131*

Tizenkettedik fejezet

TETEMREHÍVÁS A BÖRTÖNSÍROK FÖLÖTT 133

"Irtsatok ki mindenkit!" *133*
"Kinyitom sírjaitokat!" *140*
Körözőből körözött *144*

Tizenharmadik fejezet

SARLÓ—KALAPÁCSTIPRÓ MÁRIA 147

"Itt a piros! Hol a piros?" *147*
Hitmetsző csoda *148*
A hit babona? *149*
Három árva sír magában *150*
Pálinka-kegyelem *151*
O, dolce Napoli! *153*
Boldogok, akik nem látnak *155*
Krokodilvacsora — útszegélyző csontvázak *158*
Ébredjetek! Ne féljetek! *159*
"Fiúk, imához!" *161*
Az álmom Máriája *162*

Függelék

A BÖRTÖN SZÜLÖTTE 166

A megpróbált férfi *167*
A megkísértett asszony..... *177*

VÖRÖS SÁTÁN 187

NÉVJEGYZÉK 210

TARTALOMJEGYZÉK 217